ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 622

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 6 Noembrie 1932

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAŢIUNII" SIBIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Patru ore cu d. Const. Stere

Ajuns la ultima pagină a romanului „Lutul" am simţit nevoia să văd pe autor, adică pe acel debutant de 70 de ani, care în plină consolidare a unei străzi dosnice ridică un turn al lui Babel, astupând totul şi deschizând alte perspective. Energia prea mult apăsată a acestui Vulcan, după huruituri şi clocote subterane, a rupt învelişul scoarţei în altă parte, rămânând închegat într'un monument de lavă. O satisfacţiune maliţioasă mă cuprinde ca cetăţean al republicii abstracte a literilor. Decenii întregi d. Stere a mânuit suliţa şi pavăza în luptele politice, alături de atâtea ilustrităţi de o secundă în rotaţia roşului astru al gloriei, pentru care unicul sens al vieţii e să fie urlaţi măcar odată de mulţime. Pe şoseaua prăfoasă pe care alunecă acum automobilul, trimis de d. Stere să ne ia din Ploeşti, Lincoln-uri masive au purtat fără îndoială mai înainte, către aceiaş ţintă din vale, pe plinele de destinele ţării personagii, pentru doctrinizarea cărora o conştiinţă a veghiat cine ştie câte nopţi deasupra câmpurilor, împreună cu luna.

Dacă d. Stere ar fi mânuit numai suliţa politică, pe drumul părăsit deodată de Lincoln-uri ar fi crescut troscot. Cărările nebătute de nimeni s'ar fi pierdut sub bălării şi înecat în sălbăticia câmpului, omul ostracizat ar fi rămas înspăimântat de singurătate ca un lupgarrou. D. Stere a găsit însă pe masă, între cărţile strânse încă din tinereţe, un condeiu uitat. Cu acela şi-a pus pe hârtie tot ce clocotise în pieptul său ani de zile şi nu-i ajunsese încă la ureche de larma întrunirilor politice, devenind astfel marele romancier de azi. Pe acelaş drum prăfos de ţară, venim acum noi, adepţi mult mai fideli şi mai sinceri în priviri decât cei de până ieri, fiindcă nu dorim să-i cerem decât cel mult un volum cu autograf.

Şoseaua se lasă în jos spre albia unei văi inconjurate de dealuri blânde, acoperite în pelerine verzi şi creţe de culturi. Ceţuri albe se târăsc pe deasupra altor văi ghicite în imensa perspectivă, confundându-se pe cer cu sclipirea munţilor sidefii. In apropierea geometriei unor straturi de zarzavat se zăresc grajduri sau hambare, semn de industrie rurală şi mai încolo, printre vârfurile unei pădurici dese, un acoperiş de vilă în stil românesc. Ne apropiem de Bucov.

Deşi l-am mai văzut şi altă dată pe d. Stere — fără să mă înfricoşez — legenda sa îmi stăpâneşte imaginaţia. Il vom găsi oare ascuns într'o izbă siberiană, înfăşurat în cojoace şi dormitând în fum? Ne va scrâşni din dinţi, de sila de a se vedea descoperit? Când maşina intră pârâind pe nisipul unei alei, o emoţie absurdă îmi prezintă primejdii inexistente şi mă face să pândesc clanţa uşii în faţa căreia oprim, de teama marelui, singuratecului Lup al lui Vigny:

Le Loup vient et s'assied, les deux jambes dressées,
Par leurs ongles crochus dans le sable enfoncées.
Il est jugé perdu, puisqu'il était surpris,
Sa retraite coupé et tous ses chemins pris.

Deodată auzim din grădină un glas puternic şi prietenos care ne strigă. Este d. Stere care ne aştepta zâmbitor în ciuda legendei sale. Privindu-l nu poţi să nu rămâi surprins. Cum? Acesta este omul socotit de atâţia „sinistru" şi „revoltat", om al teroarei, al clocotelor proletare şi al maşinaţiunilor? Dacă fizionomia unui om este floarea propriului suflet atunci iată cea mai ciudată născocire. Inaintea noastră stă un bărbat în vârstă părând mult mai tânăr decât e în realitate, voinic şi drept, autoritar în privire şi blând totdeodată, de o rară frumuseţe fizică, voivodală, leonină. Deşi ras şi cu părul cărunt, aruncat artistic pe spate, e boier vechiu pământean în toate gesturile sale simple şi sigure de sine, cu tresăriri de independenţă lipsite de plebeism. Pare un nobil de ţară picat acum dela grajduri, de unde şi-a văzut herghelia sau de pe lanurile însămânţate. Intuiţia este cu atât mai firească cu cât primul gest al d-lui Stere este acela de a ne arăta domeniul.

Ne ia prin grădină, sare peste tufe, ne trage după sine în boschete şi ne arată rând pe rând speţele de plante, privind moşiereşte pe sub gene să vadă dacă ne-a epatat. Ne duce întâi la piesele rare, la arborii japonezi sau siberieni, pe care a izbutit să-i aclimatizeze şi fiindcă îşi dă seamă de lipsa noastră de convingere ne pune să luăm contact direct cu însuşirile arbuştilor sau buruienilor. Rupe o gutuie mică şi chircită de provenienţă asiatică şi ne-o trece pe la nas, ne îndeamnă să frecăm în mână o floare albastră cu aromă de lămâiţă şi întinde crengile flexibile ale unui dud pletos spre a ne demonstra diametrul umbrelei sale. Trecem apoi într'o livadă cu pomi aliniaţi şi svelţi ca nişte suliţe. Proprietarul ne destăinuşte că e nemulţumit de producţie şi de grădinari. Cu un deget ne delimitează zona unei culturi de căpşuni, care produce în medie — zice — cam o mie de kilograme de fructe, pe care acum cu criza e nevoit să le dea pe nimic, precum şi straturile cu sparanghel. Aflăm că are camioneta cu care îşi trimite zarzavaturile la târg, recoltând accidente şi procese. Pe măsură ce ne dovedim interesaţi, gazda se încălzeşte în vizita demonstrativă şi ne ia să-i vedem sera. Frumoasă seră într'adevăr şi cu mult mai mare decât ar cere-o nevoile unei grădini personale! Ea e împărţită în trei compartimente cu temperaturi deosebite, dintre care cel mai încălzit e destinat multiplicării, şi e plină de varietăţi de flori rare şi scumpe, printre care găsim câteva mimoze. D. Stere e supărat din cauza crizei, fiindcă nu mai poate vinde cu folos florile la oraş şi întreţinerea serei îl costă prea mult.

In tot acest timp, tovarăşul meu de vizită, d. Leoneanu, apostrofează pe d. Stere cu „Domnule profesor în sus", „Domnule profesor în jos". — Ce profesor! cuget eu în mine — „Boierule!" — ăsta e cuvântul oportun, însoţit de învârtirea căciulei în mână. Căci d. C. Stere e feciorul boierului Iorgu Răutu din Năpădeni, om cu moşie mare şi ţărani la curte, obişnuit să poruncească şi să fie ascultat şi incapabil de a trăi mult dincolo de hotarele ţarinilor sale. Demonstraţia pe care ne-o face, nu e o graţie de intelectual sau de om politic, care vrea să pozeze faţă de eventualii reporteri, ci mândrie înăscută de om făcut să trăiască la moşie. *Acesta* este d. Stere şi aşa se explică siguranţa voivodală de sine şi independenţa sa. Vania Răutu se duce la închisoare şi în Siberia, singuratec ca un boier. Prieten numai cu cărţile sale el se vede dispreţuit de proletari, care văd în el un „boier", şi are la rându-i o oroare congenitală, higienică, de plebe. Ce caută

C. Stere

el printre revoluţionari? Reparaţiunea drepturilor unei clase de care nu e legat? Nu. Ci realizarea unei aspiraţiuni vagi de justiţie socială — jumătate idealism tineresc, dar jumătate şi produsul unei minţi raţionale de intelectual subţire. Iar în fundul acestei aspiraţiuni mocneşte fără îndoială instinctul naţional, cu totul opus revoltei plebee faţă de autoritate a tovarăşilor de închisoare siberiană. Vania e un „bonjurist", un liberal din boieria tânără de acum o sută de ani, devenit revoluţionar împotriva propriei clase, din lipsa unei pături culte proletare. Incât toată rebeliunea lui Vania şi „terorismul" d-lui Stere se reduc la un idealism social şi naţionalist de elev al lui Rousseau şi Montesquieu, ajutat de autoritatea reală dominatoare pe care i-o dă sângele boieresc. Când văd pe d. Stere călcând cu pas sprinten pe nisipul aleei, încă scuturat de avânturile generoasei sale boierii şi tinereţe îmi vin în minte vorbele lui Iorgu Răutu:

— „Ehei! Am fost varvar! Am fost zmău, am fost leu!"

Trecem cu „varvarul" pe lângă un canal cu apă humoasă ce înconjură insula grădinii, venind dinspre stăvilarul unei mori. Inceată şi opacă printre malurile de clisă, el pare un Nistru în miniatură. Pe o bancă de lemn în faţa lui, acolo unde iezătura e mai mare Vania contemplă curgerea apei, cu gândul pierdut în pădurile Uralului.

„Varvarul" ne invită să stăm la o masă de brad cu bănci, sub un copac cu frunze late ca de dafin.

— Ei, să te văd — zice — dacă ghiceşti ce e!

Slab la botanică ezit. Dar mă hazardez. Salcâm în nici un caz nu e!

Ochii d-lui Stere zâmbesc de maliţie şi de bucuria proprietarului de piese rare botanice:

— Ba e chiar salcâm!

Eram curios să ştiu ce este romanul „In preajma revoluţiei" în conştiinţa d-lui Stere. Ca mulţi alţii înclinam către credinţa unei creaţiuni instinctive din năvala amintirilor unei vieţi de luptă, creaţiune autobiografică, sublimată de un simţ spontan de obiectivare. Dar d. Stere stând pe bancă, sub salcâmul cu frunze late, se dovedeşte, stimulat de către noi, mult mai autocratic de cât ne închipuiam. Intâi de toate respinge cu energie identitatea Stere-Vania Răutu, ceeace, gândii eu, este un lucru de tot interesul, pentrucă într'adevăr Vania nu poate fi d. Stere; în el sunt analizate probleme sufleteşti pe care memoria nu le mai putea reţine şi care fac din Vania o construcţie fictivă crescută din umbra de tinereţe a d-lui Stere. Autorul se arată îngrijorat mereu de probleme arhitectonice, de coherenţa fictivă a eroilor săi, de răsfrângerea faptelor în ochii cititorilor, de primejdia didactică şi a descripţiilor abuzive, într'un cuvânt e chinuit de scrupule de artist care analizează conştiinţa universală spre a deduce din ea legile interioare ale lumii sale. D. Stere nu ştie bine câte volume va avea romanul şi ce anume vor cuprinde şi aceasta mi-a dat iarăş de gândit. Şi în vreme ce mă jucam cu un trandafir roşu dăruit de d-sa, punând unele întrebări convenţionale şi fără miez, recunoşteam în sinea mea că d. Stere era mult mai literat decât bănuisem. Căci adevăratul creator aşa face. Din informitatea unei experienţe interioare deduce fapte şi atitudini ce-i sunt necunoscute până în momentul revelării lor, dar care sunt conforme cu legile proprii ale ficţiunilor. Bucuria, pasiunea cu care vorbeşte d. Stere despre eroii săi e un semn că născuţi din sine, ei au crescut în afara istoriei sale sufleteşti. Stând în faţa pseudo-Nistrului, sau în odaia sa de lucru, ori plimbându-se pe aleele parcului, semnalat de ţârâitul greerilor, d. Stere îşi pândeşte eroii şi-i surprinde asupra unor fapte pe care nu le prevăzuse.

In sfârşit intrăm în casă şi gazda ne duce în odaia de lucru, mică dar elegantă în austeritatea ei de celulă de meditaţie, îmbrăcată de jur împrejur cu rafturi de cărţi. O beţie mă cuprinde să văd laolaltă atâţia autori buni în ediţii clasice, Voltaire, Rousseau, Kant, şi în genere filozofie până în epoca lui Wundt. Am zărit însă pe câteo măsuţă şi lucruri foarte recente, ceeace dacă nu m'a surprins, m'a făcut să uit cu desăvârşire că proprietarul e şi un om politic. Cărţi clasice de domeniul juridic, foarte multe şi bune de sociologie, atât de multe însfârşit monumente de cultură generală, încât îţi vine să ceri voie de a te aşeza acolo pentru câteva luni lângă cotoarele de piele spre a răsfoi pe rând şi pe îndelete fiece volum. Fiindcă îmi plac ediţiile vechi d. Stere îmi caută câteva într'adevăr foarte frumoase din secolul al XVIII-lea, dintre care mai ales un J. J. Rousseau. Imi arată poeziile lui Guyau din care a citat în *Lutul*, după însemnări cu creionul, făcute în chiar vremea captivităţii. Imi scoate de asemenea câteva volume legate în piele, cu oarecare stângăcie, chiar de... d-sa, în Siberia. Şi lucru şi mai impresionant, ne arată câteva caete scorojite, pline cu însemnări în ruseşte şi cu extrase de lecturi, datând din epoca închisorii. Zăresc acolo câteun citat din Victor Hugo, sau câte un extras în proză din care se desprinde o nelinişte asupra sensului lumii.

D. Stere ne duce apoi cu emoţie în faţa a două fotografii vechi reprezentând pe prototipii celor doi eroi din Prolog: Iorgu Răutu şi Smaragda. Cea din urmă, la maturitate, are în jurul ochilor cearcăne de voluptate şi gingăşie, din care ghiceşti frumuseţea fragilă de păpuşă din tinereţe. Bărbatul însă nu seamănă suficient cu Iorgu Răutu, aşa cum l-a creat romancierul. „Varvarul" era un om bun, dar rudimentar, cu stângăcii de boier de ţară. Fotografia înfăţişează un bărbat elegant, cu favoriţi Francisc-Iosif, e drept, energic în privire, cam zmău, cam leu, asemănător cu d. Stere, dar cu aer de boer bucovinean, dus pe la Viena şi în străinătate, fără crâmpee de fân pe cizme.

Din acest colţ de reculegere intelectuală, din bucuria copilărească a d-lui Stere de a-şi arăta cărţile, din pasiunea cu care îşi cultivă eroii şi-i prezintă pe hârtie, învârtindu-se până noaptea târziu spre a le dicta întâmplările,[1]) am înţeles de ce d. Stere e un respins al politicei. Mergând pe aleele pepinierii, povestea cu humor câteva indiscreţii din lumea „oamenilor de stat". I-a putut vedea de departe şi scruta cu ironie deşi înfierbântat în vâltoarea luptei, cu acel curios amestec de bună credinţă combativă şi spirit critic. Dar un om născut să stea la moşie şi atât de închinat către contemplaţie nu putea fi decât un „agitator", un realizator de idei, un alcătuitor de programe, consumându-se în gratuitate şi fără năzuinţe personale. Fanatic, năpraznic când e vorba de răspândirea ideii, el nu mai are ochi pentru a vedea mecanismul mărunt al oamenilor din jurul său, mişcaţi numai de interese personale. Incapabil de disimulaţie, câtă vreme e stăpânit de demonul ideii, d. Stere devine după inevitabilele „trădări" ale foştilor tovarăşi, lucid, amar şi ironic, de adânca ironie a marilor contemplatori, a căror inestingibilă sete de ideal e unită cu cel mai crunt dispreţ de oameni.

D. Stere e acum înviforat de gândul romanului care îi sgudue ferestrele sufletului. Dacă însă amărăciunea l-ar pândi şi aci, ar cultiva trandafiri, ar face recolonizări în Basarabia, şi-ar converti în orice chip energia sufletească vulcanică ce-i gâlgâe în piept.

Rugat de noi să ne citească ceva din al patrulea volum, se aşează pe scaun şi cu glas profund, răscolitor, de o tristeţe indicibilă ne cântă, privind din când în când câmpurile pe fereastră, cele mai frumoase pagini de descripţie ale singurătăţii geologice pe care le-am citit vreodată:

„Taigaua tace...

„De la brâul stâncos al Uralului până la ţărmurile vijelioase ale oceanului Pacific, îşi ondulează, mută, enormele ei obeliscuri negre o pădure virgină de coniferi, care aproape nu cunoaşte toporul.

„Mărginită la nord de tundrele pustii ce se pierd în regiuni polare şi la sud de platourile misterioase ale Mongoliei şi de stepele şi deşerturile aride ale Asiei centrale, această întindere de verdeaţă sumbră în care s'ar rătăci continentele, oferă imaginaţiei icoanele altor epoci geologice.

„Omul este aici încă un oaspe rar.

„Aşezările sale — minuscule muşuroaie ale satelor şi oraşelor şi îndepărtate adesea, chiar în regiunile cele mai populate, la sute, iar în laturi şi la mii şi mii de kilometri — apar ca rari fire de mărgele răsleţe, întinse mai mult de-alungul fluviilor şi nu pot desigur schimba prea mult aspectul scoarţei pământeşti, familiară încă antropopitecilor".

Şi peisajul se continuă astfel halucinant, rezolvându-se în viziunea apocaliptică a exploziei aurorei boreale.

Ascultându-l astfel în semi-obscuritatea amurgului de toamnă mi-am dat seama de extraordinara putere de exteriorizare a undei lirice şi de dramatizare a d-lui Stere. Coborând în sufragerie, după câteva sorbituri dintr'un ceai fin, translucid, d. Stere ne citeşte alte pasagii din roman, conţinând groaznica delectare sexuală a deţinuţilor, încheiate prin lovirea în frunte a lui Vania, precum şi o stranie litanie de jale şi urît. Citeşte? Nu. D. Stere joacă, mimează, ia pe rând diferite glasuri şi expresii, aprinzându-se succesiv de pasiuni diferite cu atâta mobilitate încât părul îi cade în valuri peste ochi. D-na Stere i-l petrece ca unui copil peste urechi şi dânsul continuă lectura, furat de jocul voluptos al imaginaţiei.

Construcţia literară şi adevărul istoric se pătrund la d. Stere într'un chip indestructibil şi n'am fost de loc mirat când luându-mi mâna a dus-o la fruntea sa spre a-mi arăta unde fusese lovit Vania în închisoarea siberiană.

Cu aceeaşi vioiciune mimică d. Stere ne povesteşte câteva anecdote, râzând sănătos şi franc şi trecând sprinten de pe un scaun în mijlocul odăii transformate în scenă şi de acolo pe alt scaun.

Ne ridicăm cu părerea de rău de a ne lipsi aşa de curând de convorbirea acestui neaşteptat, fabulos confrate întru literatură, în faţa căruia ne simţim aşa de săraci în experienţă de viaţă şi de oameni. D-na şi d-nul Stere ne fac ocolul frumosului interior cu mobile confortabile şi de-o prefăcută simplitate, lăsându-ne să admirăm artisticele sobe ardeleneşti de faianţă smălţuită. Am impresia că sunt încântaţi de purtările acestor musafiri literari, atraşi de faima romancierului, care vin să admire cărţile în rafturi şi ulcelele rustice, dintr'un cuier, şi se duc fericiţi cu o gutue asiatică în mână.

Această mică gutue o am aci pe masă. Are un miros pătrunzător, o aromă de chitonag şi portocală şi din parfumul ei mi se desprind privelişti imense albe: livezi de meri albi în floare, câmpuri întinse de crisanteme, pustiuri de zăpezi albe, sidefoase şi în cercul fulgerător al aurorei boreale, un cap frumos, încruntat de melancolii, cu părul alb dar viforos, cu ochiu fanatic de depărtări.

G. CALINESCU

1) D. Leoneanu a povestit cum lucrează d. Stere: dictându-i cu atâta năvală a inspiraţiei încât, secretarul devenit colaborator, trebue să intuiască adevăratele intenţii ale elocuţiei, pentrucă autorul să vrea să se recunoască.

Odaia ei

Când până 'n zări e câmpul numai iarbă
In jocuri de lumină şi de vânt,
Când herghelia se repede oarbă
Şi'l vântură cu coama la pământ,

De-mi sună 'n cer întâiul tunet goarna
Şi bubue din depărtări în depărtări,
In sânge mi se desmorţeşte iarna
Şi ce-a fost mort învie din uitări.

Pe roib călare o pornesc cu zorii
Oprit cu ochii roată pe gorgan,
Adulmec vântul şi aud cocorii
Vestind din cer sămânţa altui an.

Atunci înfricoşat descalec iute
Lipind urechea de pământul viu.
Şi din afund de lumi răspund pierdute
Popoare răscolite din pustii.

Aud prin vreme scârţâit de care,
Galop adânc vuind spre răsărit.
Şi inima îmi bate tot mai tare
Chiemându-mă cu sângele meu scit.

(Din volumul „Caetul Verde", sub tipar)

Scitul

Când am trecut pe poarta casei, totul
Păstrase clipa ultimei vederi:
Pe canapea rochiţa rămăsese
Sculptând molatec trupul tău de eri.

Deschisă cartea — nici o mână nouă
Nu întorsese pagina de-atunci.
Pe ornicul oprit aceeaş oră,
Prin storul tras aceleaşi raze lungi.

Pe masă încă stăruiau alături
Tacâm de-argint şi cupă de cleştar.
Doar perele păreau acum de piatră,
Doar strugurii stăteau de chihlibar.

De porţelan albastru pudriera
Tot mai ningea parfumul tău pe scrin.
Am tresărit că n'a uitat mănuşa
Nici braţul gol, nici degetul tău fin.

Tu singură lipseai. Ascunsă unde?
Când totul după ani e neclintit.
Ori poate colo 'n umbrele oglinzii
Obrazul tău, plăpândul, mi-a zâmbit.

ION PILLAT

Nicolae II şi Maria Feodorovna

Scrisori inedite ale ultimului ţar către mama lui

Despre Nicolae al II-lea s'a scris o întreagă literatură. Se cunoaşte tot ce a vorbit şi tot ce a scris, până la scrisorile lui cele mai intime.

Portretul ţarului rămâne constant acelaş: slab, lipsit de caracter, complect sub influenţa bigoţilor, isteric şi adânc nenorocit de misiunea care i-a fost hărăzită. Deşi nehotărât, oscilând între cele mai diverse vederi, devenea ciudat de dârz când era vorba să-şi impună linia de conduită politică.

In relaţiunile sale particulare Nicolae era un causeur fermecător. Nici Kerenski, fostul premier socialist, care l-a vizitat pe ţarul prizonier la Ţarskoje Selo, nu s'a putut sustrage farmecului personalităţii sale. In afară de astea, era un tată şi un soţ model.

O influenţă mare a exercitat asupra ţarului şi mamă-sa, împărăteasa Maria Feodorovna, care nu se avea bine cu nora ei. Din pricina tensiunii dintre ele, ţarul suferise foarte mult. In cele din urmă el trecu cu totul de partea soţiei. Depe acea vreme datează intrigile ei cunoscute, care avură ca urmare abdicarea lui Nicolae II la 3 Martie 1917, în favoarea fratelui său Marele Duce Mihail şi nu în favoarea fiului său.

Marele Duce Mihail avea în urma sa un trecut romantic. Indrăgostit de d-na Wulfert, o femee din lumea burgheză, se căsători cu ea în anul 1912, cu toată opunerea împărătescului său frate. Părăsi apoi Rusia şi se stabili cu nevastă-sa la Paris sub numele unor simpli burghezi: Monsieur et Madame Romanov.

După izbucnirea războiului mondial se împăcară. Marelui Duce i se oferiră din nou toate titlurile şi prerogativele, iar soţia lui fu ridicată la rangul de contesă de Brasov. Singurul fiu din această căsătorie, contele Brasov, şi-a găsit moartea anul trecut la Paris, într'un accident de automobil.

Un deosebit interes prezintă scrisorile inedite ale lui Nicolae II către mamă-sa, pe care le-a publicat de curând „Krasni Archiv".

Ele nu aduc nimic nou în ceiace priveşte caracterizarea ţarului, dar conţin unele aprecieri politice care merită oarecare atenţiune.

Una dintre scrisori se refera la legăturile dintre Marele Duce Mihail şi d-na Wulfert. Incă din 1908, ţarul atrage atenţia mamei sale asupra relaţiunilor fiului ei mai tânăr, relaţiuni care par mai serioase decât se crede. El o roagă pe împărăteasa-mamă „să-l supravegheze pe Mişa, să nu-l piardă din ochi şi îndeosebi să-i interzică de a părăsi casa timp mai îndelungat".

Intr'altă scrisoare scrie: „Dragă mamă, sunt îngrijat de Mişa. Ştiu că corespondenţa dintre el şi ea mai continuă. Iartă-mă, scumpă mamă, dacă revin necontenit, dar această chestiune nu-mi dă de loc pace".

Dar, cum spuneam, căsătoria a avut loc, şi ca deobicei, în asemenea cazuri, ea a fost fericită.

In anul 1910 moare Leo Tolstoi. Nu numai Rusia, dar întreaga lume îşi opreşte puţin suflarea. S'a sfârşit din viaţă unul dintre cele mai mari spirite ale tuturor vremurilor. Cu acest prilej, ţarul scrie mamei sale la 1 Noembrie 1910: „De bună seamă că ai auzit deja că Tolstoi a murit. Aci se vorbeşte foarte mult despre moartea lui, eu cred că mult prea mult. Din fericire a fost foarte repede înhumat: aşa încât n'au venit prea mulţi oameni la înmormântarea din Iasnaia Poliana, după cum mă aşteptam la început, totul petrecându-se în linişte şi în tăcere. Ne temeam de tot felul de demonstraţiuni, dar din fericire s'a petrecut totul fără iritări".

Foarte interesantă este scrisoarea pe care ţarul o scrie mamei sale imediat după izbucnirea revoluţiei din Portugalia, când tânărul rege Manuel, împreună cu regina Amalia, au trebuit să fugă în bezna nopţii. „Ce ruşine s'a petrecut în Portugalia! Sunt, dragă mamă, la fel de revoltat ca şi tine împotriva acestei revoluţii. Iţi poţi închipui cât de neplăcut îmi e să recunosc această republică, şi sunt hotărât să fac cunoscut acest lucru tuturor statelor".

Câţiva ani mai târziu are loc la Copenhaga un congres internaţional socialist. Bătrâna ţarină e daneză din naştere, şi anume, sora regelui domnitor pe acele vremuri. Ţarul îi scrie: „E păcat că unchiul Christian a îngăduit acest congres. Intr'o republică aşi mai pricepe lucrul ăsta, dar într'un regat — ce ciudat!"

Pe vremea aceia, avea şi Marele Duce Nicolai Nicolaievici — care în timpul războiului mondial era generalisim — o mare influenţă asupra ţarului. Mai târziu, această prietenie se sfărâmă, din pricină că Rasputin nu-l putea suferi pe Marele Duce, reuşind chiar să-l îndepărteze în anul 1915.

Marele Duce se îndrăgostise — cu mult înaintea războiului — de contesa de Leuchtenberg, care era o fiică a regelui Muntenegrului şi sora regelui Italiei. El exercita presiuni pentru divorţ, dar lucrul nu se putea înfăptui aşa de uşor. Ţarul interveni personal în această chestiune pentru a sprijini pe unchiul său în această latură amoroasă.

„Am primit azi, scrie el mamei sale, pe mitropolitul Antoniu şi am discutat cu el despre posibilitatea căsătoriei între Nicolaşa şi Stana. El spunea că afacerea s'ar putea aranja în caz că nunta nu are loc la Petersburg şi se face în tăcere. Nici nu ştii cât sunt de fericit! I-am comunicat imediat lui Nicolaşa, dându-i totodată consimţământul meu să se căsătorească. Astfel că situaţia grea şi nesigură a amândorora va lua sfârşit. Nicolaşa e acum cu totul schimbat, serviciul îi face din nou plăcere şi apoi, ştii doar câtă nevoie am de el!"

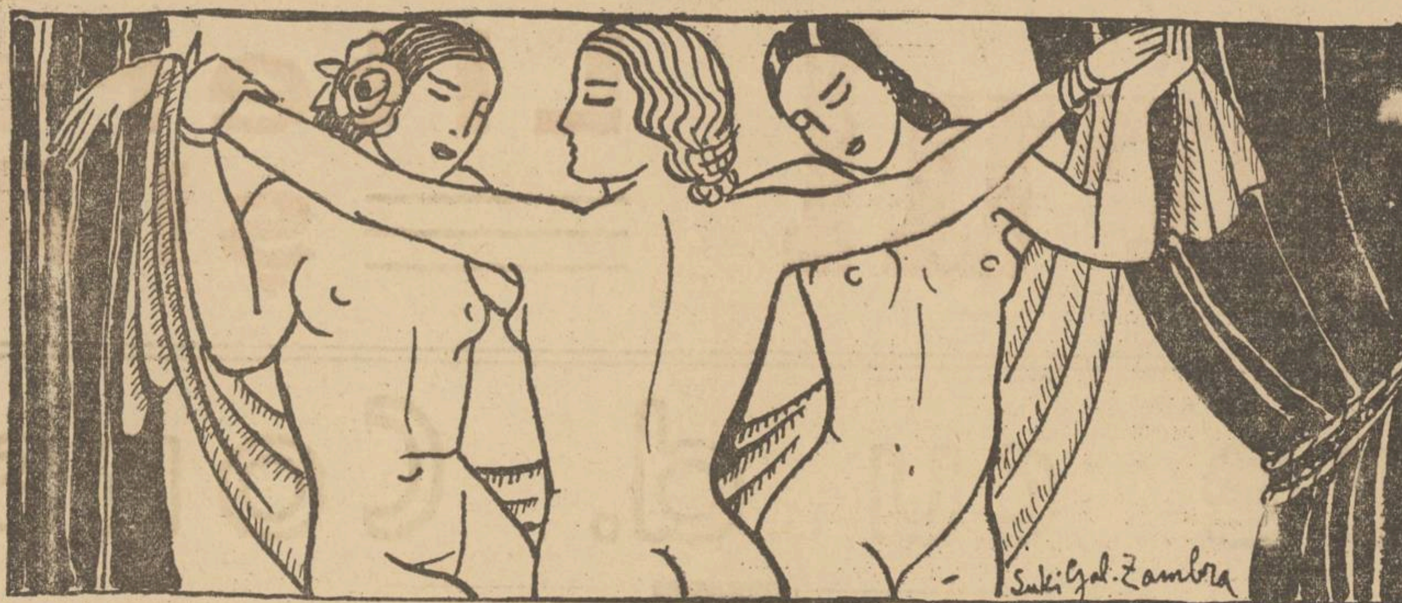
Paradele şi manevrele le iubea ca şi Wilhelm al II-lea.

„Azi mă simt admirabil dispus. Am asistat la o paradă a corpului de marină, care m'a satisfăcut pe deplin. Băeţii arătau de minune, ţapeni, dispuşi şi sănătoşi. Mâine voiu lua parte deasemeni la o revistă a cazacilor. E nespus de plăcut să priveşti uniformele roşii, albastre şi galbene, şi mai cu seamă sumedenia de cai de diferite rasse...."

Corespondenţa cu mamă-sa continuă până după revoluţie. Toată corespondenţa a rămas în Rusia. Ţarina n'a putut lua cu ea absolut nimic.

Maria Feodorovna a murit în anul 1929 la Copenhaga, după ce supravieţuise tuturor celor care îi erau aproape în viaţă.

ad. b.

Caleidoscop intelectual

Esenţa romantismului

Noua carte a lui Adriano Tilgher „Filosofi şi moralişti din sec. 20", care a apărut de curând în ediţia „Libreria di Science e Lettere" din Roma aduce noui consideraţiuni asupra romantismului, o problemă din cele mai controversate.

„Romantismul nu e un fenomen pur literar, nici chiar cultural, e în sensul cel mai larg al cuvântului, un fenomen omenesc. El e o intuiţie nouă, mai mult încă un g[illegible]t, un sens nou, o nouă orientare a vieţii, a cărei schiţare apare pentru prima dată în momentul în care sinteza catolică fiind fixată şi cristalizată, spiritul european căuta eşiri noui pentru grija sa profundă cât şi pentru lucrarea sa de critică destructivă. Romantismul e o civilizaţie nouă care-şi găseşte expresiunea în toate domeniile spiritului; în artă, religie, filosofie, morala, datini, politică, drept etc., etc.

„Romantismul e o experienţă a vieţii în care ultima e simţită — mai mult sau mai puţin clar şi conştient, — ca o putere, o forţă, o energie, o mişcare perpetuă, o activitate obscură, care nu e legată de nici una din formele sale, dar care posedă puterea de a le crea pe toate şi care'n fond n'are altă lege, altă ţintă sau altă bucurie decât acea de a fi în cel mai înalt grad ea însăşi.

In adevăr romantismul a început să scrie cuvântul „Viaţă" cu V mare şi care, părăsind conceptul strict ştiinţific al vieţii a făcut din ea o divinitate metafizică, Romantismul e un cult al Vieţii aşa cum e şi pentru simplul motiv că există.

Diferitele romantisme nu diferă între ele decât prin felul de a concepe această Viaţă.

Câteodată ea se încarnează în individ, care se ridică cu îndârjire împotriva universului; altădată în acel tot (natură, naţiune, classă, societate, rassă), în care e forţat individul să se reintegreze pentru a beneficia pe deplin de viaţă. Unul o găseşte într'o adoraţie frenetică a trecutului, altul în elanul pasionat către viitor.

Unul în reîntoarcerea către natură, altul într'o supunere oarbă la cea mai strictă disciplină umană. Unul în calmul sentimentului, altul în asprimea energiei. Unul la instinctul cel mai imediat, altul în voinţa cea mai gândită. Unul în vis, celalt în acţiune.

Toate aceste atitudini sunt romantice prin faptul că diversitatea lor n'are decât aceiaşi ţintă: de a gusta cât mai intensiv posibil viaţa.

Dacă această definiţie a romantismului e exactă, trebue să recunoaştem că primul care a văzut clar a fost Herder. Inainte de el, se poate vorbi de precursori ai romantismului nu de romantism propriu zis".

Un tablou necunoscut al lui Rubens

Kurt Gerstenberg publică pentru întâia oară, în „Zeitschrift für Kunstwissenschaft" un minunat tablou de Rubens — pictat în 1606 la Roma şi găsit de curând la Londra.

Pânza, păstrată foarte bine, care odinioară făcea parte din colecţia lordului Byron, tatăl poetului, la „Newstead Abbey", reprezintă pe pictor în mijlocul unui grup de prieteni. Grupul e format din celebrul umanist şi filolog Josef Scaliger, prietenul său Caspar Schopp, Filip Rubens, fratele pictorului.

Portretul cel mai îngrijit lucrat din tablou e al ilustrului doctor Jean Faber de Bamberg. Acesta scăpase nu de mult pe Rubens dintr'o boală foarte grea ale cărei urme se pot urmări pe faţa slăbită de suferinţă a tânărului artist.

Tabloul a fost pictat cu intenţia de a fi dăruit doctorului. Povestea lui e aproape necunoscută. Astăzi se găseşte în colecţiunea Abresch la Neustadt.

Melodii pe ecran

Studio-ul „Etoile", totdeauna de acord cu filmele de avant-gardă, a admis ideia de a reprezenta în faţa presei şi a unui public de artişti patru filme mici, extrem de reuşite.

Ideia, foarte originală — de a „vizualiza" melodiile lui Schubert — a fost a d-nei Nelly Asko.

Se ştie că Schubert a mers foarte departe cu genul său şi că excela în liedurile cu tendinţe filosofice în care peisagiul trebuia să corespundă cu starea de suflet a poetului.

Au fost transpuse pe ecran extrase din faimoasa „Călătorie de iarnă" după poemele lui Müller, printre care „Hanul" şi „stâlpul călăuzitor" sunt cele mai reuşite.

D-na Asko, care are o voce foarte frumoasă, cântă lied-ul în timp ce pe ecran se proectează decorul în care se desfăşoară acţiunea.

„Hanul", în realitate cimitirul, e cu deosebire impresionant prin absenţa totală a personagiilor. Există o poartă care se deschide şi se închide misterios.

Compozitorul Arthur Honegger care face o mică şi substanţială critică a celor patru filme, a subliniat noutatea de concepţie a genului:

„Trebue lăudată sobrietatea regiei, simplitatea realizării cinematografice datorite d-nei Asko, care şi-a luat tovarăş petru regisare pe Julio de Romero.

Imaginaţia şi fantezia spectatorului nu sunt încătuşate şi deci pot în toată voia să populeze decorul lipsit de personagii.

Peisagiul vorbeşte şi cântă. El e personagiul principal ca în Ibsen unde o, „cutie de scrisori" în Nora sau „turnul" din „Constructorul Solness", joacă rolul principal în acţiune.

Părăsire

E-o casă tupilată,
In fund într'o grădină,
O casă făr' de geamuri,
Ferită de lumină,
Păianjeni au ţesut perdele la fereastră,
Nici o muşcată n'a rămas şi nici o glastră.
Sub straşină stă o prisacă,
De viespi şi cuiburi de hârtie
Ş'acolo-adună miere seacă
In cămăruţă cenuşie.

De mult e părăsită şi pustie,
Şi cât e de bătrână nimeni ştie,
Stă poarta totdeauna încuiată,
Stă ruginită'n bălămăli cu lacăt ferecată.
Doar vântul intră şi de poartă nici nu-i pasă.
El şueră de a surda prin odăi, în casă
Şi din meleaguri depărtate adus'a pe aripi.
Seminţe de flori înveninate,
Din fiecare şi din toate,
Depe mormânt uitat furate
Iar noaptea se târăşte lung ca un fior,
Prin buruieni, la rădăcini
Şi'mprăştie parfum otrăvitor
De cucută şi spini.
Parfum tare şi crud,
Stârnit din întuneric ud,
Arome amărui şi calde,
De sucuri ce-au dospit în soare,
Arome greu ameţitoare,
Veninuri clocotite de şerpi când fac smaralde.

Poteca dela poartă s'a uitat,
De-atâtea bălării crescute
Căci urme noi, de mult n'au fost bătute,
Şi nici un pas de-atunci n'a mai călcat.
Şi'n lumea cea de ierburi, amară şi păgână,
N'a mai rămas decât o tufă de liliac bătrână
Şi'n seri de primăvară' ntârziată,
De primăvară tristă, vinovată,
Pe strada ce coteşte la casa pustiită,
Se rătăceşte 'noapte îmbătător parfum.

Din curtea părăsită.
Şi' ntr'o spărtură largă la gardul dela drum,
Se pleacă lung şi greu, o creangă înflorită.

AYGIL
Elevă în cl. VII-a

CARTEA ZILEI:
ŢĂRANI ŞI TÂRGOVEŢI
ROMAN de I. ŞT. Ioachimescu
280 pagini — 40 lei Editura „Adeverul" S. A

Privelişti Româneşti

A apărut în librării sub îngrijirea d-lui A. Bădăuţă, organizatorul numeroselor expoziţii de propagandă turistică din ultimii ani, un vast şi impresionant album al pitorescului românesc.

Imprimate ireproşabil la „Tiefdruck" în atelierele „Adevĕrul", cele două sute de planşe fotografice ale cărţii precedate de un cuprinzător text introductiv, aduc între noi o Românie necunoscută. Ea ni se mărturiseşte astfel, prima dată complect şi colorit, în toate tainele nebănuitelor ei frumuseţi, ale cărei văluri fotografice le-a smuls unul câte unul.

Dela peisagiul ei până la tipul de mare varietate şi plastică etnică cu întreaga lui zestre de realizări artistice originale, totul apare în acest „PRIVELIŞTI ROMANEŞTI", nou, viguros şi autentic.

Erbar grafic al tuturor comorilor noastre naturale, cartea d-lui Al. Bădăuţă se deschide spre o ţară de revelaţii, ale cărei frumuseţi se dovedesc acum deopotrivă de mari pecât au stat, până azi, mute ochiului nostru.

„PRIVELIŞTI ROMANEŞTI" le dă glas şi reabilitează din anonimat această Cenuşăreasă a turismului european, care a fost România.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN CEA MAI BUNĂ

Din literatura italiană contimporană

GIOVANNI COMISSO

Femee pe mare

Erau cinci zile de când plutiam uşor, duşi mai mult decât de vânt de un tremurat nesimţit al undelor. Eşit pe coverta de sus, dimineaţa mă întâmpină cu prospeţimea ei ca să-mi limpezească gura grea de somn. Insula vecină îmbălsăma cu pădurile ei; ar fi fost aşa de dulce să ne cufundăm în mireasma aceasta de muşchiu şi de trunchiu de copac, ce se încălziau la soare, dar o voinţă neaşteptată, par'că a unui străin ascuns în noi, proclamă cu străşnicie dorinţa de-a fuma. In timpul nopţii sfârşisem toate proviziile şi de geaba ne apucarăm să căutăm dealungul pereţilor năvii dacă mai era vreo rămăşiţă. Căpitanul se sbătea împreună cu mine în cercetări, pe când marinarii îşi ţineau merindele ascunse şi se prefăceau că nu pricep dorinţa noastră. Ţinutul dealungul căruia lunecam era lipsit de aşezări omeneşti şi pe mare nici o corabie nu ne făcea să nădăjduim că se va încrucişa cu a noastră. Să fumăm ajunse gândul nostru de căpetenie şi încredinţarea că nu-l putem potoli, ne scotea din fire. Intre timp, nu ştiu cum, băiatul de serviciu găsi o carte poştală ilustrată care trecu îndată prin mânile marinarilor curioşi la culme. O ilustrată lucioasă cu chipuri limpezi. Un bărbat în pijama privia în ochi o femeiuşcă întinsă pe pat, surâzătoare, cu mâna oprită în aer, în gestul de-a duce o ţigare la gură. O tabacheră stătea deschisă pe o pernă cu patru ţigări pline de viaţă: aevea, fine şi adevărate. Să pluteşti înseamnă să ajungi un convalescent cuprins de halucinări întărâtate. Dar desluşii mai bine, privind prin marea sclipitoare ca printr'o lentilă care măreşte, că viaţa mea de pământean, cu toate obiceiurile ei putrede, găsia un chip de-a se stinge, par'că spre-a se răsbuna că se născuse; astfel în fiecare dimineaţă controlam cât pierdusem din ceiace era mort în mine şi cât mai aveam încă de pierdut. Iar visele, cu fiecare nouă noapte petrecută mai departe pe mare, revenind la întruchipări de-ale mele tot mai apropiate de copilăria-mi, păreau că vestesc întoarcerea vieţii mele, la curăţenia de odinioară.

In bucătăria dela proră fu aprins focul şi fumul amăgi şi potoli pentru câtva timp nările noastre neliniştite. Apoi pe neaşteptate căpitanul îmi arătă o corabie cu pânze care ocolia capul vecin ca să vie spre noi.

Venia din Dalmaţia, din ţara în care foile de tutun se vând în piaţă ca salata. Văzurăm în închipuire mormane minunate şi coborând în caic ne depărtarăm cu lovituri de vâslă spre a ne alătura de corabie. Lunecam pe unde ca pe lespezi de ghiaţă. Instinctul luptei ne însufleţea în taină braţele.

Curând furăm pe bord şi obicinuitul bună-ziua ne goni în adâncurile sângelui orice instict mai sălbatec de pradă. Doi băeţi bălai şi palizi, rezemaţi de vergeaua vintrelei dela proră, albă în faţa soarelui, ne priveau cu ochii adormiţi. Un om bărbos era la cârmă şi ne spuse că nimeni depe bord nu fuma; dar mie nu-mi mai păsa de asta, fiindcă ceva ce nu mai văzusem de când plecasem mă pironise în extaz: o femee, stând liniştită lângă peretele năvii, în umbra dulce a pânzei.

Părea că pentru ea plutia corabia şi că adierea era aşa de lină anume ca să n'o turbure. Rămaserăm în caic, alipiţi de nava care-şi urma drumul. Căpitanul se apucase să vorbească de afaceri cu omul bărbos, dar din când în când, simţind par'că o nevoie de-a înjura, se întorcea la povestea cu tutunul. Să priveşti pe femeia aceia care nu era frumoasă, nici fragedă şi poate nici sănătoasă nu era, îţi pricinuia o plăcere nepreţuită după cinci zile, lungite peste măsură de încetineala plutirii şi de neîncetata schimbare a priveliştei asupra insulelor şi coastelor.

Era atâta melancolie pe fruntea ei umedă şi palidă şi ochii ei priveau în depărtare par'că spre a nu fi răniţi de dorinţa noastră de a-i descoperi în toată lumina lor.

Poate de mult era pe nava aceia şi marea trebue să fi răpit orice apărare simţurilor ei. Cu braţul uscat îşi susţinea bărbia îndurerată şi când intră în vorbă, cu un ritm de cântec friulan, o ascultarăm numai ca să ascultăm acea intonaţie de glas uşor pe care nu-l mai auzisem din seara plecării: când fata căpitanului veni să ne salute pe bord împreună cu iubita unuia din marinari; de dincolo de mare! Ascultam şi nu răspundeam. Şi aşteptam să se mai repete sunetul. Dar ea cu oboseală bolnăvicioasă îşi întorsese privirea îndărăt, de par'că ar fi căutat să mai desluşească munţii din ţara-i părăsită. Poate nu plutia pentru ea corabia, dar născută dintr'o rasă deosebită de cea a tovarăşilor ei, era ţinută acolo ca o roabă. Şi ea stăpânia cu paloarea şi cu ochii ei de nedormită tot albastrul strălucitor al apei, verdele lânos al tufişurilor şi cenuşiul fierbinte al stâncilor înalte şi pustii de pe insula alăturată. Deodată mâna căpitanului care împinse în bordul corăbiei ca să ne deslipim, salutul ce-l trimise şi lovitura voinicească de vâslă fură de-o violenţă surdă şi deslănţuitoare de ură.

(Din vol. „Gente di mare")

Din italieneşte de NELA D.

A apărut numărul pe Noembrie al minunatei reviste

Magazinul

Din sumarul extrem de variat şi bogat cităm:

Unde se află mobilele domnitorului Cuza, Bulevardul noaptea, Lecţia de dans, Mâncaţi fructe ca să întineriţi, O dramă la un hotel pe plajă, Trei dame cu camelii, Hoţul, (schiţă), 2000 vagoane pe zi, O aventură frumoasă, Păienjeniş de Philippide, Simbolul florilor, Separeul, Intârziaţii, Moda, Bijuteriile care indică anumite lucruri, Actualităţi, Fluturatul batistei, Se turneaăz un film la Polul Nord, Femeile care iubesc, Călugărul negru spion, Jocurile Magazinului, Pagina Şahului.

Acest număr al Magazinului complect reorganizat, cuprinde aproape o sută ilustraţiuni, fotografii şi desene în culori artistic executate în genul marilor publicaţiuni ilustrate din streinătate.

Preţul 30 lei.

C. Rădulescu-Motru, om de ştiinţă

Din toate calităţile ce împodobesc pe un intelectual, cea mai de preţ — fiindcă e şi cea mai rară — e asocierea corectitudinii şi a curajului în gândire. Fără îndoială, unui om de ştiinţă i se cere ca primă şi neapărată însuşire corectitudinea logică, acea notă personală, prin care morala şi patima teoretică vieţuesc în cel mai desăvârşit consens. Un curaj, fără imponderabil care se chiamă simţul răspunderii şi al justificării, nu foloseşte nici măcar celui ce îl are, necum culturii şi binelui general. Când însă curajul găseşte îndreptăţirea gesturilor sale în chiar activitatea raţională, el se ridică până la netăgăduită originalitate, definind astfel pe adevăratul om de ştiinţă. O asemenea pildă de intelectualitate complexă şi de seriozitate în scris şi vorbă este Rădulescu-Motru.

Cât de ispitit e azi un intelectual să facă orice, numai ştiinţă nu; iar dacă cumva face, să nu spună aceasta, ci s'o boteze cu orice alt nume: tehnică, artă, sport, esseu, etc. Nu ştiu dece sunt aplecat să cred că mulţi contimporani atacă ştiinţa, fiindcă prezenţa acesteia îi strâmtorează şi de aceia ei roşesc de spusele lor.

Un caracter al vremii e tendinţa apocaliptică, aşteptarea catastrofică, vestirea declinului. Cine să mai aibe răgaz, cuprins de febra hiliastică, să cerceteze, să gândească, să dovedească? La urma urmei am putea înţelege că în această stare de desechilibru gândirea ponderată să cedeze sub presiunea împrejurărilor. Dar dintr'o dispoziţie personală să decretezi o lege, valabilă pentru toţi şi totdeauna, nu e nici inteligent nici practic.

Se aruncă pe umerii ştiinţei toată răspunderea crizei culturale de azi. Dar nu e greu să arătăm că e o neiertată absurditate de a strivi sub povara răspunderii o întreagă ramură de cultură din pricina abuzurilor săvârşite în numele ei. Nu ştiu, dacă vreuna din operele omeneşti, inclusiv religia, ar rezista unui examen, care ar da în vileag toate rătăcirile comise la adăpostul lor.

Aşa, bunăoară, se aduce ştiinţei îndoita învinuire, sub greutatea căreia a stat şi stă încă şi filosofia: întâi, că nu e sigură, că se tot schimbă, iar în cazul cel mai bun, că ne oferă numai reţete tehnice, formule de fabricat un automobil sau de lecuit un trup bolnav; al doilea, că nu e utilă, fireşte, nu e vorba de utilitatea industrială, care de asemenea cu mare plăcere ar fi negată, dacă s'ar putea, ci de utilitatea socială şi morală. Aceste învinuiri n'au alt preţ decât acela pe care îl dă confuzia, atât de uşoară azi, între opera de ştiinţă şi şarlatania pretinsului magician.

Şi cum în vremea noastră se aşteaptă dela omul politic înfăptuiri miraculoase, tot aşa se pretinde ştiinţei, ca în cinci minute să îmblânzească oamenii şi să ne transporte în paradis. Tocmai acele învinuiri sunt dovada marei stime de care se bucură ştiinţa chiar la cei ce simt durerea de cap la auzul cuvântului de ştiinţă.

Dar cine îi sileşte să confunde spiritul ştiinţific, care trăeşte prin sine, cu anumite ştiinţe speciale, de pildă, mecanica, chimia, etc., care nu trăesc decât prin acel spirit, superior tuturor întrupărilor sale? Ştiinţa dar se mişcă pe două planuri, de altminteri, strâns legate, pe acela al suprafeţei, pentru a o schimba prin tehnică, şi pe acela al adâncimii, care e privilegiul ştiinţei sau al metafizicii.

Fiindcă profesorul Rădulescu-Motru a crezut în ştiinţă, a trecut şi la metafizică. Ce lucru de prisos, dacă nu chiar ruinător, să pui să lupte pentru întâetate ştiinţa şi metafizica! Desigur, a existat şi o metafizică cu pretenţia de a depăşi lumea ştiinţei şi de a da lecţii savantului, care se trudea deasupra faptelor.

Dacă însă prin metafizică se înţelege nu o înfrângere a ştiinţei şi experienţei, ci o restabilire în toate drepturile lor, nu o evadare într'o lume superioară, în numele unor dorinţe, destul de schimbătoare şi nebuloase, ci o luptă făţişă cu problemele de aci, atunci apare lămurit rostul acelei opere concentrate *„Elemente de metafizică"* şi învăţăm a aprecia pe autor care ştie şi înţelege, fiindcă posedă simţul concretului, simpatia pentru tot ce trăeşte şi reprezintă o nuanţă a lumii în care ne naştem şi din care, orice am face, nu putem eşi. Dar nu e faptul existenţii o pură fericire şi nu cere această existenţă cea mai înaltă formă a ei: înţelegerea, reflecţia, ideea?

In cultura noastră, profesorul Rădulescu-Motru se poate învrednici cu titlul de om al Ideii.

MIRCEA FLORIAN

C. R.-Motru şi Sociologia

Sub condiţia unei simple creionări, raporturile unui mare gânditor cu o ştiinţă care nu este a sa dar pe care totuşi o cultivă constant, vor apare, ştim, sub o lumină cu totul insuficientă. Dar pentrucă ele au fost mai puţin relevate chiar şi numai indicaţia singură ne poate fi folositoare.

D. C. R.-Motru n'a scris nici un *tratat* şi nu are niciun *sistem* sociologic, totuşi elementele unei sociologii din ce în ce mai bine conturate se găsesc răspândite, pretutindeni în opera sa filosofică. In adâncirea cutezătoare a sensurilor şi a fiinţei realităţilor D-l Motru a fost prins din problemă în problemă până le-a cuprins pe toate în construcţia unitară a unei concepţii despre lume şi viaţă. Deaceea D-l Motru în fond este inclasabil — nici o ştiinţă nu-l cuprinde în întregime. D-sa aparţine filosofiei în genere. Metafizica, Teoria Cunoştinţii, Logica, Psihologia, Filosofia Culturii, Pedagogia, Etica, Politica şi Sociologia toate îi datoresc o contribuţie remarcabilă. A gândit asupra tuturor lucrurilor şi a gândit cu folos. Desprindem în câteva linii mari gândirea sa sociologică.

Intr'una din primele sale lucrări D-l Motru stabilea, pe baza filozofiei de până atunci, drept un principiu general că „nu există manifestare a sufletului, care reprezentând o *valoare*, să nu fie în acelaşi timp datorită în mare parte factorilor sociali". (Problemele Psihologiei, 1898). Omul absolut izolat n'ar avea nici cel puţin experienţa, pentrucă n'ar avea putinţa să-şi fixeze nici cum impresiunile sale subiective pentru a dobândi continuitatea necesară oricărei experienţe. Omul absolut izolat n'ar avea nici conştiinţa personalităţii sale cu atât mai puţin conştiinţa unei experienţe personale. El nu şi-ar putea complecta iluziunile şi nici rezuma în cuvinte cele văzute. Auzul i-ar fi cu mult mai puţin util pentrucă n'ar avea tovarăşi cu care să comunice. Pentru un asemenea om n'ar exista probabil decât viaţa actuală aşa cum o cunosc animalele.

Valorile ştiinţifice, estetice, morale, religioase, economice nu există decât ca rezultate ale vieţii sociale. Pentruca D-l Motru să încheie ca cel mai autentic sociolog: „Singura creatoare de valori reale nu poate fi decât societatea, pentru că ea singură există".

Care este natura intimă a vieţii sociale după ce existenţa ei ne este afirmată cu atâta putere şi convingere? Energetismul D-lui Motru îşi găseşte şi aici o deplină întrebuinţare. Adevărul găsit despre personalitate că nu face decât să continue activitatea energetică a naturii are o valoare egală şi pentru umanitate în genere aşa cum o găsim constituită în popoare. Toate popoarele cu aptitudini la muncă ajung să-şi stilizeze aceste aptitudini într'o personalitate culturală care nu este încă decât prelungirea firească a naturii.

Toate obiceiurile, toate normele morale şi ideale se explică din fundul fizic al poporului luat ca totalitate. In acest fond fizic intră nu numai atavismul adunat în materia organică a populaţiei, ci şi solul cu întreaga lui reţea de energii. Natura intimă a vieţii sociale este energia. Societatea este ca şi personalitatea umană o energie care izvorăşte fără nici un mister din ordonarea energiilor psiho-fizice cu care vin oamenii pe lume. Ea nu este decât o verigă în lanţul transformărilor pe care natura le-a început înainte de apariţia omului. (Personalismul energetic, 1927). Societatea este o formă superioară de energie dar în ultimă analiză tot energie.

In ce consistă puterea sau energia socială? Puterea fizică nu consistă decât în cauzalitatea fenomenelor naturii însăşi: noi cunoscând legile succesiunii fenomenelor, cunoaştem şi puterile acestor fenomene pe care apoi le putem adapta trebuinţelor noastre. Puterile sufleteşti şi puterile sociale intră şi ele în aceiaşi categorie. Puterea socială are la bază exclusiv determinismul fenomenelor sociale cu toate că nouă ne apare îndreptată în vederea unui scop. Inlănţuirea fenomenelor capătă un înţeles prin ideea progresului sau a perfecţiunii sociale. Scopul este o idee antropomorfică dar nu putem niciodată despărţi ideia de putere fie cât de abstractă, de ideia unei direcţiuni sau a unui scop. Viaţa în genere (implicit viaţa socială) nu se poate concepe decât pe baza postulatului de finalitate. Din punct de vedere ştiinţific însă definiţia puterilor sociale este complect dată prin cunoaşterea legilor cauzale ale fenomenelor sociale, fără cunoaşterea naturei în sine a vieţii sociale. (Puterea sufletească, 1908).

Ce raporturi duce societatea cu indivizii? Viaţa socială, afirmă D-l Motru este mai mult decât un mediu extern. Ea este pentru indivizii care trăesc în ea, adică pentru oameni, un transformator şi un fundament în acelaşi timp. Un transformator fiindcă prin viaţa socială viaţa individuală îşi schimbă orientarea şi caracterele; un fundament, fiindcă prin manifestările sale sociale, viaţa individuală are o continuitate în conştiinţa generaţiilor care se succed. Prin viaţa socială *animalul* devine *om*. „Viaţa socială nu se alătură vieţii psihice individuale, ci o pătrunde pe aceasta din urmă, în aşa fel că aproape o transformă cu totul. Aceeace în viaţa animalului este o excepţie, în viaţa omului devine o regulă". E vorba de atenţie, de imitaţie, comunicare şi cooperare cu semenii. Viaţa socială aduce în sfârşit, transformarea activităţii individului în activitate instituţională sau culturală, adică în activitate, care desprinsă de individ, trăeşte de sine, în cursul generaţiilor omeneşti. Sufletul individual devine spirit obiectiv. (Curs de Psihologie ed. I 1923).

Personalitatea unui popor, a unei societăţi o constitue cultura. Realitatea naţională stă în genul original de activitate prin care sufletul membrilor ei este chemat să-şi întreţină cultura. Căci atâta realitate are sufletul unui popor câtă cultură are el. Realitatea fiecărui popor stă în aceeace leagă în mod permanent viaţa poporului cu viaţa omenirii întregi, stă în consolidarea originalităţii poporului în domeniul eternului spiritual al culturei. (Vocaţia, 1932).

Realitatea socială se ancorează astfel în ideal. Dar idealul nu este o formă străină de noi. El nu ne vine la întâmplare, ci totdeauna ca o completare a vieţii organice. Idealul vine dimpreună cu organismul din adâncimea realităţii cosmice. Alegerea idealului nu stă în puterea conştiinţei, ea se poate însă recunoaşte pe sine ca aleasă pentru a realiza un ideal. Omul cu o asemenea conştiinţă simte în el o vocaţiune.

Mulţumită oamenilor care au simţit în ei puterea vocaţiei, avem ştiinţa şi cultura de azi. Pârghia cea mare a progresului este vocaţia. Omul de vocaţie este un transformator de energie. El este profetul personalismului energetic, spre care evoluiază realitatea întreagă. (Elemente de Metafizică, ed. I. 1912). Vocaţia este un factor hotărâtor în cultura tuturor popoarelor.

D-l Motru determină de aproape existenţa vieţii sociale, esenţa ei, puterile sau energiile sociale, indică posibilitatea de constituire a sociologiei ca ştiinţă, stabileşte raporturile dintre individ şi societate, problemă fundamentală în sociologie, prezintă o concepţie sociologică a culturii şi în sfârşit o teorie a progresului social în drum spre realizarea idealului constitutiv omului. Societatea ne apare ca o formă de energie, ca o verigă din lanţul universului, la menţinerea căreia concurează toate energiile care o preced. Prin om şi prin societate energia se îndreaptă pe calea personalizării. Sociologia D-lui Motru este străbătută ca toate preocupările D-Sale, de concepţia sa metafizică: *personalismul energetic.* E poate tocmai ceiace i-a dat posibilitatea să scrie, nu numai aproape primele pagini de sociologie românească ştiinţifică dar şi să le scrie în manieră personală, cu profundă originalitate.

TRAIAN HERSENI

Psihologia d-lui Constantin Rădulescu-Motru

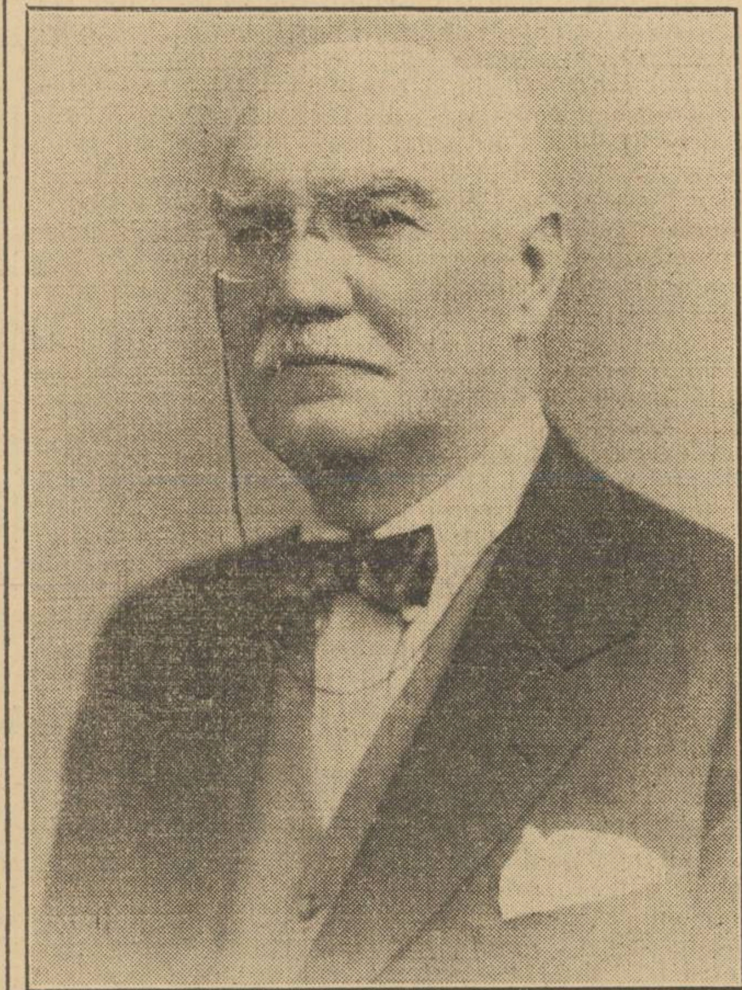
I

Printre puţinii gânditori români din generaţiile mai vechi, d. Rădulescu-Motru este aproape singurul care din tinereţe a închinat ştiinţei psihologiei un loc de frunte în cercetările sale filosofice, o neistovită energie şi o credinţă nedesminţită în desvoltarea şi propăşirea sa.

Atenţiunea şi preocupările sale psihologice nu puteau fi desigur, decât ceva firesc şi legitim la un profesor de psihologie, obligat să răspândească adevărurile acestei ştiinţe şi să asigure continuitatea cercetărilor viitoare, prin căştigarea generaţiilor nouă.

Ele pot apărea însă şi în altă lumină, dacă ne gândim, că d. Rădulescu-Motru a lucrat cu aceiaş pasiune şi în alte domenii ale gândirii filosofice.

Gândirea sa neobosită s'a aplicat când analizei concrete dar profunde a moravurilor şi caracterelor sociale ale ţării noaste, când fenomenelor complexe de istoria culturii şi civilizaţiei umane, când celor care alcătuesc însăşi evoluţia realităţii în dinamismul său creiator.

C. Rădulescu-Motru

Manifestările şi cercetările acestea variate revelă un spirit de o rară structură armonică, analitic şi sintetic, experimental şi speculativ, pozitiv şi metafizic în acelaş timp. Această metodică şi ritmică trecere dela ştiinţă la metafizică şi dela metafizică la ştiinţă constituie adevărata originalitate a spiritului d-lui Rădulescu-Motru, în gândirea românească. In filosofia modernă mai apropiată de noi, D-sa ne aminteşte pe *Alfred Fouillée,* dar mai ales pe *Bergson* şi *Wiliam James,* care au lucrat cu aceiaş pasiune şi inteligenţă atât în domeniul filosofiei propriu-zise, ca şi-n cel al psihologiei generale, dând la iveală opere de egală valoare şi influenţă filosofică.

II.

S'ar părea că diviziunea aceasta metodică între metafizică şi psihologie, nu poate conduce decât la concluziuni şi concepţiuni contradictorii, disciplinele acestea fiind în raporturi de exclusivitate reciprocă. Observaţia aceasta, valabilă în alte împrejurări, este infirmată în cazurile filosofilor de mai sus.

De pildă, între filosofia pragmatistă şi psihologia lui *James* există un acord perfect, iar între metafizica bergsoniană şi psihologia cu acelaş nume, acordul este atât de evident, încât după lectura lucrărilor reţinem impresia că psihologia s'a spiritualizat prea mult în contactul cu metafizica. Teoriile lui Bergson asupra afasiei şi suvenirului pur, asupra consecinţelor limitative ale lesiunilor cerebrale şi asupra creerului, conceput ca instrument de acţiune, sunt prea cunoscute pentru a insista asupra lor. Ele nu urmăresc altceva decât scoaterea spiritului şi conştiinţei de sub determinismul materiei nervoase şi legilor fiziologice.

Poziţia lui Rădulescu-Motru între metafizică şi psihologie este însă diametral opusă faţă de cea a lui Bergson.

Dacă d-sa este un psiholog dublat de un metafizician, nicăieri în opera sa psihologică nu se vede înclinaţia de a jertfi psihologia metafizicei.

Aceasta face onoare spiritului său ştiinţific. Dinpotrivă se constată tendinţa contrară, de a apropia metafizica de psihologie, de a adapta sau identifica obiectul său cu însăşi evoluţia naturii umane spre o finalitate superioară, imanentă ei, anume: formarea personalităţii. De unde şi numele de personalism energetic dat acestei concepţiuni metafizice.

Nu există, spune d. Rădulescu-Motru [1]): „condiţie materială care să nu poată fi pusă în legătură cu producerea vieţii sufleteşti. Personalitatea la care a ajuns viaţa omenească, este izvorâtă din convergenţa condiţiunilor materiale prin care a trecut întregul univers. Ea este produsă de corelaţiile organice, iar corelaţiile organice de convergenţa condiţiunilor materiale ale mediului extern.

Personalismul energetic explică manifestările sufleteşti din constituţia unitară a naturii externe întregite cu viaţa sufletească". Sau: „o explicare ştiinţifică este aceea care pleacă dela unitatea de natură dintre viaţa sufletească şi viaţa materială. In unitatea aceasta originară, să lăsăm să subsiste atât caracterele vieţii sufleteşti, cât şi pe cele ale vieţii materiale, căci astfel vom înţelege corespondenţa dintre evoluţia uneia şi a celeilalte.

Psihologia să evite a fi spiritualistă, sau materialistă, şi să rămână simplu realistă în înţelesul strict al cuvântului. Explicarea ei să se ridice deasupra dualismului dintre suflet şi materie, pentrucă acest dualism nu exixstă în experienţa reală, ci este un produs al culturii timpului ieşit din influenţe cu totul extra-ştiinţifice [2])".

In concepţiunea lui Rădulescu-Motru, metafizica şi psihologia se confundă în problemele lor originare şi se întregesc reciproc. Intr'adevăr metafizica sa pare a fi mai mult o introducere biologico-sociologică la studiul personalităţii ca problemă specială, sau al psihologiei ca ştiinţă generală. Ea nu este o metafizică în sensul clasic al cuvântului. Putem chiar afirma că este negaţia oricărei metafizice. Această idee va reieşi şi mai clar din cele ce urmează.

III.

Trecând la psihologia sa remarcăm că ea începe de unde sfârşeşte metafizica, anume: dela unitatea eului. Psihologia d-lui Rădulescu-Motru este o psihologie a eului, tot aşa cum metafizica sa este o metafizică a personalismului energetic. Eul este la origina vieţii sufleteşti. Ca şi *Lachelier* şi *Stumpf,* Rădulescu-Motru susţine că simţirea eului se găseşte în toate actele conştiinţei.

Psihologia funcţională a eului spre deosebire de psihologia asociaţionistă, va avea ca obiect de studiu: diferitele intenţionalităţi şi atitudini ale eului faţă de obiectele externe şi interne.

„Dacă eul este la origina vieţii sufleteşti, — şi eul este o simţire elementară şi primitivă, iar nici decum un mixtum compositum produs de îngrămădirea senzaţiilor, cum susţineau asociaţioniştii, — atunci ilustraţia spaţială a sufletului închis între pereţii materiei, cu o tripartită funcţionare, pierde orice valoare. Nu mai putem vedea cum izvorăsc impresiile din materie şi cum ele se duc pe arcul reflex până a fi făcute acte de voinţă, fiindcă ivirea eului dela început răstoarnă acest proces. Incepând viaţa sufletească cu eul, pare că vedem mai de grabă diferenţierea unui tot în părţile sale, decât îngrămădirea părţilor în tot; pare că vedem atitudinile eului anticipând şi nu urmând senzaţiilor; pare că vedem unitatea individului cristalizând după ea conţinutul său sufletesc şi nu îmbrăcând în ultima oră acest conţinut [3])".

O asemenea concepţiune riguroasă despre obiectul psihologiei exclude posibilitatea unei psihologii obiective în sensul preconizat de Şcoala behavioristă americană sau franceză (Janet, Piéron etc.).

Fără orientarea dată de subiectivitatea eului, orice cercetare a faptelor sufleteşti se pierde într'o analiză fără sfârşit, deoarece oricât s'ar descompune conduita unei persoane în mişcările sale elementare, ea rămâne neexplicată. Inţelegerea lor vine numai din unitatea acestei conduite privite din punctul de vedere al subiectivităţii.

Concluzia logică, care decurge din aceste consideraţiuni este că din punctul de vedere al metodologiei, metodele externe, obiective în studiul conduitelor umane, trebuesc să se întregească prin introspecţie, care rămâne metoda fundamentală de studiu a vieţii sufleteşti.

IV.

Atitudinea aceasta critică faţă de psihologia obiectivă este oarecum surprinzătoare, deoarece substratul bio-neurologic, care-l pune d. Rădulescu-Motru la baza conştiinţei şi a vieţii sufleteşti în genere, ne-ar da dreptul să-l considerăm un psiholog mai mult de stânga decât de centru. Referinţele la acest substrat abundă în studiul său. Noi ne vom mărgini a aminti numai două şi nu dintre cele mai semnificative.

Intr'adevăr d-sa vorbind de legea biogenetică, la pag. 43 a studiului, se exprimă astfel: „în marele câmp de experienţă al naturii constatăm că manifestările sufleteşti se ridică treptat după un anumit plan de organizare anatomică şi fiziologică. Anumite manifestări apar deodată cu anumite forme şi funcţiuni fiziologice. Nu există joc liber pentru manifestările sufleteşti; există numai o corelaţie strânsă şi o succesiune inexorabilă între momentele sufleteşti şi organizarea materială". Sau vorbind de mecanismul conştiinţei, în aceiaşi lucrare, pag. 104: „mecanismul conştiinţei se petrece pe scoarţa cerebrală între neuronii care formează ultimele staţiuni ale iritaţiunii sensitivo-motorii...

Conştiinţa este fuzionarea activităţilor acestor neuroni într'o funcţiune unitară. Ea nu schimbă nimic din ceace se găseşte stabilit fiziologiceşte înaintea sa în funcţiunile care au precedat-o". Limbajul acestor citate este limbajul unui psiho-fiziolog pur.

Deaceia refuzarea aplicării metodelor obiective în studiul fenomenelor normale sufleteşti, independent de introspecţie, ni se pare o mică deviaţie dela concepţia unei psihologii impregnată profund de ideile şi adevărurile neurologiei, fiziologiei, embriologiei şi anatomiei cerebrale comparate.

Două tendinţe fundamentale revelă opera psihologică a d-lui Rădulescu-Motru, amândouă motivate dacă sunt considerate fiecare izolat, ireconciliabile parţial, dacă sunt considerate simultan. Prima este o concepţie biogenetică a spiritului, a doua o concepţie metodologică subiectivistă, care are încredere numai în aplicaţiile introspecţiei. Spunând aceasta nu trebue să se înţeleagă că d-sa ar fi adversarul aplicării metodei experimentale în psihologie. Insăşi calitatea sa de vechi discipol al lui Wundt ne-ar desminţi o asemenea presupunere. Fără să fie adversarul experimentului în psihologie, d-sa rămâne un introspecţionist pur. Observaţiile sale critice aduse cu prilejul discuţiei fundamentelor psihologiei behavioriste şi reflexologice, dintre care unele le-am menţionat şi mai sus, sunt o indicaţie preţioasă pentru părerea care o formulăm aici.

Desigur că această concepţiune metodologică izvorăşte numai din preocuparea de a asigura psihologiei un obiect propriu, cât mai precis, un material de studiu bine delimitat, şi de a face poziţia sa cât mai independentă de ştiinţele auxiliare, care explică formaţiunea substratului bio-neurologic dela baza Conştiinţei.

O psihologie care-şi ia de obiect de studiu numai atitudinile eului, sau mai bine zis intenţionalităţile şi rezonanţele sale morale, evident este îndreptăţită să se dispenseze de toate acele metode care nu pot atinge direct manifestările esenţiale ale eului. Şi acesta este cazul psihologiei d-lui Rădulescu-Motru, care principial s'ar părea că exclude acţiunile şi conduitele umane şi animale din obiectivul psihologiei, adică tocmai

1) Curs de Psihologie, ediţia II, pag 35.

2) Ibidem, pag. 34.
3) Ibidem, pag. 33.

(Continuare în pag. IV-a)

fenomenele care formează obiectul psihologiei obiective, fenomene improprii studiului introspectiv.

V.

D-l Rădulescu-Motru vorbeşte de două feluri de atitudini ale eului: atitudini faţă de obiectele externe şi atitudini faţă de obiectele interne ale conştiinţei. Inţelege d-sa prin primele atitudini numai atitudinile de cunoaştere sau şi atitudini obiective de acţiune în sensul psihologiei behavioriste? Dacă d-sa înglobează concepţiei sale psihologice şi conduitele active în sensul din urmă, poziţia sa n'ar mai fi cea a unui introspecţionist pur. Cu toate rezervele care se fac asupra metodelor psihologiei obiective, d-sa s'ar apropia de concepţiile psihologiei conduitei mai mult decât s'ar crede.

In diferite capitole ale cărţii sale, d-l Rădulescu-Motru susţine idei şi expune fapte care-l apropie sensibil de concepţiile psihologiei obiective. Amintim de exemplu concepţia evoluţionistă a conştiinţei. Conştiinţa, spune d-sa, nu este numai apanagiul omului, căci în cursul evoluţiei biologice ea nu se afirmă dintr'odată în forma luminoasă a adultului civilizat, ci sub forme sporadice şi obscure de felul acelora ce se observă la animale, copii mici şi alienaţi.

Recunoaşterea conştiinţei în aceste forme inferioare nu însemnează ea o recunoaştere indirectă a metodelor psihologiei obiective?

Intr'adevăr în aceste cazuri, punctele de referinţă introspective pentru înţelegerea conduitelor exprimate de aceste forme nu mai au nici o valoare, deoarece în mod normal, noi nu putem identifica propria noastră experienţă morală cu experienţa lor şi nici nu ne-o putem reprezenta sau trăi introspectiv. Ele trebuesc deci interpretate şi înţelese în mod obiectiv ca fenomene sufleteşti deosebite de cele ale noastre.

Noi credem că o psihologie obiectivă este posibilă cel puţin în aceste cazuri de psihologie patologică, infantilă şi animală, dacă nu în toate.

D-l Rădulescu-Motru face dese referinţe la domeniile acestor psihologii, încât însăşi utilizarea faptelor lor, ni se pare un indiciu sigur de recunoaşterea serviciilor pe care le pot aduce psihologiei, metodele obiective.

VI.

In general, psihologia d-lui Rădulescu-Motru deşi porneşte dela postulatul eului, dela un dat de psihologie interioară, ea tinde să se întregească şi să se fundeze obiectiv prin teoriile unei psiho şi bio-geneze, cum şi prin concepţiile sigure ale ştiinţelor neuro-biologice, indispensabile astăzi oricăror cercetări psihologice.

Ea recunoaşte existenţa acestei vieţi interioare şi o condiţionare de sistemul nervos, dar refuză reductibilitatea sa la mişcările moleculare şi procesele fizico-chimice ale acestui sistem sau la combinaţiunile mecanice de elemente mintale de tip asociaţionist englez sau herbartian. Nu există elemente sau atomi mintali, ci numai totalităţi sufleteşti, funcţiuni în care intră, deopotrivă cu presupusele elemente şi unitatea eului personal. Tot aşa nu există o substanţă sufletească în sine.

Prin aceste idei de factură ştiinţifică, inspirate de convingeri serioase şi susţinute de o masivă forţă de cugetare, argumente şi fapte concrete, psihologia românească, care la originile sale începe cu d-l Rădulescu-Motru, a cunoscut un fericit debut.

Vasta sa cultură şi experienţă în acest domeniu, a scutit generaţiilor tinere, ca şi acestei ştiinţe în genere, rătăcirile şi greşelile mari ale psihologiei secolilor trecuţi. D-l C. Rădulescu-Motru a deschis şi închide în mod strălucit prima etapă din istoria psihologiei româneşti. D-sa este una dintre cele mai distinse figuri ale psihologiei contemporane, unul din cei mai competinţi şi devotaţi apărători ai psihologiei ştiinţifice. D-sa se clasează în aceiaşi familie de psihologi alături de *Main de Biran, Lachelier, Bergson, Delacroix, Lipps,* etc., întemeietorii şi susţinătorii psihologiei introspective. Spre deosebire de aceştia, dânsul imprimă psihologiei introspective structurale şi o puternică notă biologistă şi sociologistă, care-i dau un caracter mai mult realist şi pozitiv decât reflexiv şi idealist.

Spirit pătrunzător şi analitic de o rară fineţe şi luciditate, d-sa a dat la iveală un material referitor la procesele conştiinţei de o mare bogăţie şi varietate şi de o remarcabilă importanţă ştiinţifică.

Observaţiile şi analizele sale psihologice făcute întotdeauna în lumina unui spirit critic sigur şi ascuţit, şi a unei informaţiuni bibliografice multilaterale, sunt menite să rămână clasice în antologia psihologiei româneşti, atât prin ţinuta lor serioasă cât şi prin sobra lor frumuseţe literară.

Sărbătorirea sa actuală este cel mai frumos omagiu ce se poate aduce devotamentului său pentru ştiinţă şi filosofie, şi muncii depuse pentru desvoltarea şi ştienţifizarea culturii româneşti.

Viaţa sa, evocată atât de sugestiv de Vlădescu-Răcoasa este un exemplu viu şi luminos de acest idealism cultural şi filosofic şi de continuă aplicare la observarea şi studiul fenomenelor sociale şi morale specific româneşti. Ea poate servi vremurilor turburi de astăzi de îndreptar luminos, de apel la reflexiune şi de înfrângere a egoismului şi de punere a energiei individuale în serviciul cauzelor mari ale umanităţii şi intereselor speciale ale societăţii româneşti.

CONST. GEORGIADE

Ingerul morţii

Vântul urii vălul ceţii
Port în germenele vieţii.
Negre flamuri port în suflet
Când străbat într'un răsuflet,
Ale lumilor imperii.
Svârl văpăile durerii
Rânjet lung în orice parte
Joc de aripi mai departe.

Joc în sânge, joc pe glia
Frământată de blesteme,
Mii de veacuri pe-unde trec
Vântul plânge, codrul geme.

APOSTOL HORIN

Gânduri despre o personalitate

(C. Rădulescu-Motru)

Viaţa d-lui C. Rădulescu-Motru a început şi curge molcom între două mari tipuri de oameni: homo divinens, cu un suflet mistic şi cu tendinţa oarecum nebuloasă a trăirii directe în Dumnezeu, şi homo faber, cu tendinţa puternică spre singularizare şi afirmare a personalităţii. Structura în care s'au închegat tendinţele native şi înţelegerea deosebită pentru lume şi viaţă, au hotărât evoluarea d-lui Motru către homo faber, iar experienţa mistică a trecutului a aplicat-o tălmăcirii şi mersului înainte al omului care creează. Creaţia d-lui M. este „o activitate determinată de finalitatea naturii, şi anume este activitatea de realizare care urmează vocaţiei”. Afirmându-se ca homo faber, gânditorul C. R.-Motru a contopit foarte de vreme, în complexitatea eului, şi structura unei energii singularizate, totul cristalizându-se într'o personalitate energetică. Frământările juvenile pentru echilibrarea multiplelor dispoziţii interioare, au fost doar o necesară etapă spre structura ultimă a sufletului energetic, care caracterizează pe omul viitorului; în clipa structurării definitive, homo faber s'a dublat cu un homo sapiens, câştigând astfel conştiinţa completă, înţelegerea direcţiei şi sensului activităţii sale. Contemplaţia orientalului şi mentalitatea duiosului homo divinans nu l-au dus pe d-l M. la dispreţul frământărilor civilizaţiei, ci d-sa a înglobat totul în unitatea turburătoare a personalităţii creatoare Această atitudine este un răspuns al seninătăţii interioare căci deşi european, trăind prins în tehnica delirantă a lumii moderne, filosoful a rămas senin, singularizându-se ca homo sapiens, dar nu izolându-se. Caracteristica unui gânditor de calitate ar fi tocmai aceea că actele şi creaţiunile sale durabile sunt străbătute de o majestuoasă înţelepciune. Inţelegerea pentru lume şi viaţă, armonizarea desăvârşită a cerinţelor şi legilor acestora cu legile şi cerinţele sufletului propriu, înalţă la o înţelegere definitivă, care este începutul oricărei seninătăţi interioare. In clipa armonizării, corelatul om-cosmos nu mai este o enigmă sau un prilej pentru frământare; apele, cu adâncurile turburate, se limpezesc într'o măiastră unduire şi viaţa nu mai apare ca o transcendare printr'o halucinantă „goană către moarte”, ci ca un eveniment necesar în existenţa cosmosului. Profesorul Motru are înţelegerea lumii şi a existenţii sale şi astfel homo sapiens îşi marchează culmile, căci a avea intuiţia particulară a rolului creator al fiinţei umane, înseamnă a fi un entuziast împăcat cu existenţa ta şi a cosmosului.

Inţelepciunea stoicului se completează la d-l Motru cu tendinţa dinamică spre libertate, spre autonomie faţă de natură, spre libertatea morală. Prin tendinţele către autodeterminare, d-l M. nu se rupe din linia europeană dar el adaogă ritmului vremii înţelegerea pentru frământările insului, sterpe sau cu tâlc deosebit. Inţelepciunea l-a ajutat să se elibereze de zbuciumul omului primitiv şi mistic, acentuându-i tendinţa energetică spre crearea valorilor durabile şi tendinţa către seninătatea interioară. La această ataraxie care nu trebue luată în sensul apatiei, magistrul nu ajunge din egoism filosofic, ci liniştea este rezultatul întregirii absolute cu lumea din afară; ea nu este satisfăcută prin formule căutate, ci urmează linia interioară a vieţii doar. Inţelepciunea nativă, prin germenul ei originar, şi nu câştigată, i-a uşurat d-lui Motru găsirea răspunsurilor la problemele adesea turburătoare ale „omenescului” şi ale naturii. Răspunsuri care n'au fost şi nu sunt satisfacţii trecătoare fabricate pentru pigmei de către un alt pigmeu, ci sunt încercări cinstite de descifrare şi lămurire ale unor semne de întrebare ce frământă spiritualitatea modernă. Şi dacă răspunsurile nu găsesc totdeauna rezonanţă în interiorul chinuit de îndoială şi capitonat cu imaginile cele mai ciudate ale individului contimporan, ele n'au picurat totuşi nici desnădejde; filosofia d-lui M. nu are într'însa nimic primejdios pentru adolescent şi pentru ucenicul cărturar şi nimic compromiţător pentru spiritul de castă al filosofilor desăvârşiţi, căci din atitudinile intelectual-emotive, răspunsuri ale unui suflet structurat şi integrat în ritmul existenţei cosmice, se desprinde liniştea lui homo sapiens, care socoteşte că e mai bine să creadă într'un început de adevăr, ferment şi plămăditor de înţelegeri nouă, — decât în nimic. — Inţelepciunea cugetătorului C. R.-Motru joacă rol liniştitor şi limpezitor de unde turburate. Homo sapiens, având ca imbold originar „sentimentul de responsabilitate faţă de viitorime”, ajută lui homo faber care încă nu s'a regăsit şi descifrat, înarmându-l cu o cunoştinţă nouă despre lume şi viaţă, cunoştinţă dătătoare de curaj dar mai ales generatoare de entuziasme creatoare. Homo sapiens ajută la intuirea şi cristalizarea personalităţii, la cizelarea şi îndrumarea ei către căile cele mai bune care ar conduce la poarta adevărului. Inţeleptul tratează cu blândeţe şi duioşie chiar, pe cel cinstit, doritor de cunoaştere şi pe cel ce poartă germenii energetismului şi generaţii întregi vor uita totuşi că paşii le-au fost îndrumaţi de unul dintre înţelepţii modeşti şi buni.

Experienţa trecutului şi energetismul dublat de seninătate, filosoful le pune în slujba societăţii; el valorifică adică dispoziţiile sale, afirmându-se prin aceasta ca om de cultură şi ca iubitor de semeni. Personalitatea d-lui M. nu este o monadă fără uşi şi fără ferestre, nu este o unitate trăind numai pentru sine, ci ea se oferă omeneşte mersului înainte al insului modern. Linia temperamentului, concepţiile melioriste şi sapientia l-au îndemnat către aceasta. A fi în serviciul societăţii este pentru d-l M. vraja şi rostul vieţii şi în acelaş timp un imperativ categoric. D-l M. a servit şi serveşte societatea cu dezinteresare, ceeace îi adaogă nobleţea exemplarului de elită şi a omului de vocaţie.

Ceace profesorul M. ne-a dat în 35 ani de activitate didactică nu este numai munca lui de neobosit cercetător întru aflarea adevărului şi binelui în lumea aceasta, nu sunt numai creaţiile lui de care ne servim şi ne vom servi cu toţii, dar şi linia majestuoasă în viaţă, seninătatea înţeleptului, atitudine care se ridică deasupra frământărilor egoiste şi cotidiane şi care formează puncte între început şi sfârşit. In această atitudine, profesorul şi-a găsit întregirea; o înţelepciune omenească, pentru oameni, legată de pământul şi semenii cu care trăeşte, o înţelepciune pusă în serviciul promovării unui românism creator. Sapientia se estompează doar, cu discreţie, pe ecranul caleidoscopic al vieţii noastre obişnuite, căci dacă i s'ar adăoga simfonia trâmbiţelor apocrife, atunci mentalitatea noastră de nedesăvârşiţi, cu dispoziţiile native nestructurate încă într'o unitate de înţelegere (dece n'am mărturisi-o!), ar banaliza-o curând şi i-ar da aspectul dezoant al unei atitudini lipsite nu numai de majestate, dar şi de sens elementar.

I.-M. NESTOR

Profesorul Motru şi problemele societăţii româneşti

Dela cele mai populare scrieri până la cele mai abstracte contribuţii în domeniul filosofiei, Profesorul Motru arată o preocupare constantă de a elucida problemele societăţii româneşti. Această stăruinţă este explicabilă la un gânditor, care înţelege să exercite o influenţă asupra contemporanilor. Mai toţi filosofii au gândit în funcţie şi pentru societatea lor. Platon şi Aristotel în antichitate, Locke, Fichte şi Comte în timpurile moderne, pentru a releva câteva cazuri mai caracteristice, au reflectat asupra problemelor societăţii în care au trăit. Opera lor nici nu poate fi înţeleasă pe deplin în afară de asemenea probleme. Iar ceiace face viabilitatea cugetării lor, este tocmai legătura organică între teoriile lor şi realitatea societăţii lor.

Multiple sunt problemele societăţii româneşti, care au atras atenţia filosofului nostru, dar ele se pot reduce la două mai principale: Relaţia între fondul şi forma civilizaţiei noastre şi aşezarea instituţiilor noastre în realitatea socială. In jurul acestor două probleme convergează gândirea D-lui Motru, chiar atunci când în expunerea teoriilor ştiinţifice şi a concepţiilor filosofice pare să urmărească numai adevărul abstract. Căci de-asupra interesului teoretic domină interesul practic de a ajuta efectiv la înţelegerea realităţii înconjurătoare.

Spaţiul limitat de care dispunem ne obligă să renunţăm a da extrase din opera D-lui Motru, care să ilustreze străduinţa sa de a studia societatea românească. Ne mulţumim a desprinde numai câteva puncte asupra problemelor examinate, lăsând cititorului sarcina de a urmări în scrierile filosofului părţile care cuprind această lature a gândirii lui.

Problema relaţiei între fondul şi forma civilizaţiei noastre era pentru D-l Motru tot atât de actuală ca şi pentru cărturarii Junimii. In răstimpul a două generaţii, problema rămânea aceiaşi în viaţa societăţii noastre. Discrepanţa între formele împrumutate din societăţile burgheze din Apus şi fondul medieval rural dela noi se menţine şi astăzi, cu toate silinţele de suprafaţă depuse în ultimii şasezeci de ani de a stabili armonia. D-l Motru nu s'a mulţumit însă numai să descrie fenomenul, ci a căutat să arate motivele care contribue la perpetuarea stărilor artificiale. Ceeace Maiorescu şi alţii numai indicaseră în treacăt, D-l Motru dovedea temeinic. Analiza sa ne face să vedem întreaga tragi-comedie a vieţii noastre de Stat şi să înţelegem că pe cât de mari efectele pe atât de mici sunt cauzele, care determină răul. Cunoaşterea cauzelor ne convinge, în adevăr, că răul rezidă în nesocotirea unui adevăr elementar. O societate nu poate progresa decât în conformitate cu condiţiile ei de organizare şi după cerinţele, care izvorăsc din însăşi realitatea ei. Când se abate dela acest proces normal, ea riscă să-şi piardă firul evoluţiei, şi prin aceasta echilibrul forţelor ei devine necontrolabil.

Dar a expune stările de fapt şi a le raporta la substratul care le susţine, înseamnă în acelaş timp a pregăti soluţia problemei. Considerând a doua problemă, aşezarea instituţiilor noastre în realitatea socială, D-l Motru arăta calea care ne poate face să ieşim din situaţia falsă. O asemenea aşezare era înţeleasă mai întâi ca o adaptare a instituţiilor adoptate. Numai ceiace se poate adapta organic la necesităţile mediului românesc, este viabil şi util. Restul e numai o ficţiune vătămătoare bunului mers al societăţii. Adaptarea instituţiilor mai înseamnă o desvoltare treptată în cadrul condiţiilor de organizare ale societăţii. Tot ce depăşeşte nivelul social rămâne inaplicabil prin însăşi disproporţia, care se stabileşte între instituţie şi realitate

In lumina acestui adevăr D-l Motru examina inovaţiile şi reformele introduse cu atâta uşurinţă de guvernanţii noştri în ultimii treizeci de ani. Studiile şi articolele sale stau mărturie în această privinţă. E de ajuns a aminti aici numai două cazuri mai recente, pentru a constata solicitudinea D-lui Motru de a lumina publicul asupra pericolului unei legiferări pripite şi alături de realitate. Astfel e cunoscută poziţia luată de D-l Motru faţă de înmulţirea exagerată a liceelor după războiu. Critica sa este astăzi mai actuală decât oricând, iar dacă am avea opinie publică cristalizată ca în ţările cu societăţi înaintate în organizare, meritul său ar apare şi mai evident. Tot aşa trebue să relevăm critica pe care D-l Motru o aducea nouei reforme a învăţământului superior, o critică pe care viitorul apropiat o va dovedi tot atât de întemeiată. Căci în ambele cazuri legiuitorul, deşi condus de intenţii bune, a văzut dincolo de realitate, ignorând faptele.

In toate aceste intervenţii şi preocupări, susţinute cu desinteresare, Profesorul Motru arăta curaj civic şi gândire pusă în serviciul comunităţii. De aceea opera sa se integrează în realitatea noastră şi capătă o valoare etică pentru generaţia de azi. Se cuvine să aducem omagiul nostru şi pentru această lature a activităţii sale, filosofului şi profesorului care a ilustrat peste treizeci de ani, viaţa culturală a ţării.

NICOLAE PETRESCU

Primii paşi

Un examen

Vi s'a întâmplat poate să vă culcaţi, pentru prima oară, într'o cameră — la o rudă sau prieten — şi, peste noapte, — dintr'un motiv sau din altul, — să vă treziţi şi aşa, pe jumătate adormit să căutaţi uşa. Subconştientul vă va purta paşii pe drumul cunoscut, ferindu-vă de masă şi scaune, cu o precizie matematică; da, dar asta numai pentru camera dv. în care, de ani întregi, vă petreceţi nopţile. Ce se întâmplă însă în camera străină? Nu v'aş dori s'o aflaţi din proprie experienţă!...

In primul moment de buimăceală, sari din pat şi o iei drept înainte, pe drumul obişnuit, când — poc! — te loveşti de ceva tare — masă sau dulap, de a cărui existenţă subconştientul nu era informat. Te fereşti în stânga dar ai deranjat o bibliotecă care, furioasă, îţi svârle un vraf de cărţi în cap. Te întorci la dreapta, te lupţi cu fel de fel de obstacole şi în fine ai ajuns la perete. Iată un ivăr. Desigur uşa. Ba nu! E fereastra. Alături de ea, altă fereastră — şi, doar ştiai că în camera ta, există numai una. Cea de a doua când va fi crescut?!... Porneşti din nou, cu teamă şi atenţie„ parcă ai străbate o pădure ecuatorială. La fiecare pas te aştepţi să-ţi cadă un monstru în cap sau peste picioare. Enervarea te-a zăpăcit de tot. Ţi-e imposibil să te orientezi. Iţi dai seama acum că nu eşti în camera ta. Ştii unde te afli dar, aseară, când ai intrat pentru prima oară acolo, nu te-ai gândit să studiezi topografia locului. Nu ştii ce fel de unghiu face patul cu fereastra, nu ştii cum e linia care uneşte patul cu uşa: dreaptă, curbă, frântă sau mixtă? Aseară, toate acestea nu aveau nici o importanţă; acum au devenit pentru tine, cea mai însemnată problemă depe glob. Te învârteşti în loc, având impresia că ai parcurs sute de kilometri. Târziu, când ai ajuns la marginea răbdării, după ce ai mers în două şi patru picioare, în timp ce ai făcut cunoştinţă de aproape cu toate obiectele solide din jurul tău, când eşti gata să urli furios, găseşti, în fine uşa sau comutatorul electric!

Senzaţia aceasta am simţit-o eu, azi, la examenul pe care l-am depus la facultatea de litere.

... Nici închiziţia, nici chinezii — care, am cetit, sunt maeştri în născocirea torturilor — n'au descoperit un chin mai grozav decât obligaţia aceasta de a memora date şi localităţi cu nume barbare, pentru care nu simţi nici un fel de simpatie. Eu una, vă mărturisesc că, singura dată pe care o ştiu cu precizie, e aceia a naşterii mele. Mai ştiu, — cu aproximaţie — încă câteva, dar fără să fi depus pentru asta vreo muncă. Creerul meu le-a înregistrat fiindcă i-au plăcut; dar ceeace nu-l atrage, nu vrea cu nici un chip să păstreze! Astfel îmi amintesc câte ceva despre Ştefan cel Mare, eroul moldovean, curagios, iubitor de răsboae, creştin cu frica lui Dumnezeu căruia i-a ridicat multe altare, — dar închinător şi zeiţei Venus! Mihai Viteazu deasemeni nu mi-e strein. N'am să uit niciodată puternica impresie ce mi-a făcut lecţia în care auzeam pentru prima oară de el! Când profesorul a ajuns la pasajul unde eroul e ucis mişeleşte în cortul lui, — am isbucnit în plâns. Eram în clasa III-a primară. E mult deatunci, dar data aceia de 9 August 1901, mi-a rămas scrisă în creer.

Nu zic că n'ar fi interesante răsboaele dintre Ruşi şi Turci. Ştiu că ele au avut repercusiuni asupra ţării noastre; las însă altora grija să memoreze timpul şi localităţile unde s'au dat — mie nu mi-e posibil!....

Am audiat conştiincios cursul anului întreg. Nu sunt eu de vină dacă unele subiecte nu mă atrăgeau deloc şi nu-mi puteam fixa atenţia, ori cât mă trudeam. Privirea mi se întorcea spre fereastră prin care zăream acoperişul ministerului de justiţie şi turla aurie a bisericii ruseşti. Gânduri, cu totul străine de ceeace vorbea profesorul, îmi treceau prin cap. Prin diferite asociaţii de idei ajungeam la Ana Karenin, Amintiri din Casa Morţilor. Revizorul — sau cine ştie ce îmi mai apărea în minte!...

Iată cum se explică dece pasagiile în care se vorbea despre războaele dintre Ruşi şi Turci, n'au lăsat nici o urmă în memoria mea.

Dar mi-am luat pedeapsa!

Vă urez să nu cunoaşteţi niciodată senzaţia pe care am avut-o eu azi, când s'a anunţat subiectul tezei, la examenul de istorie! Exact povestea cu camera! Bâjbâiam prin întuneric, dar îmi era imposibil să găsesc eşirea.... In capul meu, noţiuni confuze cercau să se înfiripeze dar când credeam că le-am fixat, ele îşi schimbau înţelesul ca acei nori primăvărateci a căror formă — într'un minut — seamănă când cu un castel, când cu un vultur, dar până să se precizeze o figură s'a şi transformat în alta!

... Pacea dela Carlovitz, dela Belgrad, Kuciuc-Cainargi.... da, parcă p'acolo s'au încheiat unele tratate de pace între aceste două popoare bătălioase, — dar, dece s'o fi bătut, frate? Şi în ce ani va fi fost aceste războae? De mi-aş stoarce creerul în mâni şi tot n'aş putea scoate ceva.

Sper că o să reuşească Liga Naţiunilor şi toate congresele pacifiste să împedice războaele viitoare. Cel puţin urmaşii noştri nu vor mai avea un plus, peste datele care ne-au amărât pe noi!...

Şi profesorul, ce ameninţător stă colo în faţa mea! Când te gândeşti că el ştie toate aceste date! Fericit muritor!

O, timp fericit şi deapururi îndepărtat al vrăjitoriilor! Sfinţi făcători de minuni, veniţi-mi în ajutor, şoptiţi-mi datele acestor afurisite războae!

Dar, oare, voi le veţi fi ştiind? Pe vremea voastră nu se învăţa istorie! Şi se mai vorbeşte de martirul Sfântului Ştefan şi Gheorghe!...

Totuşi trebue să scriu ceva. Profesorul mă fixează. Colegii îmi fac semne. Inactivitatea mea — în mijlocul unei clase laborioase — e cam suspectă!

Şi am scris.... n'aş putea să vă spun cam ce; ceeace ştiu sigur e că, subiectul tratat de mine, în cele două pagini de caet, nu avea nimic comun cu războaele dintare Ruşi şi Turci şi aici cu Istoria Românilor!....

FIFI PCETEASA

18 Octombrie 1932.

MACAROANE HERDAN
BUNE EFTINE, SPORNICE

Pamflete

JEAN ZAHAREANU

Pe când pământul intra în zona termală a perseidelor, pe coasta de Azur a infinitului, unde se scaldă bunul Dumnezeu, înconjurat de marile mitologii, din librăria „Socec", din Calea Victoriei, a plecat să-şi facă băile de neant, şeful secţiei franceze...

Vă amintiţi de acel băiat fără vârstă, care de 30 de ani prezinta clientelei aceeaş figură juvenilă, o linie a surâsului fină şi obsequioasa întâmpinare a bibliotecarului crescut în sera florilor de câmpie. Din acest lecuitor cu droguri literare, politicos şi distant cum trebue să fie neguţătorul de haşiş intelectual, a rămas numai o amintire. O bună amintire, care va sluji de tradiţie copiilor lui. Doi din ei, purtând la mânecă, lângă umăr, galonul negru al meritului suferinţei, fraged şi svelt ca şi camaradul lor de părinte, au şi fost adoptaţi pe firmă. Nu trebue să trecem cu vederea un act de bunătate şi de omenească, inimoasă datorie, pe care credem să o atribuim ştiinţei de voinţă şi de simpatie a coasociatului din firmă, d-lui Schwartz. I-am zărit pe copiii lui Jean strecurându-se prin strâmtorile de cristal ale magazinului, unde silueta tatălui era căutată de sutele de cititori, care mai găsesc un timp într'o săptămână pentru răsfoirea unei cărţi. Şi am ezitat să le strângem mâna, ca să nu trebuiască să le aducem şi noi aminte că tatăl lor a murit.

Personal, îi datorăm lui Jean Zahareanu, ceeace am datorat mult mai puţin câte unui dascăl ignorant de curiozitatea sacră a copilăriei şi adolescenţei, sau câte unui literat mai vârstnic, mai darnic cu tutunul decât cu foiţa tipărită şi duşmănos în monopolul vastului secret pe care-l păstrează — primele noastre lecturi şi o bună parte din lecturile de până acum câteva săptămâni.

Mai tânăr cu câţi-a ani, el devenise repede o autoritate, de vreme ce avea voie şi putea, la vârsta lui, să umble cu lucrurile sfinte, cerute de mâinile vârstei noastre. In contul deschis şi plătit anual după vânzarea grânelor, la firma Alcalay, pentru cărţile şi requizita de şcoală, Jean intercala cu dibăcie dreptul deghizat al mărfurilor de literatură. Mulţumită lui Jean, funeştii noştri profesori ne-au prins citind cărţile, pe genunchi, în bancă şi mulţumită lui ei ni le-au confiscat sau ni le-au rupt, şi tot mulţumită lui am putut întâlni întâile idei, care hotărăsc o viaţă şi croesc o preferinţă. Dacă el nu o fi fost chiar primul cărturar, dela care am învăţat ceva, negreşit că figura lui, copleşită acum de întuneric, şi mascată cu pământ, face parte din primul rând al păpuşilor noastre de fildeş transparent...

Trebue să ne îndoim că oamenii calificaţi de universităţi pentru carte, au realizat adeseori mai mult decât Zahareanu; că au putut să adune sentimentele clare ale unui public întreg laolaltă; dacă au determinat în casele lor sigilate şi în sălile lor de cursuri agresive pentru ideie şi frumuseţe, atmosfera pe care o urzea băiatul Jean în cuprinsul dintre dulapurile lui de cărţi. Neguţătoria scrisă şi gândită are, ca şi ingineria şi dreptul, mersul ei abstract şi ştiinţific, cu care se împleteşte, şi bietul om decedat la netimp, din pricina unei infirmităţi, tratată anapoda, poate ţine loc cinstit de factor pozitiv cultural în cronica sinceră a mişcării intelectuale româneşti.

Un camarad de librărie ne povesteşte râvna lui disciplinată de a servi până la istovire, simţind poate din familiarizarea cu spiritul cărţilor că se şi îndrepta spre patria lor, de dincolo de existenţă. In ultima zi de August, când părăsia librăria fără întoarcere, surâsul lui Jean pentru clienţi avusese o temperatură scelerată, de 40 de grade medicale.

Cimitirele pe dinaintea cărora trecem în fiecare zi, pe drumul nostru, erau în lumina zintâiului de Noembrie, când am aflat cu întârziere de moartea librarului nostru, înzăpezite în flori. Holde lungi de tufănici ruginite şi crisanteme galbene ca lămâia şi albe, crescuseră peste noapte din trotuare, pentru o sărbătoare a doliului, care ştie intuitiv că universul morţilor e cu mult mai mare decât cartierul pe planetă al oamenilor în viaţă.

— „L-aţi cunoscut, copii, pe Jean, care vă trimitea săptămânal acasă *le chemin de Chizette*", *l'epatant?* S'a mutat pe undeva, pe aici. Joacă yo-yo cu două sfârleze pe aţă. Să ne ducem să-l căutăm...

COCORII

Moina, cu vânt şi frig în miezul nopţii Prevăzătoarele rândunele şi-au luat rămas bun dela cuiburi de mult. De 40 de zile, de când au plecat, aripa lor minusculă a trecut peste Partenon, peste Fenicia şi Cartagina, — clasice în sbor şi în ideal şi ataşate culturilor mediterane, încă de pe când Pitagora sgâria pe treptele de piatră cu nouă cifre o sută de rezultate.

Plâng în cer cocorii sau alte păsări drumeţe? A trecut de şase ori svonul lor peste somnul copiilor, adormiţi în cearşafuri, — şi încă nu a cântat cocoşul, supărat de răscolirea frământată a vişinilor, care se smucesc din pământ, ca să ajungă cocorii. Ii ţine rădăcina...

E bun interiorul şi civilizaţia ne este plăcută, pisică. Putem dormi la cald, într'o canapea de reps şi în perini de mătase, şi şoarecele mic, inteligent ne poate trece pela nas. Fabula ta rămâne încăodată mincinoasă, gustul şoarecilor ţi-a trecut, ca şi mie gustul de citit. Dece nu cauţi o excepţie, ca să te văd sărind ageră de pe sofa şi urmărindu-ţi fostul adversar printre picioarele scaunelor clătinate. Uite la raftul cu cărţi, oprit la cotorul roşu al lui Michel de Mointagne, care miroase a cocă de scrobeală şi ar fi bun de mâncat. Pune ghiara pe el! Să te văd!

Mai bine întoarce-te aşa, cu blana dulce a pântecului în sus, încovoiată a lene neisprăvită: faci estetică aplicată şi oricum te-ai încolăci îţi şade bine, cu ochii deschişi abia, subţiri, ca nişte crăpături de aur lungi.

Au trecut toţi cocorii, nu te supăra. Ţi-a miunat în vis piuitul lor din negura mare. S'au dus către Egipt, unde doarme Pisoiul vostru cel de piatră, — pe dinlăuntru, pe salteaua lui de nisip.

Ai auzit ce a spus adineauri Roma cu vocea senzual guturală a fetei care a salutat Europa:

— „Buona notte a tutti".

T. ARGHEZI

Teză la limba română

Aşezate câte două, în dublul şir de bănci, toate în şorţuri negre cu gulere albe, — serioase şi atente, elevele clasei VII-a scriu de zor. In camera mare, albă, nu se aude decât scârţâitul peniţelor şi bâzâitul unui bondar care de un ceas îşi caută drumul — fereastra deschisă pe unde intrase. In colţul dela uşă, pe catedră, profesorul ceteşte ridicând deseori ochii de pe rânduri spre băncile din faţă-i, dar nimeni nu se mişcă, nimeni nu caută pe sub bănci; cu o sârguinţă pornită din inimă, elevele îşi scriu teza la limba română — utima lor teză din anul acesta. Nu e, în clasa aceasta, nimic din obişnuita atmosferă a tezelor: nici obraji palizi şi priviri speriate; nici mişcări suspecte; nici oftaturi înăbuşite. Nu că limba română e obiectul preferat al clasei VII-a; ba până anul acesta era chiar cel mai detestat. Fosta profesoară contribuise parcă cu tot dinadinsul să desvolte această antipatie, în sufletul elevelor sale. Fetele, aproape toate îşi aminteau cu groază de anii trecuţi; ora de Română era un chin. In cursul inferior, nesfârşitele şi confuzele definiţii gramaticale; în cursul superior, aceleaşi lecţii reci şi chinuitoare: definiţii, mereu definiţii, — nimic care să vorbească imaginaţiei şi sensibilităţii lor. Ultimul an de liceu le adusese însă un nou profesor în locul d-nei Radian care — din fericire — eşise la pensie!

In ora când profesorul cel nou intrase în clasă, elevele îşi stăpâniseră greu râsul şi, dacă sub aspra privire a directoarei — care-l însoţea — reuşiseră să aibă o ţinută cuviincioasă, abea se închisese uşa în urma lor şi clasa întreagă începuse să fiarbă:

— Ce tânăr profesor — cred că-i de vârsta noastră!

— Ce aer grav are —nu-l prinde deloc! Stiţi fetelor, ochelarii lui sunt de sticlă simplă. Ii poartă ca să pară mai bătrân, ca Louis Lerch în „Nevestele d-lui Monnier"....

Dar în ora următoare, opinia fetelor se schimbase. Lecţia cea nouă — Cronica lui Şincai — le fusese cu atât tact expusă; tânărul dascăl reuşise cu uşurinţă să apropie de sufletele lor tinere şi entuziaste, figura acelui martir naţional. Când sunase de eşire, aceiaşi nemulţumire se cetise pe toate feţele: — Aşa de repede!...

Din ziua aceia, ora de limba română era aşteptată cu nerăbdare. Fiecare elevă se silea să pătrundă, să se distingă la oral şi ce mulţumire le umplea sufletul când profesorul le spunea: — „Azi sunt mulţumit de dv.!" Bibiloteca liceului, crecetată până atunci de câteva eleve, devenise insuficientă pentru clasa VII-a. Toate elevele ţineau să aibă „lectură particulară", aşa cum le recomanda mereu „domnul profesor". Dar ce tăcut, ce grav, era d. Roibul! Doar în orele când explica o lecţie nouă, devenea cu totul altul: ochii ascunşi de ochelarii mari îi străluceau; figura toată parcă îi răspândea lumină. Cu glasul lui cald, pătrunzător, părea că scoate din morminte, că dă viaţă la toate figurile ilustre din istoria literaturii române. Cu ochii în ochii lui, fetele ascultau nemişcate. Astfel cunoscuseră şi îndrăgiseră ele pe Haşdeu, Petre Maior, Kogălniceanu, Budai-Deleanu, etc., care, de obiceiu, rămân străini de sufletul elevilor de liceu. Şi ţinuta tânărului profesor, expresiile lui, întreaga lui înfăţişare erau totdeauna atât de corecte încât elevele lui —fără să-şi dea seama — căutau să-l imite. Un sentiment de ideală şi respectuoasă admiraţie născuse în sufletele tinere şi nevinovate — un sentiment care, mai târziu, când viaţa va trece peste sufletele neîncercate de azi, va deveni o amintire duioasă, ca toate amintirile ce se leagă de prima noastră tinereţe, de primele noastre visuri, când ne făceam atâtea iluzii asupra lumii şi asupra noastră!....

De aci dorinţa — chiar şi din partea celor mai puţin inteligente — să se distingă la Română, nu pentru nota abstractă din catalog, ci pentru acel „bine domnişoară" rostit de tăcutul profesor!

Şi azi, e ultima lor teză de Română! In curând cursurile se închid. Incepe vacanţa mare şi în toamnă, elevele de azi vor fi studente. Primul pas spre o viaţă mai liberă, mai complicată... Şi totuşi, aproape toate fetele sunt înduioşate la gândul că aceasta e ultima lor oră de Română ! Şi fiecare îşi pune tot sufletul în construcţia acestei ultime teze !

In prima bancă dela fereastră, o elevă nu scrie. Dela începutul orei, gândurile ei, ca un stol de vrăbii speriate, s'au risipit în toate părţile. Subiectul tezei e destul de frumos: comparaţie între poezia lirică la Eminescu şi Vlahuţă. Enescu e cea dintâi din clasă. La ştiinţe ca şi la literatură, ea a adunat, timp de şapte ani, toate premiile clasei. Colegele o iubesc; profesoarele o stimează. Cu firea ei, cu drăgălăşenia-i înăscută, Enescu a reuşit să risipească acea atmosferă de invidie ce înconjoară de obiceiu pe premiantele clasei.

Azi îi e imposibil însă să-şi facă teza. Privirea i se ridică mereu spre fereastra deschisă. Un salcâm încărcat de flori îşi clatină podoaba în faţa geamurilor clasei. Dintre crengile lui, o rândunică, ciripind voios, îşi întinde aripile şi dispare în depărtatul albastru. Curtea liceului, aşternută cu nisip sclipitor sub razele soarelui, e pustie. Privirile fetei alunecă dincolo de gardul curţii, spre strada adormită între căsuţele albe şi tăcute. Ce linişte adâncă! Orăşelul de provincie doarme sub căldura soarelui de Mai. Ultima ei oră de Română! La anul, facultatea.... Bucureştiul.... Alte figuri, altă viaţă... Şi ochii fetei se întorc spre clasă, spre colegele cu care şi-a petrecut şapte ani, zi de zi. Fără să-şi dea seama, privirile ei s'au oprit pe catedră, dar ce repede se retrag şi cum i s'au îmbujorat obrajii! Sub şorţu-i negru, în partea stângă, parcă a început să fâlfâe ceva; o păsărică trezită din somn şi care cearcă să sboare. O bucurie necunoscută încă, i-a năpădit deodată sufletul. Are impresia că zboară în zarea albastră, ca rândunica de adineauri. Şi toate astea numai pentrucă ridicându-şi privirea spre catedră, a întâlnit o altă privire, dar nu privirea obişnuită, serioasă, gravă, — nu, de data asta sub ochelarii mari, ochii tânărului profesor fuseseră atât de duioşi, atât de mângâetori.... Tremurând de teamă dar nerăbdătoare să mai întâlnească iarăşi ochii aceea atât de noui pentru ea, — fata îşi ridică iar privirile; însă profesorul a coborît depe catedră şi rezemat de fereastră, priveşte departe, în zarea senină.

— Nu scrii, Enescu? Mai sunt numai zece minute! îi şopteşte colega de bancă.

Enescu îşi pleacă privirile pe caet luptându-se să-şi adune gândurile răsleţite ca un regiment de soldaţi, puşi pe fugă de inamic. Vlahuţă, Eminescu, poeţii ei dragi, a căror versuri le ştia aproape pe derost, dece îi sunt azi aşa de străini? Un vers îi vine în minte;

Iubire, sete de viaţă,
Tu eşti puterea creatoare...

Afară, un clopoţel sună prelung. Fetele lasă tocul din mână, sugătorile foşnesc pe filele umede; una câte una, elevele se îndreaptă, cu caetul în mână, spre catedră. Enescu, albă ca varul, priveşte năucită fila pe care n'a scris decât patru rânduri.

— Eşti bolnavă, dece n'ai scris nimic, d-ră?

Fata nu răspunde dar mâna care întinde caetul, tremură ca o frunză scuturată de furtună.

— Tocmai d-ta să faci asta?... Un subiect atât de frumos! Imi pare rău. Aşteptam din partea d-tale, o teză minunată...

Profesorul a ieşit. Toate fetele înconjoară pe Enescu care palidă, cu ochii în lacrimi îşi strânge tremurând cărţile şi, fără să răspundă ceva, colegelor mirate de această nemaiauzită întâmplare, iese cu capul plecat.

* * *

Se înserează. Soarele a dispărut în zare. Un vânt cald scutură crengile pline de floare, ale salcâmilor depe bulevard. Micul orăşel începe să se mişte. Râmnicenii îşi fac obişnuita plimbare, pe îngustul trotuar din dreapta, al străzii principale. Două valuri de lume parcurg — timp de trei ore — mica porţiune de stradă dintre grădina publică şi cinematograful Lux. Lumea se salută, îşi zâmbeşte — toţi se cunosc. Ofiţeri, doamne din elită, elevi — îndeplinind parcă o poruncă, — se îndreaptă în aceaşi direcţie. Dela liceul de băeţi, profesorii ies în grup şi după ce mai rămân o clipă — să termine discuţia începută în cancelarie — în faţa scării, îşi strâng mâna şi pornesc în direcţii opuse, spre casă. Unica cofetărie depe strada principală şi-a scos afară toate mesele de care dispune, ocupând cu ele, trotuarul din faţă şi jumătate din stradă. In grupuri, clienţii se aşează la locurile obişnuite. Chelnerii grăbiţi servesc îngheţată şi bere. Cucoanele îşi fac semne dela mese şi pe deasupra capetelor celorlalţi clienţi, schimbă noutăţile zilei: concedierea servitoarei, proba unei rochii noui, ultimul film dela „Lux". D-rele sorb cu graţie din siropul de smeură, aruncând dese priviri spre grupul ofiţerilor care, strânşi toţi la o masă îşi zornăesc veseli săbiile. Pe mica estradă din interiorul cofetăriei, orchestra de ţigani şi-a început repertoriul de romanţe, acompaniată în surdină de clienţii dela mese. Din când în când, o trăsură parcurge strada şi dispare — speriată parcă de îndrăzneala ei, — într'o uliţă mărginaşă. Doi câte doi, cu instrumentele pe umăr, soldaţii dela muzica militară se îndreaptă spre chioşcul din grădina publică.

In camera ei, Enescu nu şi-a mai rezemat — ca de obiceiu — capul de pervazul ferestrei, ca să privească lumea care se înghesueşte pe trotuarul din faţă. De două ceasuri, de când s'a întors dela liceu, stă cu capul în pernă. Mama ei, speriată, a întrebat-o de mai multe ori ce are, dar fata, fără să-şi arate ochii înroşiţi de plâns, i-a răspuns: Nimic, mamă, mă doare puţin capul. Aş vrea să dorm puţin! Mamă-sa s'a retras cu grijă, dar rămasă singură, ea n'a adormit. Cum ar fi putut dormi? E atâta turburare în sufletul ei! Niciodată n'a simţit ceeace simte acum. Nu poate să înţeleagă ce-i cu ea: e şi veselă, e şi tristă; ar vrea să cânte de bucurie, dar ochii i se umplu de lacrimi.... In urechi îi răsună mereu cuvintele: „M'ai supărat!".... O, cum ar vrea să-l roage s'o ierte, să-i explice tot, — deşi nu prea ştie ce ar fi acest „tot". Să-i spună — da mai bine o minciună, decât să creadă el că, a fost neatenţie şi rea voinţă, din partea ei, — să-i spună c'a fost bolnavă, în fine orice, decât să-l ştie supărat. Dar acum e prea târziu. In clasă a tăcut ca o proastă. Acum nu mai are cum să-i explice. Nu mai poate să-i ceară iertare. Tocmai în ultima ei oră de Română să se întâmple asta... Şi, pe nesimţite o cuprinde dorul să rămână repetentă ca să-l mai aibă şi la anul profesor. Acest gând îi aduse un zâmbet pe buze: Enescu repetentă! Ar fi o minune pentru tot liceul! Nu, asta nu se mai poate întâmpla şi nu mai are nici o ocazie să-l mai vadă. Şi lacrimile îi năvălesc iar în ochi.

Ceva mai departe, în camera lui dela hotelul Princiar, tânărul profesor stă gânditor la fereastră, In faţa lui se întinde orăşelul mic de provincie, cu căsuţe albe, ascunse în verdeaţă, cu străzi înguste şi curate, iar mai departe zidul dealurilor acoperite de vii, ce se estompează în zarea înroşită de apus. Un tren accelerat porneşte cu sgomot din gară şi dispare repede după linia dealurilor. Tânărul îl urmăreşte până dispare şi dâra de fum, lăsată în urmă-i. Peste câteva ceasuri, uriaşul de foc şi fier, va intra în Capitala atât de sgomotoasă la ora aceasta. O clipă tânărul are înaintea ochilor străzile luminoase şi pline de lume, clădirea cenuşie a facultăţii, camera lui din strada Aurel Vlaicu, de care şi-a legat atâtea amintiri dragi. Un zâmbet îi alunecă pe buze. Ce mult i se pare de atunci şi nu-i decât un an!

Işi scutură fruntea, oftează, apoi se ridică şi se îndreaptă spre masa din mijlocul camerei, unde-l aşteaptă un vraf de caete de corectat. Desface câteva, le citeşte în fugă apoi răsfoieşte în grămadă şi scoate un caet pe a cărei filă abia începută, profesorul îşi opreşte mult privirile. Un zâmbet blând îi alunecă pe faţa, atât de copilăroasă acum când nu mai poartă ochelarii „cu sticlă simplă". Mâna lui mângâe inconştient hârtia caetului, care e rece şi mătăsoasă ca un obraz fraged. Inaintea ochilor îi apare fetiţa cu păr scurt, cu şorţ negru şi ochii mari, sfioşi, care i-a întins acest caet, pe când mânile îi tremurau ca nişte flori scuturate de vânt....

Prin fereastra deschisă pătrunde aria valsului „Frumoasa Dunăre Albastră" cântat de muzica militară, în grădina publică din apropiere.

LUCREŢIA DASCALESCU

Bolnavul

— Ascultă-mă. Tu nu eşti om prost dar ai o slăbiciune mare: prea te emoţionezi. Nu ştiu cui sameni! Am cunoscut pe părinţii tăi. Aceia erau oameni dintr'o bucată. Nu tremurau înaintea nimănui. Nici nu-şi plecau capul. Eu nu te cred lipsit de curaj, dar te nenoroceşte sensibilitatea asta bolnăvicioasă Trebuie să o birui, altfel nu poţi răzbate prin viaţă.

— Şi mă sfătueşti să încerc?

— Da' te-am sfătuit de-o lună şi mai bine! Ce mai om! unde vreai să ajungi? Eşti vrednic de postul acela, ai pregătirea, muncitor eşti, cinstit eşti. Pentru ce să nu încerci?

— M'am gândit mult şi nu pot să mă hotărăsc.

— Apoi tocmai asta-i boala ta! Te gândeşti cu lunile, cu anii, şi scapi toate trenurile.

— Mi-e frică de refuz. Nu de cerere mi-e frică, ci de soarta ei. N'aş putea suporta un refuz. Aş intra în pământ de ruşine.

— Iată vorbe de om bolnav, de om hipersensibil! Nu poţi suporta un refuz! Dar, ce? Tu nu eşti om? Nu eşti din duh şi trup ca noi toţi? Şi cine se poate lăuda că-i succede ori ce încearcă?

Cele mai multe lucruri şi planuri nu ne succed. Sau te ţii mai mult decât semenii tăi?

— Nu mă ţin, din potrivă! uneori îmi pare că nu plătesc două parale.

— Cine te pune pe tine, om sărac şi necăjit, să te introspectezi, să-şi cântăreşti valoarea? Cine te îndeamnă la luxul unei vieţi interioare?

— Nervii sunt de vină. Emoţia de care pomeneşti tu. Crezi că eu nu-mi cunosc această slăbiciune?

Dar nu sunt stăpân pe ea, şi aici e tragedia vieţii mele. Am voit, decâteori. Am încercat! Am o fantasie blestemată. Abea încep să examinez un lucru, o situaţie, o ia razna. Prin ce lumi nu mă poartă! Dacă e vorba să aflu argumente pentru biruinţă, le găsesc cu o înlesnire uimitoare. Totul pare posibil, nici un obstacol de neînlăturat. Trăesc ceasuri întregi ca un mare duce care-şi comandă armata din învingere în învingere. Sunt mai strălucit în posibilităţile mele decât un împărat. Trăesc ceasuri de glorie şi mă aprind de-un foc sacru ce mă consumă. Când privesc în jurul meu abea mai pricep ceva din realitate. Dar după unda de înălţare vine regulat alta de coborîre. Caut cu aceeaşi înfrigurare motive pentru nesucces, pentru înfrângere. Cum, le caut? Imi vin ele, fără voia mea. Se îmbulzesc şi mă înfricoşază. Sunt leghion. Convingătoare? Până la completa anihilare a voinţii! Şi totul nu e decât fantesie. Dar din zbuciumul acesta interior ies pârjolit, fără vlagă, fără nici o voinţă. Asta e nenorocirea mea: creiez lumi inexistente, duc o viaţă ireală. Desigur ai dreptate, e o boală. Dar cum să mă eliberez din mrejele ei?

— Să nu te mai gândeşti la nimic! Ţi-am spus că tu nu-ţi poţi permite luxul unei vieţi interioare.

— Dar nu pot, n'ai auzit?

— Poţi! Iată, chiar acum! Vii cu mine!

— De, asta e uşor. Dar unde?

— Nu întreba! Urmează-mă!

— A, vrei să mă hipnotizezi! Dar nu prinde. Am fost la un om de meserie şi n'a avut ce-mi face!

Eşiră în stradă.

Bolnavul abea se ţinea de Andrei Roşu. Afară era toamnă târzie. Frig. Bura din cer întunecat. Erau ceasurile unsprezece de dimineaţa.

In faţa unei bodege Andrei Roşu se opri.

— Ce-ai spune să luăm un vinişor, o ţuică?

— La vremea asta? Mulţumesc. Nu obişnuesc.

— Par'că eu obicinuesc! Dar m'a pătruns umezeala asta.

Şi fără să-l mai asculte, îl luă de braţ şi intrară.

Andrei ceru cognac.

Băură două, trei, patru rânduri.

— Să plecăm! zise prietenul ameţit la cap.

— Nu. Mai luăm. Să vezi că ne face bine la amândoi. E o umezeală primejdioasă afară.

Bolnavul, după al optulea păhărel prinse limbă. Dar ce limbă?

Nu-l mai lăsa pe Andrei la cuvânt. Şi vorbea cu imagini strălucitoare.

— Ei, dar e al dracului de resistent, se gândi Andrei, care nu fusese niciodată cu el la un pahar de băutură.

Prietenul perora acum. Vorbea cu eroism de puterea sa de muncă. Andrei înţelese că izbucneau la suprafaţă frigurile interioare de care se plângea.

— Delirează. E mai bolnav decât credeam eu. Bietul băiat!

Ii fu greu să-l urnească din bodegă. In drum spre casă, bolnavul se opri de-odată.

— Unde mergem?

— La tine.

— Dar nu mi-ai spus că trebue să încerc? Vino la Direcţiune.

— Ascultă, Petre! In halul ăsta nu poţi merge.

— Care hal?

— D'apoi nu vezi că abea te mai ţii pe picioare?

— Ei, nu-s beat pe cât mă îmbată acasă frigurile fantasiei. E mai rău atunci. Du-mă până la direcţiune.

— Dar înţelege că nu se poate acum!

— Atunci mă duc singur.

Şi se desfăcu de braţul de care se răzima, şi porni la repezeală. Andrei nu-l mai putu ajunge. Sosit în faţa direcţiunii nu-l mai văzu.

Trecu o jumătate de ceas, când, mişcându-se de la poartă îl zări în curte. Şedea pe-o bancă.

— Ai făcut bine că n'ai intrat acum.

— Ba, am făcut rău.

— Atunci, intră acum. Văd că ţi-a sărit beţia.

— Apoi tocmai aici e pricina. Când am intrat pe poartă m'am trezit. Aici e nenorocirea.

Iar m'a cuprins beţia aceea interioară a fantasiei. Şi nu am mai avut curaj. M'am temut iar de-un refuz. Dar bine că i-am aflat leacul! o s'o potrivesc eu odată aşa să nu mă trezesc decât după ce voiu fi vorbit cu directorul. Vezi, aş putea fi numit. Am toate îndreptăţirile...

Şi până acasă bolnavul, cuprins de frigurile imaginaţiei, îi argumentă lui Andrei cu atâta putere şi convingere, încât acesta rămase zăpăcit. Bolnavul lui era un creiator de viaţă! Da! Nu se mai putea îndoi. Putea fi un mare poet, un mare advocat!

„Dar ce folos că nu era bun de nimic! Şi nime nu-l va putea vindeca", îşi zise Andrei cu tristeţă.

I. AGARBICEANU

Cronica teatrală

TEATRUL NAŢIONAL: „Şarpele Casei"

patru acte de Vasile Leonescu.

Un şef de percepţie, atât de bun şi drăgăstos familist, se lasă stors de toţi ai săi, de nevastă, fiică, cumnat, ginere, socru. Şi nevoile casei sânt atât de mari — fiindcă ambiţiile mondene ale nevestei şi copilei sânt insaţiabile, iar escrocheriile cumnatului nesfârşite — încât omul ajunge să se atingă de banii percepţiei şi să intre la închisoare. Când în sfârşit e liber şi se întoarce în casa pentru care intrase la puşcărie, toţi ai săi se jenează să-l recunoască de şef al familiei.

Să mărturisim că acţiunea aceasta este foarte verosimilă, că închide într'însa o idee dramatică plină de realitate. Adăogând că fiecare personaj al comediei este distinct zugrăvit, că trăeşte o viaţă proprie şi că este mai ales impregnat de un humor veritabil românesc — trebue să recunoaştem şi valoarea şi farmecul acestei comedii.

Şeful percepţiei e un om bun, şi vorbeşte atât de puţin şi face atât de mult bine, încât bunătatea lui reiese izbitor reală. Nevasta şi fiica lui reprezintă acele femei de mahala care pun mai mult preţ pe o rochie şi un moft de femeie „din centru", decât pe dragostea de casă şi familie.

Iar cumnatul — bine prins psihologiceşte — este un agent electoral care intră în galeria agenţilor lui Caragiale fără să le facă ruşine. Acele expresii „venim noi", (adică „venim noi la putere"), şi „să-i plătească partidul" conţin toată tragedia naivităţii electorului şi micului politician român. Pe de altă parte, socrul e un avar şi asta în toată puterea cuvântului, cu pitorescul şi cu răutatea respectivă, fără însă să samene cu Harpagon ori cu Volpone. Băiatul cumnatului, crescut pe maidan, are sufletul bun al lui Spiridon şi totuşi nu ni-l aduce aminte decât din pricina obişnuinţei noastre de-a ne gândi imediat la Caragiale, când se joacă o comedie cu moravuri de mahala şi politice. Ginerele perceptorului — un escroc; un prieten al ginerelui, escroc şi el; o vecină; o peţitoare; un flăcău de treabă crescut de şeful percepţiei cu şcoală la Bucureşti, complectează această galerie pitorească şi reală.

Dar, printre ei, străluceşte un admirabil şi palid chip de mamă îndurerată. Acea *mater dolorosa* pe care o întâlneşti la mahala ca şi aiurea, care nu trăeşte decât pentru durerile ei puternice şi duioase, închinate fiului şi casei.

Şi toate aceste personaje se mişcă într'o perfectă atmosferă de foburg provincial. Nimic nu e strident. nimic nu supără, abstracţie făcând de declamaţiile inoportune din ultimul act.

S'a spus totuşi că scena întoarcerii perceptorului dela puşcărie când soţia şi fiica şi bărbatul acesteia nici nu vor să-l privească, este neverosimilă. Să ne fie îngăduit cu toate acestea să fim de partea lui Leonescu. In afară de necesitatea dramatică — de „economia teatrală" cum s'ar spune — de-a sublinia o mare bunătate sufletească şi o tot atât de mare răutate printr'un contrast izbitor, în sprijinul realităţii acestei scene vine — întâmplător — un reportaj recent al ziarelor noastre, care a povestit răutatea unei soţii ce şi-a ţinut bărbatul bolnav într'o gheretă sau aşa ceva, nemâncat, neîncălzit şi nemângâiat. Lucrul e deci, posibil.

Interpreţii lui Leonescu — în afară poate de d. G. Demetru, care, trebue să recunoaştem, a avut şi un rol ingrat — au simţit cu toţii personajele interpretate, româneşti până'n măduva oaselor şi au jucat fără greşală, la largul lor.

Aceleaşi cuvinte bune vom spune despre d. Athanasescu ca şi despre d-na Nataşa Alexandra, V. Antonescu şi Maria Voluntaru, Baldovin şi Elvira Godeanu, N. Atanasiu şi Sonia Cluceru.

Ne vom opri numai — fiindcă o cere o plăcută datorie — la creaţiile d-nei Marietta Sadova, Victoria Mierlescu şi a d-lui Al. I. Ghibericon.

D-na Marietta Sadova posedă resurse variate care o ajută să înţeleagă un rol şi să-l interpreteze cu masca, accentele şi gesturile potrivite. Din coana Raliţa a făcut o adevărată mamă, pe care n'o vom uita aşa curând. Toată durerea cuminte a acestei inimi îndurerate, d-na Sadova a deslănţuit-o cu putere, uşor înfiorător.

„Puştiul" d-nei Mierlescu şi-a şters nasul şi şi-a scărpinat ceafa cu atâta naturaleţă, încât văzându-l desculţ şi jerpelit, avem regretul că această mică artistă mare nu e folosită mai des. Că şi-a făcut o specialitate din a interpreta pe Aghiuţă, pe Spiridon, pe toate acele mici haimanale pline de naivitate, nu credem să însemne că alte roluri nu i-ar conveni.

D. Ghibericon dela o vreme ne atrage insistent atenţia asupra interpretărilor sale originale şi viguroase. Vulgar, prost, escroc, rău, viclean, beţiv şi bătăuş — d. Ghibericon a fost un neîntrecut agent electoral şi „coate-goale". La un moment dat însă, d. Ghibericon a scuipat şi s'a spus că acest lucru nu trebuia să-l facă. A, dar scuipatul d-lui Ghibericon a fost atât de vulgar şi de oportun, încât poate şifona numai pe un „aristocrat" care nu poate înţelege psihologia haimanalei pe care o interpreta. Scuipatul d-sale n'a fost cabotin, „lovitură" pentru galerie; a fost artistic şi în rol. Aşa cum au fost şi seminţele de floarea soarelui zvârlite dintre dinţii albi ai d-rei Elvira Godeanu.

Regia d-lui Enescu, care a grupat personajele pe scenă şi a dat fiecărui act atmosfera potrivită, a ştiut să adaoge mult spectacolului acesta care răscumpără în parte toată melodrama şi falsitatea atâtor piese reprezentate mai'nainte.

M. SEBASTIAN

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 404
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
SOMERSET MAUGHAM
LUME DE BON-TON
Lei 5, Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

Antologia Dragostei şi a Femeii

Mulţi oameni n'ar fi fost nici odată îndrăgostiţi dacă n'ar fi auzit vorbindu-se despre iubire. *(P. Bourget)*

Inimile femeilor sunt ca şi mobilele cu mecanisme secrete pline de sertare care intră unele în altele; te munceşti, îţi rupi unghiile şi găseşti în fund vreo floare uscată, puţin praf sau — nimic! *(Gustave Flaubert)*

Cea mai rea dintre toate înşelăciunile unde ar putea să aducă cunoaşterea femeilor, este de a nu iubi nici odată de frică să nu fii înşelat. *(Stendhal)*

A iubi, înseamnă să te îndoieşti de un altul şi de tine însuţi; este să te vezi rând pe rând dispreţuind sau trădând, a plânge, a veghea, a aştepta.... înainte de toate este să suferi. *(Alfred de Musset)*

Toate pasiunile ne fac să greşim, dar dragostea ne face să săvârşim greşalele cele mai ridicole. *(La Rochefoucauld)*

De vrei să fii iubit, respectă dragostea. *(A. de Musset)*

Femeile merg mai departe în dragoste decât cea mai mare parte a bărbaţilor; dar bărbaţii le întrec în prietenie. *(La Bruyère)*

— A nu fi iubit este totdeauna un supliciu îngrozitor — un non sens omenesc, căci dragostea trebuie să cheme dragostea. *(Barbey d'Aurevilly)*

— Pudoarea femeilor nu-i altceva decât frica de a nu fi găsite frumoase. *(Th. Gautier)*

— In primele pasiuni, femeile iubesc iubitul, şi în celelalte, ele iubesc dragostea. *(La Rochefoucauld)*

— Femeile sunt mai amare ca moartea şi braţele lor sunt ca lanţurile. *(Ecleziastul)*

— In dragoste nu te bucuri decât de iluzia pe care ţi-o faci despre iubire. *(Stendhal)*

— Intre bărbat şi femeie este mereu o luptă, un învingător şi o victimă. *(A. Houssaye)*

— Femeile sunt obicinuite, să nu vadă într'un om de talent decât defectele sale, şi într'un prost numai calităţile sale. *(H. de Balzac)*

— Cine iubeşte arta, iubeşte femeile care sunt substanţa chiar a artei. *(Remy de Gourmont)*

— Viaţa: femeia pe care o ai; arta: femeia pe care o doreşti. *(Jean Dolent)*

— Pentru a fi iubit întâiu trebuie să iubeşti; singur acela nu întâlneşte nici prietenia nici dragostea, care nu este capabil nici de dragoste nici de prietenie. *(Remy de Gourmont)*

— Adormite, femeile visează la câte ceva, deşteptate nu se mai gândesc la nimic. *(Jean Dolent)*

— Femeile de când scriu, nu ne-au spus încă nimic despre ele. *(R. de Gourmont)*

— Dragostea este servitutea reabilitată. *(J. Dolent)*

— Tot ce a fost spus adevărat sau simţit, profund şi subtil despre femeie, a fost spus de către bărbaţi. *(Remy de Gourmont)*

— Femeia care se dă, cedează tot ei însăşi. *(J. Dolent)*

— Dragostea este hrana şi atmosfera geniului. *(G. Flaubert)*

— Deajuns să te gândeşti la o perfecţiune pentru a o vedea în ceiace iubeşti. *(Stendhal)*

— Există un fel de incompatibilitate între calităţile bărbatului înclinat spre dragoste şi acele ale bărbatului cugetător, care nu se cuprind nici odată complect şi la unul şi la altul, şi cu drept cuvânt nu sunt decât rare ori reunite în acelaş personagiu. *(Ed. Rod)*

— Am văzut femei de apoape , şi femeia de departe. *(J. Dolent)*

— Vocea care zice: „Fiţi caste", deşteaptă simţurile; glasul care spune: „Păziţi-vă de femei", deşteaptă dragostea.

— O femeie: Dragostea este politeţea bărbaţilor. *(J. Dolent)*

— Numai mânile sărutate sunt albe. *(Dolent)*

— Pudoarea este o virtute estetică. *(J. Dolent)*

— Femeia perfectă este un tip mai înalt al umanităţii decât bărbatul perfect: deasemenea este ceva şi mai rar. *(Nietzsche)*

— Două consolări există în dragoste: Dumnezeu şi munca.

— Femeile fac adesea impresia unor copii mici, nişte micuţi importanţi, desvoltaţi în chip monstruos. *(Jules Laforgue)*

— In dragoste călăul are dreptul de graţiere. *(Jean Dolent)*

Alese şi traduse de AUREL GEORGE STINO

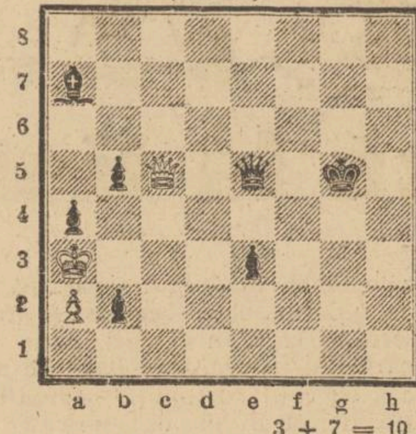
A apărut Ediţia II-a
IN PREAJMA REVOLUŢIEI
LUTUL...
roman de C. STERE
Editura „Adeverul" Preţul Lei 80

A apărut:
APOLLONIUS DIN TYANE
Poem dramatic în versuri
de
ADRIAN VEREA
BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"
Prin forma clasică a compoziţiei, prin strălucirea versului şi prin înălţimea ethică, această lucrare se recomandă ca lectură deosebită pentru elevii claselor superioare.
Un volum cu ilustraţii şi hors-texte Lei 7.

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 519

de dr. E. J. van den Berg, Apeldoorn.
(inedită)

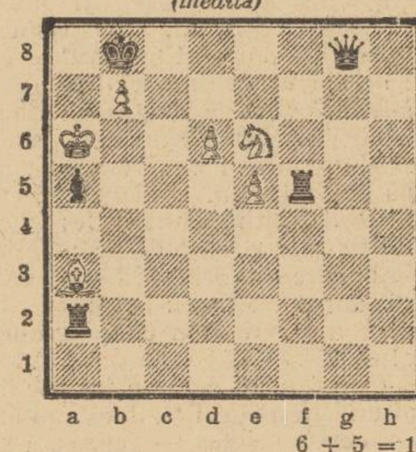

3 + 7 = 10

Mat maximal invers în 2 mutări.

PROBLEMA No. 520

de A. F. Ianovcic, Soroca.
(inedită)

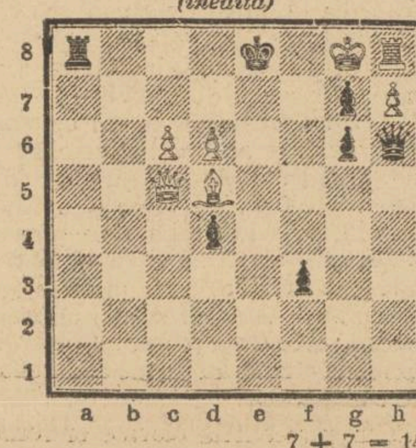

6 + 5 = 11

Mat în 4 mutări.

PROBLEMA No. 521

de Peter Kniest, Bottron.
(inedită)

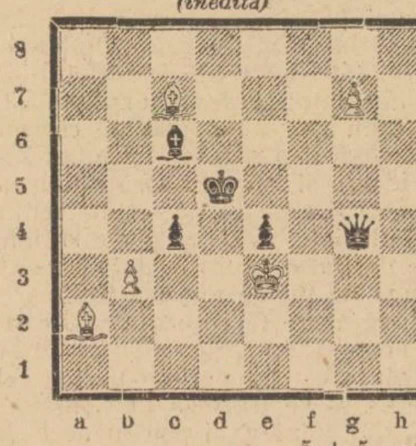

7 + 7 = 14

Mat în 2 mutări.

STUDIUL No. 52

de R. Svoboda, Praga.
(inedită)

5 + 5 = 10

Alb joacă şi face remis.

PARTIDA No. 124

Jucată la un concurs din Ludwigshafen în Iulie 1932.

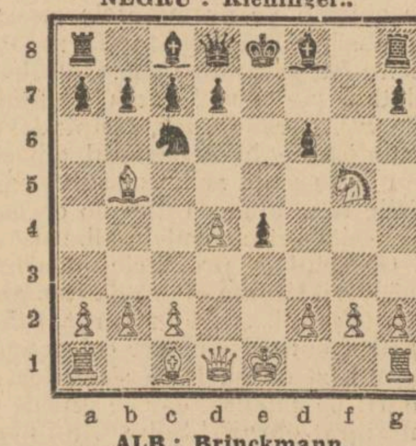
Alb: A. Brinckmann. **Negru: G. Kieninger.**

Partidă spaniolă

1. é2—é4, é7—é5; 2. Cg1—f3, Cb8—c6; 3. Nf1—b5, f7—f5; 4. Cb1—c3 !, f5×é4; 5. Cc3×é4, Cg8—f6; 6. Cé4×f6+, g7×f6; 7. d2—d4, é5—é4; 8. Cf3—g5 !!, simplu şi genial. Ameninţarea Dh5+ este acum teribilă. Calul nu

Situaţia partidei după a 8-a mutare a albului.

NEGRU: Kieninger..

ALB: Brinckmann..

poate fi luat, căci negrul ar pierde dama. 8...., Nf8—b4+, spre a face loc regelui. 9. c2—c3, f6×g5? 10. Dd1—h5+, Ré8—f8; 11. Nc1×g5, Cc6—g7; la Né7 alb câştigă prin Nh6+, Rg8; Nc4+, iar la Dé8 prin Dh6+, urmat de Nc4+. 12. Nb5—c4, d7—d5; 13. Nc4×d5 !, lovitura de graţie. Negrul abandonează, căci la D×d5 ar fi urmat: Nh6±, Rg8; Dé8 mat.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Curiozităţi

Două cazuri de memorie fenomenală

Un ziar italienesc pomeneşte cazul unui servitor dintr'o instituţie de binefacere dela Roma, care cunoaşte pe derost „Divina Comedie" a lui Dante şi Biblia.

Este vorba despre un bărbat de aproximativ patruzeci de ani, anume Cosma, din Sardinia, care n'a frecventat decât clasele primare.

Intr'o zi, pe când se îndeletnicea cu spălatul vaselor în bucătăria instituţiei, un preot îl auzi recitând un întreg cânt din „Purgatoriu". La întrebarea acestuia, cum a ajuns să memoreze terţinele lui Dante, Cosma îi răspunse:

„Cunosc pe de rost nu numai „Divina Comedia", ci şi toată Biblia!"

Lucrurile s'au petrecut astfel: cu un an înainte căpătă un Dante şi-i veni ideia să memoreze câteva versuri. Incercarea îi reuşi de minune. Ba ceva mai mult: terţinele i se întipăriră atât de bine în minte, încât nici nu mai era nevoe să le recitească.

Cosma îşi continuă atunci încercarea, sistematic, timp de şase luni, până ce se pomeni într'o bună zi că recită poezia lui Dante cuvânt cu cuvânt.

Biblia o învăţă pe de rost într'o traducere în dialectul sard.

Cu toată memoria aceasta fenomenală, Cosma a rămas un om modest.

Explicaţia ne-o dă el singur: deşi a memorat atâta n'a înţeles nimic.....

Un om care-şi vinde capul

La Manchester trăeşte un om care şi-a vândut capul pentru suma de 1000 lire sterline şi o rentă viageră de 396 lire.

El se numeşte Datas şi are, după spusele specialiştilor în materie, cea mai desăvârşită memorie din câte cazuri au fost cunoscute până azi.

Nişte medici, membri ai societăţii de medicină din Londra, aflând despre fenomenalele lui însuşiri, s'au grăbit să-l cumpere — intrând în posesia lui abia după moartea fericitului său stăpân — cu scopul de a-l supune unor atente cercetări depe urma cărora speră să afle fenomenul acestei memorii prodigioase.

După afirmările lui Datas, contractul de vânzare al capului său va fi semnat de părţile interesate peste câteva zile.

Datas mai adaogă că medicii nu numai că-i vor plăti imediat suma de 1000 lire sterline, dar îşi iau şi obligaţia să suporte atât cheltuelile lui de înmormântare, cât şi pe ale familiei.

Cu acest prilej, Datas povesti că-şi mai vânduse odată capul unor medici americani, în anul 1904, pentru suma de 10.000 lire sterline. Când în 1926 decedă ultimul asociat al societăţii cumpărătoare, Datas porni în America pentru a obţine o confirmare oficială a morţii acestuia.

Acest act îi era necesar pentru a-şi recâştiga libertatea de acţiune, şi a-şi revinde capul, în Europa, acelora care-i vor oferi un preţ mai bun.

Dar înaintea plecării din America a fost atacat de o bandă de gangsteri care — informaţi asupra valoarei capului său — puseseră la cale o lovitură.

Datas avu însă norocul să scape teafăr şi să ajungă cu bine la Liverpool. In drum spre Londra, el avu însă grijă să se lase întovărăşit de câţiva poliţişti. Nu de alta dar s'ar fi putut întâmpla să se pomenească acasă fără cap!

Celebrul Inaudi

Aceste două cazuri ne amintesc pe celebrul Inaudi, care acum câţiva ani stârnise senzaţie la Paris.

Inaudi putea calcula din minte, într'un timp extrem de scurt, cele mai complicate probleme matematice.

Acest individ excepţional a fost pus la încercare şi cercetat de personalităţile cele mai proeminente ale Parisului.

O comisiune de savanţi matematicieni de la Sorbonna, numărând printre alţii pe ilustrul Paul Painlevé, a certificat preciziunea calculelor lui Inaudi, dar fără să poată stabili cauzele prodigioaselor lui calităţi.

„Aş vrea să ştiu"

C. DOBRE-Giurgiu.

In ce constă personalitatea lui Gustave le Bon?

Gustave le Bon, savantul şi filosoful francez, de curând decedat, este tipul spiritului enciclopedist modern.

Psicholog, sociolog, biolog, fizician, el a atacat cele mai variate probleme, reuşind totdeodată să fie un excelent popularizator.

Din numeroasele lui opere, cele mai cunoscute sunt: „*Psychologie des foules*" (ed. Felix Alcan) un interesant studiu asupra psichologiei massei, precum şi lucrările de popularizare ştiinţifică „*Evolution de la matière*" şi „*Evolution de forces*" (Bibliothèque de philosophique scientifique, ed. Flammarion), în care Le Bon se relevează ca un precursor al teoriilor moderne asupra constituţiei materiei şi relativităţii einsteiniene.

In materie de sociologie, el a fost un adversar hotărât al socialismului, pe care-l socotea o profundă utopie.

Gustave le Bon este fundatorul excelentei colecţiuni franceze „Bibliothèque de philosophie scientifique", care apare şi acum în editura Flammarion, Paris.

UN CITITOR STUDIOS.

a) O bună popularizare a teoriei lui Einstein?

Vă recomandăm „*Initiation aux théories d'Einstein*" de Gaston Moch, editura Larousse, Paris.

b) Ce lucrări pot consulta asupra vieţei lui Beethoven?

Citiţi „*Vie de Beethoven*" de Romain Rolland şi „*Bethoven*" de Edouard Herriot.

WILLY THEIRER.

De unde vine cuvântul şovinism?

Cuvântul „şovinism" e o derivaţie din numele lui Chauvin, un soldat francez din timpul Republicei şi imperiului, însufleţit de un patriotism fanatic. Prin extensiune s'a dat numele de şovinism unui naţionalism excesiv şi agresiv.

Cărţi şi Reviste

ST. IOACHIMESCU: Ţărani şi târgoveţi

Editura „Adeverul" s. a.

Există o tradiţie realistă în evoluţia romanului românesc, care porneşte dela „Ciocoii vechi şi noi" ai lui Filimon şi, trecând prin romanele lui Duiliu Zamfirescu se manifestă în zilele noastre printr'o evidentă predilecţie pentru documentul omenesc trăit. Trecem printr'o epocă de furie realistă. Chiar temperamentele romantice sunt târite de această înclinare colectivă. Pentru epoca noastră a fi romantic este un defect, aproape o inferioritate. Bine înţeles asta nu înseamnă că după această perioadă de realism exagerat nu va veni alta de romantism. Va fi o reacţiune care isvorăşte din firea lucrurilor. Deja, de pe acum, această reacţiune începe să se anunţe. Ea corespunde unei nevoi de vis şi de evadare din real, care, în literatură alternează cu nevoia de a zugrăvi viaţa aşa cum este şi care câteodată poate exista simultan cu aceasta din urmă, complectând-o armonios.

I. Şt. Ioachimescu

„Ţărani şi târgoveţi" al d-lui I. Şt. Ioachimescu face parte din categoria romanelor realiste, cu o tendinţă uşor socială, aşa cum a fost inaugurată în chip strălucit de Niculae Filimon. Este un roman realist prin atmosferă, prin atitudinea autorului şi prin preocuparea de-a da la fiecare pas impresia de lucru profund adevărat.

Autorul zugrăveşte o familie ciudată ai cărei membri sufăr toţi de o nelinişte destul de obişnuită în societatea de după război. O familie care aduce aminte pe alocurea de celebra „Familie Golovleff" a lui Salticov-Şcedrin. Tema principală a romanului — care a sugerat şi titlul — este conflictul între două lumi: între lumea oraşului şi lumea satelor. Un târgoveţ, Aristide Polcovnicu, tip reprezentativ al populaţiei corcite din târgurile noastre, s'a căsătorit cu o ţărancă, Domnica, cu care s'a „încurcat" în vremea războiului, cu care a avut un copil şi pe care a luat-o, silit de o cinste sufletească destul de rară în asemenea cazuri. Această ţărancă adusă în această familie de târgoveţi sufere toate necazurile desrădăcinării, până la catastrofa finală: sinuciderea.

In jurul acestor două personagii principale roiesc tot felul de tipuri: în primul rând familia lui Aristide Polcovnicu, mama şi sora lui. Apoi fratele lui, Metodiu, personagiu straniu şi interesant, iluminat de revendicări şi reforme sociale extremiste. Toţi îşi produc suferinţă unii altora, împinşi de temperamente contradictorii şi de-o nevoie de-a domina. Bine înţeles dintre toţi cea care sufere mai mult e ţăranca desrădăcinată şi izolată într'o lume care nu e a ei şi de care n'o mai leagă nimic. Ea nu l-a înţeles niciodată pe bărbatul ei. Fapta lui de-a o lua în căsătorie îi apare incomprehensibilă. Una din scenele cele mai impresionante din roman este tocmai aceea în care Domnica îi face cunoscută această neînţelegere. Aristide Polcovnicu îşi dă seama că experienţa lui de realtoire a Domnicăi a fost inutilă şi inoperantă.

Romanul „Ţărani şi târgoveţi" cucereşte pe cititor printr'o adâncă şi dramatică seriozitate a cuprinsului şi printr'un stil mereu adequat, fără descripţii lungi, cu un dialog viu, din care apar perfect caracterele personagiilor. În acelaş timp problema tratată este interesantă, reflectând în ea stări de lucruri şi conflicte care formează însăş structura societăţii româneşti contemporane.

„Ţărani şi târgoveţi" este astfel un document omenesc expus în forma unui roman realist de un tip foarte curat.

AL. A. PHILIPPIDE

O antologie a povestirilor de dragoste

Robert Lynd a strâns într'un volum: *„Great Love Stories of all Nations"*, şaptezeci de povestiri de dragoste, din treizeci şi nouă de ţări diferite.

Volumul începe cu duioasa tânguire a lui Sir Thomas Malory asupra nestatorniciei dragostei din zilele sale, care — deşi a fost scrisă acum câteva sute de ani, — pare a fi un comentariu al romanelor şi proceselor de divorţ din zilele noastre.

A strânge în câteva pagini atâtea aspecte diferite ale tragediei îndrăgostiţilor, a reînsufleţi atâtea chipuri de fragede eroine şi a prinde jocul fantastic al iubirii, povestea eternă a dragostei din lumea întreagă într'un volum, — nu poate fi un lucru uşor.

Apoi povestiri scurte de dragoste nu se găsesc decât în literatura veche. Numai acolo sunt idile scurte, desăvârşite şi simbolice prin tratarea intensă a subiectului. Sufletul nostru nu se interesează şi nu ia parte decât la emoţiile caracterelor cu care se simte mai legat, acele din vremuri mai apropiate, iar dragostea în timpul celor două veacuri din urmă se desfăşură în povestiri lungi cât cuprinsul unui volum — cel puţin.

E drept că uneori Lynd se mulţumeşte să ia din toată povestirea un capitol, cel mai culminant şi mai reprezentativ, cum face, de pildă, cu minunatul capitol din romanul lui *Meredith:* „The Ordeal of Richard", în care autorul, uitând toate problemele, nu caută decât să redea deliciile dumnezeieşti ale iubirii.

Povestirile de dragoste ale fiecărei naţiuni îşi au de sigur caracterele lor proprii şi variate. Toate au însă în comun tragicul luptei şi suferinţelor ce izvorăsc din această luptă cu piedicile şi greutăţile din calea patemii lor. Acest tragic este cu atât mai sfâşietor cu cât el depăşeşte împrejurarea reală din povestire şi se ridică până la simbolul veşnicii lupte a omului cu destinul şi fatalitatea. De aceia chiar povestirile mai dulci, acele care se sfârşesc cu bine—încă au în ele momente de zbucium şi de sfâşiere sufletească.

In trecut, în povestirile clasice şi romantice, piedicile şi greutăţile ce se puneau în calea îndrăgostiţilor erau piedici exterioare, materiale. Indrăgostiţii năzuiau către fericirea lor trecând peste piedici ce păreau imposibile şi statornicia lor trecea prin încercări atât de variate şi uneori atât de crude, încât imaginaţia cea mai bogată nu izbuteşte a le închipui.

Iată de pildă povestirea lui Cervantes, pe care o reproduce Lynd în antologia sa, *„The Spanish-English Lady"*.

Credinţa şi statornicia lui Ricaredo pentru splendida sa Isabela e pusă la o încercare ce întrece tot ce s'ar putea imagina ca piedici şi lovituri ale soartei venite din afară. In locul minunii de frumuseţe a adoratei sale îndrăgostitul găseşte un monstru de urăţenie, Izabela fără păr, fără sprîncene, cu faţa buhăită, cu ochii plini de puroi şi corpul întreg umflat ca o bute şi toate aceste din cauză că fusese otrăvită.

In timpurile de azi piedicile, care veneau odinioară din partea familiei, sau erau de natură religioasă, au dispărut, eroii şi eroinele moderne se luptă cu ei înşişi, tragicul luptelor în dragoste nu a pierdut prin aceasta nimic din ascuţimea lui. Tocmai aci se vede măestria lui Lynd în compoziţia Antologiei sale, care în loc să fie o adunătură de poveşti la întâmplare, este o meşteşugită ţesătură plină de nuanţe. El trece cu multă subtilitate şi o gradată măsură de la romantismul trecut la emotivitatea de azi. Incepe cu George Moore care a fost pionierul acestei sfâşieri interioare din literatura modernă. Trece dela Henry James cu încântătoarea sa delicateţă în ezitările şi amânările deznodământului definitiv în situaţii grele şi încurcate, la Katherine Mansfield, cu neaşteptatele sale clipe de deziluzie emoţională, care sfarmă elanul patemii, sau la analistul neîndurat care e Arthur Schnitzler de pildă, pentru a ne întoarce îndărăt la un neoromantism, trecut prin focul atâtor încercări de explorare interioară, cu povestirea „The Fox" a lui D. H. Lawrence, atât de plină de fantezie şi erotism covârşitor. Antologia, pentru complecta, măestrita sa ţesătură, închee cu povestirea lui Apuleus „Cupidon şi Psychea", povestirea tipică a poveştilor de dragoste fericită, pentru ca după ce am închis cartea să rămânem cu iluzia plăcută a unei iubiri veşnice şi fără de sfârşit.

I. S.

Un om de bine

D. Ing. Nicolau Alfred care, după cum ni se spune, „este unul dintre elementele cari au făcut şi face cinste... lăudabilelor sforţări ale democraţiei", ne trimite un volum de versuri, *Flori de bine: Flori de iubire*, tratând despre *iubirea de oameni, de neam, de ţară, de bine, de adevăr şi de frumos*. Volumul e *„închinat din suflet dulcei Italie — a doua mea patrie — şi sublimului Ei popor"* iar preţul e benevol.

Autorul arată o mişcătoare iubire faţă de Italia.

Eu sincer, te iubesc!
Şi, fără ca să fiu,
Eu, mă şi iscălesc,
Al tău, umilit, fiu:
Alfredo!

Pentru Veneţia are cuvinte de caldă uimire:

Când prima dată eu, San Marco, ţi-am văzut
M'am pipăit, crezând, că viu, eu, nu mai sunt:
Că'n ceruri, sunt urcat, şi's sus, printre văzduh!
Ca să reviu, iar viu, eu, nici, n'aş mai fi vrut!

Poetul e însufleţit de o mare dorinţă de bine şi adevăr. Soarta ţării îl îngrijorează.

Hoţia, extirpaţi, din ţară
Voi... de nu, vroiţi, să pierim...!
Hoţia ce-ocheşte-o comoară
Hoţia ce, fur'un ibrişin!

E indignat de „neomenia" din ţara noastră:

Foaie verde, şi-un calup
Râia, este, pe orice trup
De ţăran ce, de mizerii,
Viaţa-i, plină, a puzderii:
Nici că poate număra!

Deşi înclinat către marile probleme ale naţiei şi ale existenţei, poetul e conştient de legile operei de artă:

Scopul unui bun scris
Ca, să fie, atins
Să nu, fie, prea lung

S'aibă, vorbe ce impung
Atenţia tuturor.

Cu drept cuvânt şi de altfel fără prilej, preintâmpină el ca şi Eminescu atacurile criticilor:

Cu-a voastre critici, de pismaşi,
Nu mă puteţi, descuraja:
Voi, Binelui, *sunteţi... vrăşmaşi*
Şi-a voastre, minţi, sunt... halima...

Departe de a fi pizmaşi ne simţim cuprinşi de cea mai profundă simpatie pentru autor care, după cum spune, e *în patul de durere în care zace.*

De câtăva vreme cunoscutul scriitor I. C. Vissarion scoate o revistă lunară cu acest nume, în care publică literatură morală şi fără îndrăzneli, precum şi articole culturale şi traduceri. D. Vissarion face prin urmare un magazin pentru cititorii dela sate, precum ne mărturiseşte, în special pentru învăţători. Se constată în ea şi o oarecare tendinţă de polemică politică, ceeace ar justifica intenţia de a schimba numele de „Steluţa" cu acela cam electoral de „Steaua Ţării". Revista e însă bună şi frumoasă şi îi urăm izbândă. O colaborare însemnată are şi din partea d-lui Al. T. Stamatiad, care, vizionar ca toţi poeţii, cere dela Dumnezeu lucruri imposibile de acestea:

Bărbaţii toţi să crească
Pădure de stejari,
Ca vatra s'o păzească
Cu braţele lor tari!

Femeile să fie
Frumoase şi cinstite
Ca zilele să curgă!
Să cânte fericite!

Iar noi adăogăm:

Şi lumea să citească
Numai poeme'n proză
Ca barzii să trăiască
In exalări de roză.

G. C.

La librăria UNIVERSALA Alcalay & Co.

București I Calea Victoriei 27. colţ cu Bulev. Elisabeta

se găsesc în permanenţă toate noutăţile apărute în franceză, germană şi engleză precum şi toate publicaţiunile străine la care se primesc abonamente cu preţurile originale.

Comenzile pentru provincie se expediază şi contra-ramburs.

Cărţi franceze: R. Poincaré, fostul Preşedinte al Rep. Franceze publică al IX-lea volum din memoriile sale intitulate „Au service de la France" în care descrie anul 1917 pe care îl intitulează l'année trouble, vol. Lei 234
Maréchal Joffre: Memoires 2 vols cu gravuri şi hărţi în text ambele volume Lei 486
Maréchal Foch: Memoires 2 vols cu numeroase gravuri şi hărţi, ambele volume Lei 390
Clemenceau: Grandeurs et misères d'une victoire, Lei . . 195
Louis Barthou: Danton (un admirabil portret al celebrului revoluţionar descris în frumoase pagini de către marele istoric şi membru al Academiei Franceze), vol. Lei . 130
Emil Ludwig: Le monde tel que je l'ai vu, Lei. . . . . . 162 (în această lucrare autorul descrie câteva figuri între care se remarcă: Painlevé, Hoover, Einstein, Poincaré etc. şi câteva situaţii demne de pana autorului) de acelaş autor: Entretiens avec Mussolini (marele conducător al Italiei răspunde la 400 de întrebări de actualitate).
Ferd. Ossendowski: Lénine, Lei . . . . . . 130 o biografie scrisă de autorul celebrei lucrări Hommes, Bêtes et Dieux şi L'Homme et le Mystère en Asie, vol. lei 117
Henry Bergson: Les Deux sources de la morale et de la religion (pagini de înaltă moralitate ale marelui filosof) volumul Lei 162
Somerset Maugham: Amours singulières roman, Lei . . . 98
J. Kessel: Nuits de Montmartre Lei 98
Ch. Lucieto: Le mystère de Monte-Carlo, Lei. 65
D. H. Lawrence: La Femme et la Bête roman Lei 98
Grammaire de l'Academie Française, Lei 98
H. Verrill: L'Inquisition (cu gravuri epocale), Lei 130
Cărţi germane. — Alexander von Russland: Einst war ich ein Grossfürst; *Rosamond Lehumann:* Mädchen auf des Suche, roman; *Marg. Goldsmith:* Der Bruder des verbonenenshones, roman; *Ernst von Salomon:* Die Stadt, roman; *Aage Madelung:* Das Gut auf dem Monde, romane; *Insel Almanach*, Lei 32
Cărţi englezeşti: Ultimele noutăţi din Tauchnitz edition şi din noua colecţie de mare succes „Albatros" vol. Lei 72

Amatori de cuvinte încrucişate!
CITIŢI
REBUS
MARI PREMII
CUVINTE ÎNCRUCIŞATE
Toate JOCURILE!

RECENZII

„Omagiu profesorului C. Rădulescu-Motru"

Anemica — pe toate liniile — şi insignifianta noastră literatură filosofică a fost lipsită până şi de tratatele elementare introductive în câmpul încâlcit al speculaţiei. Filosofia este, fără discuţie, ramura de muncă intelectuală care presupune cu riguroasă necesitate o cunoaştere prealabilă a problemelor capitale care formează constelaţia primordială după care se croeşte tot restul. Alfabetul filosofic trebue stăpânit magistral, ca tabla înmulţirii în matematici şi ca piesele esenţiale ale scheletului pentru studiul anatomic al corpului omenesc. Fără minime posibilităţi de sigură orientare nu se poate dispune de tematica filosofică, labirint cu infinite ascunzişuri şi derutant de întortochiate căi subterane, a căror reţea este însă intim solidară. Filosofia este poate unica disciplină intelectuală în care din primul moment se pune întrebarea: de unde porneşti? dela ce date? Fără clarificarea acestora nu se poate face nimic. Datele fundamentale filosofice sunt claviatura pe care poţi broda nesfârşite arii şi gamele cele mai variate. In mare parte doar, sistemele filosofice sunt variaţii pe aceiaşi temă. Problematica filosofică se resumă doar la câteva întrebări, care rămân „chestiunile eterne" ale spiritului uman în insaturabila-i poftă de cunoaştere şi foame de pătrundere a misterului. Iniţierea în aceste probleme se pune la capătul drumului. Nevoia ghidurilor s'a făcut unanim simţită. Literaturile străine, în special cea germană sunt excelent înzestrate cu astfel de tratate metodice de îndrumare în cultura filosofică. Germanii, care sunt şi nişte excelenţi pedagogi pe lângă alte multe, au cea mai înzestrată bibliografie cu scrieri de pregătire. Sunt acele admirabil construite „Einleitung-uri", din care avem şi noi una tradusă, pe cea a lui Paulsen.

In literatura noastră nevoia unei lucrări reuşite de acest gen se făcea acut simţită. Ştim că intelectualul român excelează în ignorarea totală a chestiunilor filosofice. I se par cele mai puţin actuale, mai inutile (neînsumând nici o valoare practică) şi necesitând un maximum de perseverenţă în efort cerebral. Este însă o categorie de oameni care se interesează. Pentru această clasă a selecţilor tinerimii era oricând necesar şi folositor un manual de familiarizare cu inactualele speculaţii filosofice. In lipsă, se simţea nevoia recurgerii la cărţi străine. Or, limba franceză, cea mai cunoscută şi preferată, fiind accesibilă unor cercuri mai largi de cititori, nu are asemenea tratate. In orice caz, are puţine şi nu prea strălucite. Urmează că nu există posibilităţi de elementară informare şi punere la curent. Este poate aci unul dintre motivele decisive ale puţinului număr de pasionaţi şi ale interesului aşa de scăzut pentru chestiunile de cea mai înaltă intelectualitate, cum sunt cele filosofice.

Acest gol regretabil este în parte reparat de „Omagiul profesorului C. Rădulescu-Motru", carte nouă, remarcabilă. E unica în acest gen la noi. Ar fi de amintit aci şi reuşita „Indrumare în filosofie" a d-lui Mircea Florian, care contează în prima linie ca o bună istorie a filosofiei. Regretabil că, epuizată, această carte este aşa de puţin citită.

O metodică tratare liniară a disciplinelor de temelie ale filosofiei se încearcă pentru prima dată la noi în acest volum omagial, a cărui valoare se concentrează în deosebi în partea a doua. Economia volumului e aceasta: în prima parte se analizează cu mult talent şi cu reală competinţă personalitatea masivă, şi opera profesorului C. Rădulescu-Motru, splendidă figură a culturii noastre. Deşi fiecare comentator pledează prea mult pentru un aspect al gândirii profesorului, revendicat cu egală îndreptăţire şi pasiune pentru Metafizică, Psihologie şi Pedagogie, din studiile d-lor I. Brucăr, M. Ralea, V. Băncilă şi Eugeniu Sperantia se reliefează ideea centrală a preeminenţei elementului metafizic în opera d-lui Motru. Oricât de pătruns ar fi de psihologism, sistemul personalismului energetic este clădit pe o idee metafizică, fir roşu al variatelor modulaţii de gândire. Aceasta se degajează cu suficientă limpezime din cele patru studii interpetative. D. C. R. Motru în primul rând este şi rămâne metafizician; chiar şi atunci când face pură psihologie. De altfel psihologia d-sale se grefează pe fundalul concepţiei personaliste.

In partea a doua, care este cea mai valoroasă, sunt expuse în studii sintetice disciplinele fundamentale ale filosofiei. Facem dintru început o remarcă: planul aşa cum a fost intenţionat este excelent. Nu tot aşa de strălucită e însă şi execuţia lui. Se poate constata astfel cum sunt ratate câteva importante subiecte prin tratarea puţin strălucită de către autorii respectivi. Sunt unele lacune inadmisibile la nişte specialişti în materie. Inutil să cităm nume. Lectorul poate uşor controla care studii stau sub nivel. Posibil ca neajunsurile acestea să se explice şi prin natura lucrării: este o operă colectivă în care libertatea ţi se încadrează, din strîngente necesităţi tehnice, într'o disciplină generală. Sunt însă şi studii excelente care compensează lipsurile celorlalte. Obiectivul principal a fost însă atins: să dea o idee generală despre materiile filosofice. Un tablou destul de limpede se desprinde din aceste studii. Liniile generale ale problematicei filosofice sunt prinse şi sesizabile. Se va putea, înfine, pretinde şi unui licenţiat în specialitatea filosofie să ştie ce este: Logica, Teoria cunoaşterii, Metafizica, Psihologia, Etica, Estetica, Pedagogia, Filosofia istoriei, Filosofia dreptului şi Filosofia religiei, analizate fiecare în problematica lor. E vorba de contur general. Aşa cum se prezintă, această a doua parte a volumului este o introducere edificatoare în problemele filosofiei. Tratarea sistematică pe materii este o idee foarte bună, laborios practicată de literatura germană. Cu toate insuficienţele unora dintre studii (minoritatea), acest expozeu este capabil de a orienta cu destulă siguranţă în câmpiile speculaţiei pe cel dornic să-şi apropie înţelesul disciplinelor principale. Şi aceasta, pentru un început care-a trebuit să birue mari dificultăţi, este un lucru mare. Majoritatea studiilor au garanţia unor nume în care se poate avea încredere: I. Petrovici, Mircea Florian, Tudor Vianu, G. G. Antonescu, N. Bagdasar, Const. Georgiade, Petre Comarnescu, Mircea Djuvara şi pozitivistul M. Uţă. Pe aproape toţi îi cunoaştem din remarcabile studii anterioare în specialitatea care le aparţine.

Fără a insista asupra fiecăruia în parte, cea mai eficace informaţie fiind lectura, aci vom sublinia studiul remarcabil scris de Mircea Florian: „Metafizica şi problematica ei". Admirabil orientat, acest studiu este gândit şi elaborat cu maturitatea preţioasă a omului de solidă formaţie ştiinţifică, substanţial în conţinut şi foarte bine scris. O realizare desăvârşită şi miezoasă. De altfel cunoaştem bine resursele autorului din „Ştiinţă şi raţionalism" şi din „Cosmologia elenă", care au plasat pe d. Florian în primele rânduri, dacă nu în cel mai înaintat, ale generaţiei de mijloc.

Dintre numele mai proaspete, remarcăm pe Const. Georgiade, care se dovedeşte perfect orientat şi stăpân indiscutabil al problemelor psihologiei.

In general, acest volum mai mult decât omagial este o foarte valoroasă şi extrem de utilă contribuţie în literatura filosofică română, care cunoaşte întâia oară (cât de târziu!) o lucrare de asemenea natură şi proporţie. Pentru aceasta trebueşte elogios subliniată.

N. TATU

INSEMNĂRI

Un nou scriitor

E tânăr. Nu publicase nimic până acum câteva săptămâni, când au apărut sub semnătura lui, într'un ziar, câteva fragmente dintr'un fel de roman, dovedind un stil ciudat şi personal, conştient şi sigur.

Romanul, care apare zilele acestea la „Cultura Naţională" poartă titlul simplu de „Interior". Pe tânărul scriitor îl chiamă Constantin Fântâneru.

„Interior". Adică filmarea unei serii de întâmplări lăuntrice, reacţiuni ale unui suflet sensibil în faţa vieţii. O viaţă de tânăr sărac şi timid, nu prea bogată în evenimente senzaţionale, dar contemplată în amănunt cu o dureroasă luciditate.

Prin cartea aceasta aruncăm o privire în mentalitatea unui reprezentant al generaţiei tinere. Aşadar e în primul rând un document sufletesc al epocii actuale, care va sluji fără îndoială aceluia ce va căuta să definească această epocă.

Multă nelinişte. O sensibilitate exagerată şi exasperată, care aduce aminte de romanticii germani. Mult vis. O stare de semihalucinaţie, curmată din când în când de un lucid realism şi de un acut simţ de observaţie. „Mă pregătesc să fixez schema turburării lăuntrice"... Această dorinţă revine, sub diverse forme, în confesiunea eroului, mereu. In acelaş timp nici-o acţiune nu e dusă până la sfârşit. Ezitare, spleen, neputinţă, realizare prea repede în gând şi blazare anticipată când e vorba de fapt. Aşadar, o nevroză. Aproape o boală. Mai exact: o stare de criză, care va trebui să treacă. Va fi în orice caz o experienţă bună pentru *adevărata* viaţă de mai târziu...

In fond tânărul erou al „Interior"-ului suferă de prea multă autoanaliză, de prea multe întrebări. Este puţin şi caracteristica vârstei. Dar este poate şi o şovăire romantică în faţa realităţii, făcută din timiditate şi orgoliu. Şi în acelaş timp dorinţa de a ieşi din această auto-cursă sufletească de fiecare clipă, în care, voit, te prinzi mereu, te chinueşti şi vrei totuşi să scapi: „Cel puţin să fiu un oarecare animal, un prea neturburat tânăr, pentru care lucrurile se întâmplă cum se întâmplă, lumea e bună şi totul merge bine!"

Stilul e nervos, eliptic, spontan şi lucrat în acelaş timp, cu fraze scurte, concise, imagini originale, ciudate, fără a fi căutate.

Aşadar, ca fond şi formă, stofă de adevărat scriitor. „Interior" e „confesiunea unui copil al secolului", fără concluzie ca şi celelalte confesiuni de acest fel. romantice. Vigoarea stilului şi revolta atitudinii ne fac să sperăm că această confesiune va avea o urmare. După „Interior" autorul este dator, faţă de el însuş şi faţă de public, să înfrunte, voiniceşte, lumea exterioară. Credem că poate. — *Al. A. Philippide.*

Bătaia

In revista „Poporul Românesc", d. I. Agîrbiceanu protestează contra bătăii — practicată, pe o scară atât de întinsă, de poporul nostru blând. Mai ales femeile şi copiii sunt, în popor, subt regimul violenţei.

Ne surprinde însă sfârşitul articolului d-lui Agîrbiceanu. Iată-l:

„Bătaia o fi ruptă ca din raiu în unele împrejurări, şi anume când vorba bună nu ajută, când avem de a face cu firi rele şi încăpăţânate, cari nu ascultă decât de frică. Dar, *în viaţa creştinească şi a oamenilor cinstiţi, nu bătaia e ruptă din raiu, ci dragostea.* Aşa că orice îndreptare a soţiilor şi a copiilor noştri mai uşor se face prin bunătatea şi dragostea părintelui, decât prin pumnul sau parul lui. Căci tot o vorbă românească spune: „*Cine nu se bate de cuvântul bun, nu se bate nici de bâtă*".

Pentru un preot — excepţia ne miră.

Vra-să-zică d-sa admite bătaia „în unele împrejurări", „când vorba bună nu ajută", „când avem de-a face cu firi rele şi încăpăţânate, care nu ascultă decât de frică", etc.

Dacă se admite creştineşte excepţia, fiecare om — care-şi scarmănă nevasta sau îşi cotonogeşte copiii — îi va băga în excepţie, susţinând că „firi mai rele şi mai încăpăţânate" decât „muerea" şi „plodurile" lui... nici nu există.

Conferinţele Cercului „Libertatea"

Faţă de succesul desăvârşit pe care l-a avut ciclul de conferinţe organizat anul trecut de către cercul „Libertatea", conferinţele vor fi reluate şi anul acesta, în fiecare Joi seara, ora 9, începând de Joi 17 Noembrie.

Programul conferinţelor cuprinde o manifestare în Capitală, a culturii moldoveneşti, la care vor conferenţia pe rând toate personalităţile reprezentative ale culturii moldoveneşti:

D-nii *Mihail Sadoveanu, G. Ibrăileanu, C. Stere, Dim. Gusti, P. Andrei, Ionel Teodoreanu, I. Petrovici, Mihai Ralea, Jean Bart, Demostene Botez, G. Topîrceanu, Octav Botez,* etc.

Dintre figurile proeminente ale gândirii şi literelor, din Bucureşti, vor conferenţia: prinţesa *Martha Bibescu, d-nii I. G. Duca, C. Argetoianu, Gr. Iunian, Octavian Goga* şi *C. Banu.*

Vor mai urma şi alţi conferenţiari, magistraţi, profesori şi artişti, al căror nume îl vom da la vreme.

Prima conferinţă va avea loc Joi 17 Noembrie, când va vorbi d. *Mihail Sadoveanu,* precedat de un salut adresat culturii moldovene, rostit de d. dr. C. Blumenfeld-Scrutator, secretarul general al cercului şi organizatorul ciclurilor de conferinţe de la „Libertatea"

„Noua revistă română"

Când se va reconstitui din cenuşa istoriei trecutul publicisticei române, un capitol va trebui consacrat iniţiativelor legate de numele lui Const. Rădulescu-Motru. Două excelente reviste: „Ideea europeană" şi „Noua revistă română". Ultima, apărută prin 1910—1914, a fost prima poartă pe care s'a furişat spiritul european, sufletul occidentalismului novator. Şi când spunem occidentalism, am înţeles: seriozitate, greutate de fond şi de formă, obiectivitate în mânuirea ideilor şi eleganţă de stil. „Noua revistă română", animată de autorul „Personalismului energetic", reuşise să strângă într'un mănunchiu tot ce cultura românească avea mai select în acea vreme. In coloanele ei s'au întâlnit abile condee ale criticei literare, ale speculaţiei filosofice şi ale politicei ideologice. Nu rare şi insignifiante au fost talentele lansate de această revistă, care ridica tot ce pâlpâia inteligenţă şi reflecta talent. S'a creat astfel o atmosferă de înaltă intelectualitate şi de prestigiu impunător. Era şi poziţia îndrăzneaţă. Pentrucă a profesa convingeri democratice şi pacifiste într'un moment când aşa ceva conta ca revoluţionarism, era o îndrăzneală. Evenimentele au împiedicat să mai apară această selectă revistă de preocupări enciclopedice: ştiinţă, literatură, artă şi filosofie. Spiritul ei a fost continuat însă prin „Ideea europeană" de mai târziu. „Noua revistă română", în istoria publicisticei noastre, a marcat o luminoasă dungă. — *n. t.*

Sărbătorirea lui Maxim Gorki în Rusia Sovietică

Jubileul a patruzeci de ani de activitate literară a lui Maxim Gorki a prilejuit Rusiei Sovietice manifestaţii de o strălucire şi un fast unic în istoria literelor.

Străzi, pieţe, parcuri, teatre şi instituţii au primit peste noapte numele marelui scriitor. In fruntea acelora care-l sărbătoreau pe Gorki, era însuşi Stalin. Dar nu numai atât. Gorki e al doilea rus, căruia i s'a acordat în timpul vieţii titlul de „Cel Mare". Acest titlu mai fusese acordat oficial, de către Dumă ţarului Petru I.

Uniunea Sovietelor l-a sărbătorit pe Gorki într'un chip strălucit. Şi pe bună dreptate, căci în anii din urmă Gorki se pusese cu toată puterea temperamentului său în slujba regimului sovietic şi a bolşevismului. Numele lui se indentifica cu steagul partidului.

Dar Gorki e un răzvrătit din naştere. Eşit din pătura de jos a proletariatului, el a văzut şi a simţit suferinţele omenirii ruseşti. Gorki e originar din Nijni-Novgorod, pe Wolga. Acest fluviu e numit în popor „Mama Wolga". Dragostea profundă pentru omenire i-a fost dăruită lui Gorki dela natură. Wolga, acest focar de nemărginită mizerie, făcu din el un rebel împotriva stăpânirii ţarilor.

Ca scriitor, Gorki nu poate fi comparat cu un Tolstoi, Turgeniev sau Dostoievski. Posibilităţile sale creatoare sunt limitate. Cu toate astea, Gorki a devenit, mult peste graniţele Rusiei, un simbol. In operele sale — chiar şi în acelea care din punct de vedere literar erau mai slabe decât ale altor scriitori ruşi contemporani— protestul ridicat de el era mai plin de temperament, mai adânc şi mai convingător. Scrisul celorlalţi era mai resemnat. Astfel se explică popularitatea lui Gorki.

Până şi Academia imperială de ştiinţe îl alesese membru. Anularea acestei alegeri de către ţar, avu ca urmare protestul unanim al Rusiei. Furtuna se deslănţui însă mai departe, când în timpul revoluţiei din 1905 siguranţa îl arestase pe Gorki. Strigătul de revoltă cuprinse întreaga omenire, şi nu se potoli decât atunci când sbirii ţarismului îi redară libertatea.

* * *

După revoluţia din 1905 Gorki se apropiă de revoluţionarul Lenin. Politicianul Lenin sesiză marea valoare a lui Gorki ca propagandist al ideii bolşevismului. Lenin încercă să transforme pe rebel într'un revoluţionar organizat.

Maxim Gorki, care era de fapt un om apolitic, râvnea să devină o personalitate politică. In tot cazul Lenin îl câştigă pentru ideile marxiste.

„Azilul de noapte" care cucerise lumea, era plin de vlagă spirituală; era strigătul de răsvrătire în favoarea omenirii opresate. Renumitul roman „Mama" păcătuia numai pin faptul că tendinţa marxistă devenea pe alocuri supărător de insistentă.

Şi totuşi Gorki rămase şi în partidul bolşevic un răzvrătit.

După prăbuşirea ţarismului şi în urma revoluţiei din Februarie, Gorki veni şi el în Rusia. Aci scoase ziarul lui personal „Novoia Jizni" „Viaţă nouă", în care se răsvrătea împotriva tuturor, dar în favoarea omenirii, în favoarea celor obijduiţi. El nu vroia să vadă omenirea suferind, nici măcar pentru ideia comunistă. Gorki se răzvrăti împotriva bolşevismului, ca în cele din urmă să părăsească Rusia pe un timp nedeterminat.

Trecură ani, în care timp Gorki trăise singuratic la Sorrento. Dar izolarea de ţara natală îi deveni insuportabilă. El reveni pentru scurtă vreme la Moscova. Bolşevicii îl primiră cu braţele deschise, tămâindu-l. Gorki primi demnităţi oficiale. El fu numit un fel de comandant suprem pe frontul literar al bolşevismului. Insă numai honoris causa. In realitate, literatura sovietică era condusă de alţii.

* * *

Nicăeri vreun om n'a fost adulat şi ridicat în slava cerului de guvernul ţării sale, aşa cum s'a întâmplat cu Gorki. Nu este vorba numai de câteva cununi de lauri mai mult sau mai puţin.

Astfel „Teatrul Artistic" din Moscova primi numele lui Gorki. Nu trebuie însă uitat că acest teatru a fost creat de trei oameni: de către artistul şi regisorul Stanislawski, sărbătorit acum câţiva ani, de către publicistul şi literatul Nemirovici-Dancenko şi în special de către Anton Cehov. Gorki n'avea legături propriu zise cu acest teatru. Dar aci s'a reprezentat „Azilul de noapte" care i-a adus lui Gorki glorie, nu teatrului. Nepăsători, bolşevicii luară cununa de lauri de pe capul lui Stanislawski şi cununa de lauri depe mormântul lui Anton Cehov, împletind din ele una nouă pentru eroul sovietic Gorki.

Totuşi, Gorki rămâne şi în postura de scriitor bolşevic tot un răzvrătit, şi nu va deveni niciodată un revoluţionar comunist dogmatic. Ultima lui operă dramatică, reprezentată la teatrul Wahtangov din Moscova, e cea mai bună dovadă. Drama se numeşte „Jegor Bulişev şi alţii" şi e prima parte dintr'o trilogie. Din această pricină nici n'are sfârşit. Dar n'are nici început şi regisorul a fost silit să creieze unul artificial. Personagiile piesei citesc ziarele înaintea cortinei lăsate şi în acest chip îl conduc pe spectator în epoca de desfăşurare a acţiunii imprimând totodată piesei substratul politic. Căci politica nu are în piesă decât un rol neînsemnat. Prăbuşirea ţarismului în Februarie 1917 e pomenită incidental; tot incidental răsună depe stradă şi Marseilleza, în ultimul act.

Drama are multe lipsuri. De altfel e scrisă în stilul şi în tehnica secolului trecut, fiind chiar lipsită de o acţiune propriu zisă. Dar aceste defecte sunt acoperite de măiestria limbii şi caracterizarea colorată a eroilor.

In această operă fără acţiune, dar plină de temperament, Gorki se manifestă din nou, ca un răzvrătit împotriva teoriilor bolşevice curente, împotriva acelor adevăruri socotite de Uniunea sovietică ca incontestabile.

Dar inima lui răzvrătită, venerată de Uniune şi atrasă de pământul Rusiei va trebui, şi de aci înainte, să încheie pe alocuri compromisuri cu realitatea bolşevică.

Mărunte

A apărut: REGATUL FERICIRII, o carte nouă despre J. KRISHNAMURTI, în EDITURA STELEI, şi în traducerea, din englezeşte, a d-nei Ştefania Zottoviceanu Rusu şi a d-lui Silviu Rusu.

Cartea cuprinde o serie de cuvântări, ţinute de Krishnamurti la Castelul Erde, în vara anului 1926, şi au apărut până acum, în zeci de mii de exemplare, în englezeşte şi în felurite limbi dela Sindhi şi Teluga, până la Norvegiană şi Portugheză.

— Poetul Ion Pillat va publica în curând la „Cartea Românească" un volum de poeme cu titlul „Caetul verde".

— *Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevĕrului literar", a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între orele 5-6.*

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada 7, (Karagheorghevici) recomandă următoarele cărţi interesante *germane* apărute în ultimele luni:

Ştefan Zweig: Marie Antoinette (dinainte: Heilung durch den Geist. — Kampf mit dem Daemon. — Drei Dichter ihres Lebens precum şi minunatele volume de nuvele: Amok — Verwirrung der Gefuehle. — Erstes Erlebnis). — *Jakob Wassermann:* Bula Matari: Das Leben Stanleys (dinainte: Etzel Andergast. — Fall Maurizius etc.). — *Torberg* (autorul lui Schüler Gerber hat absolviert): „und glauben, es waere die Liebe... (romanul generaţiei viitoare). — *Ehrenburg Ilya:* Spanien heute (satira revoluţiei spaniole) (dinainte: Visum der Zeit. — Lasik Roitschwanz. — Dreizehn Pfeifen.— Julio Jurenito). — *Schalom Asch:* Die Gefangene Gottes (dinainte: trilogia: Petersburg-Warschau-Moska, precum şi volumul de nuvele: Kinder aus Amerika şi minunatul roman: Die Mutter). — *Emil Ludwig:* Schliemmann — der Goldsucher — Gespraeche mit Mussolini. — *Joseph Roth* (autorul minunatului: Hiob): Radetzky Marsch (romanul celor din urmă ani ai lui Franz Joseph şi ai Austriei în mers spre ruină). — *Otto Zarek* (autorul discutatului roman: Begierde): Theater um Maria Thule (Theater Liebesroman).

Marile succese pe care le recomandăm cu deosebită stăruinţă: *Axel Munthe:* Das Buch von San Michele: este vorba de opera medicului suedez Munthe, primită entuziast de toată critica literară (la noi d. Ion Marin Sadoveanu a recenzat-o în „România Literară" vorbind de un capod'operă a literaturii universale şi al cărei succes „de public" răspunde larg elogiilor criticei. Volumul de peste 460 pagini costă lei 240. — In al doilea rând recomandăm: *Fallada:* Kleiner Mann, was nun? (Ehegflueck Kinderglanz, Arbeitslust und Arbeitnot. Verzweiflung und Liebe ...es ist kein Roman, sondern unser aller Leben im Heute): volumul legat lei 180. — Şi a treia carte minunată pe care o recomandăm este: *Feuchtwanger* (autorul lui Jud Suesz): Der juedische Krieg — un nou roman istoric 600 pagini, lei 140.

In provincie contra ramburs, în urma unui acont prin mandat poştal.

Unde vreţi să petreceţi sărbătorile Crăciunului? La Viena sau la Paris?

„Realitatea Ilustrată" vă oferă ambele prilejuri după alegere cu preţ modest, program bogat, sub conducerea artistică a d-lui Oct. Moşescu, directorul universităţii Coasta de Argint.

Informaţiuni la „Realitatea Ilustrată", Secţia Excursii, et. I, strada C. Mille 5-11. Tel. 3.24.70.

A apărut Nr. 153 (1 Noemb. 1932) din Biblioteca „Dimineaţa": „Nopţile unui bărbat însurat" de Douglas Jerrold.

...Şi vorbeşte, şi vorbeşte, şi vorbeşte, şi vorbeşte...
...Şi bombăneşte, şi cicăleşte, şi meliţă...

Volumul de faţă prezintă o icoană vie a multor căsnicii.

Să-l citească bărbaţii, căci le oferă măcar această satisfacţie.

Să-l citească şi femeile, poate se vor recunoaşte în portretul d-nei Caudell.

Lei 10.

Ce discută publicul în Salonul Oficial...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 623

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 13 Noembrie 1932

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

De vorbă cu d. Mihail Sadoveanu

Am fost de curând la Iaşi.

Intr'o după amiază, am luat drumul Copoului — spre via d-lui Mihail Sadoveanu... drum pe care l-am bătut atât de des cu prietenii şi cu vânătorile.

Conversaţia cu d. Sadoveanu este foarte plăcută, fiindcă d-sa nu-i încadrat veşnic între chestiile de artă — care de obiceiu sufocă pe literatori şi nu-i lasă să atingă şi alte domenii.

Pe d. Sadoveanu îl interesează viaţa — întreagă, complexă, dela trăsăturile largi până la măruntele aspecte caracteristice.

După o viaţă de birou redacţional, printre manuscrise şi publicaţii, nu mai vrei — şi'n viaţă — să întâlneşti tot literatură.

După o lungă convorbire despre oameni şi lucruri, — am cerut d-lui Sadoveanu, pentru „Adevĕrul Literar", câteva fragmente din romanul „Uvar" anunţat de „Cartea Romînească".

M. Sadoveanu

Cu greu desprins din lumea prietenească, în care-l cufundaseră unele amintiri, — d. Sadoveanu mi-a dat câteva lămuriri interesante asupra romanului „Uvar". Cu acest prilej, d-sa a vorbit şi despre opera-i trecută. A emis şi păreri despre artă în general. Am crezut util să le reproduc aici.

— Subiectul romanului „Uvar" îl port de mult. Ideia primă numără şapte ori opt ani; în jurul ei, încet-încet s'au cristalizat celelalte elemente.

Intr'o zi de iarnă cu viscol am citit o istorisire simplă şi impresionantă a unui Iacut. S'a întâmplat acum şaptezeci ori optzeci de ani, ca un locuitor al ţinuturilor din nordul siberian să fi fost îndemnat a-şi scrie viaţa. Acest îndemn s'a produs din partea unui oarecare filolog suedez cu numele Boehtingk. Astfel a apărut pe lume întâiul scriitor Iacut şi întâia povestire a unei vieţi dintre cele mai umilite şi mai tragice în acelaşi timp.

Suferinţa vieţii unui asemenea om persecutat de stihii nemilostive şi de foame a rămas în mine ca o impresie prelungă, căutând o exteriorizare. Iată că la acest prim element, mai târziu, s'a adaos amintirea unor întâmplări ciudate din vremea războiului.

Fabula s'a întregit cu alt prilej, şi totul mi-a apărut dintr'odată întreg şi viu, având ca fundament întâia impresie, adică documentul omenesc al Iacutului celui bătrân. A fost pentru mine aşa de necesar să păstrez acest sâmbure în tot adevărul lui neclătit, simplu şi tragic, încât m'am ferit să imaginez ori să adaug ceva în plus. Am lăsat întreg în povestirea mea acel document al suferinţii; el formează un capitol al romanului meu.

— ...

— Dintre toţi scriitorii, Zola se pare c'a dat cea mai bună definiţie a procesului artei literare. Un peisagiu e o stare sufletească. Un roman cuprinde elemente de viaţă trecute prin prisma unui temperament.

Arta e esenţial de conţinut şi expresie. Desigur nu orice fapt divers poate deveni subiect pentru scriitor. Semnificaţia şi sentimentul ordonează materialul. Elementele vii ale vieţii se ordonează din nou creând o lume aparte, sub o lumină specială şi c'o argumentaţie personală. Unde ochiul obişnuit nu vede decât întâmplări banale, artistul poate descoperi raporturi nouă, până la supranatural. La aceste raporturi nouă, la unghiul sub care sînt văzute faptele, se adaugă instrumentul de exprimare. Aceste daruri alcătuesc talentul poetului.

— ...

— Inteligenţa pentru artist e un lucru secundar. Inteligenţa valorifică, fără îndoială, însă am cunoscut şi cunoaştem artişti de inteligenţă mediocră. Artistul are nevoie de atâta inteligenţă cât îi trebue ca să-şi valorifice talentul. Dacă are prea multă e ameninţat să devie critic, ca un vin care, la un moment dat, se transformă în oţet. (Comparaţia e a lui Balzac).

— ...

— Intr'o carte de literatură română, pentru cl. VII secundară, am descoperit de puţină vreme un fapt cel puţin bizar, dacă nu extraordinar. Se găseşte acolo pomenit, şi judecat aş putea zice definitiv, un scriitor cu numele meu a cărui activitate e oprită acum douăzeci de ani aproximativ.

De-atunci ori a murit autorul cărţii, ori am murit eu.

In douăzeci de ani, scriitorul în chestie a străbătut un drum pe care el însuşi îl socoteşte foarte lung. Un scriitor la treizeci de ani e una, la cincizeci de ani e alta. Opera mea de acum douăzeci de ani aparţine istoriei literare. Cercetătorul de literatură modernă trebue să ţie seamă de artistul de astăzi. Nădăjduesc că peste un deceniu mă voiu prezenta din nou transformat în ce priveşte chimia personalităţii mele artistice.

(E vorba de cartea de Română p. cl. VII, a d-lui Nedioglu, editura „Cartea Românească", care opreşte opera mea la epoca de dinaintea războiului).

— ...

— Sînt în trecutul meu literar lucruri pe care eu însumi aşi fi dispus să le desfiinţez. Dar nu se mai poate; trebuie să port această ghiulea a păcatelor tinereţii. Mă voiu sforţa să fac pe prietenii mei să le uite, dându-le din când în când altceva.

Vorbesc de acei prieteni care obişnuesc să mă citească. Căci sînt unii — mai ales prieteni confraţi — care socot că-mi fac plăcere pomenind cu laude cea dintâi carte pe care am tipărit-o.

Dintr'un anume punct de vedere, aşi vrea să mă întorc acolo. Ca artist însă mă simt mai bine aici,

nel mezzo del camin di nostra vita.

D. Sadoveanu mi-a spus că „Uvar" va apărea în cursul acestei săptămâni. Iar d-sa va veni în Bucureşti la 17 Noembre pentru o conferinţă despre Ion Creangă, anunţată la Cercul „Libertatea". A rămas să ne întâlnim atunci cu mai mulţi prieteni.

El este unul din puţinii oameni care pun preţ mult pe prietenie. Se fac greu prieteniile — şi mai ales se fac în anii tineri.

Când îţi treci în revistă prieteniile, — te îngrozeşti. Sînt patru-cinci, într'o viaţă de om. Străbaţi ani, şi locuri străine — cu feluriţi cunoscuţi. Şi nu te mai poţi apropia sufleteşte aproape de nimeni.

Deaceia când eşi dintr'o casă de adevărat prieten, ca să pleci în alte părţi — printre indiferenţi şi ostili — ai un sentiment de părăsire.

Acest sentiment l-am încercat deunăzi în poarta viei d-lui Sadoveanu, din dealul Copoului — la Iaşi...

M. SEVASTOS

Sonete de Goethe

Iubita scrie din nou

De ce-mi îndrept iar mâna spre hârtie?
Nu mă'ntreba iubite-aşa deschis.
De altfel n'am nimica nou de scris,
Dar ştiu că foaia'n mână o să-ţi vie.

Şi dacă-ţi sânt departe şi pustie,
Să-ţi ducă scrisul meu, adânc închis
Intr'un mănunchiu, speranţă, vrajă, vis,
Ce-s nesfârşite ca o veşnicie.

Nu vreau să-ţi spovedesc ce sufăr azi
Şi cum cu doruri şi chemări acum
Spre tine inima îşi face drum.

Aşa-ţi priviam pe vremuri în obraz
Şi nu spuneam nimic. Ce-aveam să-ţi spun?
Când tot era în mine'ntreg şi bun.

Iubita vorbeşte

Tu eşti atât de grav iubitul meu,
Că semeni cu-acest lut săpat de daltă!
In tine nici o fibră nu tresaltă,
Mai blând e-al pietrei chip senin de zeu.

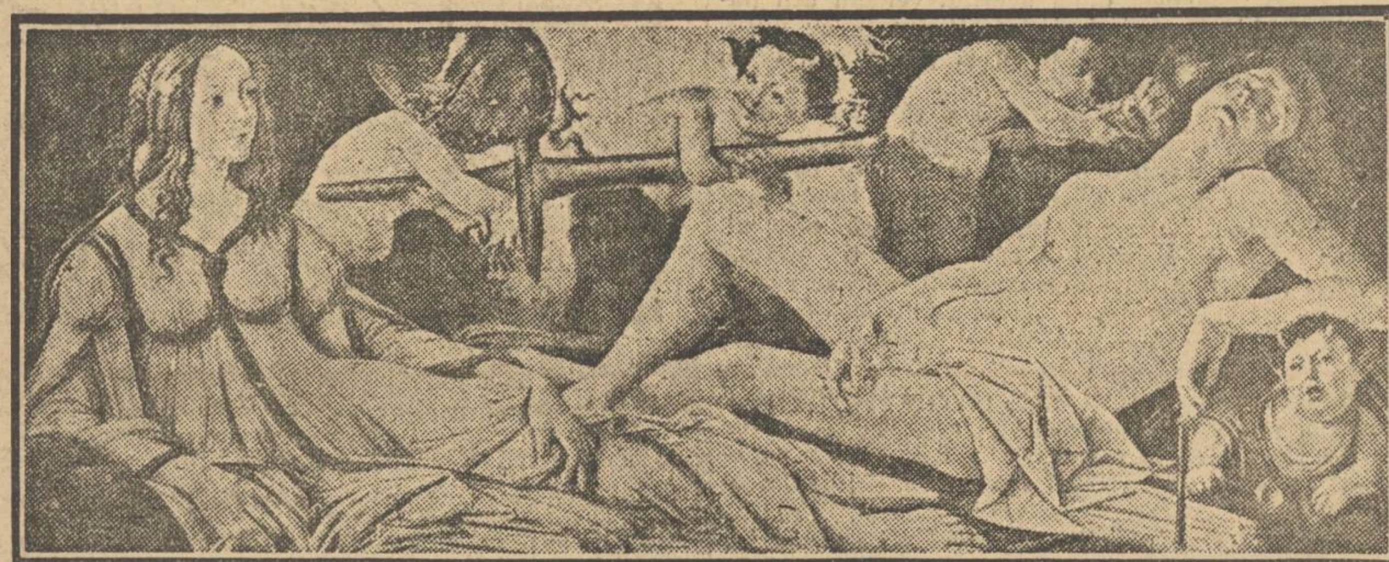
Pe duşman îl ascunde scutul greu,
Prietenul întinde fruntea 'naltă.
Te pierd în drum, cu lumea laolaltă,
Şi eşti de piatră cum e chipul tău.

Mă'ntreb spre care să mă 'ndrept din voi?
Să'ndur răceala ce-mi daţi amândoi,
Deşi eşti piatră şi eşti viaţă vie?

De-aceea spre-a nu risipi cuvinte,
Voiu săruta statuia ta, fierbinte,
Doar mă vei smulge pietrei cu mânie.

Trad. de ION SAN-GIORGIU

Ofiţerul necunoscut*)

de MIHAIL SADOVEANU

Cum e astăzi au trecut trupe şi coloane spre munte; cum e poimâni, au început a se învârteji îndărăt. Erau împinse de regimentele răsvrătite de pe front. Sovietele de soldaţi luaseră comanda, înlocuind stăpânirea veche şi acuma toate oştirile cenuşii se învăluiau unele după altele, ca stolurile de ciori înaintea viscolului. In toată valea Bistriţei erau huruiri de căruţe, chesoane şi tunuri, tropote şi nechezări de cai, cântece trăgănate de stepă, chiote de bucurie, clocot de ecouri împrăştiate în toate văile.

Dascălul Ion şi mătuşa Verona ieşiseră în cerdac şi priveau aţintit, cu braţele încrucişate, înspre podul Bistriţei. Acolo nu-şi mai găseau rând convoiurile, într'un furnicar neostoit şi o fierbere neîntreruptă în glasuri.

— Şi asta am înţeles-o eu mai de demult se lăuda bătrânul. Dacă au dat jos pe împăratul lor şi au rămas fără stăpân, de-acum se bat cap în cap fără nici-o rânduială. Zice că au descălicat şi pe generali şi au rupt semnele ofiţerilor. Care a fost mai prost şi mai din urmă dintre oşteni pe acela l-au ridicat mai mare, ca să nu mai asculte nimeni de el.

— Vai de mine şi de mine! cum se chiamă una ca asta, se tânguia mătuşa Verona.

— Asta se chiamă revoluţie.

— Vra să zică, de-acuma au să-şi aleagă alt împărat?

— Ei zic că nu le mai trebuie împărat, nici boieri, nici generali. Ei zic că de-acuma lumea trebuie să trăiască aşa, fără stăpânire.

Bătrâna oftă, clătinând din cap:

— Apoi, bărbate, acuma într'adevăr au ieşit pe lume cei despre care spun cărţile dumitale.

— Asta este, întări dascălul. Cine a mai auzit împărăţie fără stăpân? Cine a mai pomenit să iasă proştii în fruntea bucatelor? Am văzut cum umblă bucătarii şi rândaşii călări şi poartă în ştreang după ei, pe jos, pe ofiţeri şi pe generali; pe unii îi stupesc şi îi suduie, pe alţii îi pălesc şi-i omoară. Au desfăcut toate magaziile şi împrăştie în calea lor proviziile. Zvârl zahar şi pesmeţi prin ogrăzile oamenilor şi prin şanţuri. Is aşa de bucuroşi de svobodă, încât leapădă dela ei tot, ca să se despovăreze şi să ajungă mai degrabă în ţara lor. Spunea primarele că unii aruncă grămadă puştile, sub mâna miliţienilor noştri. Alţii au vrut să lese la primărie tunurile. Zice că să le deie notarul adeverinţă cu pecete ş'or veni ei mai pe urmă să le ridice. Acuma nu le mai trebuiesc tunuri. S'a isprăvit războiul. Deshamă caii şi umblă pe uliţi întrebând cui i-ar putea vinde. Nu primesc bani, n'au ce face cu dânşii; de-acuma împărăţia cu toate bogăţiile e a lor; le trebuie rachiu, ca să cinstească răspublica. Dau un cal pe o ocă de vodcă. Beau vodca, sfarmă clondirul şi se duc pe jos, răcnind şi zvonind şi căutând alţi cumpărători pentru alţi cai.

Bătrâna era din ce în ce mai uimită şi mai întristată. Puse altă întrebare, cu luare aminte:

— Mă rog, ce e aceia răspublică?

— Răspublică? se întrebă pe sine-însuşi dascălul, tuşind; răspublică? Ce poate să fie decât asta care se vede?

Intr'adevăr, şi bătrânul şi bătrâna observau lucruri vrednice de mirare, caşicum se năzăreau înaintea ochilor lor blestemele prorocilor.

Viermătul de oameni şi amestecul coloanelor se petreceau fără contenire, în vârtejuri de pulberi. Toată oastea rusească grămădită pe front se rupsese din disciplină şi acuma se revărsa fără frâu, fără călăuz, fără judecată, înspre zări nedesluşite, la fericire şi libertate. Era o boală aprigă şi o nebunie măreaţă în acelaşi timp. Pe când roiurile acestea cenuşii se frământau ca să se desfacă din munţi şi din văi înguste spre orizonturile cele fără de sfârşit ale răsăritului, stoluri iuţi de soldaţi pământeni treceau Bistriţa mai la vale, pe poduri de plute, ca să se suie în munte, la întăriturile părăsite.

Ruşii îi vedeau de pe caii lor şi din căruţe şi hohoteau făcând gesturi de dispreţ şi în acelaşi timp de renunţare.

— Mai bine să se întoarcă şi aceia acasă. Dacă ne ducem noi, stă războiul; de acuma-i pace!

— Intr'adevăr, aşa să fie? se bucura, cu îndoială, bătrâna.

— Asta numai Dumnezeu poate şti, răspunse filosofic dascălul Ion. Da! da! se întoarse el apoi către Moscalii care se învăluiau pe drum, dincolo de hudiţă, urlând şi agitând şepcile! da! da! svoboda! mir! răspublica! şi se silea şi el să râdă către rânjetele căscate ale mulţimii.

— Ducă-se pe pustii locuri! se scutura mătuşa Verona.

Ziua de toamnă era senină, fără niciun nour. Aerul limpede ca un cristal. Pădurile dinspre munte păreau apropiate; zarea câmpiei n'avea, în fundul cel mai depărtat, decât o uşoară pâclă. Părea o zi dumnezeiască de sărbătoare şi de linişte; totuşi uliţile satului păreau bătute de viscol şi frământate de munci. Toată lumea era în păr la porţi şi în ogrăzi, păzindu-şi vitele şi strânsura. Dar oştirea deslănţuită n'avea nevoie să se încarce cu nimic dintr'al pământenilor; dimpotrivă, se ducea scuturându-se de toate. Oamenii îi aşteptau să treacă şi să se depărteze, ca să poată culege, din şanţuri, felurite unelte şi cioveie. Primarele hotărîse că armele le adună stăpânirea. Nici arme nu le mai trebuiau. Lumea şi viaţa erau ale lor. Nu le mai trebuiau armele mai ales după ce îndeplineau una din acele porunci a suferinţii lor, una din acele zvârcoliri de stihie, a căror taină o avea închisă în el numai Apocalipsul bătrânului dascăl Ion. Dincolo de Bistriţa, cu jumătate de ceas mai nainte, se auziseră, în două răstimpuri, împuşcături. Valurile de mulţime scăzuseră, apoi sporiseră iar la podul de peste râu. Bătrâna nu întreba ce sunt acele împuşcături; bătrânul tăcuse. Privind la toate cu luare-aminte, urechea lor urmau să o aibă atentă spre acele sgomote seci ca ruperi de vreascuri, pe care le bănuiau iar că se pregătesc şi le aşteptau iar să le străpungă urechile până în inimă.

Pe hudiţa lor, intră deodată în pripă şi în fugă aplecată un ostaş mărunt, fără arme, numai cu taşca şi bidonul aninate în curele încrucişate şi zbătându-se la coapse. Il urma deaproape un ofiţer după cât se vedea, tânăr şi subţiratic, cu capul gol, cu revolver la centură, fără sabie. Purta în mâna dreaptă o cravaşă cu care tăia într'una aerul în mers.

Casa bătrânilor era în fundul hudiţei, la treizeci de paşi departe de drum şi de cursul mulţimii.

Indată ce se apropie de poartă oşteanul cel mărunt care venea întâiu, bătrâna păru a-l cunoaşte.

— Să ştii, omule, că acesta e unul din kitaii care au fost la noi în noaptea aceia...

— Se poate, răspunse dascălul. Nu mi-am pus ochelarii, dar tot îl văd. E cel care nu grăia niciun fel de limbă şi stătea deoparte de ceilalţi.

Străinul scutură poarta; strigă cu grabă, caşicum ar fi cerut ajutor:

— Uvar! Uvar!

— Aşa spunea că-l chiamă, lămuri bătrâna.

— Intr'adevăr, încuviinţă dascălul, aşa i-i numele, altă vorbă n'am putut nici într'un chip desluşi dela el

(Continuare în pag. II-a)

*) Fragment din „Uvar", roman care apare la „Cartea Românească".

Helada

Trec zilele'n murmurul paşnic al caldelor arii
Schimbate'ntre jocul de frunze'n pădure şi mare,
Iar aerul proaspăt pe'ntinderea liberă'n zare
Imbracă'n imagini de cântece noi marinarii.

Pământul aruncă'n azur trandafiri dimineţii
Trântite pe-a cerului roză şi limpede targă,
Şi ceasul întreg e vizibil de sus ca o largă
Şi caldă privelişte'n valul de-argint al vieţii

Işi scutură creştetul umed în soare platanul
Şi râde cu frunzele'n golf oglindit ca o barcă,
Şi-alunecă ziua pe văile'ntinse de parcă
Se leagănă'n caldă şi stranie linişte anul

Olimpul împrăştie daruri lăuntrice lumii,
Isvorului cântecul nimfelor sale, pădurii
Pe coastele munţilor visul fecund al naturii,
Şi mării mişcarea de coamă pe valuri a spumii.

Câmpia'ncărcată cu fructe, cu flori şi cu miere
Invălue'n purpură caldă legenda ei veche,
Iar gândul cu roşii cercei de cireşi la ureche
Apropie veacul de omul sporit în tăcere.

N. DAVIDESCU

Deschide poarta! strigă el străinului, făcându-i semne cu mânile.

Oșteanul cel scund deschise poarta. Ofițerul cu cravașa îl ajunse din urmă; el se feri, făcându-i loc să treacă.

O clipă, cât mai avură vreme să-l privească, bătrânii putură vedea un obraz oacheș, cu buzele strânse și genele neguroase. Un obraz cu trăsături subțiri și aproape femeiești. Era un tânăr care nu părea să aibă mai mult de douăzeci și cinci de ani.

In hudiță, pe urmele celor doi, dintr'odată se năpustiră zece ori doisprezece soldați, urlând ca într'o beție mânioasă și scuturând deasupra capetelor săbii încovoiate. La zece pași după aceștia, veneau alți patru cinci soldați, descheiați și descătărămați, cu puști.

Cei cu săbiile urlau, suduiau și porunceau ceva, amestecându-și glasurile răgușite.

Uvar poftea pe tinerel să treacă și să intre la adăpost. Putea să se strecoare în beciu, putea să sară într'o grădină și de acolo în alta, până la dumbrava de lângă apă. Toate acestea părea a le socoti Uvar, care cunoștea locul. Le judeca dintr'o privire și ofițerul, dar nu se folosi de îndemn. Cașicum l-ar fi împuns pe la spate urletele și injuriile urmăritorilor, se răsuci deodată, se întoarse drept, îi privi aprig cu fruntea puțin aplecată. Grupul se opri brusc, la cinci pași. Cei din urmă își domoliră mersul cașicum li s'ar fi descordat genunchii. Ofițerul rosti scurt ceva, o întrebare ascuțită. Apoi se mișcă repede, înălță cravașa și lovi de câteva ori. Cu săbiile în mână, soldații își fereau capetele când către un umăr, când către celalalt; câțiva se întoarseră în loc.

— Plecați! le strigă ofițerul, săgetând asupra lor brațul. Soldații șovăiră. Ofițerul le întoarse spatele. Uvar intrase în ogradă și arăta către bătrâni un râs tăcut cu dinții albi și buzele întinse.

Din grupul al doilea al urmăritorilor se desfăcură deodată doi, care se îndemnau unul pe altul ghiontindu-se; ridicară puștile și fulgerară pe ofițer din spate. Odată cu pocnetul carabinelor, ofițerul căzu grămadă. Cei cu săbiile se năpustiră și-l loviră. Il isbiră cu picioarele și-l întoarseră cu fața în sus. Era sfârșit, nu mai mișca; unul dintre cei cu armele se apropie cel din urmă și-l mai străpunse cu un glonte.

Dând din mâni, întorcând nasurile unul către altul, vorbind și strigând neînțeles, se retraseră cu toții, fără să mai privească înapoi.

Uvar din ascunzișul lui de după șură, întinse gâtul, cercetă cu ochii, trase cu urechea, apoi ieși strecurându-se grabnic până la mort și rămase neclintit asupra lui, cașicum l-ar fi mirosit.

Bătrânii încă nu-și veniseră în fire. Se uitau unul la altul cu obrazurile pălite, apoi iar întoarseră priviri înfricoșate spre poartă.

Bătrâna răsuflă silnic de câteva ori și începu a blăstăma, apăsându-și tâmplele cu pumnii:

— Vai! nu i-ar mai răbda Dumnezeu și Maica Domnului! Cum au putut ei prigoni un asemenea tânăr! cum au putut să-l omoare!

— Aceasta trebuie să fie o judecată a lor, socotea dascălul; e rînduiala lor cea nouă. Când va veni vremea, au să-și primească osânda.

— Când? când? când? suspina bătrâna. Cine să-i judece și cine să-i osândească?

— Domnul-Dumnezeu, răspunse bătrânul.

— Dumneata, Dascăle, vorbești ca din carte, răspunse mătușa Verona cu glas încet, privindu-l ascuțit, iar creștinul acela a murit fără lumânare și sufletul lui rătăcește spre negură.

Dascălul mormăi ceva neînțeles:

— Hm! ce pot să-i fac eu? Eu nu-i pot face nimica...

Sub privirea nemulțămită a bătrânei, ridică din umeri și scobori treptele cerdacului, apoi se hotărî și trecu spre poartă.

Curând îl ajunse din urmă bătrâna, cu o făclioară aprinsă. Amândoi se alăturară de Uvar și de mort. Bătrâna îngenuchie și-i așeză lângă tâmpla dreaptă făclia. In ochii care începeau să înghețe, sub umbra frasinilor, licăriră deodată două steluțe.

Omul cel scund și străin privea împrejuru-i acuma, cu nedumerire încă și cu spaimă, după aceia cuprinse mâna bătrânei, mâna dreaptă care potrivise făclia, și o sărută în tăcere.

MIHAIL SADOVEANU

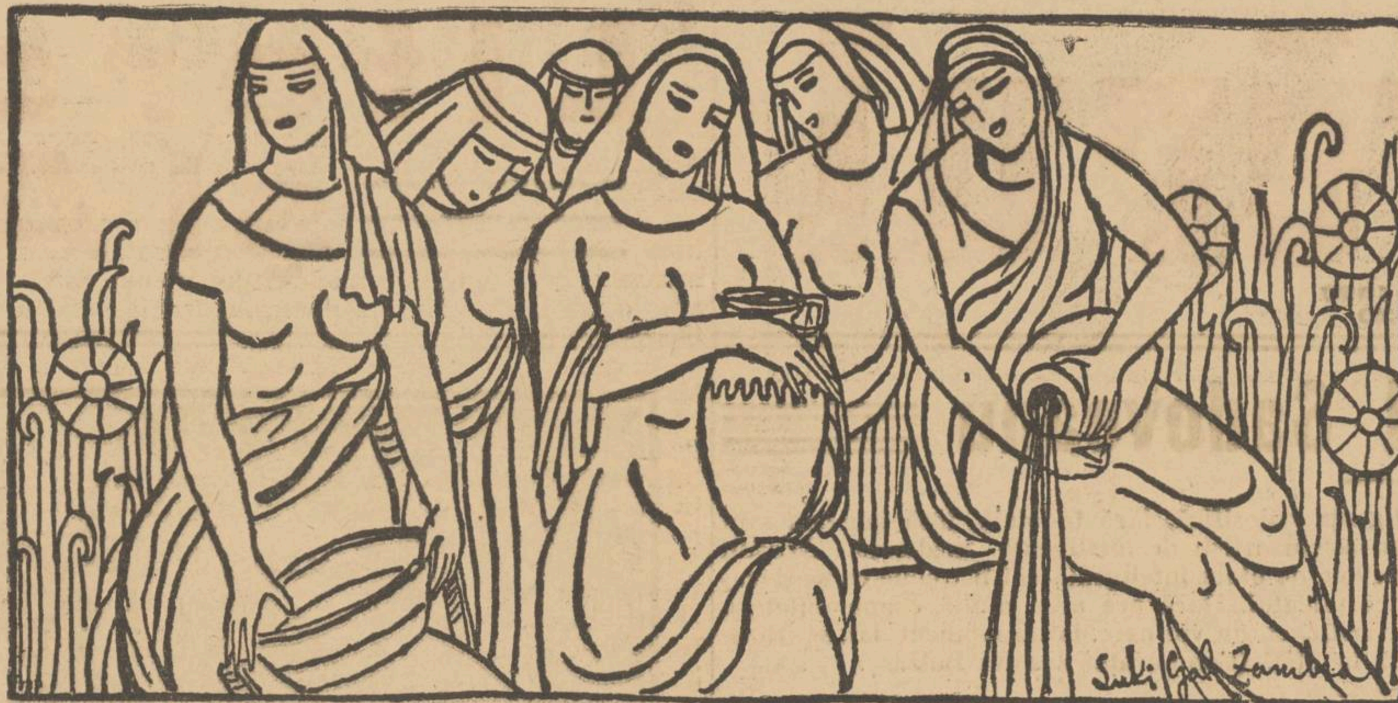

CARTEA ZILEI:

ȚĂRANI ȘI TÂRGOVEȚI

ROMAN de I. ȘT. Ioachimescu

280 pagini — 40 lei Editura „Adeverul" S. A.

Caleidoscop intelectual

Ivette Guilbert

Yvette Guilbert — cunoscută cititorilor noștri din recenzia însemnărilor ei de călătorie apărute sub titlul „La Passante émerveillée" în care pomenește de concertele și de succesele repurtate în țara noastră acum 25 și 30 de ani — „notre Yvette nationale, notre Dame de la Chanson" cum îi spune un francez, a primit cu prilejul unui banchet, din partea ministrului Educației Naționale, d. de Monzie, crucea Legiunii de onoare.

Yvette e o femee spirituală. Când a fost întrebată, ce crede despre acordarea acestei distincțiuni, ea a răspuns:

— Sunt fericită că dându-mi-se crucea, s'a înțeles, că am un piept destul de larg ca s'o pot purta.

Bine înțeles că la acest banchet vesel și însuflețit, emoționant și cordial, s'a reamintit cariera creatoarei eroinelor din „L'Hôtel du No. 3". „Fiacre", „Dame aux Gants Noirs" și „La Robe Verte".

Această carieră pe care a povestit-o ea însăși în prețioasele volume: „La Chanson de ma Vie", „La Passante émerveillée" și „L'art de la Chanson", a fost evocată, începând cu debuturile dificile, până la reîntoarcerea ei triumfală din turneul făcut în America. unde neobosita propagandistă a trezit interesul pentru frumusețile liricei franceze.

Emoționată de cuvântările oratorilor care sărbătoreau meritele marei artiste, Yvette Guilbert le răspunse cu glasul tremurat și cu lacrimile în ochi.

Printre comeseni au luat parte: Claude Farrère, Henri Duvernois, Francis de Croisset, André Antoine, Alfred Savoir, Pierre Lafitte, Pierre Brisson, Pierre Lalo, precum și Jules Lévy, organizatorul acestei manifestații.

Cine va obține premiul Nobel pentru literatură?

Decernarea premiului Nobel pentru literatură pe anul 1932, e așteptată pretutindeni cu mult interes, din pricină că mai toate națiunile și-au anunțat candidați. Sarcina Academiei suedeze nu va fi deci tocmai ușoară, când ne gândim că numărul poeților și romancierilor propuși pentru această distincțiune e de o sută unsprezece.

Se vorbește de o surpriză. Academia ar intenționa să acorde premiul unui „outsider", adică unui scriitor care nici nu figurează pe lista candidaților.

Cele mai multe șanse par să le aibă de data asta Englezii și Francezii. Pe lista franceză figurează Paul Bourget, Paul Valery și Rosny-ainé.

Dintre acești trei candidați Paul Valéry pare să întrunească sufragiile unanimității.

De data asta, Francezii au de luptat cu concurența engleză. In cercurile literare engleze se face mult caz de faptul că de douăzeci și șapte de ani, (dela premiarea lui Kipling), nu i s'a mai conferit nici unui englez premiul Nobel pentru literatură. E drept, că între timp au fost premiați Bernard Shaw și Rabindranath Tagore. Dar Shaw e irlandez, iar Tagore, deși și-a popularizat opera poetică în limba engleză, e indian.

Englezii au doi candidați: pe H. G. Wells și pe John Galsworthy, cu șanse egale de reușită.

Pe lista candidaților americani figurează numele unor Theoder Dreiser, Ernest Hemingway și Upton Sinclair.

Dintre candidații germani, Stephan Georg are cele mai mari șanse de reușită. Anumite cercuri au propus împărțirea premiului între Paul Valéry și Stephan Georg.

Pelerinaj la vioara lui Paganini

S'au împlinit o sută cincizeci de ani dela nașterea lui Nicola Paganini, regele violoniștilor, care a fascinat lumea nu numai prin cântul lui, ci și prin legendele țesute de contimporani.

Călătoriile sale în Europa, aventurile de dragoste, închisoarea, avariția, însfârșit toate mijloacele reclamei de modă veche, reale și inventate, i-au creat un renume unic în istoria muzicii.

S'au scris sute de reportaje asupra vieții sale. Artistul și compozitorul lui „Capriccio" a obținut cu drept cuvânt titlul de cel mai mare violonist. Și acest virtuos a rămas într'adevăr neîntrecut, poate numai din pricină că a dus cu el în mormânt misterul tehnicei sale inimitabile.

Vioara lui e păstrată într'o vitrină închisă, la Municipiul din Genova. „Sala verde", numită și „Sala dei Cimeli" sala bijuteriilor, e locul în care se va odihni și de aci încolo instrumentul marelui virtuos.

Acest instrument miraculos i-a fost dăruit lui Paganini de către iubitorul de artă generalul Pino. Pe fundul viorii e gravat: *„Joseph Guarnerius Fecit Cremone Anno 1742 I H S.* Cu acest Guarneri del Gesu a fermecat el lumea.

Vitrina în care se află vioara e tapisată cu pluș albastru, și prevăzută cu două sigilii.

Folosirea acestei viori rare a fost îngăduită numai în cazuri excepționale, constatându-se astfel că ea n'a suferit nici un fel de alterare.

Artiștii, cărora li s'a făcut cinstea supremă de a li lăsați să cânte pe vioara lui Paganini, sunt puțini la număr. Primul, care a obținut această favoare, a fost elevul lui Paganini, Camillo Sivori, a cărui vioară, o copie după instrumentul lui Paganini, se află alături de aceia a maestrului său.

In cursul ultimelor decenii au mai concertat pe vioara lui Paganini singuri: Jaroslaw Kocian, Bronislaw Huberman, Vasa Prihoda și Bronislaw Gimpel.

Huberman a cântat pe această vioară într'un concert de binefacere, în urma cutremurului dela Messina. Ultima dată, ea a fost scoasă din vitrină la 10 Aprilie 1926, la concertul lui Gimpel.

Cine va fi următorul virtuos căruia i se va face această cinste?

Americanii sunt cei mai asidui vizitatori ai Municipiului din Genova. In repetate rânduri ei au oferit până la zece milioane lei. Dar după cum Louvrul nu-și va vinde niciodată pe Monna Lisa, tot astfel nu va fi vândută nici vioara lui Paganini.

Legendele în jurul vieții și al morții lui Paganini continuă să persiste. Unii cred că Paganini mai trăește, că n'a murit și că ar fi în stare să-l urmărească din cavoul dela Parma pe posesorul ilegal al viorii sale. Așa se explică pentruce Genova păstrează cu atâta sfințenie cea mai valoroasă comoară a celui mai mare violonist, păzind-o cu aceiași teamă cu care Paganini își păzea averea.

Dar poate și acest svon e numai o poveste. Sigur rămâne doar faptul că Paganini a fost o apariție unică, fără precedent și fără urmaș.

Din carnetul unui muncitor

Răsărit de soare

Cântarea care'ncepe să-și aprindă
Pe cerul meu luceferi de izbândă
E noaptea din bordee și uzine
Ce-și vede zorii de rubin în mine.

Mă iată dar ajuns acolo unde,
Călătorind, destinul îmi răspunde
Din limpezimea zării violete
Cu plopi de bronz și țipăt de erete.

Pe drumul răsăritului de soare
Mi-s ochii plini de primăveri în floare
Și prin văzduh zburând ca o albină
Mi-e gândul plin de aur și lumină.

In urmă noaptea piere ca o pată
Sub roza aurorii de mușcată
Și călător cu vremea pe coline
Ascult cum cântă soarele în mine.

CRISTIAN SARBU

A apărut Ediția II-a

IN PREAJMA REVOLUȚIEI

LUTUL...

roman de C. STERE

Editura „Adeverul" Prețul Lei 80

CITIȚI AZI:

LECTURA No. 405

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

FRITZ ROSENFELD

LANȚUL MORȚII

Lei 5, Scrierea complectă la chioșcari și librari.

Scrisoare despre nudism

D-lui Barnoski

Mă iartă, Henny, c'am rămas perplex
Când la Frankfurt
Mâncați legume fierte și iaurt
Și vă considerați de-acelaș sex.
Eu sunt latin și... dura lex sed lex.

Știu, îmi dau seama, că n'am fost în ton
Cu robustul vostru torace teuton
Nici cu bicepșii voștri de otgon.

Dar amintește-ți bine
Când unchiul tău Franț Ritter și cu mine
(Tu ne-ațâțai) vorbeam de Conrad Veidt.
Eram toți goi
Și iazul lângă noi,
Un iaz cotat în grade Fahrenheit.
Atunci veni o gărgăriță oarbă
O emigrantă de pe-un fir de iarbă
Ce-ți măsura piciorul brun, genunchiul
Spre șold în sus, metodică. Ei bine,
Un arc bandat țipa, plesnea în mine.

Nici astăzi cred că nu-și explică unchiul
De ce-am sărit în iazul cu grade Fahrenheit
Când tocmai lăuda pe Conrad Veidt.
Și la cafea
Doar tu n'ai râs de ghidușia mea.

MIRCEA PAVELESCU

Volga, Volga...

(Corșun)

Pe câmpul înflorit...
„Dă-mi mie floarea!"
„Nu, mie să mi-o dai!"
„Să-mi găsești trifoi cu patru foi!"
„Ba mie!"
„Ba nu!"
„Ba da!"

Un băiat între două fete... și una dintre ele a găsit prin iarbă o coșcogeamite bâtă pe care o învârtește amenințător...

„Cântă-ne ceva: Ceva frumos-frumos!"

Inserarea albastră s'a coborât lină peste câmpul înflorit. Atâtea flori... Flori albastre ca cerul, flori albe strălucitoare ca stelele, flori roșii ca gura surâzătoare a fetelor. „Dacă mă rugați frumos!" „Cum să te rugăm frumos?" O adiere grea de parfumul dulce al florilor de câmp mângâe frunțile tinere.

„Așa cum o rugați pe mama când erați mici!"

„Cum o rugam pe mama?" „Ei — o sărutați! Bastonul se învârtește energic, prevestitor de rele. Doi fluturi albi se joacă fugărindu-se printre flori apoi dispar în pădurea care se închide întunecată în urma lor.

„Vezi ce floare frumoasă? Dar nu ți-o dau!"

— „Nici nu-mi trebue! Ție ți-oiu da o urzică! Dela tine nu-mi trebue nimic!".

„Dă-i-o! Vezi ce supărată e! Dă-i-o!" El i-o întinde. „Nu-mi trebue pentrucă „ea" ți-a spus să mi-o dai! Lăsați-mă să plâng! Vreau să mă duc acasă! Te detest!"

„Te detest"... oare nu e acelaș lucru cu „te iubesc"? Se întunecă. Flori noi înfloresc pe câmpul înflorit. Cerul de August s'a împodobit cu buchete de stele mari, strălucitoare dintre care alunecă domol câte una spre pământul întunecat, spre câmpul înflorit împodobindu-l cu o nouă floare.

Volga, Volga... Apele tale curg năvalnice, vâjâind sălbatic, căutând iubita ta de veci, depărtarea surâzătoare îmbrăcată în veștminte de strălucire.

Și peste câmpul înflorit au trecut valurile tale nimicind frumusețea unei clipe. Flori galbene, flori roze, flori albastre, flori albe, toate s'au dus pentru totdeauna risipite peste undele tale verzi.

Volga, Volga... Valurile sălbatice au trecut peste câmpul înflorit cum trece vremea peste toate, târând nemărginirea iubirii, nemărginirea durerii, viața mereu reînoită spre vecinicie.

Apoi ceața rece și sură a toamnei s'a lăsat nepătrunsă, cum se lasă uitarea peste toate...

I. NAZAROV

Colțul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada 7, (Karagheorghevici) recomandă următoarele cărți interesante *germane* apărute în ultimele luni:

Ștefan Zweig: Marie Antoinette (dinainte: Heilung durch den Geist. — Kampf mit dem Daemon. — Drei Dichter ihres Lebens precum și minunatele volume de nuvele: Amok — Verwirrung der Gefuehle. — Erstes Erlebnis). — *Jakob Wassermann:* Bula Matari: Das Leben Stanleys (dinainte: Etzel Andergast. — Fall Maurizius etc.). — *Torberg* (autorul lui Schüler Gerber hat absolviert): „und glauben, es waere die Liebe... (romanul generației viitoare). — *Ehrenburg Ilya:* Spanien heute (satira revoluției spaniole) (dinainte: Visum der Zeit. — Lasik Roitschwanz. — Dreizehn Pfeifen.— Julio Jurenito). — *Schalom Asch:* Die Gefangene Gottes (dinainte: trilogia: Petersburg-Warschau-Moska, precum și volumul de nuvele: Kinder aus Amerika și minunatul roman: Die Mutter). — *Emil Ludwig:* Schliemmann — der Goldsucher — Gespraeche mit Mussolini. — *Joseph Roth* (autorul minunatului: Hiob): Radetzky Marsch (romanul celor din urmă ani ai lui Franz Joseph și ai Austriei în mers spre ruină). — *Otto Zarek* (autorul discutatului roman: Begierde): Theater um Maria Thule (Theater Liebesroman).

Marile succese pe care le recomandăm cu deosebită stăruință: *Axel Munthe:* Das Buch von San Michele; este vorba de opera medicului suedez Munthe, primită entuziast de toată critica literară (la noi d. Ion Marin Sadoveanu a recenzat-o în „România Literară" vorbind de un capod'operă a literaturii universale și al cărei succes „de public" răspunde larg elogiilor criticei. Volumul de peste 460 pagini costă lei 240. — In al doilea rând recomandăm: *Fallada:* Kleiner Mann, was nun? (Ehegluek Kinderglanz, Arbeitslust und Arbeitnot. Verzweiflung und Liebe ...es ist kein Roman, sondern unser aller Leben im Heute): volumul legat lei 180. — Și a treia carte minunată pe care o recomandăm este: *Feuchtwanger* (autorul lui Jud Suesz): Der juedische Krieg — un nou roman istoric 600 pagini, lei 140.

In provincie contra ramburs, în urma unui acont prin mandat poștal.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

PLASTICA

Toamna plastică se anunţă tot atât de săracă şi de timidă ca şi cea literară.

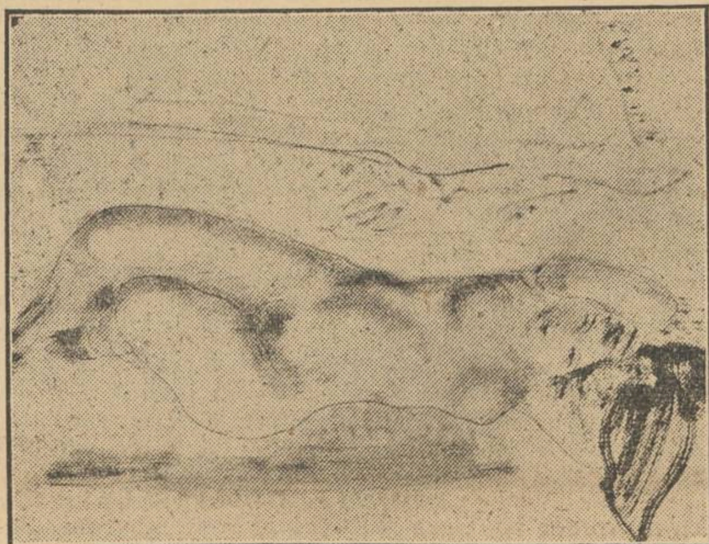
Criza are puternice repercusiuni şi în domeniul artei.

Fruntaşii picturii şi sculpturii româneşti nu se mai grăbesc să organizeze expoziţii de teamă că nu-şi vor scoate nici măcar cheltuelile.

Rezistă numai optimismul naiv al mediocrităţilor, nădejdile disperate ale micilor meşteri fără alte resurse şi certitudinea succesului puţinelor personalităţi de mare renume.

Pe lângă manifestarea banală şi greoae a d-nei *E. Latinca-Bodea*, — pe lângă strădaniile oneste ale d-lui *Grigore Manea*, din care desprindem câteva imagini izbutite ale Balcicului, — pe lângă grupul de marine inteligent aquarelate ale d-lui *St. Becu*, (celelalte lucrări n'ar fi trebuit să păteze păreţii Ateneului), — sezonul începe cu aquarelele d-lui *H. Aescher* la Fundaţia Dalles, expoziţie fără relief artistic, — şi cu o ilustrare preţioasă a aceluiaşi gen, datorită artiştilor ucrainieni, stabiliţi actualmente la Paris, *Tereşcovici* şi *Glucenco*.

Aquarelele acestor doi meşteri, prezentate de către galeria de artă Hasefer, au necontestate calităţi, şi cercetarea lor de aproape se impune.

Glucenco **Nud**

Tehnica lui Tereşcovici e simplă şi totuşi suficient de sugestivă: culoarea de apă, tratată larg, dă viaţă unui desen destul de aproximativ înrudit cu elementele corespunzătoare din natură.

Artistul nu vrea să dea iluzia realităţii, ci numai o transpunere originală, un joc de tonalităţi imprecise şi de linii clădite pe un pretext episodic din natură.

Temele acestea incerte sunt alese şi realizate în cadru adesea cu spirit şi cu o îndemânare care nu merge însă niciodată până la virtuozitate.

Construcţiile lui Tereşcovici apar, astfel, uşoare, nepretenţioase, superficiale chiar, dar totuşi în stare să reţină şi să intereseze.

Tereşcovici **Portret**

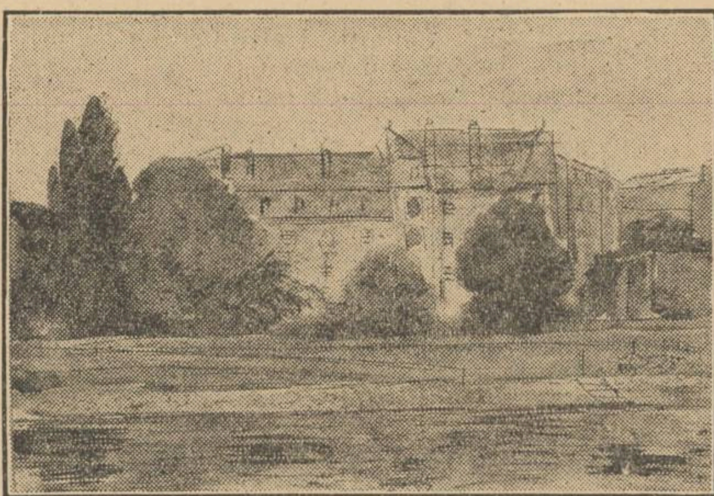
Cu totul altfel se înfăţişează Glucenco. El nu rămâne, ca Tereşcovici, în limitele strict plastice ale genului, ci încearcă o stăruitoare incursiune în literatură.

Căutând efecte eftine de atitudini îndrăzneţe, Glucenco nu se mai preocupă aproape deloc de stil.

Libertatea inspiraţiei nu justifică însă monotonia brutală a coloritului şi nici neglijarea elementelor esenţiale de perspectivă şi de echilibru formal. Mai ales că Glucenco nu deformează dintr'un firesc îndemn temperamental. Deformările lui sunt mai degrabă ezitări şi îndoeli. Şi e păcat, pentrucă dela temperamentul său am obţine mai mult de cât ne pot da calculele consecvenţei moderne.

Urmărirea anecdotei cu conţinut lasciv, sensual, erotic, nu e un defect la Glucenco, dar face impresia că a devenit o obsesie. Specializarea în această direcţie însemnează industrializare. Vrea oare artistul să se transforme definitiv în negustor?

Noi îl preferăm pe Glucenco, pictorul femeii decăzute, atâta vreme cât siluetele lui colorate nu sunt trivializate prin repetarea în cicluri şi serii.

Glucenco **Peisaj**

Marii nudişti ai tuturor timpurilor au descifrat taina trupului feminin multiplicându-l în mii de exemple şi de ipostaze, iar nu uniformizând exemplele diverse.

Glucenco **Două prietene**

Femeile de astăzi ale lui Glucenco, fără să alcătuiască o sinteză, sunt numai o singură femee în poziţii şi atitudini schimbate. Ele nu sunt însă, *femeia*.

H. BLAZIAN

Din Lirica germană contimporană

Acasă

(Rainer Maria Rilke)

Eu sunt acasă între zi şi vis,
Acolo unde-adorm copii trudiţi
Şi unde stau bătrânii liniştiţi
Privind la turmele din câmp deschis.

Eu sunt acasă între zi şi vis
Când sună leneş clopotul de sară
Şi fetele vrăjite se 'nfioară
Privind în al fântânei clar abis

Şi drag mi-e teiul cu frunzar închis
In care verile dorm prinse 'n ramuri,
Se leagănă în mişcătoare flamuri
Şi se trezesc rar între zi şi vis.

Iubirea

(Else Lasker Schüler)

Prin somnul nostru adie
Un lin fâşâit de mătasă
Şi ca o cădere de floare
Deasupra noastră se lasă.

Iar răsuflarea ta caldă,
Mă duce departe, departe,
Prin lumea de vrajă-a povestii,
In ţara legendelor moarte.

Şi spinii surâsului meu
Se joacă pe umeri-ţi goi,
Şi lumile toate s'adună
Ca să se-alinte cu noi.

Prin somnul nostru adie,
Un lin fâşâit de mătasă,
Şi-asupră-ne visul străvechiu
Aripile sacre îşi lasă.

Trad. de ION SANGIORGIU

Schnitzler şi Freud

Un critic a definit, acum câţiva ani, opera lui Arthur Schnitzler drept un exemplu de psihanaliză literară.

Denumirea nu mi se pare lipsită de interes. Invăluită într'o atmosferă de mister şi dominată adesea de inconştient, literatura romancierului vienez face, în adevăr un pas sensibil în domeniul fenomenelor morbide.

Fireşte, opera lui Schnitzler e mai mult decât atât. Sau poate e şi altceva în acelaş timp. Dar acel „altceva", incoherent pentru o psihologie perfect normală, devine un punct de sprijin al faptelor reale în substratul mobil şi adesea neclar al vieţii sufleteşti. E o imixtiune a realităţii concrete în domeniul idealităţii spirituale.

Nu voiu susţine că Schnitzler a tratat cu desinvoltură şi complectă libertate de reflexie şi cugetare problema instinctului universal, pe care Freud îl pune la baza oricărei activităţi umane. Căci anumite pagini de literatură mai temerară, mai concretă şi poate mai directă, ne-au obişnuit să privim cu îndoială şi neîncredere faptele prezentate sub un aspect de discreţie şi sensibilitate fin nuanţată. Intensitatea unor scene din „Les enfants terribles", carte mult răspândită a lui Cocteau, — sau recentul ciclu de romane al lui Lawrence, graţie căruia „Lady Chatterly" a fost succesiv discutată, acuzată sau reabilitată de moralişti mai mult sau mai puţin puritani, e un exemplu de sinceritate şi renovare a genului literar, exploatat până la epuizarea procedeelor clasice comune.

Dar mai discret şi mai afectiv, Schnitzler e infinit mai apropiat de psychanaliza lui Freud, decât orice încercare de literatură sexualistă.

Apropierea lui de psychiatrul vienez mi se pare şi mult mai naturală prin temperament. Sensibilitate comună, ereditate apropiată şi aceiaşi manieră de a concepe viaţa pe baza unei interpretări biologice şi naturale, — iată ce constituie fondul comun al acestor personalităţi excepţionale.

* * *

E cunoscută concepţia freudiană despre viaţă. Conştiinţa noastră, subordonată unor restricţii de natură socială, morală, etc., refuză accesul unor anumite tendinţi inconştiente în dependenţă directă de instinctul sexual. Respinse de conştiinţă şi rămânând grupate într'o zonă de semi-conştient, elementele determinate de acel „libido" — instinct şi mobil al activităţii universale — încearcă să pătrundă în conştiinţă, în clipa în care ea e mai puţin vigilentă. Astfel în somn, în momente de neatenţie, în cazuri de deviaţie psihică, când porţile conştiinţei sunt mai puţin ferm observate, apar diverse manifestări ce au la bază instinctul sexual, manifestări ce primesc adesea aspectul unor afecţiuni morbide, accentuate. Incestul şi libertinajul sexual sub diverse forme, apar astfel ca reacţiuni naturale împotriva obligaţiunilor impuse de sistematizarea vieţii sociale.

Aici e, cred, un punct de sensibilă apropiere a psychanalizei de opera romancierului vienez.

Nicăiri nu am întâlnit mai acentuat sentimentul de nemulţumire, pe care îl creiază desadaptarea în faţa regulelor convenţionale ale mediului social. Acea palidă melancolie, inconsistentă dar permanentă şi chinuitoare, creiază o atmosferă de depresiune pe care revolta nu o poate depăşi. Şi adesea realitatea faptelor altădată concrete ne apare umbrită, asemenea unui decor voalat în care întrezărim doar conturul sumar al unei siluete neclare („La pénombre des âmes").

Drama schnitzler-iană se pregăteşte într'o atmosferă semi-conştientă, calmă, pe care o creiază reveria determinată de amintirea unei idei sau unei imagini individuale, neschimbătoare şi obsedante.

Inconştientul, noţiune freudiană prin excelenţă, e aci esenţiala motivare psihică a acţiunii şi atitudinilor sufleteşti. Tragedia, ce sfârşeşte prin crimă, între fraţi — etern neînţeleşi — apare drept consecinţă fatală a unei deviaţii mentale, ce se apropie cu paşi repezi de nebunie. („L'appel des ténébres"). Şi atitudinea de semi-conştiinţă ce impune incertitudinea mişcărilor şi acţiunilor e evidentă în orişice fragment de viaţă, pe care îl prezintă cu fermecătoarea lui poezie a tristeţii, Art. Schnitzler.

In ochii plini de lacrimi şi dureroasă nostalgie a eroinelor lui, sensibile şi torturate, întrezărim originea comună tuturor suferinţelor umane — dela regretul superficial al dorinţii neîmplinite şi până la desnodământul întunecat, fatal: Victimele durerilor umane sunt victimele inconştientului distrugător.

* * *

Psihologia modernă utilizează ca metodă de cunoaştere, auto-observaţia şi analiza. Criticată altădată, acceptată totuşi ca un mijloc de sesizare a stărilor sufleteşti în plină transformare, această metodă e indispensabilă psihologiei patologice şi psihiatriei în explicarea şi tratarea fenomenelor psihice morbide. Psyhanaliza în special, făcând apel la descripţia şi rememorarea unor fenomene ale căror deviaţii trebue să le explice prin interpretări ulterioare, reclamă continuu subiectelor interogate notarea fenomenelor proprii anormale.

Evident, între o metodă de riguroasă cercetare ştiinţifică şi o metodă literară există o deosebire esenţială; deosebire de caracter, de precizie, de adaptare la domeniul cercetat. Când însă obiectul de observare e apropiat, deosebirile devin din ce în ce mai şterse, iar scopul mai pregnant. Schnitzler a utilizat în literatură — prin atmosfera, mediul şi conflictele sufleteşti prezente în paginile sale — procesul de auto-analiză profundă, impresionantă şi complicată în lumina pe care o aruncă asupra cutelor ascunse ale conştiinţei noastre. In acest sens e tipic temperamentul „D-rei Elsa" din nuvela cu acelaş nume.

In clipa în care Elsa se simte înconjurată, admirată şi urmărită perseverent, un vag sentiment de îndoială, tristeţe şi nesiguranţă o copleşeşte. Temperamentul ei îi impune izolarea, tristeţea gândurilor întârziate şi poate încă refugiul amintirii. Elsa, neadaptata Elsa, îndrăgostită de singurătate şi tăcere, suportă greu entuziasmul sgomotos ce se desfăşoară în jurul ei. Afecţiunea ei e reverie nostalgică; tristeţea ei e — în subconştient — simptomul unei dezagregări spirituale.

Pentru ea, viaţa nu e actualitate. Căci actualitatea redă imaginilor intensitate şi le suprimă caracterul de emotivitate uşoară şi consolatoare. Elsa trăeşte, în permanenţă, în afara momentului prezent; dar cine ar putea susţine că atitudinea normală reclamă această evaziune din sânul mediului ambiant? Retrasă în interiorul unei vieţi de calm şi nostalgică afecţiune, notând pregnant punctele culminante ale sensibilităţii ei atinse, Elsa se strecoară printre atacurile unui temperament indecis, aşa cum se strecoară prin viaţa pe care o sfârşeşte prea curând...

Nu e aci oare un document de viaţă, pe care acel „libidio" voit întârziat — a transformat-o complect, adăogând un nou „act" pe scara renunţărilor definitive?

Pentru acei care nu văd cu claritate procesul de motivare instinctivă în opera lui Schnitzler, menţionez nuvela cu conţinut atât de delicat, aşezat chiar la limita distincţiei între normal şi anormal — şi reînviind, sub formă palidă, atenuată, icoana epicului păcat al lui Oedip. („M-me Béate et son fils").

Ea caracterizează mai mult ca orice definiţie dovada afinităţii psihice a două temperamente, pe care le apropie aceiaşi practică a vieţii, dar le deosebeşte tipul inteligenţii lor creatoare.

Schnitzler e psychanalist în literatură; Freud este metafizicianul-poet al psychanalizei.

MIRCEA MANCAŞ

Cronica ştiinţifică

Volumul stelelor

De îndată ce metoda lui Michelson are aşa mari succese în determinarea diametrelor stelelor, măsura volumului lor este o chestiune de calcul elementar. S'a socotit volumul unui număr de stele şi avem astfel o idee de dimensinile acestor sori îndepărtaţi. Din studiul planetelor se ştie că Jupiter este cea mai mare dintre toate, cam de 1341 ori mai mare ca pământul; iar soarele este un glob de un milion trei sute mii ori mai mare ca pământul. Steaua 21185 (douăzeci şi una mii una sută optzeci şi cinci) Lalande, una din cele mai apropiate vecine ale noastre este ceva mai mare decât Jupiter. Sirius este o enormă sferă incandescentă de douăsprezece ori mai mare ca soarele. Procyon din constelaţia cânelui mic este de şaisprezece ori mai mare ca soarele. Capela din constelaţia vizitiului are un glob gigantic de 5800 ori cât soarele. Arcturus, care se află la o depărtare de 11 milioane de ori distanţa dela soare la pământ, are un volum de opt mii de ori mai mare ca al soarelui. Intre Betelgeuse şi soare este aproape aceiaşi proporţie ca între soare şi pământ.

Cu toate acestea există stele şi mai mari. După abatele Moreux cea mai mare stea cunoscută ar fi Canopus din constelaţia australă a corăbiei, de trei milioane ori cât soarele nostru. După alţii Antares, care ar avea un volum de 113 (una sută treisprezece) milioane ori mai mare ca soarele. In acest caz şi Betelgeuse, care după aceiaşi autori are un volum de douăzeci şi şapte milioane ori mai mare ca soarele, ar fi mai mare decât Canopus. Cu toată deosebirea rezultatelor, aceste ciudate creaţiuni, despre care sistemul nostru solar nu ne poate da decât o idee vagă, ascultă cu siguranţă de aceleaşi legi, care guvernează corpurile cereşti din vecinătatea noastră.

Sâmbătă 12 Noembrie
apare primul număr din
Stânga
Linia generală a vremii
Revistă săptămânală de critică şi informaţie politico-socială
In paginile STÂNGEI scriu d-nii
V. V. Stanciu: Orientare
P. Boteanu: Regulile jocului democratic
N. Timur: R nduri pentru un om: Motru
Horia Roman: Semnificaţia unei sinucideri
Paul Olteanu: Sociolog a actualităţii
D. Avram: România capitalistă şi politica externă
E. Mănescu: Din lipsurile „generoaselor" legi muncitoreşti
N. Tatu: Pulverizare
Eufem Mihăileanu: Simptome
Petre Strihan: Legiferarea partidelor politice
Petre Pandrea: Plutocraţia continuă
M. Grigorescu: Ce înseamnă o înţelegere balcanică
P. Bruteanu: Justiţie
Cronica.—Reflecţii.—Note.—Polemici
8 PAGINI **4 LEI**

MACAROANE HERDAN
BUNE EFTINE, SPORNICE

H. G. WELLS

Hoţia din Hammerpond Park

Hoţia trebue socotită ca o meserie, ca un sport, sau ca o artă? Are o tehnică prea puţin precisă ca să fie o meserie, iar pretenţiile ei de artă sunt muiate de elementul lăcomiei care-i slăbeşte triumfurile. Aşa încât, pare drept să fie aşezată în rândul sporturilor, să fie privită ca un sport pentru care nici o regulă n'a fost formulată până acuma, şi ale cărui premii sunt împărţite într'un chip lipsit de orice pompă.

Tocmai această lipsă de pompă a pus de-odată capăt carierei a doi începători, în afacerea din Hammerpond Park.

In aceasta afacere, miza consta mai ales în diamante şi alte lucruşoare, aparţinând tinerei lady Aveling. Căsătoria miss-ei Montague Pangs fusese anunţată zgomotos în ziare, care enumeraseră cantitatea şi descriseseră calitatea darurilor de nuntă, arătând că tinerii căsătoriţi îşi vor petrece luna de miere la castelul lor din Hammerpond. Inşirarea atâtor premii ispititoare pricinuise foarte mare senzaţie în micul cerc de sportsmeni al căror şef netăgăduit era d. Teddy Watkins, şi se hotărî ca iscusitul domn, întovărăşit de-un asistent cu însuşiri alese, să se ducă în satul Hammerpond ca să-şi exercite talentele profesionale. Cu firea lui rezervată, d. Watkins hotărî să facă această vizită incognito, şi, după ce cercetase cu de-amănuntul condiţiunile întreprinderei, adoptă rolul de pictor peisagist şi modestul nume de Smith. Dânsul plecă cel dintâi; tovarăşul lui nu trebuia să sosească decât în ultima seară.

Cu acoperişurile lui de pae, cu biserica lui veche, în mijlocul câmpurilor şi al pădurilor, satul Hammerpond este unul dintre cele mai frumoase din Sussex; şi când d. Watkins sosi cu geamandanul său, cu două pânze neatinse, cu cutia şi cu şevaletul, cu o ingenioasă scăriţă care se strângea, cu cleştele şi cu ghemurile de sârmă, fu primit cu manifestări de prietenie şi de dragoste, de o jumătate-duzină de alţi cavaleri ai pensulei. Deghizarea lui devenise pe negândite uşor de crezut, dar îi mai aduse pe de-asupra pe cap şi bucuria convorbirilor estetice pentru care era foarte puţin pregătit.

— Aţi expus des? — îl întrebă tânărul Porson, în sala cea mare a hotelului Coche, unde chiar din seara sosirei sale, d. Watkins aduna ştiri preţioase asupra localităţii.

— Foarte puţin, câteva mâzgăleli ici şi colo, — răspunse d. Watkins.

— La Salon?

— Câte-odată...

— Aţi mai lucrat în aer liber?

— La ocazii.

— Faceţi şi portrete?

— Când merită osteneala; dar am venit aici ca să pictez castelul la lumina lunii.

— Adevărat! — strigă Porson. — Iată o idee care nu-i banală.

— Nu-i aşa? Mi s'a părut interesant şi nădăjduesc să încep mâine seară.

— Cum! N'ai să pictezi în aer liber, noaptea!

— Pentruce nu?

— Dar cum ai să vezi pânza?

— Oh! am ochi buni... şi apoi, am să aduc o lanternă specială.

— Dar acuma-i lună nouă! — obiectă Porson.

— Dacă nu-i lumina lunei, o să fie castelul, — replică Watkins. — Voi picta întâi castelul, şi voi pune luna pe urmă.

— Ah! — făcu Porson, foarte fâstâcit ca să mai continue convorbirea.

Hotelierul, care în timpul acestei discuţiuni tehnice, păstrase o tăcere respectuoasă, reluă vorba cu d. Watkins.

— Se zice că nu sunt mai puţin de trei agenţi de poliţie care fac de gardă, noaptea, în castel, din pricina bijuteriilor tinerei lady Aveling. Este unul care-a venit aicea, eri, să bea un pahar cu cel de-al doilea valet.

A doua zi, într'amurg, d. Watkins, încărcat cu o pânză, cu şevaletul, şi cu o cutie de dimensiuni respectabile conţinând o sumedenie de unelte, mergea pe cărarea încântătoare, care străbătând pădurea de fagi, duce la Hammerpond Park; şi dânsul îşi aşeză materialul într'o poziţie strategică ce domina castelul. D. Raphael Stant, care se'ntorcea dela Varniţa, unde făcuse câteva studii, îşi zări atunci confratele, şi curiozitatea fiindu-i trezită prin cele ce povestise Porson despre noul venit, coti în direcţia aceasta, cu gândul de-a sta de vorbă despre arta nocturnă.

D. Watkins nu se îndoia de această vizită. Tocmai isprăvise o convorbire prietenească cu intendentul castelului, şi maestosul personagiu, urmat de cei trei câini favoriţi pe care avea însărcinarea să-i plimbe, se îndepărta înspre parc. Cu un aer foarte ocupat, d. Watkins amesteca culori pe paletă. Apropiindu-se, Stant rămase înmărmurit când observă că nuanţa obişnuită era un verde-smarald, cât se poate închipui mai viu şi mai bătător la ochi. La vederea acestui amestec îndrăzneţ, dânsul flueră printre dinţi. D. Watkins întoarse capul vădit încurcat.

— Ce dracu vrei să faci cu aşa verde? — întrebă Stant.

D. Watkins înţelese că râvna ce desfăşurase în scopul de a-l înşela pe intendent, îl făcuse să comită vre-o greşală tehnică. Il privi pe Stant şi şovăi.

— Ertaţi-mi întrebarea, — reluă Stant, — dar verdele acesta te cam ulueşte şi am rămas zăpăcit. Ce-aveţi de gând să pictaţi cu el?

D. Watkins îşi adună toate puterile minţii. Numai o atitudine energică putea să salveze situaţia.

— Dac'ai să mai rămâi aicia ca să mă'ncurci, am să'mproşc faţa dumitale cu el! — declară mânios.

Stant se retrase, căci era un om paşnic şi avea simţul umorului. Coborând în sat, îi întâlni pe Porson şi pe Wainwright.

— Tipul ăsta, — zise, vorbind de aşa numitul Smith, — tipul ăsta e un geniu sau mai degrabă un nebun periculos. Duceţi-vă să-i vedeţi puţintel verdele!

Şi îşi continuă drumul, foarte înveselit de închipuirea unei încăerări hazlii împrejurul unui şevalet şi a feţelor prietenilor săi mânjite cu verde.

Dar d. Watkins se arătă mult mai puţin arţăgos faţă de Porson şi Wainwright. Dânsul îi desluşi că verdele său era menit să formeze primul strat pe pânză.

— Da, — mărturisi el, — e o metodă absolut nouă şi inventată de mine.

Dar, după această destăinuire, dânsul arătă mai multă rezervă, dând a înţelege că n'avea de fel de gând să-şi dezvălue secretul primului venit, şi mai adăugă vre-o câteva observaţii batjocoritoare pe seama „tipilor insinuanţi" care se prefac să se interesează ce lucrează alţii, ca să încerce să le „ciordească" procedeele. După care, cei doi pictori liberară pe d. Watkins de prezenţa lor.

Intunericul se 'ngroşa; una câte una, se iviră stelele. Cioarele se potoliseră de multă vreme în copacii bătrâni. Toate amănuntele arhitecturei castelului se confundau într'o perspectivă neclară. Ferestrele salonului se luminară puternic, geamlâcurile grădinii de iarnă sclipiră strălucitoare, şi pe ici pe colo, fereastra vre-unei camere scânteia o lumină galbenă. Pe pajişte, şevaletul rămăsese singur, şi goliciunea pânzei pe care o suporta era pângărită de-un cuvânt foarte puţin civilizat, scris cu litere groase, într'un verde aprins. Dar într'un tufiş des de copăcei stufoşi, d-l Watkins era la lucru, cu ajutorul său, care-l ajunsese tainic pe aleea trăsurilor.

D-l Watkins se felicita pentru şiretlicul ingenios, mulţumită căruia izbutise să-şi aducă tot materialul, chiar pe locul operaţiilor.

— Iată cabinetul de tualetă, — arătă el complicelui său. — Cum o pleca servitoarea ca să se ducă la masă, intrăm noi. Drace! teribil e castelul ăsta, aşa, noaptea, cu ferestrele luminate. Ei!! dacă eram pictor cu adevărat... Ia spune, Jim, ai întins bine sârma în aleea spălătoriei?

Cu o mie de precauţiuni, dânsul înaintă până sub fereastra cabinetului de tualetă, şi începu să-şi potrivească scăriţa; în acest timp, Jim supraveghea fumuarul. D-l Watkins era un practician prea încercat, ca să mai simtă vre-o emoţie cât de mică apucându-se de aceste pregătiri. Dar de-odată, auzi aproape lângă dânsul, un zgomot puternic urmat de-o înjurătură înăbuşită. Cineva se împiedecase în sârmă. Se auziră paşi repezi pe pietriş. Ca toţi artiştii adevăraţi, d-l Watkins era un om grozav de timid; aruncă numai decât scara, şi o luă la fugă, prudent, printre tufişurile dese. Zări neclar doi indivizi alergând pe urmele sale şi crezu că deosebeşte înaintea lui, silueta tovarăşului său. In clipa următoare, dânsul sărea peste micul zid care împrejmuia grădina, şi se repezea în parc. Cineva sări deasemeni zidul după el.

Fu o goană turbată în noapte, pe sub arbori. D-l Watkins, sprinten şi foarte însufleţit, s'apropia simţitor de personagiul gâfâind care alerga înaintea lui. Amândoi fugeau în tăcere, dar când să-l ajungă pe celălalt, d-l Watkins fu cuprins de-o îndoială grozavă. In aceeaş clipă, individul întoarse capul şi scoase un strigăt de uimire.

— Nu-i Jim! — gândi d-l Watkins. Numaidecât, celălalt se aruncă între picioarele pictorului şi cei doi oameni se rostogoliră pe pământ, corp la corp.

— O mână de ajutor, Bill! !— strigă necunoscutul văzând că apare un al treilea pungaş.

Şi Bill puse mâna îndată, ba chiar amândouă mânile, şi merse cu bunăvoinţa până acolo, că întrebuinţă şi picioarele. Cel de-al patrulea fugar, după cât se pare Jim, trebue s'o fi şters prin altă parte; în orice caz, nu s'a alăturat treimei.

Amintirile cari-i rămaseră d-lui Watkins despre întâmplările petrecute în cele două minute următoare, sunt straşnic de încurcate. Işi aduse aminte nedesluşit că-şi înfipsese degetul cel gros în colţul gurii celui dintâi protivnic, şi că ţinuse de păr, la pământ, câteva secunde, capul individului pe care-l chema Bill. La rândul său, primi într'o groază de locuri, lovituri de picior, pe care i se păru că i le dădeau o mulţime de oameni. Apoi, individul care nu era Bill îşi apăsă genunchiul în burta d-lui Watkins, trăgându-l de umeri ca şi cum ar fi vrut să-l rupă în două.

Când simţirile i se mai limpeziră puţin, se pomeni aşezat pe iarbă, cu opt sau zece persoane în picioare, împrejurul lui, în umbră, care se vede că aşteptau să-şi vină în fire. Işi închipui cu jale că l-au prins, şi fără îndoială ar fi aruncat vre-o câteva reflecţiuni filosofice asupra nestatorniciei norocului, dacă nişte cârcei lăuntrici nu i-ar fi înfrânt pornirile oratorice.

Dar băgă de seamă repede că n'avea mânile legate şi că i se întindea o sticlă de coniac. Această neaşteptată dovadă de bunăvoinţă îl mişcă mult.

—Se deşteaptă, — zise o voce, care i se păru că-i a celui de-al doilea valet dela castel.

— Am pus mâna pe-amândoi, domnule, şi numai datorită Dumneavoastră, — declară intendentul, care-i oferea sticla.

Nimeni nu răspunse, şi cu toate acestea d-l Watkins nu înţelese că fraza aceasta i se adresa lui.

— E încă buimăcit, — rosti o voce necunoscută. — L-au omorît pe jumătate, tâlharii.

D-l Teddy Watkins se hotărî să rămână buimăcit pân'o putea să prindă mai bine situaţia. In mijlocul siluetelor care-l înconjurau, deosebi două forme omeneşti în picioare, una lângă alta, într'o atitudine mohorâtă şi deznădăjduită; şi în felul cum îşi ţineau umerii, era ceva care arătă ochiului priceput al d-lui Watkins, că aveau mânile legate. Inţelese de-odată. Golind sticla dintr'o înghiţitură, se ridică şovăind, ajutat de câţiva spectatori compătimitori şi salutat de un murmur de simpatie.

— Daţi-mi mâna, domnule, daţi-mi mâna, — spuse una dintre formele de lângă el. Şi îngăduiţi-mi să mă recomand eu însumi. Bijuteriile soţiei mele, lady Aveling, i-au ispitit pe cei doi criminali.

— Incântat să vă fac cunoştinţă, my lord, — bâlbâi Teddy Watkins.

— I-aţi zărit fără'ndoială pe pungaşii ăştia când se strecurau printre tufişuri şi v'aţi aruncat pe ei ?

— Cam în felul ăsta s'a întâmplat, — aprobă d-l Watkins.

— Ar fi trebuit să aşteptaţi până când intrau pe fereastră,— continuă lord Aveling. Dacă spargerea ar fi fost săvârşită, vina lor ar fi fost mai gravă. Şi aţi mai avut norocul să fie doi agenţi lângă gard şi să se arunce pe urmele Dumneavoastră. Cu siguranţă, că numai Dvs., singur nu i-aţi fi putut prinde pe amândoi. Ori cum ar fi, aţi lucrat cu un curaj rar.

— Da, ar fi trebuit să mă gândesc la toate acestea, — conveni d-l Watkins. Dar nu te poţi gândi la toate.

— Nu, desigur, — închee lord Aveling. Banditşii aceştia v'au lovit în mod ruşinos... Mi se pare că şchiopătaţi... Pot să vă ofer braţul meu ?

Mica ceată se îndreptă spre castel, şi în loc să pătrundă prin fereastra unui cabinet de tualetă, d-l Watkins intra pe uşa principală şi încă la braţul unui lord în carne şi oase.

— Iată, — îşi zicea el, puţin emoţionat şi cuprins din nou de voioşie, — iată ce înseamnă hoţie în stil mare! !

„Banditşii", examinaţi la lumina policandrului, fură identificaţi ca amatori locali, necunoscuţi d-lui Watkins. Ii duseră în cămară, unde fură păziţi de-aproape de cei trei agenţi de poliţie, de doi pădurari cu puştile încărcate, de valet, de-un rândaş şi de un căruţaş, aşteptând ziua, spre a-i putea duce la închisoarea din Haselhurst.

In salon, fiecare se'ntrecea în mii de griji mărunte pentru d-l Watkins. Fu întins pe o sofa şi nici nu voiră să audă vorbindu-se despre întoarcerea lui în sat în seara aceea. Lady Aveling declară că dânsul avea un aer foarte original, şi mărturisi că şi'l închipuise pe Turner aproape la fel. Cineva aduse o curioasă scăriţă care se strângea, găsită într'un desiş şi i se lămuri curajosului pictor cum se mânuia instrumentul. I se descrise amănunţit în ce fel fuseseră întinse sârmele de-a curmezişul aleelor, în scopul vădit de-a face să se împiedice şi să cadă oricine s'ar fi expus să-i urmărească pe răufăcători; şi îl felicitară că a scăpat din aceste curse. Insfârşit, îi arătară juvaericalele primite la nuntă.

D-l Watkins avu chibzuinţa să nu vorbească peste măsură şi oridecâteori convorbirea arăta vre-o greutate pentru dânsul, se lăsa pradă durerilor sale lăuntrice.

In curând, simţi că-l apucă o foarte neplăcută înţepenire a spatelui şi începu să caşte. Aşa că, toată lumea fu de părere că nu-i omenos de a obosi astfel pe acest nenorocit după o asemenea zdruncinătură. I se îngădui deci să se retragă devreme în camera sa, mica odae roşie, de lângă apartamentul lordului Aveling.

. . . .

Soarele răsărind, găsi în parcul Hammerpond un şevalet părăsit ,cu o pânză care avea o inscripţie necuviincioasă zugrăvită în verde, şi mare balamuc la castel; dar dacă soarele o fi găsit urmele d-lui Teddy Watkins şi ale diamantelor lady-ei Aveling, n'a dat încă nici o lămurire poliţiei.

Trad. de ION PAŞA

PREGĂTIŢI-VĂ SĂ PETRECEŢI

Sărbătorile Crăciunului cu

REALITATEA ILUSTRATĂ

la PARIS cu oprire de câte o zi la

BUDAPESTA-VIENA-MUENCHEN, 8 zile de şedere la Paris

Lei 9850

în care se cuprinde: trenul dus şi întors, găzduire la Paris, Budapesta, Viena şi München în hoteluri de prim rang, micul dejun şi 2 mese zilnic, serbare de revelion, circuite în autocare în toate oraşele, vizitarea muzeelor: LOUVRE, LUXEMBURG, PALATUL INVALIZILOR, PANTHEONUL, VIZITAREA ŞI MASA LA VERSAILLES şi MALMAISON, automobile dela gară la hotel şi înapoi la gară, bacşişurile, paşaport, toate vizele, formalităţi, etc.

Odată cu excursiunea la PARIS se face şi una la

VIENA

(10 zile de şedere la Viena şi o zi la Budapesta la înapoiere) cu preţul de

Lei 5200

în care se cuprinde: Trenul dus şi întors, locuri rezervate, găzduire la hoteluri de prim rang, micul dejun şi 2 mese zilnic, circuit în autocare pentru vizitarea Vienei şi Budapestei, paşaport, vize, vizitarea muzeelor, automobile dela gară la hotel şi înapoi la gară, serbare de Crăciun şi revelion, bacşişurile, etc.

DURATA AMBELOR EXCURSIUNI 23 DEC. 1932—6 IANUARIE 1933.

Inscrierile se primesc zilnic la REALITATEA ILUSTRATĂ Str. CONST. MILLE 7—11, SECŢIA DE EXCURSII, TELEFON 324/70.

Primii paşi

Aeroplanul

... Şi când pluteşti pe sus uşor ca fulgul,
Mirat la tine cască gura vulgul,
Şi umilite păsările fug, —

Dar eu ţi'admir fantasticul avânt
Prin care rupi neînduratul jug,
Ce ne lega de-apururi de pământ!

ARTUR BLAJ

Adolescenţă

In dup' amiaza aceasta caldă de toamnă târzie, el simţea un gol în jurul inimei, — acolo unde obişnuia să creadă că este sufletul, — şi o toropeală în tot corpul. Sub povara acestei toropeli corporale, el s'a culcat.

Afară, cerul era senin, soarele încălzea ca 'n Iulie şi inunda camera prin fereastra deschisă.

Prea multă lumină! El a dat jos jaluza şi, prin spărturile formate între încheieturile jaluzei metalice, se filtrau, încet, raze de soare pline de mii de molecule de praf aşa cum se formează adesea.

Aşa par'că e mai bine. S'a culcat din nou, dar golul persistă şi el caută să-l umple. Dar cu ce? Să citească, îi trece prin gând.

A luat de pe masă cartea lui D. H. Lawrence „L'amant de Lady Chatterley". Citeşte şi gânduri prind a se înfiripa, dar, când îşi dă seama, el observă că nu se gândeşte la ceiace citeşte ci la cu totul altceva. El se gândeşte la ceva care să umple golul persistent.

El închide ochii, lăsând cartea din mână, şi gândurile o iau razna, în dezordine, asemenea unui vis ciudat.

In momentul de faţă ar vrea să se odihnească pe malul însorit al mării, undeva la Lido, în Veneţia. Ar vrea să stea aşa, leneş, să priveasecă întinderea nesfârşită a mării cu femeile care se scaldă în ea. Ah! Da! femeile! O mare numai cu trupuri femeieşti, albe, ude de apă, sclipitoare în lumina soarelui. Câte una să vie la el şi el s'o mângâie, să-i guste corpul cu formele sale minunate.

La acest gând, chipul i se destinde într'un zâmbet leneş.

Deodată simte că îl doare capul şi gândul îi se transformă într'o dorinţă de evadare. Ar vrea, bunăoară, să conducă o maşină într'o viteză nebună, pe o frumoasă şosea mărginită de copaci. Ce frumos ar fi! Vântul să-i biciuie faţa, să-i zburlească părul şi el să braveze, cu toate acestea şoseaua. Să sboare înainte, mereu înainte. Dar unde? Fără ţintă, fără limită. Dar asta este imposibil şi un regret amar, al unei dorinţi irealizabile, îl cuprinse.

Dar, dacă plaja de la Lido este ceva irealizabil şi această fugă în maşină tot ceva irealizabil, mai rămâne în acest decor ceva realizabil: e femeia. Femeile cele pe care le-a creat, mai înainte, imaginaţia lui, albe, strălucitoare, cu formele pline, cu buzele senzuale, bune de sărutat.

El a deschis ochii. In faţa lui, peste masa de lucru. atârna fotografia unei fete.

S'a ridicat depe canapea, a scos fotografia din perete şi, în mod inconştient, s'a uitat lung la dânsa.

De ce se uita la ea? O cunoştea doară. Deodată avu o sclipire, un gând s'a strecurat ca o lamă prin creierul lui. Ceiace a făcut, mai înainte, în mod inconştient, devenea o stare de care îşi dădea seama.

Visul, privirea involuntară a fotografiei, erau expresia unei dorinţi vagi, erau expresia unei dorinţi după femeie, expresia unei adolescenţe turburate.

OTTO GOERING

A la manière de... G. Topîrceanu

Balada Toamnei

Dinspre munte, peste unde frunza legănându-se,
A murit lâng'o tulpină, palidă frângându-se.
Un broscoi zărind cadavrul a sunat claxoanele,
Trestii cu ispite'n şolduri şi-au schimbat fasoanele.
Papura anemiată îşi îndoaie săbiile,
Peste balta 'ngălbenită trec zburlite vrăbiile.

Gâzele din trei judeţe adunându-şi cetele,
Au pornit spre schitul tainic să se roage bietele
Să îndure pe sihastru ca să 'ndrepte zilele.
De sub paie şi bobiţe năvălind copilele,
Au format o cruciadă ca pe vremea turcilor,
C'un bondar blindat în frunte roş ca laba curcilor.

Dar la schit bătând în poartă n'a deschis părintele.
Albi sub colburi sunt pe ziduri îngerii şi sfintele.
In icoane fantomatic rod ticnite càriile
Crunţi arhangheli ninşi la plete le îngână ariile
Impletiţi în scamă fină neştiindu-şi zilele
Torc paianjenii prin biblii sfătuind cu filele.
A zburat peste altare liliacul nopţilor
Şi-a adus din vechi morminte amintirea morţilor.
Mult au plâns, udându-şi faţa, pentru soarta sfântului
Ascultând smerite'n strane tânguirea vântului.

Dar hârciogul din podgorii inspectând culturile
L-a aflat trântit sub viţă împlinind scripturile.
O potaie răpănoasă îi lingea picioarele,
Uşurate de povară îi zâmbeau ulcioarele.

Greierul cu ochi romantici şi cu coif de brusture
Se scânceşte fiindc'un deget a'nceput să-l usture.
La genunchi reumatismul i-a înfipt piroanele,
De pe frunte ofilite i se pierd coroanele.

(Acum cântă o romanţă sub o păpădie.
Domnişoara de emoţii talia-şi mlădie.
Sub balcon sfios poetul face-o declaraţie
Care-i pune roş pe faţă şi pe buze graţie.
Simte'n spate-o furnicare plină de senzaţii,
I-a mai spus ei o căpşună că aşa-s bărbaţii.
Dar un fir de vânt tomnatec care se răsfaţă,
I-a suflat fără să ştie puful de pe faţă.
De ruşine castelana s'a străpuns vitează —
Nu-i decât o păpădie moartă de gălbează.
Şi'ntr'o zi epidemia infectând ţinutul,
A făcut dumbrava toată galbenă ca lutul).

Sub un bob de grâu în chinuri, s'au născut trei gemene.
Urechelniţa-i desmiardă fiindcă par să-i semene
Dar un mic buhai de baltă detectiv al statului,
Indignat vrea să'nfiereze fapta vinovatului.
L-a găsit lâng'o fasolă îmbătat de dragoste,
Dând pe capul altei gâze a plăcerii pacoste.
Judecat pentru delicte plânge'n spasmuri critice
Slăbiciunea pentru Eve vrând ca să-şi justifice.
Dar juraţii reci ca ghiaţa, par bucăţi de cremene.
(— „Cum să faci pe criza asta, domnule, trei gemene?")
L-au vârât în ocna neagră legile pământului,
Vinovat de perturbare a recensământului.

Dar de-odată, ce luceşte eclipsând luminile?
Un bolid scăpat în haos ignorând destinele?
E un fulg căzut din ceruri, de pe culmi de pulbere
Care vine în dumbravă pacea ca s'o spulbere.
S'a sleit pe strune cântul din viori de greiere,
Vânt în şuier peste luncă vine să cutreiere.
Brusturii de lângă baltă şi-au sbârcit platanele,
De pe ramuri cu suspine se desprind castanele.
Trei salcâmi cu muguri proaspeţi şi lăptoşi ca stelele,
Plâng în barbă roua'n picuri blestemându-şi relele.
De tristeţe şi durere palide sunt frunzele,
Fug din crânguri şi boschete zgribulite muzele.

Iar poeţii, melancolici negăsându-şi rimele,
Au lăsat versurile baltă, amânându-şi crimele.

JUAN LANUDO

„Nopţile unui bărbat însurat"

In traducerea admirabilă a d-lui N. Măcieşu, a apărut în biblioteca „Dimineaţa" o carte veselă, cuceritoare, anume „Nopţile unui bărbat însurat" de Douglas Jerrold.

Ca să pună la stâlp elocvenţa prea bogată şi prea palpitantă a unor soţii care, pornind dela fapte mărunte, fără însemnătate, se consideră martire ale bărbaţilor, — admirabilul humorist Douglas Jerrold a imaginat 22 de nopţi pe care un oarecare Baltazar Caudle le petrece în pat, alături de nevastă, silit să asculte interminabilele şi cicălitoarele ei discursuri.

S'ar părea astfel că acest volumaş e lipsit de viaţă, întrucât eroii principali nu se mişcă din patul lor conjugal şi nocturn.

Şi totuşi nu este aşa. D-na Margareta Caudle ţine nişte predici atât de pline de viaţă, mişcare, haz, în cât cititorul este prins de lectura acestei cărţi ca de un adevărat roman de aventuri extraordinare.

D-na Margareta Caulde are iluzia că este martiră a soţului ei. De ce? Fiindcă acesta într'o zi „a fost cu un prietin la aperitive"; într'altă zi „a împrumutat unui prietin 20 de şilingi"; altă dată „s'a înscris printre membrii clubului Ciocârlia"; apoi „a împrumutat unui prietin umbrela de ploaie" sau „s'a făcut francmason" şi aşa mai departe.

După împlinirea fiecăruia din aceste fapte, destul de inofensive în fond, d-na Caudle găseşte prilej să-şi ucidă soţul, noaptea, la ceasul odihnei, cu vorbele ei harţăgoase, trântite în ureche ca o avalanşă.

Câte îi spune şi mai ales cum îi spune d-lui Caudle toate aceste predici, fac farmecul şi hazul cărţii acesteia.

Sărmanul Baltazar Caudle reacţionează cum se pricepe şi soarta lui este „să asculte", aşa cum soarta soţiei sale este „să vorbească". Astfel, întreaga carte este alcătuită din monoloagele d-nei Caudle.

Toată lumea citeşte azi

„REBUS"

(Revista jocurilor distractive)

No. 37

Sumarul:

CUVINTE INCRUCIŞATE: 1) Psihologia divorţului. 2) Republica franceză. 3) Doi edipi *(joc sub formă de dialog)*. 4) Ssst! 5) Singuratecul. 6) Sub puntea artelor. 7) Printre stele. 8) Omnia per sua esse. 9) Inainte de cafeaua cu lapte. 10) Regele râsului. 11) Meteorologie.

Premianţii din No. 27, 28 şi 29

Matematici — Şah — Filatelie

20 pagini *Preţul 5 lei*

Ion Trivale, critic român

Sunt, la 11 Noembrie, şaisprezece ani decând, sfârtecat de gloanţe, Ion Trivale murea la Zimnicea, pentru o ţară, care de multă vreme devenise a lui şi a părinţilor lui. Sfârşitul său desminţea trecutul apropiat al strămoşilor mânuitori de cărţi şi de bani, dar amintea pe acela, străvechiu, al profeţilor şi al judecătorilor căzuţi cu simplitate şi graţie pentru o credinţă.

Cineva, care îşi aduce aminte de ceasurile-i ultime, povesteşte că l'a lăsat în urmă, pe o poziţie expusă, pe care n'a vrut s'o părăsească *fără ordin.* Gestul acesta final încununează tragic un talent răsărit sub semnul onestităţii. Corectitudinea soldatului Trivale ilustrează cu prisosinţă pe autorul „Cronicilor Literare" şi aruncă o lumină unică dela un capăt la altul al vieţii sale.

Nu i se ştie mormântul. Tatăl său a găsit după războ, acolo unde fusese îndrumat, un morman de oase fără nume, şi s'a resemnat să păstreze imagina fiului dispărut în colţul acela de suflet în care stau închipuiri ce nu mor niciodată.

Cea de pe urmă veste dela el e un bileţel scris în grabă cu creionul, în ajunul bătăliei, care avea să-l răpună. „Eu sunt bine, spunea Trivale. Trimiteţi-mi 50 de lei. Rinichii tot mă dor, dar mai puţin" — Un plânset de viteaz, înălţat sfios spre cer, în marea tăcere a nopţii înstelate şi a morţii, care dibuia în tranşee.

Ion Trivale a pierit în vârstă de douăzeci şi şapte de ani.

* * *

Cu privirea voalată dulce de sticlele ochelarilor, cu trupul firav, cu mânile uşor stângace — aşa trebue să fi pătruns Trivale, acum 21 de ani, în redacţia d-lui Rădulescu-Motru, la „Noua Revistă Română". In 1923, cu prilejul împlinirii a şapte ani de la moartea lui Trivale, d. Rădulescu-Motru spunea în „Ideea Europeană": „L'am văzut pentru întâia oară în 1911. Era pe atunci un tânăr cu trăsături fine; ochii visători; corpul încă puţin desvoltat. Când mi-a trimis primul lui articol, îşi terminase tocmai anii studiilor universitare. Dela început, am cunoscut că aveam înaintea mea un scriitor de rassă".

Prima lucrare publicată de Trivale în „Noua Revistă Română" — colaborase mai 'nainte la „Convorbiri Critice" — a fost aceea intitulată, „Un criteriu al selecţiunii valorilor naţionale". Articolul a surprins enorm şi a plăcut în aceeaşi măsură. Generaţiile din preajma războiului trăiau momente de exaltare naţionalistă, fireşte în mare măsură prin hipnoza, pe care o exercita asupra masselor, prezenţa unui ideal politic. Dar se depăşise măsura. Când aproape totul era tricolor, dela semănătorismul d-lui Iorga până la discursurile lui Nicu Filipescu, era natural ca în păturile mai puţin culte naţionalismul acesta să se transforme în şovinism. In asemenea atmosferă agresivă şi exclusivistă, Trivale intervine cu îndrăsneală şi cu autoritate. Plutind deasupra patimilor, el discerne senin, în alcătuirea ethosului nostru colectiv, un naţionalism ereditar şi inconştient al ţăranului şi altul — conştient, luminat — al claselor suprapuse. După Trivale, această din urmă ipostază a naţionalismului este expusă primejdiei şovinismului. A lua pur şi simplu act de calitatea-ţi de român şi a te împăuna duşmănos cu o moştenire la care n'ai contribuit cu nimic, aşa cum fac păturile ce se pretind luminate, înseamnă „a nega în fapt românismul prin luarea lui în deşert". In faţa acestor exagerări funeste, Trivale propune *idealul naţionalismului cucerit.* A retrăi în viaţa ta individuală, prin acte creatoare, istoria obştească, a te integra prin sforţările tale îndreptate spre viitor, trecutului colectivităţii tale, iată adevăratul naţionalism. Nu ştii ce să admiri mai degrabă în acest articol: spiritul larg, criteriul înalt sau aripa graţioasă a talentului.

Autorul semna *I. Mrejean-Infra,* traducându-şi, cum se vede, numele (Netzler) prin pseudonim. Intr'o scrisoare de entusiaste felicitări, din Octombrie 1911, d. Rădulescu-Motru propunea scriitorului să-şi schimbe pseudonimul în acela, cam nostim, de... Lăţescu (altă traducere, desigur). Tânărul debutant a adoptat însă pe acela de Ion *Trivale,* după numele pădurii din marginea oraşului natal, Piteşti. Sub acest nume avea să se facă el cunoscut, cu atâta strălucire şi cu atât de scurt noroc, în literatura noastră.

Modul cum Trivale a ştiut să se confunde în scrisul lui cu destinele geniului nostru naţional, este un exemplu fericit de posibilităţile de adaptare ale rassei. In această ordine de idei, amintim că şovinul Nicolae Filipescu s'a simţit obligat să-l felicite pentru articolul „Virilitate şi pseudovirilitate", în care criticul sesizase cu pricepere nota de energie bruscă şi elementară din cuvântările fugosului bărbat de stat. Şi cine putea să traducă mai naiv şi mai profund acest adevăr, decât modestul învăţător din ţinutul Neamţului, care 'ntr'o iarnă trimetea criticului urări ...de Sfântu Ion?

Cariera lui Trivale se anunţa fericită. Succesul îi surâdea statornic. Scrisul său era întâmpinat cu unanimă simpatie. Academicianul Duiliu Zamfirescu descindea din turnu-i de fildeş şi lua act de calităţile creaţiei lui Trivale. Reproducem aci o scrisoare, în care, între altele, ilustrul romancier făcea unele aprecieri asupra literaturii şi criticii la noi şi în genere.

Pe Dunăre, 13/26 Oct., 1913

STIMATE D-LE MOTRU,

In călătoria mea pe Dunăre, citesc ultimul număr al revistei d-tră, în care *Cronica literară* mi se pare foarte interesantă. Dealtfel, articolele semnate de Ion Trivale m'au interesat întotdeauna, deoarece, *se ţin,* au trup şi suflet, într'un timp când critica literară este o turpitudine.

Eu nu cred că literatura noastră cade, — din potrivă; dar tocmai pentru asta, cade critica: două laturi ale prismei, care stau în raport răsturnat.

Judecata viitoare, asupra timpurilor noastre, va pune pe fiecare la locul său. Deocamdată e vorba de a spune, frumos şi uşor, umbrei lui Chendi să stăruiască a eşi din Purgator, pentru un loc vacant în Paradis.

Vreţi să comunicaţi d-lui Trivale complimentele mele?

Al d-tră deosebit

Duiliu Zamfirescu

Avea dreptate Duiliu Zamfirescu. Judecata viitoare a pus pe mulţi la locul lor. Lui, mai ales i-a restituit strălucirea ce i se cuvenea. Dar n'avea dreptate romancierul când afirma un raport răsturnat între literatură şi critică. Raportul e direct şi firesc să fie aşa. Critica, stabilind unităţile de măsură a frumosului, este o răsfrângere nemijlocită a materialului ce interpretează. Iar critica de rare însuşiri a lui Trivale coincidea cu mersul ascendent al artelor şi literelor noastre, întrerupt o clipă de zarva naţionalistă şi de simbolismul proaspăt importat pe atunci, din occident.

* * *

Ion Trivale s'a format la şcoala critică a d-lui Mihail Dragomirescu. A scris la „Convorbiri Critice" şi i-a fost student. Primirea entusiastă a „Letosipeţilor" d-lui Sorbul, studiile despre Cerna şi Grigore Alexandrescu, sunt deprinse din atmosfera „Convorbirilor Critice" şi a seminariilor de literatură ale d-lui Dragomirescu. Să mai amintim că admirabila analiză a dramei lui Delavrancea, „Apus de Soare", a fost prezentată la unul din aceste seminarii? D. Dragomirescu l'a socotit pe Trivale ca pe un favorit al său. Şi ca un omagiu postum — orice s'ar spune, gestul rămâne pios — l'a aşezat în ...*Empireu,* ca să discute acolo „Integralismul" şi „Ştiinţa Literaturii", împreună cu *Encuţu* (Caragiale), cu *Alecu* (Vlahuţă) şi cu *Titu* (Maiorescu).

Totuşi câtă deosebire dela maestru la discipol! Nu găseşti în scrisul lui Trivale nimic din beţia *psichofizică* a d-lui Dragomirescu, nimic din categorisirile încâlcite ale esteticei acestuia. Ce logică limpede, câtă teamă de suficienţă, câtă grije de adevăr la Trivale!

Fructul colaborării lui Trivale la „Noua Revistă Română" a fost volumul intitulat cu modestie „Cronici literare", apărut în 1914. Era, în realitate, o operă de aprofundare a literaturii româneşti din preajma războiului, o cercetare critică a celor două tendinţe ce-şi manifestau atunci întâetatea: tradiţionalismul semănătorist şi maniera simbolistă.

Ceeace constitue nota dominantă a scrisului lui Trivale este judecata sintetică, nu critica disociativă. Cetiţi de pildă, eseul despre „Apus de soare". Sinteza ţâşneşte la tot pasul. Trivale e înzestrat generos cu darul înalt al generalităţii. Desvoltă în linii mari un plan superior al punctelor de vedere şi de acolo, coboară în caracterizări fulgerătoare la materialul, pe care-l interpretează. In articolul de mai sus, după ce arată menirea dramei istorice de a desvolta un *conflict extern,* născut din ciocnirea eroului cu lumea din afară, şi după ce stărue asupra conflictului intern, caracteristic dramei psihologice, se repliază brusc asupra dramei lui Delavrancea şi o defineşte lapidar: „Acesta pare a fi în esenţă, spune Trivale, conflictul tragic în piesa lui Delavrancea: conflict intern eşit din scindarea sufletului lui Ştefan prin ciocnirea dintre voinţa, care a rămas cea veche, şi forţele lui trupeşti care, sleite de boală şi de bătrâneţe, nu mai pot susţine această voinţă... Cât despre conflictul extern, istoric, anume lupta lui Ştefan cu Ulea, el nu este decât prilejul, impulsul conflictului real intern". Şi Trivale conchide subliniind cu fineţe că drama istorică a lui Delavrancea este în realitate o dramă psichologică.

Tot în domeniul dramei, a salutat „Letopiseţii" d-lui Sorbul şi a jumulit cu prestigiu „Cocoşul Negru", de care nici d. Eftimiu nu vrea să-şi mai aducă aminte. In novelistică, a sesizat comicul rece al d-lui D. Patraşcanu şi umorul lui Dragoslav şi s'a înclinat cu admiraţie în faţa maeştrilor Sadoveanu şi Brătescu-Voineşti. In poezie, a anunţat îndepărtarea d-lui Goga de muze odată cu volumul „Din umbra zidurilor", i-a prezis pe d-nii Adrian Maniu şi Ion Pillat de mai târziu şi s'a războit, animat de cea mai perfectă sinceritate, cu simboliştii. In critică, deşi nu aproba poporanismul, a recunoscut adâncimea scrisului d-lui Ibrăileanu şi fără să conteste calităţile de eleganţă şi pitoresc ale operei d-lui Lovinescu, i-a reproşat întotdeauna excesul fantezismului. A făcut cu autoritate bilanţul literar al anilor 1912-1914. Şi a încrustat în cartea asta a tinereţii lui trei rubine: două studii pline de graţie asupra lui Cerna şi a lui Iosif şi un omagiu pentru memoria lui Ilarie Chendi.

Energie, lealitate, cultură, profunzime, noutate — iată însuşirile criticei lui Trivale. Dar ceeace impresionează în opera sa este activitatea frenetică a gândirii. Este aceasta o caracteristică a rassei, dar la el apare elegant frânată de cel mai autentic raţionalism. O linie unitară străbate creaţia lui. Articolele semnate de Trivale *se ţin,* au suflet şi trup, cum spunea Duiliu Zamfirescu.

Criticul Trivale, judecător şi el al celei mai iritabile speţe de împricinaţi — scriitorii — a fost învinuit de multe ori de asprime. Dar niciodată nu s'a făcut vinovat de părtinire. Soldatul neprihănit, care nu voia să părăsească poziţia fără ordin, nu putea să condamne fără convingere şi să aprobe fără sinceritate. Dealtfel, el a susţinut mereu că în dosul oricărei atitudini trebue să existe seninătatea unui crez moral.

Existenţa lui Trivale a avut ceva din izbucnirea de aur a unui meteor. Dar urma lui a durat, bătută în scântei dela o margine la alta a cerului. In opera sa au fuzionat, ca două metale nobile, înţelepciunea unei rasse, care gândeşte de patru mii de ani, şi geniul viguros al unui neam mai nou.

Neamului acesta, Trivale i-a dăruit tot ce avea mai bun: aristocraţia talentului şi sângele tânăr.

* * *

Ion Trivale a copilărit şi şi-a început studiile în Piteşti. In casa tatălui său, un intelectual şi acesta, a luat întâiul contact cu cartea. Bătrânul Netzler posedă o vastă bibliotecă, în care literatura germană e reprezentată cu predilecţie.

Târgul copilăriei lui Trivale e o închipuire de uliţi strâmbe şi de case aşezate în curmezişul privirii, la poala podgoriilor şi la răscrucea drumurilor mari de ţară. Oamenii se primblă prin mijlocul străzii şi discută cu pasiune despre lemne şi despre chirie. O lume de negustori şi de fete cu zestre.

Tatăl criticului se strecoară ferit prin mulţime, ducând în suflet imagina fiului mort.

VASILE V. GEORGESCU

Fragmente din opera lui Trivale

Arta e rezultatul trecerii lumii printr'o anume prismă sentimentală. Dar această prismă nu cuprinde numai ceeace se chiamă temperament; faptul că cineva priveşte natura printr'un temperament original, care punând accentul pe unele elemente ale ei şi lăsând în umbră pe altele, ne prezintă astfel veştmântul ei extern într'o nuanţă nouă, încă nu-l îndreptăţeşte la numele de artist. Spre a fi poet, i se cere mai mult; i se cere să fi căutat neapărat în acest vast spectacol, ale cărui scene le-a văzut în alcătuiri originale, un adânc şi veşnic înţeles moral, să fi căutat cu energie să smulgă din sânul firii răspunsul, care se schimbă mereu, dar care, ori de câte ori se schimbă, consfinţeşte un nou poet.

Cu alte cuvinte, natura trebue văzută de poet nu numai printr'un temperament, dar şi printr'un caracter.

Acest lucru e atât de însemnat, încât concepţia despre viaţă a scriitorului rămâne legată pe veci de numele său, ca fiind tributul său principal în avuţia sufletească a neamului.

Altminteri poate să aibă scriitorul toată strălucirea *fizică,* pe care i-o dau o limbă şi o viziune externă originală, de nu izbuteşte în opera lui să deschidă semenilor săi o perspectivă nouă spre adâncul moral al lumii, el rămâne, după cuvântul lui Goethe, „nur ein trüber Gast auf der dunklen Erde".

(„Cronici literare" — Atitudinea morală în poezie).

* * *

Iosif venea să învioreze cu farmece noi acea poezie născută din viaţa adâncă a poporului. Prin inspiraraţia idilică şi ţărănească, prin frescheţa armoniei, prin pitorescul naiv al descrierilor, poezia lui Iosif putea să pară la prima vedere o prelungire a lui Coşbuc. Cu toate acestea, lumea lui Coşbuc se reflecta acum într'o prismă nouă, spre a apare într'o lumină mai tristă şi mai dulce şi spre a-şi schimba ritmul ei energic într'o pulsaţie domoală. In locul vigoarei elementare şi uneori sălbatece a lui Coşbuc, Iosif aducea un suflet blând şi plin de gingăşie; sănătăţii debordante şi optimismului ireductibil al lui Coşbuc, el opunea paloarea melancoliei; energiei comunicative de luptător, care făcea din Coşbuc adevăratul rapsod al ţărănimii, Iosif opunea pasivitatea lui contemplativă de singuratic şi străin de lumea lui.

Aceleaşi note, care-l depărtează de Coşbuc, apropie pe Iosif de Heine. Inrudirea cu Heine şi influenţa acestuia se simte bine în toată duioşia resemnată a poetului nostru, în acea lumină palidă de lună, acel *Mondschein,* care scaldă inspiraţiile sale, în acea izolare de restul lumii, în înclinarea către motivele romantice, în simplitatea facturii sale, în arta de a trezi cea mai puternică emoţie prin cele mai simple mijloace.

(„Cronici literare" — St. O. Iosif)

* * *

Generaţia de azi datorează multe din perversiunile ei cântăreţului *romanţelor pentru mai târziu:* el i-a turnat în suflet otrava dulce a îndoelii, el a aruncat asupra lucrurilor sacre, lumini bizare şi profanatoare, el i-a înecat apoi sufletul pustiit în valul sălbatec al senzaţiei orgiace momentane. Şi dacă, uneori, părea cam dulceag paharul de hidromel, ce-i întindea noul poet, lumea a primit totuşi cu oarecare respect pe acest Alcibiade, care nu se mulţumea să-şi plimbe cu impertinenţă eleganţa bizară şi să reteze coada cânelui său cântărit cu aur, dar avea şi îndrăsneala de a batjocuri cu o mână impie statuile strămoşilor. Cântecele lui profane şi totuşi profetice în avântul lor nou, treziră din nenorocire ecouri mincinoase şi cetatea se umplu de apariţiile simieşti ale falsilor Alcibiazi, care scurtau şi ei coada căţeluşilor, dar erau jalnici deabinelea, atunci când vroiau să înfrunte şi ei, cu aere titanice, pe zeii străvechi. Imitându-i gesturile sacramentale şi atitudinile sibiline, ei au redus la manieră poezia minulesciană, au profanat-o, au compromis-o.

(„Cronici literare" — Doi maeştri simbolişti)

* * *

Intr'adevăr, cea mai bărbată dintre muze, elocinţa, e vrednică de toată atenţia. Pe când celelalte, la apropierea furtunii, se refugiază în cuibul lor leneş, spre a eşi, după trecerea ei, ca să o cânte, Calliopi se simte în mijlocul furtunii, în elementul ei şi-şi amestecă glasul aspru în urletul vijeliei. Ea nu-şi smulge ascultătorii depe pământ, spre a le clădi în văzduh lumi ideale, ci îi ţintueşte locului, luând parte, cu ei împreună, la plăsmuirea lumii reale. Arta elocvenţii, în raport cu realitatea, este cea mai imanentă dintre arte.

Aceasta e cauza, pentru care ea pune, în alegerea favoriţilor ei, tot atâtea condiţii *omului* cât şi artistului. Poetul se *naşte* fără voia lui, e sclavul inspiraţiei şi al idealului; oratorul *se face* singur, prin voinţa lui de bronz, el e dominatorul artei şi al realităţii. Poetul: vizionarul creînd idealul, împins de ceva mai tare decât el; oratorul: un caracter, creind, *fiindcă vrea,* realitate.

(„Cronici literare" — Virilitate şi pseudovirilitate)

* * *

Numele şi calitatea de român sunt considerate de fiii neamului în două chipuri foarte diferite, după două raporturi, din care unul este aproape inversul celuilalt. In primul sistem, românul se raportează faţă de românismul său, ca faţă de o moştenire fără datorii, a cărei risipă fără scrupul constitue dreptul sacru al succesorului. El priveşte calitatea sa de român ca un isvor nesecat de drepturi şi de privilegii.

In al doilea sistem, românul se raportează la românismul său ca succesorul onest faţă de o moştenire grevată de sarcini. El consideră darul de a fi român, ca o comoară, la care numai după trudnica plată a datoriilor se poate ajunge.

Primul sistem face din ereditatea naţională un piedestal al tuturor drepturilor. Cel d'al doilea face din moştenirea lui nu atât un piedestal, cât o povară de datorii de împlinit, care înalţă sufletul la sentimentul datoriei şi caracterul la înălţimea acestei datorii. Unul dizolvă sufleteşte prin sentimentul nobleţei, care *îndrituește,* celălalt închiagă caracterele prin simţimântul nobleţei care *obligă.*

(„Un criteriu al selecţiunii valorilor naţionale" — „Noua Revistă Română" — Octombrie 1911).

V. V. G.

Licăriri

Toamna este un început de bătrâneţe, cochetă şi darnică.

* * *

Femeia frumoasă pare ca şi vârful de munte, place şi luminat de soare, dar şi când este învăluit în nori. Trebuie însă să ai un suflet ales să găseşti aceleaşi vrăji femeii iubite, şi când este senină şi când pare învăluită în nori.

* * *

Florile devin repede o înşelăciune a naturii la adresa realităţii. Nu sunt realitate decât după ce s'au vestejit.

* * *

Diferenţa între odinioară şi acum este crudă. Stendhal ne zicea că trebuie să vindem cămaşa pentru a vedea Italia; astăzi unii oameni trebuie să-şi vânză sufletul ca să aibă cămaşa.

* * *

Poezia este poezie prin faptul că există şi proza; femeia este iubită prin faptul că prea multe nu sunt iubite.

* * *

Homo homini lupus, este o calomnie la adresa lupului mort, aşa cum a murit în versurile contelui A. de Vigny.

* * *

Viaţa noastră este o imensă mlaştină de înşelăciune. Trăim ca Philint şi ne gândim numai ca Alcest. Cei ce trăesc ca Alcest sunt supra oamenii la care Nietzsche nu s'a gândit.

* * *

Istoria omenirii este un luxos volum din povestirile lui Hofmann, iar istoricul un falşificator de generaţii şi un halucinator al viitorului.

* * *

Intre Dominaţie şi Mediocritate este cea mai strânsă legătură; oamenii de cele mai multe ori se tem de dominaţia unui spirit superior căci astfel dependinţa lor ar fi mai dureroasă scoţându-le în relief grobienia lor sufletească. Mediocritatea tabloului sare în relief cu cât este mai preţioasă rama.

* * *

Un mare senior al Poeziei, Alfred de Vigny, a spus că istoria universală a lui Bossuet reprezintă pe Dumnezeu făcând o partidă de şah cu regii şi popoarele. Cu mult înainte, Boccacio ne-a lăsat o operă unde viaţa prin reprezentanta sa legală Dragostea, juca în zaruri cu Moartea şi cu întunericul. Viaţa câştiga regulat, dar prin înşelăciunea Dragostei.

* * *

Secretul reuşitei în epoca noastră contimporană: e a şti să fii Sganarelle cu toată demnitatea.

* * *

Melancolia este o stare de revoltă permanentă; revolta omului subţire este un dispreţ aruncat omenirii şi naturii.

AUREL GEORGE STINO

— Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevĕrului literar", a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între orele 5-6.

CRONICA TEATRALĂ

TEATRUL MARIA VENTURA: „Florăreasa" (Pygmalion), cinci acte de G. B. Shaw

Nimeni nu ignorează că Bernard Shaw îşi bate joc de istorie, de tradiţie, religie, morală, familie — cam de tot ceiace alcătueşte esenţa societăţii burghezo-capitaliste, cu trecutul şi cu prezentul ei. Dar mai puţini au băgat de seamă că Bernard Shaw îşi râde de tehnica dramatică şi teatrală, aşa cum şi-a apropiat-o majoritatea dramaturgilor de toate zilele. El a creat o tehnică nouă până şi cu artificii noui. Şi tehnica aceasta este o revoluţie în teatru, numai prin simplul fapt al existenţei în dramaturgia universală a operei lui Shaw. Cu alte cuvinte, nu este o revoluţie în accepţiunea curentă a cuvântului, întrucât nu poartă influenţe şi nu naşte imitaţii. Cel puţin până în ceasul de faţă. Dacă se poate spune că maniera unui Sudermann ori Hauptmann (mai ales a acestuia) îşi are origina în teatrul lui Ibsen, nu vedem însă pe nimeni care să pornească dela teatrul lui Shaw, creând ulterior. Dacă a existat o şcoală ibseniană, nu există una shawiană. Fiindcă tehnica gravă a norvegianului — cât de complexă în esenţa ei — poartă mai uşor influenţe directe şi izbitoare şi e mai lesne la imitat decât spiritul şi humorul tehnicei lui Shaw.

Irlandezul acesta bătăios şi unic, în sensul antic al noţiunii, foloseşte o tehnică jemanfişistă faţă de reţetele obişnuite ale dramaturgiei *à la hausse* la bursa spectatorului modest şi naiv. Intrările şi ieşirile personajelor din comediile lui Shaw sunt cu totul arbitrare, dacă ne plasăm din punctul de vedere al d-lui Paul Géraldy sau Louis Verneuil. Căci Shaw, deşi mare mânuitor al efectului teatral (efect de care ne dăm seama că este teatrul numai încadrat în tehnica specifică a Irlandezului), nu este un vînător de efecte, adică de „aplauze la scenă deschisă". El urmăreşte o ideie şi o duce la bun sfârşit cu orice preţ, chiar cu preţul efectelor obişnuite. Şi astfel, se naşte „efectul" lui special.

In „Pygmalion" — căruia teatrul Ventura cu gustul îndoelnic al autorilor bulevardieri i-a schimbat titlul în „Florăreasa" — Bernard Shaw urmăreşte mai multe idei şi foarte puţin aceia pe care o făgădueşte titlul: creatorul îndrăgostit mai la urmă de propria sa operă. Această tragere la fit este dealtfel caracteristică şi obişnuită scriitorului Irlandez. Mai totdeauna Shaw porneşte de la o ideie, pe care uită s'o accentueze dealungul comediei cu tăria care se cere sau o uită pur şi simplu. In schimb, cum mintea lui e agitată de atâtea probleme actuale şi eterne, idei noui şi neaşteptate răsar pe marginea ideii centrale, în aşa fel că aceasta din urmă e înnăbuşită.

Un profesor de fonetică, d. Higgins, culege de pe stradă o florăreasă şi jură că va face din ea o adevărată ducesă engleză, bună să se învârtească în cele mai aristocrate saloane londoneze. Şi izbuteşte.

In desfăşurarea celor cinci acte, ideile se desprind astfel: diferenţa dintre clasele sociale, din punctul de vedere psihologic şi al conştiinţei, este nulă. Diferenţa e numai de suprafaţă, clasa burgheză fiind „bine crescută", cealaltă clasă cam „mojică". Apoi, această „bună creştere", aceste „maniere elegante" după care mor englejii, străluciţi reprezentanţi ai minciunilor convenţionale, sunt mai nimica toată: „Bonjur" în vârful buzelor şi „ce mai faceţi?" cu un zâmbet.

Dar ideia care ni se pare a fi cu adevărat centrală, adică esenţială, este incarnată de profesorul Higgins. Născut şi crescut în sânul aristocraţiei, profesorul — prin preocupările lui pentru ştiinţă rămas imun faţă de mofturile politicoase şi stridenţele artificiale ale clasei sale — are apucăturile clasei „mojice". Când îl strânge gheata, chiar dacă se află într'un salon cu lume, şi-o scoate; îşi sprijină piciorul pe scaunele cu pluş; înjură când simte nevoia, ridică mâna să lovească, dacă vrea să bată pe cineva, etc. Liber în spiritul şi gândirea lui, el nu precupeţeşte libertatea în gest şi expresie.

Buna lui mamă însă, care n'a abdicat dela „aristocraţia" ei, acea aristocraţie cu „bonjur" şi „ce mai faceţi?", îşi dojeneşte fiul pentru toate aceste apucături. Şi amintindu-i cutare brutalitate, lipsită deci, cu totul de politeţe şi eleganţă, profesorul Higgins o întreabă: „Cum, am făcut eu asta?" In această întrebare plină de naivitate a profesorului, stă marea ideie a lui Shaw. Căci profesorul Higgins, în conştiinţa lui, nu se crede capabil de un gest brutal şi sublinierea unui gest al său, cu intenţia de a-i scoate la iveală brutalitatea, n'o poate admite. Aceste gesturi nu sunt deloc brutale, sunt fireşti, din punctul său de vedere, întrucât pornesc din instinct. Prin urmare, ceiace societatea bună consideră mojicie, nu-i altceva decât instinctul în libertate, instinct pe care această societate l-a înnăbuşit, falsificându-şi astfel conştiinţa.

Dacă derbedeului de pe uliţă i-ai atrage atenţia că „nu e frumos" să-şi şteargă nasul cu dosul palmei, n'ar crede că a făcut acest lucru, presupunând că a intrat şi în conştiinţa sa concepţia despre urîţenia gestului. El ştie atât: că şi-a şters nasul, că a făcut adică un gest instinctiv, pe care o necesitate imperioasă i l-a impus.

Aşa dară, gestul urît nu este urît decât dacă intenţia e vicleană şi rea.

Pe lângă aceste idei în linii mari, Shaw risipeşte observaţiile şi paradoxele sale obişnuite, cu deosebire prin gura florăresei şi a beţivanului Doolittle, care-i un „sărac nemerituos".

La teatrul Ventura, „Pygmalion" a lui Shaw a fost într'adevăr comedia „Florăreasa". Trei decoruri stridente şi excentrice au fost în nota înscenării d-lui Soare Z. Soare. Intr'adevăr, d. Soare pune un personaj să stea în faţă, lângă rampă, pe altul îl trimite în fund, lipit de decor, fără motiv, în chip cu totul arbitrar. Atmosfera comediei, în genere, fără să mai pomenim de atmosfera fiecărui act în parte, a fost escamotată în mânile d-sale.

D-ra Leny Caler, care a interpretat rolul florăresei, ni se pare că n'a fost în rol, dar absolut deloc. In primele acte, florăreasa d-sale, care trebuia să fie umilă, a făcut impresia unei mahalagioaice, a unei scandalagioaice. Şi faptul că tipul acesta a fost reuşit în bună parte nu atenuează greşala neînţelegerii în interpretare.

In al treilea act, d-ra Leny Caler a dovedit că şarja nu i se potriveşte câtuşi de puţin. Abia în cel din urmă act, aceeastă bună actriţă ne-a adus aminte de calităţile ei adevărate.

D. Bulfinski, interpretând pe profesorul Higgins, n'a avut în joc niciun defect. Ni se pare însă că fizicul său nu era nimerit cu rolul pe care-l juca.

Mai avantajat, în această privinţă, a fost d. Vraca. Dar mărturisim că acest actor, care joacă mai totdeauna fără greşală, nu comunică îndeajuns cu spectatorul.

In ciuda glasului său cald, are un joc rece care lasă şi pe spectator tot atât de rece.

D-nele Silvia Dumitrescu şi Silvia Fulda, ca şi — mai ales — d. Timică, au reuşit trei tipuri diverse, care ne fac să subliniem încă odată talentul acestor actori excelenţi.

Cu toate scăderile înscenării şi ale interpretării, comedia lui Shaw a plăcut şi — după câte ştim — se reprezintă „cu cassa închisă". Ceiace înseamnă că acest spectacol ne învaţă că şi o piesă bună are succes. Nu numai piesele de duzină, cu diverse atracţii lăturalnice artei.

L. SEBASTIAN

CRONICA MUZICALĂ

Opera Română: „Ernani" Operă în 4 acte de G. Verdi

Ne amintim cu duioşie de reprezentaţiile improvizate ale „operelor" noastre de altădată, când spectatorul trebuia să facă abstracţie de mijloacele tehnice primitive, — singurele la îndemâna organizatorilor nesprijiniţi decât de banul particular, — şi să ţină seama numai de sufletul pe care-l punea fiecare dintre componenţii trupei în vederea realizării unei instituţiuni necesare. Pe temeliile zidite de entuziaştii de atunci se ridică astăzi, în proporţii aproape occidentale, Opera a cărei conducere o are d. George Georgescu.

Intr'o situaţie materială mai favorabilă şi cu concursul unor elemente valoroase, Opera Română ne procură, cu fiecare spectacol nou, satisfacţii tot mai mari, şi nimic nu ne împiedică să-i prevedem o ascensiune frumoasă.

Optimismul nostru e îndreptăţit mai cu seamă de ultima premieră. „Ernani" ni s'a prezentat în condiţiuni impresionante, cu o punere în scenă strălucită şi o interpretare fermă.

Libretul operei e luat din drama lui Hugo care, în seara de 25 Februarie 1830, a desfăşurat steagul romantismului pe scena Comediei Franceze. Păstrând toate defectele intrigii din „Hernani", Verdi a exploatat mai ales elementele care constitue farmecul dramei lui Hugo: elanul poetic şi suflul plin de vigoare şi de tinereţă. Ca şi drama lui Hugo, ale cărei versuri de-o unică muzicalitate te transportă dincolo de realitate, opera lui Verdi acoperă cu însuşirile ei muzicale tot ce-i fals şi melodramatic în text.

José Arati

Asumându-şi conducerea scenică a operei „Ernani", d. José Arati a învins cu succes toate dificultăţile unei regii care cere în primul rând o fină cunoaştere a mediului în care se petrece acţiunea. D-sa n'a neglijat nici un amănunt, ca să redea în întregime coloarea locală şi a pus la contribuţie toată competinţa d-sale în vederea realizării unui spectacol impunător. Decorul cu interioarele şi costumele epocii, lumina, mişcarea figuraţiei, jocul unitar al interpreţilor — toate acestea oglindesc o experienţă şi o cultură ce nu ne surprind, când ştim că d. Arati a stat multă vreme în direct contact cu cele mai strălucite manifestări de artă ale Occidentului.

In acest cadru desăvârşit, protagoniştii şi-au desfăşurat în voie calităţile de mult recunoscute. In rolul lui Don Gomez de Silva, glasul d-lui C. Niculescu-Basu a avut când accente de energie, când sensibilitate elegiacă. Timbrul pătrunzător al d-lui Jean Atanasiu a conturat în linii sobre rolul lui Don Carlos. D. Dinu Bădescu în rolul lui Ernani, d-na Maria Cojocăreanu în rolul Elvirei şi d-na Virginia Miciora în rolul Giovanei au contribuit în chip onorabil la succesul unui ansamblu bine stăpânit de bagheta d-lui Egizio Massini. Subliniăm şi meritul d-lui Rosensteck de a fi pregătit un cor ordonat şi vioi.

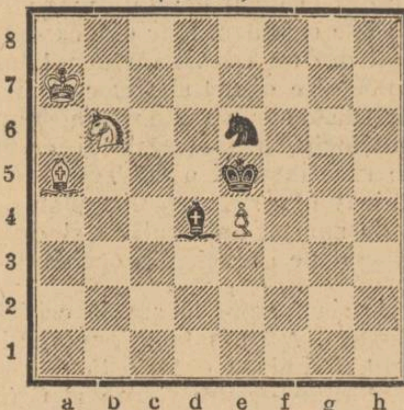
J. BYCK

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 522

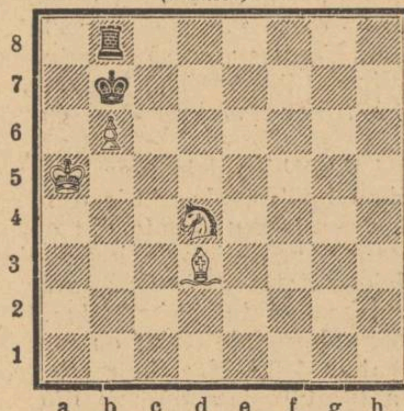
de G. Fuhlendorf, Altona.
(inedită)

4 + 3 = 7
Mat ajutor în 3 mutări.

PROBLEMA No. 523

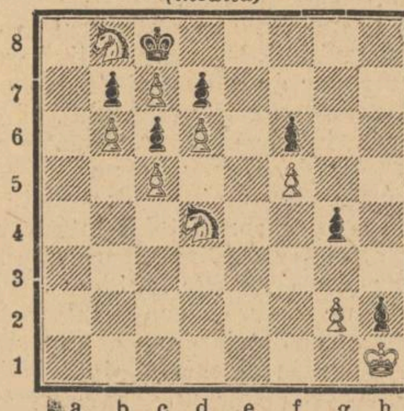
de G. Erdös, Viena.
(inedită)

4 + 2 = 6
Mat ajutor în 2 mutări.

PROBLEMA No. 524

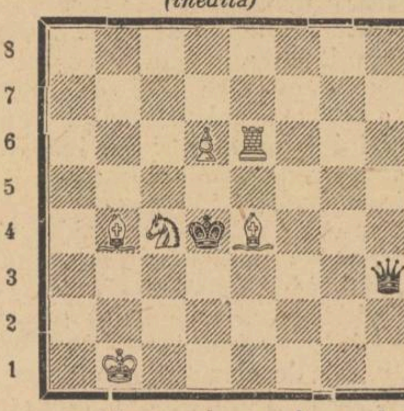
de Alex. Nagy, Bucureşti.
(inedită)

9 + 7 = 16
Mat în 4 mutări.

PROBLEMA No. 525

de Alfred Hochberger, Budapesta.
(inedită)

6 + 2 = 8
Mat ajutor în 2 mutări.

Problema No. 509 este exclusă din concursul de deslegători, deoarece a mai apărut şi în „Deutsch. Märchenschachachztg" No. 8. 1932.

Das Problem Nr. 500. (P. Leibovici) scheidet aus dem Loesungswettbewerb aus, da es bereits in der „Deutsch. Märchenschztg." Nr. 8. 1932. erschien.

PARTIDA No. 125

Jucată la Berna într'un mic match, câştigat de dr Bernstein cu 3 contru 1.

Alb: Dr. O. Bernstein. **Negru: Prof. dr. Naegeli.**

Gambitul damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6, 3. Cg1—f3, b7—b6; 4. g2—g3, Nc8—b7; 5. Nf1—g2, Nf8—b4+; 6. Nc1—d2, Nb4×d2+; 7. Dd1×d2, d7—d6; 8. 0—0, Cb8—d7 9. Cb1—c3, 0—0; mai bine ar fi fost Cé4, spre a nu ceda albului acest câmp. 10. Dd2—c2, acum centrul este dominat de alb. 10...., Dd8—é7; 11. é2—é4, Ta8—b8; 12. Tf1—é1, Tf8—d8; 13. Ta1—d1, a7—a6; 14. Cf3—h4, Dé7—f8; 15. f2—f4, é6—é5; 16. d4—d5. Nb7—c8; 17. f4—f5, a6—a5; 18. Dc2—é2, Cd7—c5; 19. h2—h3, Df8—é7; spre a răspunde la g4 cu Cf×é4! 20. Dé2—f2, Rg8—h8; 21. g3—g4, Cf6—g8; 22. Rg1—h1, Nc8—d7; 23. Ng2—f1, împiedicând b5. 23...., c7—c6; 24. Ch4—f3, f7—f6; 25. Rh1—h2, Dé7—f7; 26. Df2—é3, Cg8—é7; 27. Td1—d2, c6×d5; 28. c4×d5, Df7—é8; 29. Td2—g2, g7—g5; spre a împiedeca g5. 30. h3—h4, g5—h4: la h6, care pare natural, alb ar fi continuat astfel: h×g, h×g; C×g5!, f×g; D×g5 urmat de Tg3 şi câştigă. 31. g4—g5!, Dé8—f7; 32. Nf1—é2, Td8—g8; 33. Té1—g1, ameninţă g6, h×g; f×g urmat eventual de Dh6+. 33...., f6×g5; 34. Cf3×g5, Df7—f6; 35. Né2—h5, Nd7—é8; 36. Dé3—é2, Tg8—g7; 37. Nh5×é8, Tb8×é8; 38. Dé2—h5, Té8—g8; 39. Cc3—b5!, ameninţă C×d6!, iar dacă negrul se apără prin Cb7, atunci Cc7 urmat de Ccé6. 39...., Cc5—d3; 40. Cb5×d6, Df6×d6; 41. Cg5—f7+, Tg7×f7; 42. Tg2×g8+ şi negrul abandonează, căci la C×g8 ar fi urmat D×f7 cu mat imparabil.

CORESPONDENŢA

A. Z. *Kiel.* — Ihr 2-er (Kd6, Kd4) ist nach 1...., Lf3 ünlösbar und durch 1. S×a4 nebenlösig.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Curiozităţi

China, ţara modernă a antichităţii

Cercetările moderne au demonstrat că înaintea civilizaţiei europene au existat popoare a căror cultură a atins cu mult înainte punctul culminant. E de ajuns să ne gândim la civilizaţia babiloneană şi egipteană.

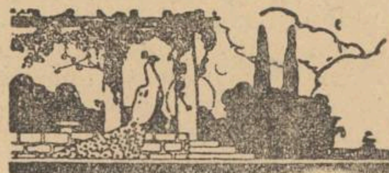
China reprezintă din punct de vedere al invenţiilor un aspect deosebit de interesant. Cele mai cunoscute invenţii sunt fără 'ndoială porţelanul şi compasul. Dar nu trebue uitat că tot ei au fost inventatorii hârtiei, ai prafului de puşcă şi ai armelor de foc. Deasemeni tiparul era în China o artă cunoscută cu mult înaintea lui Gutenberg. Chinejii aveau vase comerciale înarmate cu tunuri încă de pe vremea lui Christos. Iar pe vremea când Mongolii au întreprins renumita lor expediţie în Europa, în anul 1240, sub conducerea lui Batu, nepotul lui Dschingis Khans, au fost înarmaţi cu arme de foc de către inginerii lor europeni. Armata germană fusese atunci nimicită la Liegnitz, în Silezia, printr'un atac ciudat de gaze.

In decursul secolelor, spiritul inventiv al chinejilor a construit un întreg şir de alte obiecte, înainte ca inginerii europeni să se fi gândit măcar la ele. Evantaiul, bricheta şi umbrela sunt de origină chineză. Deoarece China este o ţară unde au loc dese cutremure de pământ, oamenii de ştiinţă chinezi aveau încă în antichitate seismograful, pentru a determina direcţia şi puterea acestor cutremure.

Intr'o epocă, când Europa avea o înfăţişare destul de mizeră, inginerul Moh-Thi inventase un aeroplan. Dar ca mai multe alte invenţii, din pricina ciudatei structuri a culturii chineze, a fost dat uitării. Dacă adăogăm că sub împăratul Schihuang, China a cunoscut autocamioane pentru aprovizionarea populaţiei şi taximetrul, atunci ne vom face mai uşor o imagine a mecanicei chineze.

Până şi telescopul era cunoscut cu mult înaintea descoperirii legilor optice în alte ţări. Ar mai fi de amintit tehnica inimitabilă a lacurilor, filosofia lor, arta lor poetică, matematicele, lucrările de canalizare, creşterea gândacilor de mătase şi mătasa în special.

China, cu toată mizeria şi luptele ei interne mai e încă azi una dintre cele mai populate ţări de pe glob. După unele calcule, întinderea ei cuprinde o suprafaţă de peste 11.138.900 km.², şi o populaţie de aproximativ 400 milioane de suflete; aproape un sfert din întreaga omenire.

„Aş vrea să ştiu"

L. NESTOR-Loco.

In ce constă aşa zisa cerneală „simpatică"?

Cerneala „simpatică" este denumirea acelor substanţe chimice, utilizate pentru scrierea unor documente secrete. Textele scrise cu o asemenea „cerneală" apar vizibile numai după ce sunt tratate cu anume reactivi corespunzători. Cunoscută încă din secolul al 17-lea, cerneala simpatică a fost şi este încă folosită pentru corespondenţa între spioni, conjuraţi etc. Numărul substanţelor utilizate în acest scop este foarte mare. Astfel acetatul de plumb, substanţă incoloră, tratată cu acid sulfuric, se transformă în sulfură de plumb, neagră şi vizibilă. Deasemenea, clorura de cobalt, incoloră la rece, devine albastră, când e încălzită. In general, orice reacţie chimică, în care o substanţă incoloră se preface într'una colorată poate servi ca cerneală simpatică. Denumirea de „simpatică" provine dela faptul că primele ei aplicaţii erau la mesagiile secrete între îndrăgostiţi.

GH. I. FIRĂNESCU-Craiova.

Cum se poate constata dacă o pictură veche e originală sau imitată în zilele noastre?

In afară de expertiza pur estetică a criticilor de artă specialişti care surprind adesea lipsa unui detaliu caracteristic al epocei şi neglijat de imitat sau dimpotrivă, prezenţa unei trăsături moderne, incompatibilă cu technica şi spiritul epocei, căreia aparţine originalul, analiza radiografică a culorilor furnizează adeseaori indicii concludente.

Intr'adevăr, vechile culori folosite în pictură, având o compoziţie chimică esenţial deosebită de aceea a culorilor noi, se comportă cu totul diferit la fotografia tabloului prin razele Röntgen. Acest procedeu permite astfel în multe cazuri să se descopere falşificările în pictură.

Pe stradă

— Ar fi trebuit să i se pună botniţă şi dincolo!...

Cărţi şi Reviste

JULES ROMAINS: Les hommes de bonne volonté
(Flammarion, edit).

După o activitate variată şi bogată, începută acum vre-o douăzecişicinci de ani, cuprinzând romane, nuvele, piese de teatru şi esseuri, Jules Romains a început publicarea operei lui capitale.

„Les hommes de bonne volonté", noul lui roman. va cuprinde un număr considerabil de volume şi îşi va întinde acţiunea dela 1908 până în epoca noastră. Primele două volume „Le 6 Octobre" şi „Crime de Quinette" se întind pe un interval de timp care nu trece de câteva săptămâni. Găsim în ele, pe un plan mai amplu, toate calităţile caracteristice ale talentului lui Jules Romains: în primul rând un detailism meşteşugit şi o putere de-a privi panoramic. Detailismul lui Jules Romains se deosebeşte totuşi de procedeele lui J. K. Huysmans, de exemplu Romains nu se pierde niciodată în amănunte inutile, expuse numai de dragul pitorescului, aşa cum făcea Huysmans. La el detaliile sunt întotdeauna reprezentative ale unui ansamblu, contribuie la fixarea unei fizionomii generale, oglindesc în ele un tot din care fac parte.

Acesta este procedeul cel mai caracteristic al lui Jules Romains. El se acordă perfect cu „unanimismul" doctrină literară care recomandă tocmai o viziune panoramică a vieţii, un avânt spre totalitate.

In prefaţa-studiu cu care se deschide „Les hommes de bonne volonté", Jules Romains expune planul şi procedeele romanului. Ambiţia lui este să descrie epoca noastră, slujindu-se de un număr oarecare de personagii (până acum au apărut vre-o douăzeci cel puţin) toate expuse pe acelaş plan şi bucurându-se din partea autorului de aceeaş solicitudine. Avem astfel un tablou al societăţii alcătuit din mai multe planuri, care coexistă, fără să aibă unul cu altul decât legătura simultaneităţii în timp. Nu există nici un personagiu care să facă legătura între celelalte. Acesta — spune Romains — este un procedeu vechi şi convenţional. Un roman clădit în acest chip are întotdeauna în el ceva artificial, ceva care contrazice viaţa reală. Aşadar Romains se fereşte în romanul lui de orice coincidenţe, de orice întâlniri aranjate într'adins, în care întâmplarea e prea evident forţată.

Afirmaţiile lui Romains sânt în bună parte adevărate. Avem prilejul să le vedem aplicate în primele două volume din „Les hommes de bonne volonté". Impresia lectorului este într'adevăr curioasă. Este ceva care aminteşte de tehnica filmului. Dar e un film în care scenele nu se înlănţuesc după un fir central, contribuind la desvoltarea unei intrigi principale. Te-ai aştepta, poate, ca atenţia să se difuzeze. Totuş nu este aşa. Romains intervine din când în când, la momentul potrivit, cu câte un capitol de ansamblu, executând un rezumat „à vol d'oiseau", de exemplu trecând în revistă la un ceas anumit pe toate personajele din roman. Prin aceasta atenţia cititorului este egal susţinută faţă de toate elementele componente ale romanului.

Există, totuş, un personaj principal. (Dovadă că existenţa unui astfel de personaj este o condiţie isvorând din însăş firea romanului).

Acest erou principal *pare* să fie legătorul de cărţi Quinette, un individ ciudat, cam nevropat, paşnic burghez în viaţa lui exterioară şi care este împins de împrejurări, — unele banale, altele stranii, dar toate perfect verosimile şi simple — să facă fapte în desacord cu firea lui şi cu morala socială.

Spunem că Quinette *pare* să fie acest erou principal. Pentru că tot aşa de principale pot fi socotite şi celelalte personagii. Atârnă de felul cum se vor derula celelalte volume ale romanului.

In orice caz, din toate romanele apărute în ultimul timp în literatura universală, „Les hommes de bonne volonté" făgădueşte să fie unul dintre cele mai interesante, atât prin noutatea procedeelor cât şi prin extraordinara cantitate de material omenesc pe care o cuprinde.

AL. A. PHILIPPIDE

ADRIAN VEREA: Apollonius din Thyane
B.bl. Dimineaţa No. 150

In librărie, la standul românesc, două domnişoare cu ghiozdan de studente aleg cărţi de citit. Coborînd scările etajului de expoziţii, unde, săptămâna aceasta, zeci de aparate de radio de cea mai nouă perfecţiune s'au întrecut să te edifice într'un asalt tunător asupra modului de a ocupa modern minutele libere ale zile, — grupurile care, jos, aplecate atent, mai culeg pe tăcute plăcerea literei scrise, devin dintr'odată simpatice şi observate.

Tinerele studente răsfoesc cărţi mici, pe măsura gulerului lor de blană de la palton. Numai una alege, iar prietena aprobă pasiv. O singură dată reacţionează:

— In versuri? reproşează ea unui volumaş din biblioteca „Dimineaţa".

Cealaltă îşi menţine alegerea, cu un gest de linişte.

— Am văzut piesa. E „cu subiect".

Abia mai în urmă, după ce n'am mai zâmbit, am înţeles de ce prietena descurajată de rimă reaşezase volumul peste cele alese. Versurile „cu subiect" scăpăraseră îndată ideia unei piese adevărate, nu pretext pentru tirade pompoase, ci piesă cu acţiunea, cu interesul, cu drama crescândă a unui subiect de scenă.

„Apollonius din Thyane", — căci aceasta cuprindea volumul: piesa d-lui Adrian Verea, jucată, în stagiunea trecută la Teatrul Naţional, — este într'adevăr drama cu subiect care pasionează, iar moderna teamă de „antic" nici ea nu-i justificată. Invăţăturile bătrânului predicator, care-i filosof şi infailibil cât timp ispita nu se osteneşte să-i apară, au aceeaş teoretică atracţie şi insucces practic în piesa d-lui Verea ca şi în întâmplările scrise sau trăite în zilele noastre.

„Apollonius din Thyane" este într'adevăr drama care interesează etern, dar, e drept, este mai mult decât atât, decât cere spectatorul sau lectorul în mod obişnuit. Cine pretinde azi unei piese de teatru, chiar în versuri, să fie un poem scânteetor la fiecare rând?

Autorul însuş parcă se scuză de acest „mai mult" pe care-l dă, de poezia avântată ca un sbor iute de păsări în înalt, şi în acelaş timp cizelată minuţios ca o fină bijuterie, parcă s'ar teme, cu o delicateţă excesivă, să nu umilească simpla înţelegere medie, şi atunci revine din sborul prea sus cu o glumă, cu o replică vioae care distrage şi care vindecă fiorul clipei din 'nainte.

Tranziţiile acestea de la sublim la terestru, pe care întreaga piesă joacă acrobatic, îi dau un farmec mai mult, liberează de la început piesa de acea atmosferă care se mărturiseşte azi, fără ruşine, obositoare, a unei lecturi în versuri.

Piesa d-lui Adrian Verea, citită o primă oară, te face să uiţi că baţi cadenţa la fiecare patrusprezece silabe şi cei pe care-i oboseşte frumuseţea aceasta, vor fi mulţumiţi să uite. Ceilalţi, poate nu-s atât de puţini, dar fac mai puţin sgomot, — vor citi Apollonius din Thyane şi a doua oară.

ALICE GABRIELESCU

MARGARET GOLDSMITH: Der Bruder des verlorenen Sohnes
Universitas, Berlin *)

Intr'un număr precedent al „Adevărului Literar" ne-am ocupat de romanul tragicomic „Das kunstseidene Mädchen" de Irmgard Keun, iar acum trebue să relevăm apariţia romanului Margaretei Goldsmith. Aceasta pentrucă, pe piaţa literară, se remarcă un aflux de romanciere, pornite parcă într'adins să demonstreze criticilor misoghini că literatura nu-i un domeniu rezervat exclusiv bărbaţilor, ci e la fel de accesibil spiritului feminin.

Emancipată treptat, până la a fi pusă pe picior de egalitate cu bărbatul, femeia s'a pomenit cu titlul de concurentă ileală a acelora care i-au „acordat dreptul" să scrie, să se cultive şi să ocupe funcţiuni.

Reacţionarii se manifestă însă numai într'ascuns. Eternul feminin pare să le paralizeze în parte elanul verbal, silindu-i să recurgă în lupta contra concurenţei cu arma pasivă a ignorării.

S'a găsit totuş un editor revoluţionar care, în ciuda acestui curent defetist, să publice sub titulatura „Moderne Frauenromane" o serie de romane scrise de femei, romane care dovedesc originalitate, spirit de observaţie şi... talent.

* * *

Margaret Goldsmith e o scriitoare engleză. Romanul „Der Bruder des verlorenen Sohnes" a fost însă scris în limba germană. El tratează o temă omenească originală, zugrăvindu-ne totodată societatea engleză actuală.

Un personaj al romanului spune undeva: „Nu, voi Englejii nu sunteţi în fond ipocriţi. Sunteţi ceva mai mult: sunteţi actori, care vă mistificaţi reciproc şi vă atribuiţi adesea un anumit rol. Şi leitmotivul acestui joc îl constitue consideraţia: respectability".

Această observaţie oglindeşte atmosfera romanului, caracterizând scurt şi elocvent puritanismul teatral şi meschin al aristocraticului popor britanic, conservator şi rigid în raporturile lui exterioare, dar liberal şi făţarnic în manifestările lui intime.

Sylvia Crummings s'a căsătorit de fapt cu John Marshall ca să-i facă în necaz mamă-sii. Urâtă foc, arţăgoasă, alcoolică şi isterică, ea îi mărturiseşte soţului ei, chiar în timpul voiajului de nuntă, că s'a căsătorit cu el ca să scape de tovărăşia mamei. Dar Marshall e englez sadea, calm, cu simţul şi respectul ordinei stabilite. Ba ceva mai mult; el ştie să găsească manifestărilor ei dezechilibrate circumstanţe atenuante. Nu s'ar fi gândit omul în ruptul capului să-şi părăsească nevasta şi să reînceapă o viaţă nou, paşnică. „Părinţii lui l-au crescut în sensul de a se teme şi de a se feri, mai presus de orice, de scandaluri familiare... O căsătorie se încheie pe veci... Lipsit de voinţă şi de energie, el se crampona pe principiul datoriei sau de noţiunea tradiţională a căsniciei".

Din această căsnicie s'au născut doi băeţi: Peter şi Arthur. Ii vedem crescând sub ochii noştri. Arthur e un băiat simpatic, uşuratic şi guraliv care intră tuturor sub piele; Peter, fratele mai mare, e antipodul lui: e serios, capabil, dar e o fire închisă în sine şi necomunicativă. Greşelile lui Arthur va trebui să le ispăşească şi să le îndrepte Peter. Dar nimănui nu-i va da prin gând să-i mulţumească pentru faptele sale bune. ci dimpotrivă, de îndată ce va apărea Arthur, el va fi din nou pus în umbră.

Prima ispravă a lui Arthur e seducerea unei fete pe care o va duce „la Berlin sau la Paris" ca să-i provoace un avort. Banii va trebui să-i procure Peter. Inapoiat acasă, îşi încearcă norocul la jocul de cărţi. Dar norocul îl părăseşte în ziua când un tovarăş de cărţi e prins că trişează. Ca să evite scandalul, trebue să-şi dea demisia din club:

„Un gentleman poate să-şi omoare soacra, poate să risipească averea nevestei fără să-i înapoieze un ban, şi rămâne un gentleman. Insă un gentleman nu trebue să-şi maltrateze calul de curse; la club, în templul lui sfânt, nu trebue să-şi înşele la cărţi tovarăşii de acelaş rang cu el, fără să-şi piardă titlul de gentleman".

Inglodat în datorii şi nemaiavând dela cine se împrumuta, devalizează un safe şi vinde nişte cărţi furate din biblioteca editurii tatălui său. Prins asupra faptului, e trimis pe o moşie, unde se căsătoreşte cu o fată insignifiantă ca să poată trăi apoi cu sora acesteia, soţia diplomatului Stewart. Suferinţele soţiei şi unicului său copil nu-l înduioşează nici când aceştia îşi dau sufletul. Surprins în flagant delict, se înapoiază acasă, luând locul fratelui său Peter, care pleacă în lume.

Un episod picant ni-l oferă serbările organizate de bătrânul doctor Harvey, care-şi adună pe moşia sa „copiii" moşiţi de el, şi care serbări degenerează în orgii. Insăşi Sylvia cade „victima" unui tânăr tentat de ţinuta ei aristocratică.

...„Astăzi, — îi explică bătrânul Johnstone lui Peter — avem mai multă înţelegere psihologică pentru aceste lucruri. Nu trebue să-i iei mamei d-tale în nume de rău... Metapauză... da, da, vârsta periculoasă. Acum o sută de ani, familia ar fi fost amărâtă, poate chiar supărată din pricina... acestei chestiuni dureroase; dar azi, pricepem toate... Şi tout comprendre... nu-i adevărat?"

Dar Peter nutreşte o afecţiune pentru o femee care i se dă trupeşte fără să-l poată iubi, pentrucă o urmăreşte imaginea unui om pe care fatalitatea i l-a adus cândva în cale. Şi de data asta soarta îl ţine tot în umbră.

Imaginea „fiului rătăcit" a mai fost tratată şi de alţi scriitori. Meritul Margaretei Goldsmith constă însă în pătrunderea interesantei vieţi sufleteşti a lui Peter, a acestui resemnat figurant al vieţii, şi în tălmăcirea psihologică a capabilităţii sale insezisabile în aparenţă. In al doilea rând, trebue relevat reuşitul tablou critic al vieţii societăţii engleze, prins în linii uşoare, elegante şi spirituale.

Şi apoi mai are un merit: acela de a fi scurt.

AD. BYCK

*) De vânzare la librăria „Alcalay".

APOLLONIUS DIN TYANE

în Biblioteca „Dimineţii"
UN RECORD EDITORIAL

Progresele editurii au ajuns surprinzătoare. Un poem dramatic în trei acte şi în versuri, tipărit cu literă frumoasă şi citeaţă, pe o hârtie de calitate, cu câteva ilustraţii în text şi două mari planşe hors- texte, reprezentând decorurile în care piesa s'a jucat la teatrul Naţional din Bucureşti, — toate acestea sunt puse la îndemâna tuturor cetitorilor pe un preţ derizoriu: 7 LEI!

In aceste condiţiuni, poemul „APOLLONIUS DIN TYANE" al d-lui Adrian Verea nu trebuie să lipsească din nici o bibliotecă.

A apărut numărul pe Noembrie al minunatei reviste

Magazinul

Din sumarul extrem de variat şi bogat cităm:

Unde se află mobilele domnitorului Cuza, Bulevardul noaptea, Lecţia de dans, Mâncaţi fructe ca să întineriţi, O dramă la un hotel pe plajă, Trei dame cu camelii, Hoţul, (schiţă), 2000 vagoane pe zi, O aventură frumoasă, Păienjeniş, de Philippide, Simbolul florilor, Separeul, Intârziaţii, Moda, Bijuteriile care indică anumite lucruri, Actualităţi, Fluturatul batistei, Se turnează un film la Polul Nord, Femeile care iubesc, Călugărul negru spion, Jocurile Magazinului,

Acest număr al Magazinului complect reorganizat, cuprinde aproape o sută ilustraţiuni, fotografii şi desene în culori artistic executate în genul marilor publicaţiuni ilustrate din străinătate.

Preţul 30 lei.

Cronica literară

Poeţi tineri: Ion Pogan, Petre Dinu

Două culegeri de poezii apărute de curând dovedesc că poezia nu moare şi că poetul nu se dezamăgeşte niciodată, deoarece autorii nu sunt începători, cum s'ar crede, ci recidivişti.

Dacă nu cumva facem vreo eroare, d. Petre Dinu, căruia îi datorim culegerea *Fum de argint* (Colecţia revistei Azi), publica versuri încă acum şase ani în revista *Sinteza* şi este învăţător la Otopeni.

Aceasta ar explica poate atmosfera de pietate rustică şi de cuminţenie caligrafică a inspiraţiei, ce contrastează cu tendinţa de noutate ipotetică pe care o sugerează numirea de *Azi* a colecţiei.

De altfel ceeace caracterizează compunerile d-lui Petre Dinu este corectitudinea lor desăvârşită, bunul lor simţ integral, ba chiar o bogăţie de podoabe remarcabile. Neputând să găseşti nicio vină poetului, te crezi îndreptăţit fireşte să-l lauzi, dar atunci îţi dai seama că nu găseşti citatul trebuitor, că este în ele ceva care te lasă *rece*, că poeziile acestea sunt însfârşit ca îngerii leneşi din vestibulul infernului dantesc care n'au meritat nici raiul nici pedeapsa.

Dacă cercetăm mai de aproape poeziile d-lui Dinu, ne dăm seama de unde vine impresia de *nul şi neavenit*.

Toate compunerile sunt pasteluri. Pastelul însuş fiind un gen static, are nevoie, ca să impresioneze, fie de o vibraţie emoţională interioară, ce dă sens universului vizibil, fie de un stil plastic, adică de un nou mod de a vedea natura. Poetul trebue sau să interiorizeze, muzicalizând, sau să interpreteze, transfigurând, făcând ce face pictura bunăoară, care lungeşte vegetaţia şi vastizează orizontul analizând sensul liric al peisagiului. Un gobelin e frumos, desfăşurat pe un perete, într'un anume cadru simplificat, dar înfăşurat sul la olaltă cu alte zeci de suluri, el n'are decât o valoare virtuală.

Elementele pastelului d-lui Petre Dinu sunt înfăşurate sul şi puse clae peste grămadă, fără să fie expuse la locul şi în ambianţa potrivită. Munca autorului este onestă şi sârguitoare, însă este o muncă de meseriaş, nu de artist. D. Dinu e un lutier care face viori din beţe de chibrituri, ori tablouri din mărci poştale lipite şi-şi închipuie că răbdarea va face să iasă din mânile sale violine Stradivarius.

Dar ca să nu afirmăm în abstracţiune să cităm câteva strofe din volum:

S'anină pânze noi pe ramuri mugurite
Muiate 'n roşul sânge ce curge din apus,
Stropi calzi atârnă rumeni sub straşini aurite
Cunună de vis galben codri pe vârf şi-au pus.

Corbi negri fâlfâind din aripi plouă seara.
Prin cuiburi şi celule viaţa-acum se stânge,
Pe ziduri dărâmate se scutură negara,
Pe nuferi adormiţi o rază verde plânge.

Las deoparte impresia de chinuit ce ne-o face lectura versurilor de mai sus, dar remarcăm numaidecât un scrupul de precizie care înzorzonează tabloul. *Sângele* sugerează culoarea *roşu*, aşa încât cuvântul *roşu* e de prisos. Corbii sunt *negri* şi *fâlfâitul* se face prin *aripi*, aşa încât cuvintele *negri* şi *aripi* sunt superflue. Soarele apunând e *cunună galbenă de vis*, iar straşinile devin în bătaia amurgului *aurite*. A determina acum temperatura stropilor *(calzi)* şi culoarea lor *(rumeni)* este un abuz de precizie disgraţios.

Poetul face o risipă neîngăduită de *aur*, fără să poată însă crea o atmosferă de miracol giuvaergesc.

Lina lumină şi-adună
Roiul de-albine de aur
Şi iute cu seara răsare o lună
O lună de aur.

Peisagiul este fabricat din elemente moarte, printr'un metaforism exagerat şi incompatibil adeseori.

Boabe rotunde, grele, cad, ca de plumb topit
Pe talgere de ape şi candele de flori,
Pe plopii care urcă fum de argint spre nori,
Pe şesul despuiat, pe dâmbul desgolit.

Apele sunt *talgere*, ploaia *boabe de plumb*, florile *candele*, plopii *fum* iată un fel nesuferit de a distruge impresia directă a lumii, singura sursă de poezie. Dar se întâmplă acest lucru curios în artă şi în cultură că lucrul cel mai greu este să mergi pe drumul cel mai scurt. Ştiutorul de puţină carte se crede obligat la o complicaţie savantă a elocuţiei sale şi aşa se explică cum faţă de expresia simplă şi pitorească a omului de ţară, limba proletarului trădează cea mai ciudată împleticire a gândirii.

Când d. Petre Dinu uită că e artist, lasă să-i scape câte un vers de proaspătă şi neprevăzută sugestie, ca acestea:

Ca argintul zăpezii de tundre pustii
In blănile vulpilor argintii.

* * *

Cu d. Ion Pogan (*Relief*, Poeme, Cartea Românească), se întâmplă alt fenomen caracteristic multor poeţi. D-sa nu ştie încă ce e poezia. Vina acestei ignoranţe o poartă acei critici care se fac teoreticienii unei şcoale. Unul cere ca poezia să fie clasică, altul ca ea să fie diferenţiată, sincronică, contimporană şi alte de acestea. Poetul tânăr se zăpăceşte. Am văzut eu însumi dezorientarea unor tineri poeţi care nu mai ştiau ce să facă şi ce să crează. Ei alcătuiau poezii în toate manierele: cu *îngeri* pentru *Gândirea*, cu *chee*, pentru *Sburătorul*, cu *idee* pentru d. M. Dragomirescu şi le trimiteau în trei părţi deodată, spre a vedea unde vor fi mai norocoşi. In acest chip ei nu erau sinceri şi nu se puteau corecta, fiindcă îşi închipuiau că o poezie bună trebue să fie clară sau absconsă, când în realitate ea trebue să fie numai poezie.

Dar de unde izvorăşte originalitatea poeziei? Din maniera exterioară? Nu. Din modul propriu de vibrabraţie al oricărui suflet. Oricine poate să fie original dacă e în stare să-şi surprindă în singurătate timbrul pur al sufletului, ceeace însă, e drept, este un lucru neînchipuit de greu. Din această auditivitate pentru vibraţia internă derivă în chip necesar şi originalitatea formală. Incepând prin a imita, adică a reproduce forme goale, un poet se regăseşte, când cuvintele sale devin un material strict necesar pentru figurarea modului propriu interior.

Dacă citim poeziile d-lui Pogan rămânem surprinşi de lipsa lor de lirism. Ele sunt cabluri lungi ghemuite, becuri aruncate în mormane, prin care nu trece însă niciun curent şi nicio lumină. Poezia ar trebui să stea strunită de mânile poetului ca un armăsar în spume, căci ea este potolirea şi dresarea acelor banale sentimente, reprobabile numai atunci când poartă ele pe călăreţ. D-lui Pogan îi scapă calul din mâni din primul vers şi-apoi se dedă singur la nişte mişcări lipsite de scop şi de ritm.

D. Pogan scrie astfel:

In grădină am semănat lăptuci şi petunii,
cârtiţe şi porumbei să-mi umple răzorul
să ştiu că din văzduh şi alţii şi unii
chiamă pe alese lumina şi sborul
Şi am în grădină o inimă vie
cu sângele scurs în garoafe,
cu'n fluture trimis ca o solie
s'aprindă candeli lângă epitafe,
şi cu-o bătae care urcă 'n floare
fără să-i ştie ochii, ce culoare.

Ca şi descripţia meticuloasă a d-lui Petre Dinu, această simbolică fadă, artificială, cu *grădină* care înseamnă ceva, cu *cârtiţe* semănate care înseamnă ceva, cu *inimă vie* de garoafe, cu *candeli* şi *epitafe*, care de bună seamă simbolizează ceva, ne lasă cu desăvârşire reci.

In frica de neoriginalitate poetul caută întortocheieri rare, imagini absurde, stări bizare teoretice şi deci fără conţinut şi crează o poezie de un manierism nesuferit.

Astăzi am mai spart o statue de porţelan
Din galeria visului meu neînfrânt,
O statuetă scrisă an cu an
Cu horbote 'n culoarea măcieşului sfânt.

A rămas locul în care stătuse gol
Ca o rusalie nescrisă 'n calendar,
Ca un sbor prăbuşit dintr'o fugă de sol
Cu toate răsăriturile sparte, aşadar.

Ce contorsiuni! Ideea visului spulberat în chipul unei statui este ea însăş destul de convenţională! Dar *statuetă scrisă cu horbote, loc gol ca o rusalie nescrisă* sau *ca un sbor* şi acel *aşadar* pretenţios, sunt siluiri ale unei imaginaţii obosite de urîtul pe care îl naşte lipsa unei circulaţii sănătoase a sângelui.

Atât d. Petre Dinu cât şi d. Pogan manifestă însă preocupări artistice de un nivel atât de ridicat, încât observaţiunile noastre trebuesc privite ca o nemulţumire de ordin tactic, pentru activitatea unor poeţi în care punem legitime speranţe.

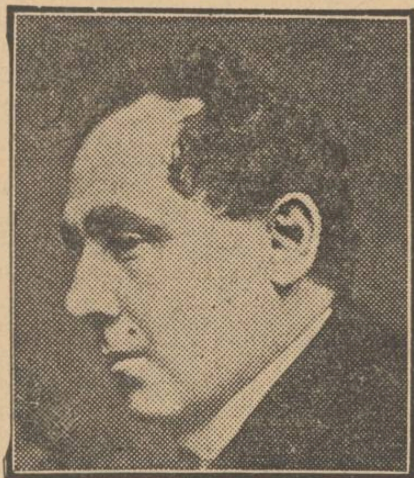
G. CALINESCU

INSEMNĂRI

Moartea lui Ioan Petrescu

Unul dintre marii interpreţi ai lui Caragiale, subtilul actor care a fost Iancu Petrescu, a închis pentru totdeauna ochii Dumineca trecută, după ce a împlinit vârsta de opt decenii şi aproape după 60 de ani de teatru.

Nu întotdeauna arta actorului mai vârstnic şi cu deosebire a aceluia care se duce dintre noi pe cărările luminate ale eternităţii, este o pildă pentru viitorime. Dar arta lui Iancu Petrescu poate să rămână vie — şi rămnâne — ca o înaltă şcoală actoricească, în special pentru tânărul actor îndrăgostit de singurătatea artei.

Ioan Petrescu

Marile roluri ale lui Iancu Petrescu, cu deosebire pentnu noi, cei mai tineri, au fost rolurile de comedie. Şi nimeni dintre noi nu va putea să spună că a avut ruşinea să-l vadă pe Iancu Petrescu şarjând. Fie că a fost Jupân Dumitrache Titircă Inimă-rea, fie că a fost cuconul Zaharia Trahanache, Iancu Petrescu a păşit cu toată gravitatea ce se cere acestor roluri grele de realitate. Cu deosebire, în Zaharia Trahanache, era atât de grav, încât melancolia subtilă, abia ghicită, a acestui om bun şi naiv, apărea uşor la suprafaţă şi se comunica, alături de humorul rolului, deadreptul în inima celui ce-i urmărea replicile.

Şi aşa cum Zaharia Trahanache, printre atâţi farsori, excroci politici sau sentimentali din „Scrisoarea pierdută", este singurul om cinstit şi cum se cade, tot aşa Iancu Petrescu a fost unul din puţinii noştri actori care să nu iubească culisa, ci numai scena.

Omul acesta, lăsându-se bătut cu furie de tată-său, care voia să-l facă negustor şi când colo îl vedea maimuţărindu-se pe scenă — aşa cum el singur a mărturisit-o acum vre-o patru ani, — nu se putea să nu-şi iubească arta cu pasiunea şi seriozitatea pe care o au într'adevăr marii artişti. Chiar acea pasiune şi seriozitate care dau unei creaţiuni de artă tărie şi farmec etern.

Nu-i adevărat că soarta actorului — vorbim de actorul artist, cum a fost Iancu Petrescu — este tristă şi blestemată, că adică odată cu viaţa, i se risipeşte şi opera, în care a cheltuit talent şi dragoste. Cine poate tăgădui că amintirea bună n'are nici un preţ?

Iancu Petrescu, care s'a dus acum să vorbească Stăpânului etern, alături de Caragiale, despre câte poate actorul român, când are talent şi e cuminte, a lăsat printre noi această amintire bună, care neapărat e eternă.

Noi, cei rămaşi încă aici, vom duce mereu dorul după simplicitatea, humorul şi cinstea adevăratului Zaharia Trahanache, dispărut acum. — *L. Sebastian.*

Napoleon şi Emma

Sub titlul de mai sus, cunoscutul romancier şi biograf Ştefan Zweig, publică următorul episod inedit din viaţa lui Napoleon:

Pentru sufletele mediocre nu există o satisfacţie mai mare decât aceea de a vedea un om de seamă devenind mic şi ridicol. Această plăcere le va fi acum abundent prilejuită de apariţia a cinci scrisori ale lui Napoleon, care-l arată pe stăpânitorul lumii în ipostaza unui îndrăgostit respins şi blamat.

Până acum nu erau cunoscute decât trei înfrângeri ale lui Napoleon: la Aspern, Lipsca şi Waterloo. Acum se cunoaşte şi o a patra, care se numeşte Emma.

Cine era Emma ? O neînsemnată provincială, care locuia la Valence; un orăşel unde Napoleon, în vârstă de şaisprezece ani, sărac şi sentimental, îşi făcea stagiul la şcoala de război.

El trebue să o fi întâlnit pe fată într'o societate oarecare, şi trebue să se aprins de-abinelea, căci timiditatea lui se transformă dintr'odată în îndrăzneală, scriind o veritabilă scrisoare de dragoste:

„Domnişoară, mi-aţi vorbit ultima dată cu atâta graţie, încât simt de atunci nevoia să vă văd fără prietenele dv."

El o asigură sincer, că va fi demn de simţimintele ei, făcându-i cunoscut că un răspuns lipsit de înţelegere l-ar mâhni grozav..

Nicidecum ! Emma nu putea fi a totştiutoare. Ea nu citea în viitor; vedea doar un tânăr destul de urât, timid, şi stângaci, care în rânduri scrise greoi şi neciteţ îi face propunerea unui rendez-vous. Aşa că nici nu i-a răspuns, sau i-a răspuns foarte puţin amical; căci într'o a doua scrisoare Napoleon devine ceva mai energic. Un sentiment delicat din partea lui nu i-ar putea provoca ei niciodată o durere. El o conjură:

„Răspunde-mi, Emma, că inima d-tale e de acord cu a mea, şi că nu-ţi sunt indiferent"

Dar Emma nu voia săl asculte pe vijeliosul ei adorator. Nici a treia scrisoare, plină de pasiune, în care el se scuză de a-i fi inspirat antipatie, nu face asupra ei nici o impresie.

Jignit în conştiinţa personalităţii sale, respinsul curtezan o întreabă într'o a patra scrisoare dacă nu cumva are un caracter răutăcios, sau dacă inima ei e dată altcuiva. Şi viitorul Impăraţ îi adresă din nou rugămintea :

„Emma, încă un singur cuvânt: iubeşte cât de puţin pe acela care te iubeşte mult prea mult. Lasă-mă să-ţi citesc în suflet".

Dar Emma nu lăsa să i se citească în suflet. Dimpotrivă, ea părea a se plânge că scrisorile acestui elev încăpăţânat, trimise prin intermediul unui camarad, i-ar displăcea şi că s'ar simţi într'o situaţie penibilă.

In urma acestei lovituri, celui mai mare strateg al erei moderne nu-i rămânea altceva de făcut decât să se gândească la o retragere onorabilă. Tânărul Bonaparte e străbătut de presimţirea că această corespondenţă, citită de alţii, l-ar putea face ridicol. El o rugă deci pe Emma să-i înapoieze cel puţin scrisorile sale, promiţându-i în schimb, în a cincea şi ultima sa scrisoare, că va pune capăt acestei corespondenţe şi că va uita pentru totdeauna că a fost lipsită de înţelegere faţă de el.

Dar Emma, deşi n'avea pe vremea aceia decât cincisprezece ani, era totuşi destul de femee ca să fie orgolioasă în ceeace priveşte mărturisirile de dragoste. Ea nu i-a răspuns nimic lui Napoleon, dar nici nu i-a înapoiat scrisorile, ci le-a pus bine.

Cine ştie? Poate că la adânci bătrâneţi, când părul i se va fi albit de tot, să-şi fi dat seama, cu un regret postum, cine a fost omul pe care-l respinsese. Aceste scrisori au fost poate descrifrate de vreun strănepot, care a recunoscut valoarea lor psihologică.

Napoleon

In tot cazul, scrisorile au fost ţinute în întuneric, ca abia o sută de ani mai târziu să intre în posesia unui colecţionar, un oarecare domn Barbet, care le-a ţinut ferecate în lada de fer, nearătându-le nimănui şi care probabil că se delectase gustând fericirea de a cunoaşte numai el singur înfrângerea tânărului Napoleon.

Abia acum, după moartea lui, scrisorile au eşit la lumina zilei. Şi în animatul cerc de femei care forfoteau în jurul lui Napoleon, cu amoroasa Josephine, plicticoasa Marie-Louise, şi drăgăstoasa Valewska, apare acum, ca figură umoristică, sărmana şi naiva Emma, care prima şi singura l-a respins pe marele stăpânitor al lumii.

Un ţăran autor dramatic

Directorul Teatrului Naţional din Budapesta primi într'o bună zi un manuscris. Expeditorul era un oarecare Alexandru Kalman, cu reşedinţa într'un sat din Pusta ungară. Scrisul neciteţ îngreuia într'atât lectura manuscrisului, încât acesta sbură în arhivă.

Dar chestiunea manuscrisului nu era rezolvată. După câteva săptămâni, autorul se prezentă personal la direcţia teatrului din Budapesta pentru a se interesa de soarta piesei sale. Ca de obicei, în asemenea împrejurări, i se răspunse că piesa n'a putut fi încă citită din lipsă de timp, din pricina supraîncărcării repertoriului, şi că despre reprezentarea ei în actuala stagiune, nici nu poate fi vorba.

Dar ţăranul nu se lăsă intimidat. In satul lui auzise despre existenţa unui scriitor renumit, anume Siegmund Moricz, care trăia la Budapesta şi care îşi lua subiectele romanelor şi pieselor sale din viaţa dela ţară. Il căută, îl găsi şi-i înmână o copie a piesei sale, rugându-l s'o citească.

Siegmund Moricz, descoperitorul multor talente, satisfăcu rugămintea ţăranului şi, spre marea lui mirare, constată că piesa lui Alexander Kalman „O rândunică din Pesta" întruneşte calităţi excepţionale.

El atrase atenţia direcţiunii teatrului asupra piesei, care fu acceptată şi înscrisă în repertoriul stagiunii.

Din ziua acestui eveniment, Alexandru Kalman, ţăranul din Nogradverőcze nu mai poate fi îndepărtat nici dela Teatrul Naţional şi mai puţin încă din Budapesta. In naivitatea lui, crede că repetiţiile vor începe imediat. I s'a explicat că trebue să mai aibă răbdare câtva timp.

In consecinţă el asistă la toate repetiţiile generale ale teatrelor din Budapesta. Dar ca oricare autor care îşi înţelege interesele, vizitează redacţiile ziarelor, povestind tuturor istoria vieţii sale.

Kalman e în vârstă de trezeci şi doi de ani, a absolvit cursul primar şi e proprietarul a opt jugăre de pământ. In ceeace priveşte succesele literare de până acum, el e foarte mândru.

A scris în total nouă piese, reprezentate toate pe scenele din provincie. „Rândunica din Pesta" e prima lui operă „mai mare".

Scrierile lui literare i-au adus sume frumuşele. Acum câteva săptămâni, un ziar i-a oferit pentru unul din romanele sale 500 de Pengo, spre apărea în foileton. Pentru o nuvelă a primit din partea unei reviste 50 de Pengo, un onorar destul de însemnat pentru criza actuală.

Caracteristic mai e faptul că subiectele pieselor şi nuvelelor lui Kalman sunt luate din viaţa dela ţară.

Subiectul „Rândunicii" lui Kalman e următorul:

Intr'un oraş unguresc s'a inaugurat o expoziţie zootehnică. La această expoziţie ia parte şi un ţăran tânăr, cu doi mânji. El face cunoştinţa unei donmişoare din Pesta, care se îndrăgosteşte de el şi vrea să-l ia în căsătorie. Tânărul câştigă cu mânjii lui premiul întâi şi cu acest premiu vrea s'o ia pe fată acasă. Părinţii fetei nu vor să audă de o căsătorie a fiicei lor cu ţăranul, şi, pentru a se pune la adăpost de surprize, o internează pe fată într'un sanatoriu. Fata însă fuge de acolo şi se duce după alesul inimii ei.

In casa părinţilor băiatului, fata face cunoştinţa unui moşier bogat, care câştigase şi el la expoziţie premiul al doilea. Moşierul se îndrăgosteşte de fata ai cărei părinţi vor să-l pună la încercare pe băiatul de ţăran pentru a vedea dacă alături de fata lor se va transforma în boier, căci n'au nevoie de un ginere ţăran. Băiatul însă vrea să rămână ţăran şi o părăseşte pe fată.

Alexandru Kalman aşteaptă la Budapesta premiera „Rândunicii din Pesta". Până atunci nu e nădejde ca Teatrul Naţional să aibă linişte.

Revolta maselor

Cunoscutul esseist José y Gasset atrage atenţia într'un recent volum asupra primejdiei masselor. Cartea e o prevenire împotriva invaziei „barbarilor" — cum numeşte el oamenii din massă — în civilizaţia europeană; a barbarilor, care apar pe scena civilizaţiei, printr'o cursă, ca năvălitori „verticali".

Omul din massă, crede y Gasset, este o apariţie nouă în societatea omenească. El e tipul care poate fi întâlnit azi pretutindeni; e copilul răsfăţat al istoriei omeneşti. Moştenirea lui e civilizaţia. Dar cum îşi administrează moştenirea acest copil răsfăţat?

Purtarea lui aminteşte pe aceia a copiilor la şcoală: de îndată ce profesorul a părăsit clasa, izbucneşte şi revolta elevilor lipsiţi de conducător.

Fiecare în parte se simte eliberat de apăsarea provenită prin prezenţa profesorului; toţi îşi scutură jugul stăpânirii şi vor să-şi conducă singuri destinul.

Dar deodată, nu mai ştiu ce să facă. Şi atunci? Se aşează cu capul în jos.

Tot astfel se întâmplă cu statele europene. Deoarece se susţine că Europa se apropie de dezastru şi că şi-a pierdut stăpânirea, fiecare naţiune îşi dă aerul unei persoane mature, care vrea să-şi croiască singură soarta.

Caracteristic e însă faptul că massele sfarămă sub ele tot ce-i individual, tot ce-i calificat, tot ce e deasupra mediocrităţei.

Cine nu e la fel cu ceilalţi, cine nu gândeşte la fel cu toţi, e eliminat.

In ceiace priveşte bolşevismul, y Gasset e de părere că „el e un exemplu edificator al regresului, mişcarea tipică a masselor, care sunt conduse de oameni mediocri".

Dacă tipul omului din massă va stăpâni mai departe Europa, atunci Continentul nostru va fi, peste treizeci de ani, complect barbarizat.

Pentru a împiedica această catastrofă, această răsvrătire a masselor, José Ortega y Gasset cere transformarea Europei într'un mare stat naţional. Deci, o Europă unită, în care — toate graniţele să fie deschise şi toate îngrădirile vamale să fie dărâmate. Numai astfel va putea fi canalizată primejdia invaziei verticale a oamenilor din massă.

Mărunte

■ In numărul trecut al „Adevĕrului Literar" s'au strecurat câteva grave, regretabile greşeli de tipar:

Articolul d-lui *Tudor Arghezi* intitulat *Tablete* a a apărut din eroarecu titlul „Pamflete", — iar cele două poezii ale d-lui *Ion Pillat* au avut titlurile puse unul în locul altuia.

A apărut

PLASTICA 1931

— L'Art Roumain en 1931, précédé d'un aperçu sur l'art roumain moderne —

de H. BLAZIAN

„In 128 pagini mari, frumos şi gingaş tipărite pe hârtie luxoasă cretată, d. Blazian ne dă o avuţie de clişee, o sumedenie de reproduceri, cum n'au mai apărut niciodată laolaltă în librăria românească: un muzeu, o pinacotecă miniaturală pentru fiecare din noi. Asemenea cărţi rare sunt totdeauna binevenite în biblioteca şcolilor, a instituţiilor şi a familiei. Pe o gravură poate gândi în linişte răsfoitorul, care nu are la îndemână o sală cu tablouri, cazul celor mai numeroşi cititori — şi străbaterea unei cărţi este uneori decisivă pentru o carieră cu preferinţele încă nedescifrate şi revelatoare".

T. ARGHEZI

A apărut:

„Privelişti Româneşti"

de AL. BĂDĂUŢĂ

un album al pitorescului românesc, în 200 planşe, imprimate la tiefdruck de Atelierele „Adevĕrul", precedate de un cuprinzător text introductiv asupra tuturor valorilor turistice româneşti.

„Privelişti Româneşti" constituesc prima frescă a frumuseţilor naturale autohtone şi vor fi o revelaţie pentru toţi acei câţi vor să cunoască o ţară, până acum neştiută, de mari posibilităţi şi atracţii turistice.

De vânzare în librării.

Represalii artistice

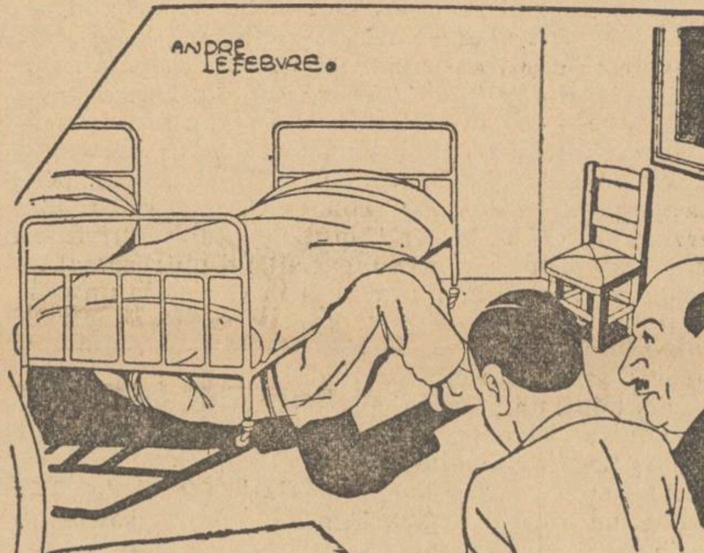
Un autor a cerut confiscarea volumului său — din pricină că ar fi proastă coperta.

ZIARELE

...Dacă s'ar confisca toate cărţile cu coperţi proaste.

Printre nebuni

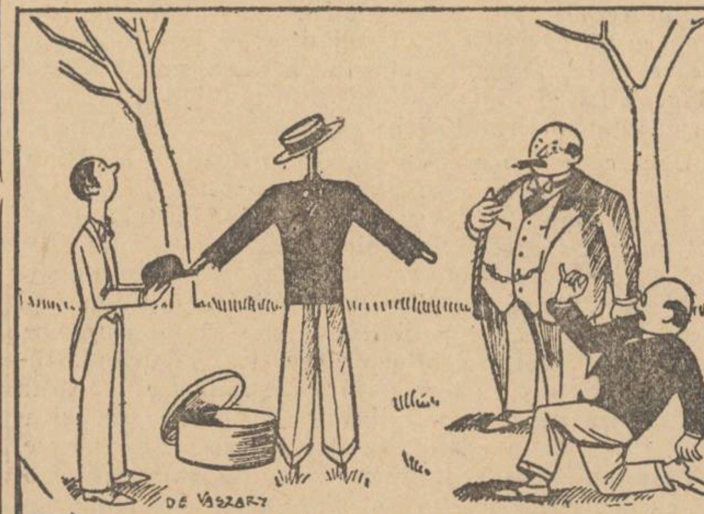
— Dar ăsta ce-are?
— Un accident de automobil. Işi repară maşina.

Semne rele

— Ce-ţi fac copiii? Tot în luna de miere?
— Ba mi se pare că s'au cam săturat unul de altul. Şi-a cumpărat fiecare câte o umbrelă.

Potrivit cu rangul

Un miliardar îşi instalează în parc o sperietoare de pasări.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 624

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 20 Noembrie 1932

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

„ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Tribut de recunoștință

Un poem al lui G. Asaki închinat apelor de Karlsbad

de Dr. GR. GRAUR

Pe aleeá ce se întinde de-alungul râului Tepl, dela Karlsbad spre satul Pirkenhammer, în care țarul Petru cel Mare a lucrat ca lăcătuș, se află un șir de grădini-cafenele, dintre care una din cele mai căutate este „Freundschaftssaal". Astăzi, grădina nu se deosebește prin nimic de altele la fel. In timpul sezonului, mii de vizitatori, departe de micile și marile griji de-acasă, își iau acolo, în grupuri voioase, primul dejun sau ascultă între orele 4 și 6 după amiază, la o cafea cu frișcă, muzica ușoară a capelei Gerson. Mulți se întreabă de ce se va fi dat acestei grădini numele cu resonanță barbară, atât de greu de pronunțat pentru un străin, „Freundschaftssaal", sala prieteniei. Puțini pot da răspunsul.

ТЕРМЕЛЕ ДЕ КАРЛСБАД

ТРІБУТ ДЕ РЕКУНОЩІНЦЪ

Г. АСАКІ

1855.

Cope ta

Cu câteva decenii în urmă, locul acela nu era cultivat, ca astăzi. Niște stânci rupte din munți înaintau spre Tepl, împiedicând drumul; în jurul lor, arbori seculari umbreau pământul, lăsând pe alocurea câte un luminiș în care grija administrației făcea să se găsească o bancă pentru vizitatorul obosit. In epoca romantismului, când sufletele vibrau în sentimentalisme azi aproape dispărute, când poeții înălțau prieteniei și umanității imnuri rezervate în alte epoci unui instinct „atât de van", pe atuncea, în anul 1781, doi prieteni, un Castor și un Pollux contemporani, contele german Brühl și amiralul rus Orloff, au dat unui astfel de luminiș numele de „Sitz der Freunde", banca prietenilor.

In această parte a parcului s'au fixat pe stânci primele imnuri de slavă pentru binefacerile curei și pentru sentimentele alese care înobilau sufletele vizitatorilor binecuvântatei regiuni.

Tendre amitié, délices de bons coeurs
C'est dans le ciel
Que tu pris naissance, tu descendis sur la terre
Au premier chagrin des mortels,
Tu viens les soutenir
Les consoler, leur faire supporter la vie etc. etc.

este poezia cea mai veche, despre care un cronist din 1803 spune că „abea se mai putea citi" pe stânca unde era gravată.

Sau o inscripție englezească:

By a Friends side the Rose exhales sweeter
And the Thorns point becomes blunt,

adică pe românește

Alături de un prieten, trandafirul miroase mai dulce
Iar vârful spinului se tocește.

Alăturea de „Banca prietenilor" s'a clădit, în 1823, o sală de petreceri și amuzamente, numită și azi „Freundschaftssaal", când tot colțul romantic de lângă râul Tepl a dispărut de mult în fața târnăcopului civilizației, și aproape nimeni nu mai știe de unde provine acest nume. Iar dincolo de sală, peste râul Tepl, se află un colț încântător, căruia, în cinstea prințesei Augusta de Cumberland, i s'a dat în anul 1823 numele de „Augustenplatz".

Astăzi se mai găsește acolo o singură inscripție, un imn în limba germană adresat prieteniei și semnat „M. H. anul 1842". Dar pe la mijlocul secolului al 19-lea mai erau și alte inscripții.

In 1848, un magistrat bătrân din Saxonia, care în tinerețea lui se vindecase de o boală gravă la Karlsbad, și acuma se afla din nou acolo, a dedicat minunatelor izvoare o poezie cu următorul început:

Wunderquelle, die einst dem Jüngling schon Retterin wurde,
Dankbar verlässt dich der Greis, eilend zum fernen Beruf...

adică:

Izvor minunat, care odinioară ai fost adolescentului salvato-
Recunoscător te părăsește moșneagul, grăbit spre îndepărtata-i

Iar pe o altă stâncă a „locului Augustei" s'a cioplit în anul 1855, de către comuna Karlsbad, poesia de care vrem să vorbim aci, „La termele de Karlsbad" de Gheorghe Asaki.

G. Asaki — Autoportret

Despre existența acestei poezii nu știam nimic. Nu se vorbea despre ea în nici unul din ghidurile mai noi pe care le-am citit, nu mi-a vorbit nimeni despre dânsa. Până acum un an, când am fost vizitat de profesorul dr. Karl Ludwig, arhivarul comunei Karlsbad, care mi-a spus că, însărcinat de consiliul comunal al orașului, va scoate un volum „Karlsbad, im Munde seiner Gäste", adică „Karlsbad, în gura vizitatorilor săi", în care va reproduce o poezie de „un oarecare Asaki", în limba română și în traducere germană, poezie care pe vremuri era gravată pe o tablă, fixată pe o stâncă la Augustenplatz.

Profesorul Ludwig, decedat înainte de apariția volumului, mă ruga să-i fac corectura poeziei românești. El o copiase după o foaie volantă, păstrată în arhiva orașului și pe care mi-a adus-o, ca să-mi servească la corectură.

Curând după aceea, acum câteva luni, volumul „Karlsbad, în gura vizitatorilor săi" a apărut în editura comunei. Este un frumos album, format mare și elegant tipărit. El conține sute de poezii, aforisme, maxime, descrieri, articole etc. asupra Karlsbadului, toate aparținând numai vizitatorilor, începând cu Bohuslav Lobkowitz von Hassenstein, autorul celebrei ode din anul 1500, tradusă în nenumărate variante în foarte multe limbi, vii și moarte. Intre altele, sunt reproduse și două traduceri în românește, aceea a lui Heliade Rădulescu din 1832, acum o sută de ani și a lui George Gesticone, care a obținut premiul întâiu la concursul organizat de „Adevĕrul Literar", acum câțiva ani.

La pag. 258 și 259 volumul reproduce și comentează imnul lui Gheorghe Asaki.

Foaia volantă, păstrată și azi în arhiva orașului, are patru pagini, pe care le reproducem aci.

Апеле мінерале de Карлсвад, прін а лор пѫтере мінѫнатъ, din тімпѫр векі, віндекъ патімі а греле оаменілор; а лор рекѫноштінцъ ѫнії о мърtѫрісескѫ прін дънѫірі ꙟн Фолосѫл ꙟнвѫнъtъцірел оспіталелорі де аіче ші а ꙟнФрътѫсъцерії превѫмвльрілорі, алцiі прін тавле вотіве, скрісе ꙟн деосевіте лімві, ші каре сѫнt пе монѫменте ші-ꙟн стѫнчі ꙟntіпъріtе. Де ші мѫлцi Ромѫні ꙟн tot анѫл візітеазъ ачесте апе, ші аФлъ аіче віндекаре, пънъ амѫ іі нѫ аѫ ведерат ꙟн пѫвлік а лор рекѫноштінцъ, декъt доаръ, дѫпре dzіса Евангелії. Спре а ꙟнделіні ші ла ведере о асеменe даторіе, ѫрмънд ші імпѫлсѫлѫі інімеі меле, пентрѫ віне-Фачереа че ам сімцiт де ла асте апе, ам черкат а експѫне ꙟн нѫмеле компатріоцілорі ші ал меѫ сентімент прін ѫрмъtоаре компѫнере, імпровізатъ сѫп стънка, пе каре апоі еа ꙟн ѫрмъ с'аѫ ꙟнtіпъріt дѫпре ордінѫл onoраndѫлѫі Магістрат.

Prefața

„reverșci" din versul al doilea al primei strofe, totuși găsim pentru ș în cuvântul *și* o dată ortografia *sci*, o dată *schi*. Litera *ț* nu-i folosită nici odată; pentru sunetul ț avem ori *zz*, ca în cuvântul „fiinzze", „simzz", „tozzi", ori *z* cu semnul scurtării, ca în „simžit" din versul unu, strofa 4.

Pentru litera *z* nu este întrebuințat *d* cu sedilă, cum scriam și noi în tinerețe, ci *dz*. Sunetul *â* este redat o dată cu *a* și o dată cu *e* cu circonflex; iar pentru *ă* avem ori *a*, ori *e*, ori *o* cu semnul scurtării. Cuvântul că este scris chĕ.

ЛА ТЕРМЕЛЕ de КАРЛСБАД.	LA TERMELE de CARLSBAD.
О Фѫнtѫнѫ місtеріоасъ! че din сінѫл істѫі мѫнте	O fontână misterioassă! ce din sinul istui munte
Реверші апъ, Фокѫ ші аерѫ, ноапtе dzі, Фъръ паос,	Reverșci apă, foc sci aer, noapte dzi, fŏra paoc,
ꙟнаintea ta tot омѫл ѫмелітъ плеакъ Фрѫнtе,	Înaintea ta tot omul umelită pleachă frunte.
Кѫ пе Чела веde'н tіне чі-ѫрdzі 'лѫмеа din Хаос.	Chĕ pe Cela vede'n tine ci-urdzi lumea din Chaos.
Прін а са Філантропіе, капаtа'tаі о пѫtере	Prin a sa filantropie, capatat'ai o putere
Каре віндекъ de паtімі сtолѫл чел непѫмърат,	Quare vindechă de patimi stolul cel nenumerat
De Фііnце сѫФерінdе, че din амве ЕмісФере,	De fiinzze suferinde, ce din ambe Emisfere;
Ші'н істѫ анѫ, ка din векіме, ла tіне с'аѫ адѫнаt.	Schi'n ist an, ca din vechime, la tine s'au adunat
Стѫнка каре te ꙟнчінце, кодрѫл каре te' нкѫнѫнъ,	Stĕnca quare te încinge, codrul quare te'ncununa
Авѫрії de амврозіе de'нміile цiѫне Флорі.	Aburii de ambrosie de'nmiite giune flori.
Лінѫ сенінѫл а наtѫреі, армоніа че'н цiѫр сѫнъ,	Lin seninul a naturel, armonia ce'n giur sună
Тоаtе 'нкънtъ ѫн лънцeд кѫцеt ші'с балсамі віндекъtорі.	Toate 'ncântĕ un lânged cuget sci'is balsami vindcstori
Тоцi, карії прін віндекаре аѫ сімцiт а tа мінѫне,	Tozzi, quarii prin vindecare, aŭ simžit a ta miunue.
Depѫнъ ціе мѫлцeміре, вънtъ л'аі tъѫ ѫрdzіtор.	Depun tzie mulzzemire, vântă l'al teŭ Urdzitor.
ꙟнtре маі Фрѫмоасе імне, ші істѫ верс ромънѫ ръсѫне:	Între mai frumoase imne, sci ist vers român ressune:
ПросФораѫа ѫмелітъ de ѫнѫ сімцѫ кѫноскъtор'	Prosforaua umelită de un simzz cunoscător.
КАРЛСБАД, Іѫлі 1855. Г АСАКІ.	CARLSBAD, July 1855. G ASAKY

Textul poeziei românești, cu litere cirilice și latine

Pagina întâi este coperta; pagina a doua arată geneza imnului în limba română; pagina a treia cuprinde pe două coloane, imnul original tipărit cu litere cirilice și cu litere latine, iar pagina a patra conține următoarea traducere liberă, în limba germană, a acelui imn:

AN DIE KARLSBADER THERMEN
(Uebersetzung aus dem Romanischen)

Geheimnissvoller Quell, der rastlos ungelähmt
Aus seiner Berge Schooss Luft, Feuer, Wasser strömt.
Vor Dir muss demuthsvoll der Erdensohn sich neigen,
Da sich so reich in Dir des Schöpfers Macht will zeigen.
Durch seine Vaterhuld ward Dir die Wunderkraft,
Die da Unzähligen Genesung schon geschafft,
Den Duldern all, die hier seit Hunderten von Jahren
Vom ganzen Erdenkreis um Dich — ihr Heil — sich schaaren.

Der Felsen mächt'ges Rund, der Berge blaue Luft,
Des Blüthenmeeres Pracht, der Wälder würz'ger Duft,
Din heit're Harmonie, die feierliche Stille:
Dies Alles beut dem Geist gar reiche Balsam-Fülle.

Sie All! die Glücklichen, die Deine Kraft geheilt,
Sie preisen Dich und Ihn, der Dir die Kraft ertheilt;
So mög' dennauch als Zoll des tiefsten — Danks ertönen
Inmitten andern Sangs der Hymnus des Rumänen..

G. ASAKY

Karlsbad, Juli 1855.

* * *

Unde a fost tipărită foaia volantă? Cum se vede pe clișeu, ea nu dă nici o indicație în această privință. Suntem însă în drept să presupunem că la Iași, în orice caz în România, și nu la Karlsbad. Nu-i probabil ca în 1855 vre-o tipografie din Karlsbad sau chiar din Viena să fi avut litere cirilice pentru limba română.

Se știe că literele cirilice sunt folosite și azi pentru limbile slave ale popoarelor ortodoxe. Slavii catolici — ceho-slovacii, polonii, croații, slovenii — întrebuințează alfabetul latin. Rușii, ucrainienii, sârbii și bulgarii se folosesc de alfabetul cirilic, care însă nu este absolut identic la toate. Pentru limba română existau litere speciale pentru *ă*, *â* etc. Tipografiile care tipăreau lucrări în limba română cu alfabetul cirilic aveau litere speciale. Și, cum am spus, nu-i probabil că Asaki să fi găsit în Austria o astfel de tipografie.

In ce privește textul român tipărit cu litere latine, vedem că autorul se folosește de o ortografie specială. Deși tipografia avea litera *ș*, cum se vede din cuvântul

Presupunem că Asachi va fi folosit această ortografie specială pentru că știa că imnul său era destinat să fie văzut de mulți străini, care nu cunoșteau literile românești: *ș*, *ț* sau *ḑ*. Specialiștii ar putea să ne spuie dacă presupunerea e întemeiată sau dacă Asachi scria în genere, în 1855, cu această ortografie.

Limba imnului este presărată cu cuvinte străine, ca „vântă", pentru verbul laudă (venter) sau „prosforaua" cuvânt grecesc.

In „Culegere de poesii a lui G. Asaki", apărută în 1863, la Iași, Tipografia Institutului Albinei Române, găsim reprodus acest imn, cu litere latine, dar având mici deosebiri de ortografie și de cuvinte, față de foaia volantă din 1851. Astfel, în acest volum, sunt întrebuințate literele *ț*, *ḑ*, *ș*. Cuvântul *că* e scris *câ*.

In loc de „ș'in ist an" găsim „în ist an". In loc de „toate 'ncântă un lânged cuget", avem „toate 'nvie un lânged cuget". In loc de „prosforaua umelită" avem „sacrificii umelite".

Mai găsim în textul din 1863 unele greșeli de acord pe care poetul nu le făcea în 1855. De pildă în loc de „la tine s'au adunat", găsim „s'a adunat"; în loc de „toți au simțit" găsim „toți a simțit" etc.

Desigur că sunt greșeli ale zețarului sau corectorului, căci nu putem admite că un autor, care în 1855 întrebuința exact acordurile, să le fi neglijat cu 8 ani mai târziu, când și-a publicat din nou poezia „corectată".

* * *

Cine a tradus imnul în nemțește? Fără îndoială că autorul însuși. Rezultă aceasta nu numai din faptul că pe foaia volantă se spune „traducere din românește", fără indicația traducătorului. Dar în Culegerea de poezii din 1863 avem o parte întreagă, a treia, intitulată „Culegere de poezii germane și franceze, traduse din limba română", de asemenea fără să indice numele traducătorilor, de unde rezultă că au fost traduse chiar de autor.

Dealtfel și în textul german sunt deosebiri între foaia volantă din 1855 și traducerea din 1863. Unele deosebiri sunt simple greșeli de tipar. Astfel, în loc de „so mög' denn" găsim „so mäg' denn" ori „der Waelder würzige Duft", în loc de „würziger Duft".

Mai găsim „der Rumäne" în 1855 și „der Romäne" în 1863. In ambele texte găsim în subtitlu „romanisch" în loc de rumänisch sau romänisch.

Cunoscătorii biografiei lui Gh. Asaki ar putea spune dacă el știa atât de bine nemțește în cât să-și poată traduce singur versurile.

(Continuare in pag. II-a)

„Prefaţa" imnului este o „captatio benevolentiae" atât pentru autor, cât şi pentru poporul român. Iată conţinutul ei, transcris cu litere latine în ortografia de azi:

„Apele minerale de Karlsbad, prin a lor putere minunată, din timpuri vechi, vindecă patimi a grele oamenilor; a lor recunoştinţă unii o mărturisesc prin dănuiri în folosul îmbunătăţirii ospitalelor de aice şi a înfrumuseţării preumblărilor, alţii prin table votive, scrise în deosebite limbi, şi care sînt pe monumente şi în stânci întipărite. De şi mulţi Români în tot anul vizitează aceste ape, şi află aice vindecare, până amu ii nu au vederat în public a lor recunoştinţă, decât doară dupre zica evangheliei. Spre a îndeplini şi la vedere o asemenea datorie, urmând şi impulsului inimii mele, pentru binefacerea ce am simţit de la aste ape, am cercat a expune în numele compatrioţilor şi al meu sentiment prin următoare compunere, improvizată sup stânca, pe care apoi ea în urmă s'au întipărit dupre ordinul onorandului magistrat".

Cum se vede, autorul spune „află aice vindecare" şi nu „acolo". Prin urmare şi această prefaţă a fost scrisă la Karlsbad, poate chiar tipărită la Karlsbad, dacă bănuiala exprimată mai sus n'ar fi îndreptăţită şi în staţiunea balneară mondială existau tipografii cu litere cirilice româneşti.

Este regretabil că tabla cu imnul lui Asaki s'a pierdut. Reinstalarea ei n'ar fi numai spre folosul băilor Karlsbad, ci ar servi ca propagandă şi pentru poporul român, căci ar dovedi publicului internaţional din Karlsbad că încă în anul 1855 noi aveam o literatură poetică apreciabilă.

Dacă administraţia comunei Karlsbad neglijează să reinstaleze astfel de „table votive", credem c'ar fi datoria vizitatorilor români de azi să contribue la gravarea unei table având pe o coloană imnul original, şi pe a doua traducerea germană. Intre ele s'ar putea grava portretul lui Asaki, cu câteva explicări biografice. Arhivarul oraşului Karlsbad va cerceta şi găsi, de sigur, locul unde se afla vechea tablă, pentru a o instala şi pe cea nouă în acelaş loc.

DR. GR. GRAUR

Caleidoscop intelectual

Dubla fizionomie a femeii chineze

Femeia chineză se află în mijlocul unui proces de transformare socială şi culturală, care, cu toată extinderea-i vertiginoasă asupra imensei ţări, mai poate dura multe decenii de azi înainte.

In China, ne spune Margareta Driesch, am cunoscut mediciniste şi jurnaliste care s'au cultivat în America. Dar am întâlnit şi femei de bună condiţie care erau analfabete. Rusia Sovietică a trimis în China legiuni întregi de profesori şi profesoare pentru a combate analfabetismul, dar bine'nţeles, că şi în scopul propagandei politice.

In China, obligativitatea şcolară nu e introdusă decât într'o singură provincie: la Schansi. In toate celelalte ţinuturi ale ţării eşti liber să faci cu copilul ce vrei. Pătura socială mijlocie şi de sus şi-a dat băeţii la învăţătură, fetele însă erau lăsate mai în voie. Deaceea au existat totdeauna, în multe familii culte din China, femei citite şi foarte cultivate, dar care se ocupau de predilecţie cu studiul literaturii.

Misiunile creştine au introdus oarecari schimbări. Americanii au lucrat pe acest târâm cu mult succes. Ei au întemeiat şcoli inferioare şi superioare pentru fetele chineze, după cum înfiinţaseră înainte pentru băeţi; ba au ridicat chiar Colegii la nivelul Universităţilor. Cele mai multe instituţii au renunţat de curând şi la condiţia trecerii elevilor la creştinism.

După modelul acestor instituţii americane de cultură, Chinejii au întemeiat ei înşişi numeroase şcoli, atât pentru uzul băeţilor cât şi al fetelor. La Universitatea Sud-Est din Nanking fetele se bucură de aceleaşi drepturi ca şi băeţii, dacă au studiile preliminare făcute. In urma acestui progres, seminariile pedagogice de profesori şi profesoare au început să joace în China un rol deosebit de important. De oarece se întemeiază pretutindeni şcoli moderne de băeţi şi fete, se simte tot mai mult nevoia de forţe noui. Aci se adaogă dorinţa generaţiei chineze postrevoluţionare de a veni în sprijinul patriei lor. Evanghelia lor e „educaţia".

Acest cuvânt are însă un înţeles aparte. El nu poate fi tradus nici prin „creştere", nici prin „cultură". El cuprinde întreaga scară, dela grădina de copii până la universitate. Când o chinezoaică îţi spune că e „educated" ştii imediat care e nivelul ei cultural.

Chinezoaica are o deosebită predilecţie pentru costumul ei naţional. Dacă se duce pentru un timp mai îndelungat în străinătate, atunci îşi îmbracă haine occidentale, pe care le încuie însă în dulap imediat ce s'a înapoiat acasă.

Deşi în China poligamia e oficial recunoscută, i se aduc mamei — adică primei soţii a bărbatului — toate onorurile de către ceilalţi membri ai familiei. Dacă este o femeie inteligentă, atunci i se acordă în cercul familiei un loc pe care l-ar putea invidia oricare femeie din societatea noastră.

Soţiile secundare n'au de drept nici un fel de legătură cu prima soţie. In practică însă, lucrurile nu se petrec tocmai astfel; ci există totdeauna un oarecare raport de dependenţă faţă de aceasta.

Dacă prima soţie nutreşte sentimente de simpatie faţă de copiii celorlalte femei ale soţului, atunci îi ia ca tovarăşi de joacă pe lângă proprii ei copii, în calitate de veri şi verişoare ai acestora. Când se întâmplă ca soţia să nu aibă nici un fiu, atunci ea adoptă pe unul din fiii altei femei.

Tineretul intelectual a devenit însă monogam.

Numai prin situaţia deosebită pe care o ocupa soţia şi mama în China se explică autoritatea extraordinară pe care bătrâna împărăteasă-văduvă Tzuhsi o exercitase în timpul lungii ei domnii. Ea era foarte inteligentă şi avea în senzul vechi asiatic o concepţie înaltă despre datoriile ei domnitoare şi răspunderea ei faţă de dinastie. Dar mijloacele folosite de ea au fost lipsite de scrupul, viaţa semenilor necontând prea mult. Ea a murit ca împărăteasă, dar — doi ani după moartea ei, — tronul şi dinastia i-au fost ocupate de o generaţie şi de o dinastie nouă. E vorba despre generaţia republicană din care fac parte şi femeile chineze aproape fără excepţie. Acestea poartă mamelor lor toată stima dar vor să le fie superioare din punct de vedere spiritual.

Premiul Nobel pentru medicină

Colegiul profesorilor Institutului Carolinian a hotărât să acorde anul acesta premiul Nobel pentru medicină şi fiziologie lui Sir Charles Sherrington dela Oxford şi profesorului Edgard Douglas Adrian dela Cambridge — pentru descoperirile lor în domeniul funcţiunii celulelor nervoase.

Ştiinţa neurologiei şi-a făcut drum în fiziologie de mai mult timp. Ea a fost însă pe deplin fixată de către profesorul Waldeger.

In conformitate cu această nouă orientare, sistemul nervos trebue considerat ca un câmp format dintr'un imens număr de neuroni, formaţi din celula nervoasă, fibra nervoasă şi ramificaţiile extreme ale acestora.

Neuronii, deşi răspândiţi în tot corpul, nu formează între ei o singură plasă. Ei se ating doar reciproc, iau adică contact, fără să existe un fir direct. Lucrurile se petrec ca şi la sârmele electrice: scânteia, adică agentul sare dela o sârmă la cealaltă; în sistemul nervos — dela neuron la neuron.

Abia cercetările din ultimii ani — datorite în special lucrărilor celor doi oameni de ştiinţă engleji, cărora li s'a decernat premiul Nobel — au dus la recunoaşterea temeiniciei ştiinţei neuronilor, şi deci la clarificarea unui capitol extrem de important din fiziologia nervoasă.

„Eu şi Maeterlinck"

Acesta e titlul unei cărţi apărute de curând la Paris şi semnată de d-na Georgette Leblanc, (sora renumitului autor de romane poliţiste Maurice Leblanc) şi care a fost până acum câtva timp amică intimă a lui Maeterlinck, conte belgian. In cartea sa, Leblanc îşi povesteşte viaţa, dând la iveală o serie întreagă de amănunte în legătură cu Maeterlinck.

La vârsta de cincisprezece ani, marea tragediană Sarah Bernard îi prezisese o strălucită carieră teatrală. La şaptesprezece ani se mărită, iar la douăzeci de ani, desfăcând căsnicia, intră în teatru, debutând cu mult succes la Opera Comique. Apoi rupe contractul şi pleacă la Bruxelles numai pentru a-l cunoaşte pe acela în a cărui intimitate va trăi vreme de douăzeci de ani. Aceşti douăzcei de ani au însemnat o îndelungă comunitate spirituală între temperamentul cald al fiicei unui francez şi a unei italience, şi acela ponderat al unui nordic, atent cercetător al vieţii spirituale a insectelor.

Războiul face să se desfacă şi această legătură pe care nici unul nici cellalt nu o vroise legalizată în faţa ofiţerului de stare civilă şi scriitorul flamand se căsătoreşte cu o alta, franţuzoaica trebuind să se înapoieze, cu idealurile ei cu tot, în mijlocul acelei Normandii pe care o părăsise cu douăzeci şi cinci de ani înainte.

Cartea caută a se înfăţişa cât mai obiectiv posibil. Se întrevăd însă în ea urmele unui sensualism care încercase a se spiritualiza şi care acum se răzvrăteşte contra aceluia care îl ţinuse înlănţuit. Poate aci stă întreg interesul acestei cărţi, care ne dă ocazia să cunoaştem o lature nouă a acestui scriitor, pe care fosta lui amică nu se poate opri de a nu-l supranumi „Shakespeare-ul Belgiei". — *Semel.*

Moartea văduvei arheologului Heinrich Schliemann

Din Atena a sosit ştirea morţii Sofiei Schliemann, văduva renumitului arheolog, care i-a supravieţuit patruzeci şi doi de ani.

Sofia Schliemann a fost o colaboratoare energică şi neobosită a soţului ei. Ea l-a întovărăşit în călătoriile lui de explorare, fiind de faţă când în anul 1872 Schliemann a descoperit renumita comoară care-i confirmă teoria că anticul Ilion se afla odinioară pe colinele izolate din Hissarlik.

Sofia s'a bucurat şi ea de triumfurile soţului ei; şi pe drept cuvânt. Căci a trăit ani de zile într'o colibă de lut, suportând eroic deopotrivă cu ciudatul ei tovarăş de viaţă, neajunsurile unui climat nesănătos şi lipsurile inerente condiţiilor de explorare de pe acea vreme.

Nou! In curând va apare

de I. MINULESCU
în editura S. A. „Adeverul"

LUIGI PIRANDELLO

Rândunel şi Rândunica

Cine să fi fost *Rândunel* şi *Rândunica*, nu ştiu nici eu, precum din tot sătucul acela de munte unde veniau în fiecare vară să-şi dureze cuib pentru trei luni de zile, n'o ştie nimeni.

Domnişoara dela oficiul poştal jură că n'a fost în stare în atâţia ani de zile să scoată un singur sunet omenesc, din toată puzderia de *k*, de *h*, de *w* şi de *f* din numele lui şi din numele ei, de pe rarele scrisori ce primiau. Dar chiar dacă domnişoara dela oficiul poştal ar fi izbutit să silabisească cele două nume, întrucât s'ar şti mai mult?

Eu cred că-i mai bine aşa. Mai bine să le zicem *Rândunel* şi *Rândunica*, precum le ziceau toţi în sătucul acela de munte. *Rândunel* şi *Rândunica* nu numai fiindcă se întorceau în fiecare an, vara, nu se ştie de unde, la cuibul cel vechiu; nu numai fiindcă mergeau, sau mai bine zis zburau neastâmpăraţi de dimineaţă până seara tot timpul cât ţinea şederea lor acolo; ci pentru încă o pricină, ceva mai puţin poetică.

Poate nimănui nu i-ar fi dat prin gând vreodată să le zică astfel, dacă domnul acela străin, în primul an, n'ar fi venit îmbrăcat într'o lungă jachetă neagră de postav cu aripile fluturânde şi cu pantaloni albi; şi iarăşi dacă umblând după o locuinţă ferită pentru odihnă, n'ar fi ales căsuţa doctorului — în acelaş timp şi primar al satului — micuţă-micuţă, ca un cuib de rândunele, sus în vârful râpei zisă a Bastiei, printre castani.

Mică-mică, vila aceia, iar el aşa de uriaş, domnul cel străin! Colo, un munte de om roşcovan, cu ochelarii de aur şi cu barba neagră, care-i năpădea sbârlită şi biruitoare tot obrazul, mai-mai până în ochi, totuşi fără să-şi dea nicidecum vre-un aer posomorât sau fioros, pentrucă din tot trupul acela voinic străbătea o pornire prietenească deschisă, caldă, puternică.

Cu capul proptit sus pe trunchiul herculean, părea vecinic pe punctul de-a se repezi, cu avânt copilăresc, spre vreo tainică şi îndepărtată chemare, pe care singur el o auzia, sau sus pe culmea muntelui, sau jos în valea nesfârşită, când într'o parte, când într'alta. Se întorcea, înăduşit, încălzit, gâfâind, fie cu vre-un melcişor în pumn, fie cu vre-o floricică în gură, de par'că tocmai floricica sau melcişorul acela l-ar fi chemat o zi, două, trei; a treia zi iată şi Rândunica, dar din munte sau de jos din vale.

Şi văzându-l umblând aşa, cu jacheta ceia neagră şi cu pantalonii aceia albi, cum să nu-i zici *Rândunel?*

* * *

Rândunica sosise, în primul an, cam cincisprezece zile în urma lui, după ce el găsise şi pregătise cuibul, colo sus, printre castani.

Sosise pe neaşteptate, fără ştirea lui şi se trudise mult până să facă să se priceapă că-l căuta pe domnul acela străin, şi că voia să fie dusă la casa lui.

In fiecare an Rândunica sosia două-trei zile mai târziu şi totdeauna aşa, fără veste. Doar într'un an, sosi cu o zi mai 'naintea lui. Ceiace dovedeşte că între ei nu era nici o înţelegere şi că vre-o piedică grea trebue să-i fi oprit să aibă ştiri unul dela altul. Fără îndoială, după cum reieşea din timbrele poştale, locuiau acolo în ţara lor în două oraşe deosebite.

Incolţi dela început bănuiala că ea era măritată şi că în fiecare an, lăsată liberă trei luni de zile, venia acolo să-şi găsească iubitul, căruia nici nu putea măcar să-i vestească ziua precisă a sosirii. Dar cum să împaci piedicile acestea precum şi atâta asprime în supravegherea ei, cu libertatea deplină de care se bucura apoi în cele trei luni de vară din Italia?

Poate medicii spuseseră soţului că Rândunica avea nevoe de soare; şi soţul îngăduia în fiecare an acele trei luni de vacanţă, neştiind că Rândunica, pe lângă cură de soare, ba chiar mai mult decât cură de soare, mergea în Italia spre a face cură de dragoste.

Era mică şi plăpândă, ca o făptură aeriană; cu ochi albaştri, limpezi, umbriţi de gene foarte lungi, ochi sfioşi şi aproape spăimântaţi, pe obrăjorul gingaş. Părea că şi-o suflare ar fi luat-o pe sus, sau că, de-ai fi atins'o abia, s'ar fi sfărâmat. Inchipuindu-ţi-o în braţele acelei namile de om aprig, simţeai un fel de groază.

Dar în braţele acelei namile de om, care în căsuţa de sus o aştepta nerăbdător, cu un tremur de sălbătăciune înduioşată, ea, aşa de mică şi plăpândă, alerga în fiecare vară să se arunce fericită, fără urmă de teamă, nu de-a se sfărâma, ci nici măcar de-aş face vre-un pic de rău. Cunoştea toată dulceaţa acelei puteri voiniceşti, toată gingăşia sigură şi tare a acelui avânt şi se lăsa în voia lui plină de patimă.

* * *

In fiecare an, pentru tot ţinutul, sosirea Rândunicii era o sărbătoare.

Cel puţin aşa credea Rândunica.

Sărbătoarea, desigur, era în ea şi fireşte o vedea pretutindeni, în afară. Ba da, cum nu? Toate căsuţele bătrâne, pe care timpul le înveştmântase în roşietica lui sgură, deschideau ferestrele la sosirea ei, râdea apa fântâniţelor, păsările păreau înebunite de bucurie.

Rândunica, fără îndoială, înţelegea mai bine graiul păsărilor decât pe cel al oamenilor din sat. Ba chiar pe acesta din urmă nu-l înţelegea de loc. Pe cel al păsărilor părea într'adevăr că da, fiindcă zâmbea foarte mulţumită şi se întorcea încoace şi'ncolo la ciripitul vrăbiilor săltăreţe de printre ramurile stejarilor înalţi, înşiraţi în alai pe drumeagul râpos, care suia dela Orte la târgul depe munte.

Trăsura, încărcată cu geamantane şi pachete, mergea încetinel şi vizitiul nu se putea stăpâni să se întoarcă din când în când ca să zâmbească micuţei Rândunici, care se'nturna la cuib ca în toţi anii şi să-i facă semne cu mâinile, că *el* era acolo, Rândunelul ei; da, acolo sus, de trei zile; era acolo, era acolo...

Rândunica ridica ochii la muntele încă departe, unde castanii, pe care nu-i bătea soarele se încărcau de neguri albăstrii, şi-şi trudea ochii să descopere acolo sus, sus, punctişorul roşu al căsuţei.

N'o descoperea încă; dar iată colea castelul cel vechiu, ca de fier, înălţându-se deasupra târgului; şi iată mai jos azilul de cerşetori bătrâni, care au alături de ei cimitirul şi par'că stau acolo să facă anticameră, aşteptând ca doamna moarte să-i primească.

La poalele târgului, străjuind drumeagul şerpuitor, păduricea de tufani negri şi măreţi îi pricinuia Rândunicii, de câte ori trecea pe sub ea, un fior de frig şi aproape de groază. Dar ţinea puţin. Indată după aceia, păduricea odată trecută, se zărea sus pe Bastia, căsuţa.

Cum vor fi trăit amândoi acolo sus, nimeni nu ştia; dar era uşor de închipuit. O slujnică bătrână se ducea să facă rânduiala, în fiecare dimineaţă, când ei fugiau din cuib şi prindeau să sboare, purtaţi parcă de-o veselie vecină cu beţia, încoace şi'n colo, neobosiţi, sau sus pe munte sau jos în vale, pe câmpuri, prin satele vecine... Zic unii că ar fi văzut câteodată pe Rândunel purtând în braţe, ca pe o copilă, pe Rândunica lui.

Toată lumea din ţinut zâmbea veselă văzându-i trecând purtaţi de bucuria aceia vie a dragostei, când, osteniţi de drumurile lungi, veniau la masă la han. Se obişnuiseră acum să-i vadă şi simţeau că un farmec ar fi lipsit ţinutului, dacă rândunelul acela cu rândunica lui n'ar mai fi venit în vre-o vară la cuibul lor de sus. Doctorului nu-i trecea prin gând să închirieze altora căsuţa, sigur deacuma, după atâţia ani de zile, că cei doi n'aveau să lipsească.

Pela sfârşitul lui Septembrie, întâi pleca ea; două-trei zile mai târziu, pleca el. Dar ultimele zile înainte de plecare, nu mai ieşeau din cuib nici măcar o clipă. Era uşor de înţeles că aveau nevoe să se pregătească pentru o despărţire desăvârşită de un an întreg, să rămâie aşa strânşi, multă vreme, înainte de a-şi lua rămas bun pentru un an întreg. Aveau să se revadă? Era să fie în stare ea, aşa de mică şi gingaşe, să îndure gerul atâtor luni fără focul acelei iubiri, fără sprijinul puterii lui voiniceşti? Poate avea să moară, peste iarnă; poate el, la vara viitoare, întorcându-se la cuibul cel vechiu, avea s'o aştepte zadarnic.

Vara venia, Rândunelul sosia şi aştepta fremătând o zi, două trei; a treia zi iată şi Rândunica, dar din an în an tot mai plăpândă şi mai străvezie, cu ochii tot mai sfioşi şi mai speriaţi.

Până când, a şaptea vară...

Nu, nu lipsi ea. Ea sosi, târziu. Lipsi el; şi fu întâi, în tot ţinutul o mare desamăgire.

— Ei cum, nu vine? N'a venit încă? are să vie mai târziu?

Doctorul, năpădit de aceste întrebări, dădea din umeri. Ce putea şti el? Ii părea rău şi lui că ţinutului îi lipsea voioasa privelişte a rândunicii şi-a rândunelului îndrăgostiţi, dar mai era necăjit — şi nu numai aşa un pic — de faptul că vila îi rămăsese neînchiriată.

— Să te mai încrezi...

— Dar desigur că s'a întâmplat ceva...

— Să fi murit el?

— Sau să fi murit ea, mai degrabă!

— Sau să fi aflat bărbatul...

Şi toţi priviau cu jale căsuţa trandafirie, cuibul pustiu, sus în vârful Bastiei, printre castani.

Trecu Iunie, trecu Iulie, mergea spre sfârşit şi August, când deodată alergă prin tot ţinutul vestea:

— Sosesc!... Sosesc!...

— Impreună, amândoi, Rândunel şi Rândunica?

— Impreună, amândoi!

Dădu fuga doctorul, dădură fuga toţi care şedeau la sfat în farmacie, precum şi vizitatorii din cafeneaua din piaţă; dar fu o nouă desamăgire şi mai mare decât prima.

In trăsura care suise dela Orte la pas, era, ce-i drept, Rândunica (era, un fel de-a vorbi!), dar lângă ea nu era nici urmă de Rândunel. Era un altul, un omuleţ bălai, cu faţa pătrată, liniştit şi aspru.

Poate soţul. Ba nu, ce poate! Nu putea să fie decât soţul acela! Părea legalitatea în persoană şi *legalitate* părea că spune fiecare privire a ochilor rotunzi din dosul ochelarilor; *legalitate*, fiecare mişcare, fiecare gest; *legalitate, legalitate*, fiecare pas, de îndată ce cobori din trăsură şi se îndreptă spre doctorul, care era în acelaş timp şi primar, ca să-l roage politicos, în franţuzeşte, să-i facă rost, dacă era cu putinţă, de o targă pentru a putea purta o biată bolnavă, neînstare să se ţie pe picioare, la nu ştiu ce căsuţă, aşezată — după cum i se spusese, într'un loc...

— Desigur, ştiu prea bine: căsuţa e a mea...

— Nu, daţi-mi voe, domnule: aşezată — mi s'a spus şi-o repet, într'un loc prea înalt pentru ca o trăsură să poată sui acolo.

Ah, ochii Rândunicii cât de limpede spuneau între timp din trăsură, că ea muria din pricina omului aceluia grav şi respectabil, care ştia să vorbească aşa de exact şi de răspicat! Ei singuri, ochii aceia, mai trăiau şi nicidecum sfioşi de data aceasta, ci lucitori de bucuria de-a fi putut revedea locurile acelea şi lucitori încă şi de o oarecare uşoară viclenie nouă, deprinsă de ei (prea târziu!) dela moartea vai! prea apropiată.

— Râdeţi, râdeţi toţi, râdeţi cu poftă, în cor, odată cu mine, — zicea uşoara viclenie a ochilor către toată lumea care privea în jurul trăsurii, abătută şi aproape rătăcită de jale, — râdeţi cu poftă de omul acesta grav şi respectabil, care ştie să vorbească aşa de exact şi de desăvârşit! Mă omoară cu respectabilitatea lui, cu colţuroasa lui exactitudine conştiincioasă. Dar nu vă întristaţi, vă rog, de vreme ce am putut căpăta favoarea să mor aci; mai degrabă răzbunaţi-mă, râzând cu poftă de el. Eu pot râde doar încetişor şi deacum doar pentru puţin timp, şi numai aşa, cu ochii. Vedeţi cum a ajuns rândunica voastră? De unde sbura, trebue să meargă pe targă, acum, la căsuţa de sus...

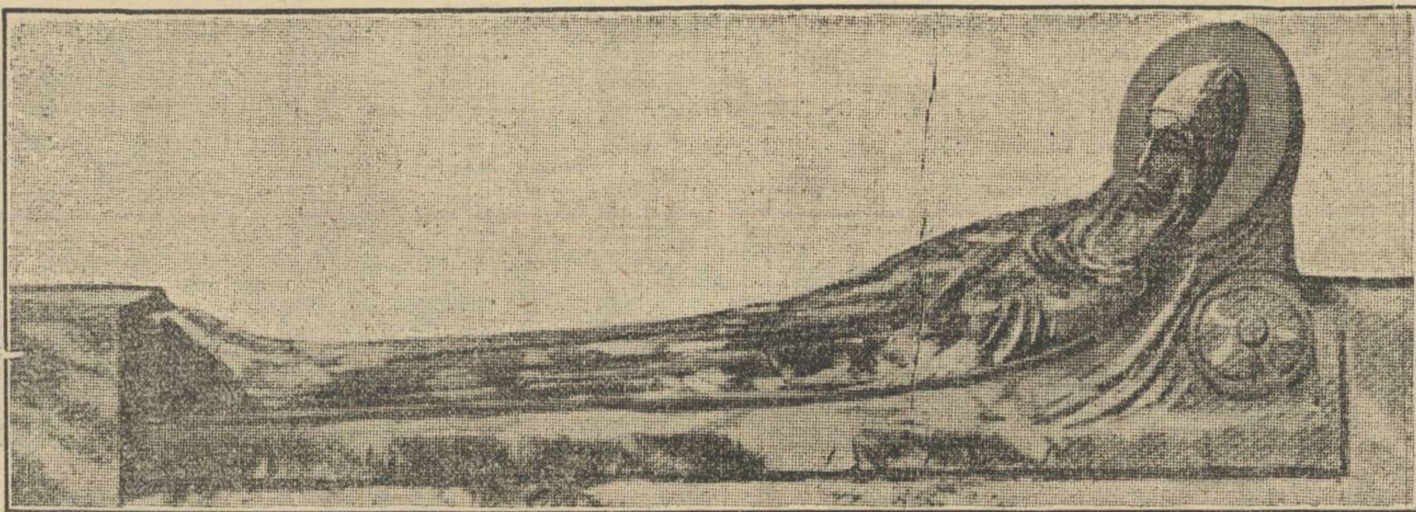
— Şi Rândunel? Rândunelul tău? întrebau îngrijaţi pe ochii aceia ochii lumii din jurul trăsurii? — Ce e cu Rândunelul tău, de n'a venit? N'a venit fiindcă eşti aşa? Sau tu eşti aşa fiindcă el a murit?

Ochii Rândunicii poate înţelegeau aceste întrebări îngrijate; dar buzele nu puteau răspunde. Şi ochii se închideau atunci cu durere.

Cu ochii închişi, Rândunica părea moartă.

Desigur, ceva se întâmplase; dar ce anume, nimeni nu ştie. Presupuneri, se pot face atâtea, şi se mai pot şi născoci atâtea lucruri. Sigur este că Rândunica veni să moară singură în căsuţa de sus; iar de Rândunel nu s'a mai ştiut nimic.

Trad. de NELA DUMITRESCU

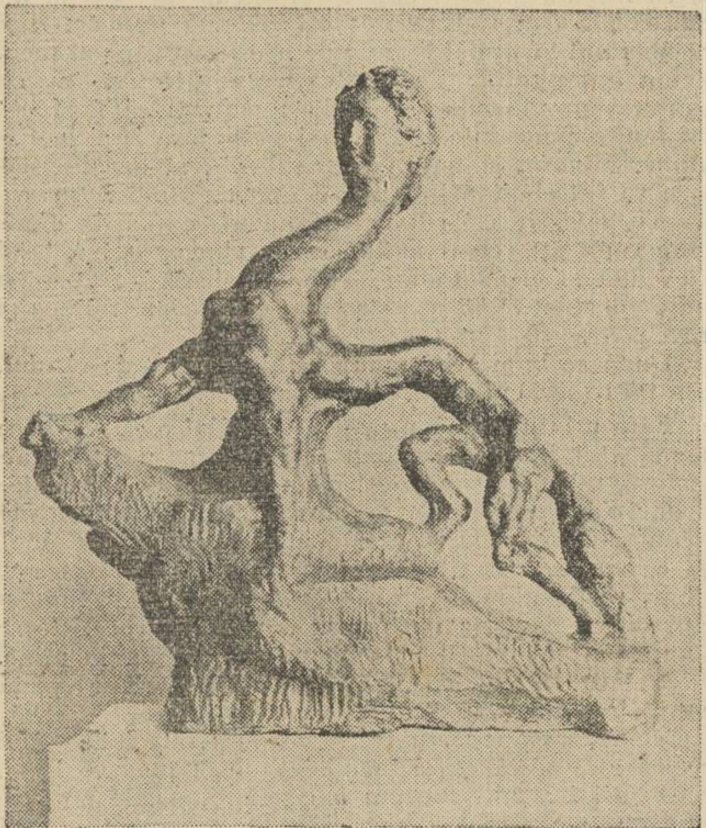

D. Paciurea — Adormirea Maicii Domnului

PLASTICA

Adevăratul sculptor trebue să fie în primul rând un bun desenator. Compoziția de volum nu poate fi concepută fără o viziune preliminară de plan. Marii artiști ai humei și ai daltei au sacrificat multe ceasuri elaborării grafice a subiectelor pe care le realizau apoi plastic în spațiu.

La noi, *Dimitrie Paciurea* e exemplul tipic al artistului de analiză severă și de sinteză îndrăzneață. Fiecare motiv sculptural a fost căutat cu înfrigurare, descompus, stilizat și diversificat în desen; pentru a fi compus după aceia impetuos și cutezător în materialul care dă viață definitivă formei.

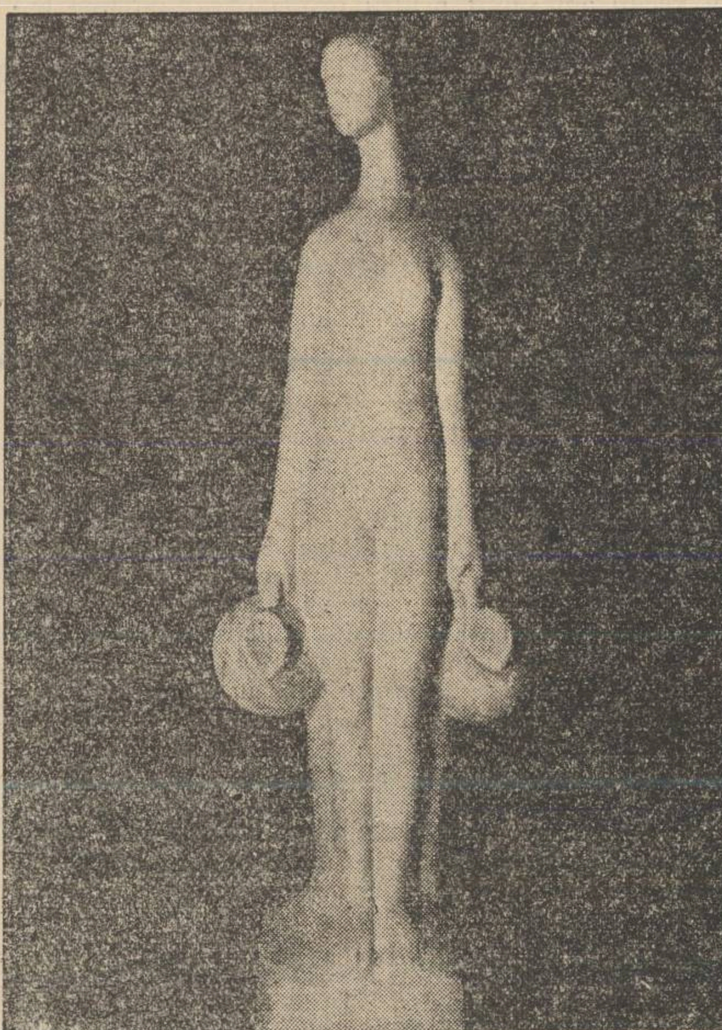

D. Paciurea — Himeră

Am văzut, în colecția d-nei Paciurea, zeci de variații pe aceiași temă. Artistul avea o imaginație fecundă și era mai mult un visător decât un interpret al realității imediate.

Trăind în lumea concepțiilor sale fabuloase, Dimitrie Paciurea n'a avut vreme să vadă de aproape viața. Temperament sfios, retras, modest, el se complăcea în izolarea lui, populată de satiri, de zei și de himere.

Retrospectiva organizată din îndemnul d-lui prof. D. Gusti, Ministrul Instrucțiunii și al Artelor, întrunește operele principale ale sculptorului și e un minunat prilej pentru noi toți să cunoaștem un mare artist pe care, unii, nici nu l-au bănuit printre noi.

D. Paciurea — Fata cu urcioarele

Născut la 23 Noembrie 1873 în București, Dimitrie Paciurea își face primele studii artistice la școala de Arte și Meserii din Capitală, sub îndrumarea sculptorului Vladimir Hegel.

In 1896, obținând o bursă dela Stat, pleacă la Paris, unde se înscrie la Școala Națională de Belle Arte. Lucrează în atelierul de sculptură al lui Thomas. trăind însă și în apropiere de Bourdelle.

In 1900, Paciurea se înapoiază în țară, ia parte la expozițiile „Cercului Artistic", precum și la cele organizate de „Tinerimea Artistică" și de „Arta Română".

E tocmai momentul în care sculptura română, inițiată de străini și multă vreme înrâurită de ei, își determină un drum propriu.

Intre primii sculptori care stimulează înfiriparea acestei conștiințe artistice autonome — alături de Ioan Georgescu și de Valbudea — talentul tânăr, curagios și enigmatic al lui Dimitrie Paciurea se impune dela început.

Numit prin concurs profesor al școalei de Belle Arte din București, artistul continuă să lucreze și să expună mai ales la saloanele colective.

Opera lui Dimitrie Paciurea e expresia plastică a unei permanente neliniști interioare, a unui puternic tumult sufletesc. In modelările lui, în care se confundau adesea ciudățenia cu originalitatea, sculptorul transpunea cu predilecție viziuni simbolice.

„Zeul războiului" dela Fundația Voevodul Mihai, „Sfinxul" care figura pe fațada clădirii d-lui Virgil Cioflec, figurile gigantice care străjuesc grota și cascada din Parcul Carol, compoziția de cea mai autentică inspirație bizantină, „Adormirea Maicii Domnului", care împodobește mausoleul familiei Stolojan în cimitirul Bellu, evocările bizare intitulate „Himere", închi-

D. Paciurea — Desen

puiri de animale fantastice, în care inspirația artistului atinge punctul culminant al enigmei, bustul lui Shakespeare, chipul lui Beethoven și o serie întreagă de portrete de remarcabilă expresivitate (Șt. Luchian, Tolstoi, Nottara, Ibsen, Hașdeu, Brezeanu, Lebrun, Cernavodeanu, Stoenescu, Obedenaru, etc.) alcătuesc lucrările cele mai de seamă ale acestui mare sculptor.

Cititor pasionat, Paciurea era văzut adesea în librării, selecționând volume, căutând să se pună la curent cu ultimele noutăți ale vitrinei.

Izolarea și modestia l-au ținut departe de cancanurile oficialității.

Se închidea în atelier de dimineață până seara și nu eșea decât după ce termina lucrul început. Singura lui distracție erau schițele pe care le făcea în carnete portative.

In creionările sale capricioase, în repetarea stilizată a temelor ce-l obsedau, se oglindesc preocupările și intențiile lui artistice.

Paciurea a fost un dezamăgit și un învins. Nimeni nu l-a ajutat să-și îngrijească sănătatea și să-și desăvârșească opera.

Deși era poate singurul sculptor român care avea simțul monumentalului, nu i s'a dat nici o comandă de monument. Și-a sfărâmat singur cele două machete pentru Monumentul Infanteriei, (la care lucrase, bolnav, până la 4 dimineața), așa cum — desgustat de intrigile plasticilor noștri — sfărâmase odinioară și macheta Monumentului Regelui Ferdinand .[1])

Totuși, contemporanii n'au putut să ignoreze valoarea aportului său în artă și, în 1927, i-au acordat marele premiu național de sculptură.

Bolnav în Sanatoriul Sf. Elisabeta, Dimitrie Paciurea a lucrat până în clipa din urmă.

Inchizând ochii, ultimele lui cuvinte au fost: „Lăsați-mă să lucrez!... Lăsați-mă să lucrez!..."

Strigăt semnificativ pentru un artist care n'a cunoscut decât munca.

H. BLAZIAN

1) O operă impunătoare, desvoltând diferite grupări simbolice, (care reprezentau alipirea noilor ținuturi) și — dominatoare — statuia ecvestră a Regelui Unirii.

Un episcop prea bătrân... 1)

Arhimandritul Serafim își lăsă tartanul și șoșonii în sală și intră fără să se anunțe. Episcopul, un bătrân de optzeci și cinci de ani, care își trece vremea cu lecturi ușoare și vesele, citea, în mod excepțional, „*Revolta Ingerilor*" a lui Anatole France, carte pe care o primise în ajun dela un nepot al prea sfinției sale. După ce se plictisise cu descrierea amănunțită a unei biblioteci și se înfricoșase de chipul misterios cum dispăreau și apoi reveneau cele mai prețioase exemplare din acea bibliotecă, dăduse însfârșit peste o pagină care îi făcea plăcere. Era vorba acolo despre un „înger păzitor" care-și îngăduise să stingherească dragostea tânărului pe care îl păzea, într'un moment foarte rău ales. In alte împrejurări, vicarul se amuza privind la plăcerea de copil cu care bătrânul savura povești cu smei și cu pitici, până ce prea sfinția sa îi simțea prezența, la sfârșitul unui capitol. Acuma însă, prididit de boală, nu se sumeți să aștepte și tuși tare tocmai în clipa când episcopul mânca din ochi rândurile în care se arăta că îngerul, rămânând câteva minute cu prietena protejatului său, o ajuta să-și pună rochia și să-și lege pantofii...

— Ah! — gemu Prea sfinția Sa, de necaz că e întrerupt.

— Iartă-mă, Prea sfințite! — se tângui arhimandritul. Treburi importante și urgente...

— Eh, „treburi importante!" Fleacuri d'ale voastre! Dă încoace să iscălesc.

Bietul vicar, bucuros că nu-l mai reține, îi întinse respectos hârtia cu numirea maicii Zenaida ca locțiitoare de stareță și vru să-i explice în două cuvinte despre ce este vorba. Dar bătrânul îi arătă printr'un gest energic că nu-l interesează; și iscăli pe garanția slujbașului credincios. Apoi îl concedie în grabă și-și continuă lectura, curios să vadă până unde au mers amabilitățile îngerului față de doamna care își înșela bărbatul. Spre nemulțumirea prea sfinției sale, amantul se înapoe la timp; iar doamna îmbrăcată acuma complect, își luă „la revedere" și ieși grăbită.

Ingerul păzitor părăsi și el pe tânărul ce-i fusese încredințat, dela naștere, se îmbrăcă în haine omenești dela un negustor de vechituri și se amestecă printre muritori, în căutarea altor colegi răsvrătiți, cu care să pună la cale... exterminarea lui Dumnezeu. Episcopul, încrezător în puterea Tatălui Ceresc, trecu în grabă peste toate aceste pagini, oprindu-și ochii numai unde zărea numele îngerului. Și tot întoarse la foi, sigur că în curând va trebui să-i găsească din nou laolaltă: pe înger și pe doamna căreia fostul heruvim îi ajutase să se îmbrace. Până una alta însă dădu numai peste el în iatacul unei artiste de varieteu. Tocmai se așezaseră pe-o canapea — fostul înger și cu actrița — când exarhul, după o așteptare de-o jumătate de ceas, la spatele prea sfinției sale, îndrăzni să-i turbure plăcerea.

— Prea Sfințite Stăpâne, iertați că...

— Ah! — făcu Ilarion scos din pepeni. Nu-mi ticnește să citesc și eu o carte, că tocmai atunci vă găsiți toți cu câte ceva de spus. Dă încoa' să iscălesc!

Părintele Lavrentie, slujbaș vechiu și cinstit, vru să mai deschidă gura, dar mai-marele său îi făcu semn că e de prisos. Iscăli ordinul prin care se dădea maicii Tomaida delegație să țină locul de stareță, și-l concedie. Apoi își continuă lectura. „...Ingerul și actrița se contopiră imediat pe ea", adică pe canapea, așa se încheia fraza întreruptă de nerăbdarea exarhului. Prea sfinția sa râse cu lacrămi de ironia necredinciosului autor și se puse să frunzărească foile, mai departe, convins că îngerul și cu prima lui cunoștință feminină se vor mai întâlni odată. Și nu se înșelă căci, după ce străbătu cu oarecare interes un capitol unde era vorba de-un bătrân anticar, ce-și schimbase prietena-i de șase decenii pe una numai de două, îi regăsi în camera unde-i întâlnise întâia oară. „...Ingerul o ajută să-și desfacă rochia. Aflându-se în primejdie mare, ea se apără cu îndrăzneală. — Nu, nu!... Nu vreau să te iubesc!... Te-aș iubi prea mult. Se dădu, totuși..."

— Ha ha ha! — râse unchiașul cu gura toată. Ce prefăcătorie, frate! Mare pehlivană mai e și femeia!

In această dispoziție îl găsi preotul Ion Costin. consilier-referent al secției administrative.

— Ce s'aude, părinte Costin? — îl întâmpină Prea sfinția sa, voios să-l asculte cât de mult.

Părintele Costin îi sărută respectuos dreapta, apoi îi întinse o telegramă sosită proaspăt dela poștă, rostind și rezumatul conținutului.

— A murit biata stareță dela Tămâioara, Prea Sfințite Stăpâne!

Episcopul își drese ochelarii pe nas și citi tare și tremurat:

„*Maica Galinia stareța mnăâștirii Tămâioara răposat astăzi ora 10 dimineața Irina secretara*".

— Mă rog sfinției tale: cine a murit? Stareța sau secretara? — întrebă Prea sfinția sa, ca să nu scape prilejul de-a mai face puțintel haz.

— Stareța, Prea Sfințite stăpâne. Dar știți că telegraful nu transmite și virgulile.

— Foarte prost din partea lui, protestă înaltul chiriarh. Apoi lăsând gluma, căută cuvinte de laudă pentru răposată. O cunoscuse de când era tânără, abia soră și cântăreață la strană... Avea un glas îngeresc... Parcă o vede: 'nălticuță, șatenă, cu ochii căprii și înțelepți, cuviincioasă la vorbă și măsurată în gesturi... Apoi a fost numită eclesiarhă. Ține minte când i-a dat aprobarea. Iar după demisia stareței de atunci, soborul a ales-o în locul cel mai de cinste. Era și cea mai indicată. A starețit paisprezece ani, cu tact și cu blândețe, fără a ocoli puțină asprime atunci când trebuința o cerea.

— Păcat! Era cea mai bună stareță din eparhia mea. Și nu știu cine îi va lua locul. Ce crezi, cucernice, e vreo călugăriță în Tămâioara să-i semene măcar pe departe?

Referentul ezită un moment, căutându-i privirea. Apoi ridică din umeri.

— După cât le cunosc, pot să vă asigur, Prea Sfințite Stăpâne, că nu e niciuna. Tomaida și Zenaida...

— Ah, nici nu vreau să aud de ticăloasele astea! — ripostă episcopul. Alta nu mai știi?

— De, ar mai fi maica Aftusa...

Vlădica râse cu lacrimi.

— Moliciunea aia? Sărmana! E bună de pus la rană; dar nimic mai mult. Ce zici de ucenița răposatei? Mi s'a părut o călugăriță de toată isprava.

Preotul, deși avea pe buze numele secretarei, nu îndrăznise să-l pronunțe, pentru motive binecuvântate.

— Dar e prea tânără, Prea Sfințite. Dacă are 27-28 de ani.

— Asta n'ar fi o piedică. „Ințelepciunea nu stă în numărul anilor", zice David proorocul. Sunt convins că ar fi o alegere fericită.

— Sunt de aceiași părere, Prea Sfințite Stăpâne, dar știți că ultimul cuvânt e al soborului...

— Ai dreptate, făcu Prea Sfinția Sa contrariat. Trebue să se facă alegere. Și nu întodeauna este ales cel mai de merit. Până atunci însă nu vom lăsa mânăstirea fără conducător. A fost aici vicarul și exarhul; dacă știam îi consultam și pe ei. Adică pe Serafim putem să-l chemăm. Fii bun și înștiințează-l că vreau să-i vorbesc.

Consilierul trimise după vicar, pe un servitor episcopesc. Până să sosească, Prea sfinția sa se apucă să povestească escapadele îngerului răsvrătit, arătându-și îndoiala asupra autenticității locurilor din Scriptură, indicate de autor ca adeverind slăbiciunea heruvimilor pentru femeile de pe pământ. Părintele Costin tocmai aștepta momentul să bârfească pe scriitorii care interpretează textele sfinte în scopuri păgânești, — când sosi vestea că vicarul e așa de greu bolnav, încât a trebuit să i-se aducă un doctor la căpătâiu.

— Las' că nu-i strică puțină zăcere... Abia mai pierde câteva ocale de osânză. Ce zici, Costine?

— Intr'adevăr, Prea Sfinte, s'a îngrășat din cale afară. Și nu-l prinde defel.

— Mai ales vicar fiind. După ce s'a alege episcop... ar avea motive mai puternice să se îngrașe, nu? — râse prea sfinția sa cu puțină răutate. Apoi reveni la subiect:

— Ei, ce zici? Iți convine secretara?

— Cred că n'ar fi soluția cea mai fericită, Prea Sfințite, îndrăzni consilierul. E prea tânără și ar ridica împotrivă-i pe toate bătrânele soborului. Deocamdată să delegăm pe maica Aftusa, că n'are dușmănie cu nimeni. Iar dacă la alegere va ieși din urnă maica Irina — cu atât mai bine pentru ea și pentru mănăstire.

— Fie și așa, conveni înaltul chiriarh plictisit de „afacerile eparhiei". Telegrafiază îndată soborului cât și protopopului respectiv hotărîrea noastră. Inștiințează și pe exarh. Stabiliți împreună data alegerii și aibi grijă să mă ții în curent cu boala vicarului.

Apoi, după ce concedie pe consilierul-referent, Prea Sfinția Sa trase zăvorul și se îndreptă voios spre ultima traducere, încă necitită, din Jules Verne...

DAMIAN STANOIU

1) Din romanul „Alegere de stariță" care apare în editura „Cugetarea".

De sărbătorile Crăciunului „Realitatea Ilustrată" organizează 2 SPLENDIDE CĂLĂTORII la

1) PARIS

cu oprire de câte o zi la BUDAPESTA, VIENA ȘI MUENCHEN

8 zile de ședere la PARIS. Lei 9850

în care se cuprinde: trenul dus și întors, găzduire la Paris, Budapesta, Viena și München în hoteluri de prim rang, micul dejun și 2 mese zilnic, serbare de revelion, circuite în autocare în toate orașele, vizitarea muzeelor: LOUVRE, LUXEMBURG, PALATUL INVALIZILOR, PANTHEONUL, VIZITAREA ȘI MASA LA VERSAILLES și MALMAISON, automobile dela gară la hotel și înapoi la gară, bacșișurile, pașaport, toate vizele, formalități, etc.

Odată cu excursiunea la PARIS se face și una la

la

2) VIENA

(10 zile de ședere la Viena și o zi la Budapesta la înapoiere) cu prețul de

Lei 5200

în care se cuprinde: Trenul dus și întors, locuri rezervate, găzduire la hoteluri de prim rang, micul dejun și 2 mese zilnic, circuit în autocare pentru vizitarea Vienei și Budapestei, pașaport, vize, vizitarea muzeelor, automobile dela gară la hotel și înapoi la gară, serbare de Crăciun și revelion, bacșișurile, etc.

DURATA AMBELOR EXCURSIUNI 23 DEC. 1932—6 IANUARIE 1933.

Inscrierile se primesc zilnic la REALITATEA ILUSTRATĂ Str. CONST. MILLE 7—11, SECȚIA DE EXCURSII, TELEFON 324/70.

A apărut No. 2

Stânga

Linia generală a vremii

Revistă săptămânală de critică și informație politico-socială

CU URMATORUL SUMAR:

Polonia, Rusia și noi . . . . . . de D. Avram
Farsa mussoliniană . . . . » V. V. Stanciu
Masaj religios . . . . » Petre Strihan
Declinul unei grandioase concepții » Pavel Pavel
Agricultura la răspântie . . . . . » C. M. Arin
Arta și revendicările sociale . . . » H. Blazian
Simptome . . . . » E. Mihăileanu
Despre boer . . . . » C. L. Vâlceanu
Viața lui Ion Păun-Pincio . . . . » Horia Roman
Belferii și politica . . . . » Sorin Pavel
Clasele sociale în India . . . . . » Gelu Deriu
Sensul democrației lui Roosevelt . » Delinator
Antisemitismul-dogmă politică . . » N. Timur

Polemici—Cronică—Note—Spicuiri—Reflecții

8 PAGINI 4 LEI

Manual de morală practică

Inginerul iscăliturii

N'ai să te întristezi dacă vom mai vorbi odată de muncă şi îţi aduci aminte, băiatule, că noi nu suntem dintr'aceia, al cărora îndemn începe cu sfatul schilodirii pe nicovală.

Cine spunea odinioară că a munci e o datorie minţea mai puţin decât cel ce afirma că munca e o plăcere. Nu orice muncă este o plăcere. Munca implică osândă, dela natură sau dela oameni, şi ea traduce timpul de unde încetează plăcerea. Pictorul îşi scoate blocul din buzunar, interesat în drum de un spectacol, el se desfată; el munceşte atunci când trebuie să execute o comandă, când între sine şi tablou se intercalează un factor neinteligent. Toţi ne-am căutat un stăpân deştept şi l-am aflat întotdeauna mai prost decât noi.

Idealul animalului e să cugete culcat, ca pantera, îmboldită să-şi strice qvietudinea şi confortul de vânat. O natură mai solidară cu făpturile ei s'ar fi îngrijit să şi-le hrănească toată viaţa, în locul unde ele dorm, automatic, prin ombilic. Cunoşti d-ta o sprinteneală mai vie şi o elasticitate mai activă decât a fiarelor somnoroase, a căror imagine civilizată o reprezintă la domiciliu pisica?

Singur omul a născocit virtuţile silnice ale muncii — omul politic, stăpânitorul leneş, căruia i se cuvine prin drept divin sau democratic smântâna sângelui şi a sudorii. El a scris abecedare cu sugestii utile perpetuării unei situaţii care cere o mie de stăpâni peste 20 de milioane de hărnicii şi virtuţi înjugate. Ai văzut pe ţăran părăsindu-şi plugul şi pe politic desnădăjduit că piere franzela.

Un European civilizat relata batjocorindu-l, cazul unui Arab african, care ca să câştige zece centime a scos din fântână pentru calul călătorului, o ciutură cu apă. Arabul refuzând să scoată pe a doua, motiva că-i este deajuns un gologan şi că nu ar avea întrebuinţare pentru mai mulţi. Fericitul om din sudul, unde se duc rândunica şi cocorul, nu avea înţelepciunea ciorapului de lână şi a banilor albi pentru zilele negre şi Europeanul jignit, întors la presa ţării lui, i-a administrat în scris tipărit o lecţie de ironie.

Europeanul e o personalitate economică şi financiară, autorul Societăţilor de Asigurare pe viaţă, al carnetului de economii şi al deponenţei la bănci. Fără munca şi agonisirea altora aceste trei fericiri moderne devin imposibile; dispar tantiemele, salariile, gratificaţiile indispensabile bunului mers politic al celeilalte Societăţi, scrisă cu majusculă. Prevederea financiară, care-i o formă morală a defectului de avariţie, dă însă greş la câte 50 de ani odată, greşul ei catastrofal, deruta, falimentul, şi fenomenul devine tată de criză.

Am vizitat odată cu timiditate o vastă şi crâncenă organizaţie financiară din străinătate. Un palat de corectitudini severe îşi armoniza arhitectura cu greaua platoşe de metal preţios, păstrată în sfânta sfintelor de piatră cu catarămi şi balamale de bare de fier, din interiorul insondabil. O disciplină implacabilă, de fortăreaţă solemn şi rece agresivă, domina intrările, scările, coridoarele şi chiar servitorii, orânduiţi să dea ochii cu vizitatorii şi curioşii, controlaţi şi autorizaţi prin selecţiune la una din porţile exterioare, aveau o atitudine augustă şi profesau doctrina distanţei. Figuri de marmură, arabescuri de bronz şi panouri de cristal aduceau din natura dură alpestră caracterul de minereu geologic, ca să împrumute înfăţişărilor tăiate la unghiuri drepte sau boltite pe semicerc, rezerva mută a piscului şi taina prăpastiei de granit.

Toate personagiile acestui vatican al finanţei rămâneau invizibile ca însuş Făcătorul a toate, în temniţele elegante ale apartamentelor, în care un cap ca al dumitale şi ca al meu, nici mai breaz, nici mai puţin chel, hotăra o împrejurare şi rupea un eveniment. Şi dacă unul dintre viconţii, ducii, marchizii corpului aristocratic financiar, se arăta în perspectiva adâncă a unui coridor, el se manifesta nepot de Prometeu şi fiu de Zoroastru. Mişcarea lui înceată părea călare, cu coif şi scut, articulaţiile dela genunchi, dela şolduri şi coate prezintau dificultăţile savante de funcţionare ale caselor de fier, deschise pe ţâţâni încete cu ajutorul unui descântec mecanic.

Am înţeles acolo puterea de respingere şi de lepădare a lirei organizate şi secretul care fac elitele mici sociale şi politice dintr'o ţară solidare şi exclusiviste. Şi am avut pe buze, părăsind cripta uriaşă a muşiţei de briliant şi a moliei de aur, blestemul ţărănesc de prin porumbiştele şesurilor noastre, şi am zis în şoaptă, trecând pe dinaintea unui portal cu sentinelă medievală: „Arză-v'ar focul!"

Palatul de poveste încleştată din care ne-am scoborât răzvrătiţi şi sfioşi acum 25 de ani, s'a mistuit fără incendiu, rămânând intact până în ziua de azi pe dinafară dar consumat în miezurile lui; ca o coajă de ou de struţ întreagă, cu gălbenuşul şi plodul mâncate de o gărgăriţă de microscop. Saloanele, anticamerele, coridoarele adăpostesc azi pulberea venerabilă a unui muzeu. Şi nu ţi-aş vorbi adevărat dacă ţi-aş fi spus că scoborârea formidabilului blindaj în neant, într'o singură oră, atunci când s'a petrecut căderea, m'a amărât. Un singur joc impalpabil de niveluri şi de valute, a scufundat cuirasatul.

Toată munca se face sute de ani, după datini, atâta timp cât popoarele nu şi-au acordat cele cinci minute trebuincioase unei simple întrebări: „pentru ce fel de folos?" E istoria lumii de câteva sute de veacuri, absenţa unei idei minuscule, de noapte. Ideea lipseşte într'adevăr de multe ori câte un şir de veacuri. Cum le lipseşte gângăniilor intimidate de instinct, o secundă, în care s'ar fi putut întreba: „ce este omul?" In secunda următoare neamul omenesc ar pieri devastat numai de ţânţari.

Eu nu te-am învăţat niciodată să munceşti ca o poruncă şi ca o corvoadă. Alege ce-ţi place dintr'o muncă şi fă-o. Căci oricum te-ai socoti, privilegiul domină munca. Ingineria u[illegible]nei, a invenţiei, a construcţiei, a creaţiei, e bătută de ingineria iscăliturii. Un inginer câştigă cu patru iscălituri anuale patru milioane şi un fabricant îi ia cu împrumut dela bancă. Tecnica, intuiţia, geniul servesc pe omul cu iscălitură. Il găseşti pretutindeni, afară din atelier, într'un birou cu covoare moi, cu masa de sticlă şi cu o cafea pe masă: în electricitate, în canalizare, în chibrituri, în tutun.

Am experimentat şi cazul mai fin al orgoliului obraznic fără diplomă şi cu un alfabet foarte aproximativ şi al noţiunilor brute. Serviţi de o gramatică fantezistă şi de-o ignoranţă salvată prin îndrăsneală, indivizii Zero stăpânesc lipsiţi şi de meritul iscăliturii. Ba ei pot stăpâni şi cultura şi universităţile, învăţaţii şi dascălii aflându-se cu plecăciune la un bun plac de odăiaşi, deveniţi şefi, directori, preşedinţi şi prevăzuţi drept însuşire cu o perie de ghete montată pe limbă.

T. Arghezi

De ce să te străduești tu, fiule, să tocești biblioteca și banca treizeci de ani? Ca să cazi în stăpânirea slugii dela uşa caretei evoluată? Aruncă uneltele şi te culcă: somnul e bun şi pentru oameni. Puturos şi leneş, trântit pe canapea, gândul tău nu stă în loc şi se întâlneşte cu semenul tău mai trudit, întins în iarbă, pe pământ. Gândul tău se mişcă, contemplaţia ta pasivă călătoreşte, desgustul tău se face idee şi însufleţire şi se întâmplă că în vitriolul văzduhului se oxidează şi se divid în scrum de rugină, arde un timp întreg şi o lume...

T. ARGHEZI

Varia

Spiritismul în Anglia

Harry Price, unul din precursorii spiritismului ştiinţific, întrebuinţează cele mai severe metode pentru a deosebi autenticul de truc. Aşa, de pildă, pune persoanele care asistă la experienţe sub controlul electric: de cum se mişcă o mână sau un picior, circuitul electric aprinde un semnal luminos, împiedicând astfel modificarea sau determinarea fenomenelor prin voinţa omului. Totuşi, el a izbutit să fotografieze fenomene supranaturale şi chiar materializări, de autenticitatea cărora s'au convins şi asistenţii sceptici, graţie măsurilor de control luate.

Spre deosebire de Price, care nu crede decât în fenomene concrete, *Sir Oliver-Lodge* — fizician de reputaţie mondială — crede în vocile care confirmă prin gura mediilor existenţa vieţii de apoi. „Ignorantul indolent — spune Lodge — îşi bate joc de aceste glasuri, trecând legat la ochi pe lângă fenomene certe, numai pentru a nu pierde liniştea filistiană pe care i-o dă imaginea lui superficială despre univers. Până acum câtva timp n'ar fi crezut nimeni că, într'o cameră tăcută, stăm în mijlocul unui haos de voci. Astăzi, apeşi pe un buton şi difuzorul de radio face să răsune aceste glasuri. Mediul, înzestrat cu urechea mai sensibilă decât a celorlalţi muritori, e aparatul de recepţie care aude glasurile de dincolo. Ca om de ştiinţă, am colaborat la invenţia telefoniei fără fir; lucrez acum la dezvoltarea facultăţilor umane, care să poată face legătura cu a patra dimensiune, în a cărei existenţă cred aşa cum crede azi întreaga lume civilizată în succesul experienţelor cu undele herţiene.

Lady Conan Doyle vede în spiritism o religie. Oamenii îndureraţi găsesc alinarea în revelaţiile spiritiste, care le dau ştiri despre fiinţele pierdute; bolnavii suportă mai uşor moartea, ştiind că ea nu distruge, ci-i duce într'o lume nouă. Totuşi, printre milioanele de adepţi ai spiritismului, puţini au fost convertiţi în urma pierderii unei fiinţe dragi. Majoritatea covârşitoare a fost convertită de dovezile incontestabile la care au asistat. Inşelători sunt în toate domeniile, — zice Lady Conan Doyle, — există falsuri după opere artistice nepieritoare. Asta nu înseamnă că trebue să negăm existenţa adevăraţilor maeştri.

A apărut

PLASTICA 1931

de H. BLAZIAN

„In 128 pagini mari, frumos şi gingaş tipărite pe hârtie luxoasă cretată, d. Blazian ne dă o avuţie de clişee, o sumedenie de reproduceri, cum n'au mai apărut niciodată laolaltă în librăria românească: un muzeu, o pinacotecă miniaturală pentru fiecare din noi. Asemenea cărţi rare sunt totdeauna binevenite în biblioteca şcolilor, a instituţiilor şi a familiei. Pe o gravură poate gândi în linişte răsfoitorul, care nu are la îndemână o sală cu tablouri, cazul celor mai numeroşi cititori — şi străbaterea unei cărţi este uneori decisivă pentru o carieră cu preferinţele încă nedescifrate şi revelatoare".

T. ARGHEZI

MACAROANE HERDAN
BUNE EFTINE, SPORNICE

Primii paşi

La bal

Prin lungile saloane cresc valuri de lumină
Şi voaluri de mătase, de perle şi de flori
Atâtea mâini micuţe pe umere se-anină
In dansul diabolic cu agonia'n zori.

Confete, serpentine acopăr braţe goale
Şi şoapte învechite alunecă'n urechi
Măicuţa'ngândurată într'un fotoliu moale
Ascultă transportată un valţ atât de vechi!

Iar într'un colţ pe-un scaun te uiţi, sărmană fată,
Şi nici nu-ţi vine-a crede că toţi din jur petrec
Când tu ai stat tot timpul în umbră nemişcată
Te uiţi la ceas pe gânduri... şi orele nu trec.

EUG. BRATESCU

Interioare de conac...

Păşeşte moartea 'n valuri de tăcere...
Pe scoarţe româneşti şi pe divane
De vechi conac!!... Vezi încă iatagane!
Ceasloave ori ciubuce, prin unghere!...

Le 'ngroapă praful toate!... Sub icoane
O candelă stă stinsă mângâiere...
Pe-o masă vezi uitate nişte mere...
Doar şoareci umblă 'n vechile saloane.

De n'ar trezi din somnu-i pe boer
Stăpân a tot ce vezi că e sub cer...
Drum, grîie, aur, sate pînă 'n zare...

Ce 'ncet cu încet... rămîne de nu are
Nimic, nimic.. Aşteaptă de-i cad anii...
Ce-i numără pe boabe de metanii.

* * *

Bătrâna stă 'n cerdacul conacului... şi fin
Lucrează 'ncet cu acu 'n tăcere şi senin...
Privind... grădina, nucii şi larg întins de văi...
Când iată o trăsură!... Ce pocnet... zurgălăi!...

Ea vine către curte, coteşte lângă iaz
Copiii dau cu pietre şi 'n urma ei fac haz.
Salonul se deschide cu vechi aurării...
Mătăsuri, catifele, ce stau de ani pustii.

Statui de Saxa! Fine goblinuri! Un bâtlan
Vânat pe iaz de unul de-ai casei într'un an.
Bătrâna ochelarii pe nas şi-i pune şi
Incepe împrejuru-i mereu a tot privi.

Aşează pe-o mesuţă mai bine un bibelou
In cui, întoarce încă de un deget un tablou
Şi sună ca să vie în grabă servitorii...
Trăsura uite-o 'n goană trecând în dreptul morii.

Bătrâna se grăbeşte... Iar sună! Dă porunci
Trăsura însă uite-o... se perde printre lunci...
Salonul se închide! Ea, ese în cerdac
Să ducă iar ştiuta ei viaţă de conac.

* * *

— „Să vie toţi argaţii! Ca satele s'adune
Copaci întregi pe focuri... Şi 'n marile ceaune
Să fiarb' aproape o turmă întreagă de berbeci
Şi nouă poloboace de vin să dea din beci!"

Aşa! Striga odată 'n conacu-i un boer.
De viaţa lui credea-i că-i furată din Homer
Juca un nor de sate voioase 'n curtea lui
Aşa o curte, o lume să umbli astăzi nu-i...

Voinic împrejmuită... de nuci, cireşi şi meri
Un stup ce-i plin... şi oameni aduc mereu poveri
Şi carele 'ncărcate tot vin!... Privind câmpia
El pune lăutarii şi bea cu pălăria...

Horeşte cu plăcerea şi noru 'ntreg de sate
De uită să ia biciul şi uită de păcate...
Imbrăţişe poporul... sărută lăutarii...
Şi hora lor, arată:... pămîntul cît de tare-i...

V. IORGA

Vocaţie

La uşă o tăbliţă cu indicaţia: „Casseria". Inăuntru, într'o cameră nu prea încăpătoare, învălmăşeală, ca la pâine în timpul războiului, şi căldură, demnă concurentă a celei din luna lui Cuptor. Ce să mai vorbesc de calitatea aerului? Dacă n'aşi fi fost pregătit de inscripţia de afară aşi fi putut crede că se fac demonstraţiuni cu gaze otrăvitoare.

In faţa unei tejghele, băeţi şi fete înşiraţi pe câteva rânduri aşteaptă, nerăbdători, să-şi descarce buzunarele de câteva mii de lei, în schimbul unui petec de hârtie ce poartă numele de „chitanţă". In dosul tejghelei, încasatorul banilor, domnul secretar, face curte, în văzul tuturor unei dudui introdusă printr'o uşă laterală şi discretă.

Cei ce sunt în rândul din faţă îşi spun numele şi sunt înscrişi în chitanţier.

Intre un Popescu Haralambie şi Dragomirescu Constantin declamate cu vocea tare şi răsunătoare se aude din când în când un Finţescu Irina, spus de o voce de primadonă, proprietatea unei dudui cocoţată pe cei 10 cm. ai tocurilor dela pantofi. O serie achită şi pleacă, o alta se înghesuie să-i ia rândul. E cald şi năbuşitor. Toţi s'au transformat pe loc în fabricanţi de apă. Fiecare are ocazia să-şi facă bae fără multe pregătiri. Casierul-secretar, învăluit în rotocoale groase de fum, continuă complimentele faţă de duduia de lângă el, care se arată că-i primeşte curtea, şi nu se interesează decât rareori, în treacăt, de candidaţii la înscriere. Se vede treaba că menirea lui e de a-şi juca, în faţa noastră, aventura amoroasă. Şi-a adus însă aminte, însfârşit, de atribuţia sa şi cu un aer plictisit şi dispreţuitor începe să scrie nume în chitanţier.

Sunt în rândul întâiu la margină. Se apropie momentul să mă recomand.

In spate, o domnişoară, cu capul pe umărul meu. Pentrucă tot timpul nu prea dădusem atenţie, şi luasem un aer indiferent, la toate îmbrâncirile ei care voiau să însemne... „să-i ofer locul" m'am hotărât la un gest cavaleresc: să-i permit să-şi spună numele, deşi era un rând în urmă, înainte de a mi-l rosti pe-al meu. Vecina îmi mulţumeşte zâmbind semnificativ. E cu siguranţă provincială venită la Bucureşti să facă cât mai multe cunoştinţe cu băeţi şi să se înscrie şi la Facultate. Minoră, singură, independentă şi de sine-stătoare va întrebuinţa timpul cât mai cu folos: se va plimba toată ziua şi va veni la cursuri numai în dimineţile când nu vor fi matineuri la cinematograf. Deşi e drăguţă şi elegantă nu-i răspund decât un „pentru nimic" deabia venit pe buze „merci-ului" ei mieros şi provocator.

După ce i-am aflat numele, mi-a venit mie rândul, de a mi-l face cunoscut.

Fără a întinde mâna pentru a întâlni o alta, mi-am lungit gâtul şi cu vocea îngroşată, pentru a face atmosferă, m'am recomandat. M'au privit toţi cei de faţă, dar n'am cetit pe figura nimănui bucuria de a mă fi cunoscut. N'am auzit nici un fel de „îmi pare bine" aşa că am fost scutit de „nu mai puţin". După ce mi-am rostit numele însă, secretarul, neridicându-şi ochii din registru, a murmurat „nu era nevoe". Ce se întâmplase? Chitanţierul se isprăvise tocmai la mine. Am trebuit să mai aştept încă destulă vreme până să-mi vină din nou rândul.

Dela „casserie" am intrat la „secretariat". Aici aceeaşi atmosferă ca şi în odaia de unde venisem. Candidaţii înşiruiţi formau o coadă lungă. M'am resemnat şi am rămas la urmă de tot. In vreme ce alţii veneau să ocupe ultimul loc, mă bucuram că nu mai sunt „coada cozii" şi ţinta privirilor câtorva — nelipsiţi de altfel dela nici o ocazie — „chibiţi" ce veniseră să-şi însoţească, poate, vreun prieten. — Inscrierile merg greu. — Spirite sărate, sau lipsite de acest condiment făceau atmosfera — mirositoare şi copleşitoare — mai înviorătoare. Inaintea ghişeului, de după care stă atot-stăpânitor domnul secretar, între două bare solide de fier, nu prea depărtate între ele, sunt striviţi cei ce parvin — e de altfel ultima etapă — şi care vor isprăvi îndată cu predarea actelor. Figura secretarului nu se vede. I se aude însă vocea puternică făcând mereu observaţii. Nu disting decât „diplomă"... „petiţie"... „fotografii"... „timbre"... etc.

Ajung să intru între cele două bare. Impins de doi vecini am simţit pentru prima oară „puterea barei". M'am gândit atunci la viitoarea mea carieră — mă înscriam doar la Facultatea de Drept: — şi mi-am dat seama de cele ce voiu avea de îndurat. Făcând apel la toate forţele mele am împins şi eu în vecinii mei şi i-am făcut să simtă la rândul lor ceeace înseamnă cariera advocăţească şi mai ales „bara". Deşi eram pregătit pentru replică ei n'au ripostat ci s'au dat îndărăt. Primul meu succes la „bară". Stăteam deja de 3 ore în picioare. Secretarul nu se grăbea deloc. Dacă nu avea lângă el o dudue căreia să-i facă declaraţii, se distra cu telefonul, cerând mereu alte numere.

Când să-mi vină rândul la ghişeu şi-a adus aminte să se uite la ceas. Era târziu. Mi-a spus: „Vino dumneata mâne" şi a făcut să alunece un geam mobil ce a astupat automat cadrul prin care se comunica. Până să spun ceva servitorul se şi grăbi să stingă lumina. Am plecat. A doua zi, după alt stagiu la înghesuială, am izbutit să termin.

Iată-mă înscris la Facultatea de Drept.

Părinţii şi rudele voiau să mă vadă inginer. Nu sunt eu „copilul minune care în clasa I-a primară ştiam pe de rost toată „tabla înmulţirii"?

„Pe ista inginer să-l facem", puseră rezoluţia cei în măsură, iar eu plângeam că vreau să mă fac „austronom". In timpul liceului însă am avut ocazia să mă conving de aptitudinile mele pentru matematică. Trăgeam la ea invers decum aleargă cânele întărâtat de vre-un copil, după pisică. Dar „Dreptul" mi se potriveşte? Evident! Colegii mei o vor mărturisi, sunt sigur. Dacă ezită le voi aduce aminte. Aţi uitat că eu sunt acela care fiorosului director ce-l pedepsise pe colegul nostru... am avut curajul să-i adresez în plină mânie „în numele întregii clase" „iertaţi-l" şi că pe neîndupleacatul profesor de latină, într'o zi în care nu învăţasem nimeni nimic, am avut puterea să-l conving „să ne mai explice încă odată, că n'am înţeles".

LIVIU FLODA

INCĂLŢĂMINTE IDEALĂ
din toate punctele de vedere la
GH. ENE FILIPESCU

Sărbătorirea lui Gerhart Hauptmann

Germania a sărbătorit cei şaptezeci de ani ai lui Gerhart Hauptmann.

Numele lui înseamnă nu numai numele unui mare scriitor al literaturii contimporane, el evocă o întreagă epocă în istoria Ideilor. Generaţiile din jurul lui 1889-90, al căror reprezentant intelectual este, au trăit clipe de exaltare care amintesc beţia turbulentă din epoca *„Sturm und Drang"*. Aceste generaţii, care-şi zic Rea-idealişti, simţeau în tinereţea lor pulsaţiile întregului popor german în plin dinamişm de ascensiune. *„Es war Frühling und alles Holz stand in junger Saft"*, zice Nietzsche despre aceste vremuri.

Profeţi se ridicau, blesteme şi imprecaţiuni tunau şi fulgerau împotriva politicii realiste care a împins pe Kleist la sinucidere, a lăsat pe Lilienkron în mizerie şi nu a făcut nimic pentru artă şi literatură.

Burghezia patriciană se simţea jignită în rafinarea gustului ei discret, de gustul prost pentru strălucirea vulgară a pietrelor preţioase false şi a imitaţiilor grosolane ale metalelor preţioase, pe care le preferau noii îmbogăţiţi şi parveniţii.

Socialismul creştea fără a fi încă ameninţător, deşi au fost în această vreme atentate răsunătoare şi manifestaţii uriaşe. In politica lui Bismark, încercările de înăbuşire şi de sugrumare ale mişcării populare alternau cu aşa zisele *sozialisten Gesetz*, legiuirile socialiste, prin care, când se scotea botniţa, se căuta a se arunca momeala asigurărilor sociale fiarei care începuse să se sbată în lanţurile sale. In operele intelectuale se simţea ecoul socialismului în forma unui idealism populist şi a unor dulcegi visări universitare, aşa zisul socialism de catedră.

Masele ca şi intelectualii năzuiau spre Berlin, *„Millionenstadt"* oraşul fără tradiţii, unde s'ar fi găsit singurul mediu ce ar îngădui libera clocotire în care avea să se făurească sufletul cel nou al unei naţiuni. Aci urma să se pregătească elanul vital al poporului german, şi numai aci putea să circule în voie seva primăvăratică despre care vorbeşte Nietzsche, dar să se săvârşească şi acel *„Fäulniss vor der Reife"*, descompunerea înainte de maturizare, a acestei creşteri forţate, cu toate otrăvurile şi veninurile sale.

Excitantul literar al acestei imense frământări sufleteşti fu naturalismul, iar Berlinul, centrul său cel mai important.

Dintre naturalişti Zola este acel ce a dat formula tinerilor scriitori germani în căutarea unei arte înrudite cu cerinţele sufletului lor şi a unei technice de care erau încă cu totul lipsiţi.

In adevăr technica literaturii germane din acea vreme era o technică migăloasă, fără amploare şi în schimb fără fineţe psihologică în acumularea amănunţimilor sale. De la Zola au căpătat scriitorii germani îndrăzneala de a mânui în plin materialul uman, puterea de a evoca masele şi acel suflu de eliberare, acel curent de sinceritate şi răzvrătire, care se simte în arta şi literatura de pe atunci şi al cărui răsunet se răsfrânge şi în drama lui Gerhart Hauptmann *„Die Weber"* din 1902.

Trebuie însă să constatăm din primul moment că ceeace atrăgea pe tinerii scriitori germani spre Zola nu a fost preciziunea şi fidelitatea observaţiei, caracteristică naturalismului. Ei au fost impresionaţi de romanticul, fantezia şi lirimul care izbucneau în realismul lui Zola şi-l colorau în datele mărunte ale observaţiei. G. Hauptmann, reprezentantul cel mai de valoare al naturalismului german, depăşeşte şi tinde mereu să depăşească mediul real a cărui substanţă este însăşi substanţa operei sale. Succesul dramei sale celei mai realiste „die Weber" se datorează în special darului de a scăpa mereu din crudităţile realului în domeniul visului şi al imaginaţiei, şi a ceda mereu tendinţei sale de a preschimba acest real şi a-l transpune colorându-l în domeniul artei.

La toţi naturaliştii germani se observă de altfel credinţa că realul nu trebue redat în ce are mai urât, mai banal, mai vulgar, spre a fi credincioşi şi exacţi în obser vaţia universului. Naturalismul german rămâne în tradiţia realismului unui Goethe sau Albert Dürrer, după care a reda realul înseamnă a căuta frumosul în ori ce înfăţişare a realului, oricât de umilă şi de prozaică ar fi, pentru că frumuseţea există în orice înfăţişare a lumii sensibile pentru cel ce ştie să o caute şi să o descopere. Naturalismul german rămâne de fapt un idealism care are ca ideal conformarea cu realitatea.

„Tăcutul Huptmann" cum îl porecliseră prietenii din tinereţe, receptiv şi intuitiv, fire deschisă la toate variaţiile sensibilităţii, la toate diversităţile de gândire, pare că vrea să se lase impregnat de toate curentele din veacul său.

Autodidact, el are gustul şi devoţiunea pentru ştiinţă a generaţiei sale. Ascultă cursurile lui Haeckel la Jena, studiază Sociologia la Berlin, Psicho-fiziologia la Zürich, iar cursul lui Max Müller asupra Istoriei Religiilor hrăneşte misticismul fundamental al sufletului său.

Acest misticism îl fereşte poate, de a se robi dogmatismului din vremea sa şi îl apără „de barbaria pozitivistă", ca şi de jugul tiraniei formulelor literare ale naturalismului şi neoromantismului.

Cu cât pătrunde mai adânc ştiinţa veacului cu atât mai întunecat şi mai nepătruns pentru gândul său, devine misterul lumii, mai dureroasă întrebarea fără de răspuns în faţa complexităţii universului, dar mai neogoiată dorinţa sa de a căuta mereu alte şi alte răspunsuri, tot alte şi alte soluţii.

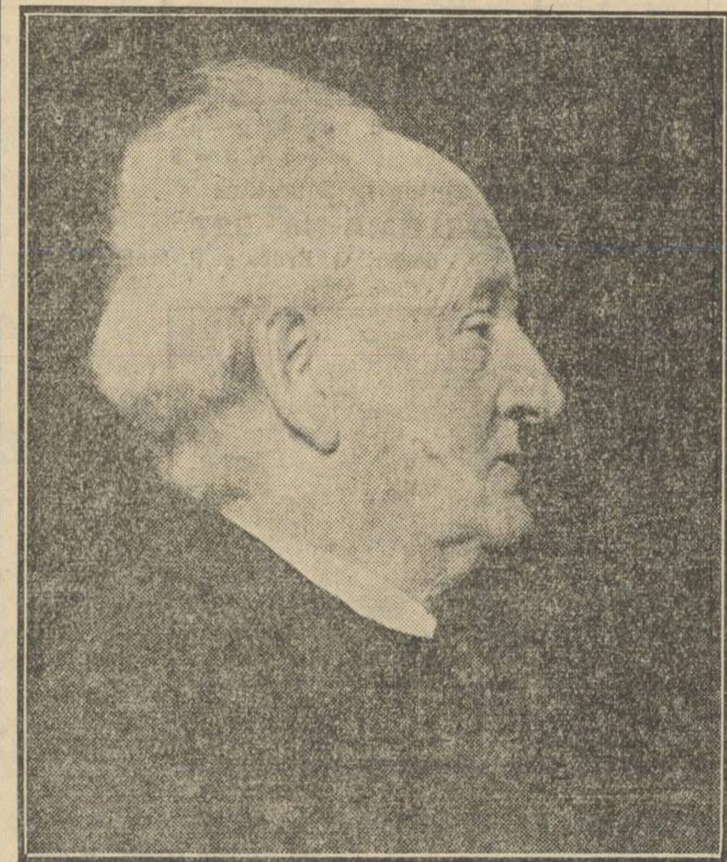
El nu urmăreşte decalcarea exactă a realităţii pe care o consideră convenţională, ci sub această realitate caută să prindă viaţa în misterul înfăptuirii sale.

Având norocul să-şi petreacă adolescenţa printre ţăranii din Silezia şi în strânsă legătură cu proletariatul din Berlin, şi-a putut păstra personalitatea viguroasă, seva fierbinte şi iute rămasă din acest contact cu fiii pământului şi varietatea primitivă a omenirii, care face să-i înflorească stilul şi să i se împrospăteze creaţia.

Literatura pentru el este numai o posibilitate de a prinde şi exprima viaţa în devenire, puterea de a reda permanentul uman sub accidentul trecător, al realităţilor actuale. De aceia se resimte cu aceiaşi putere de adevăr, deşi sub înfăptuiri atât de diverse, spiritul de revoltă al ţăranilor de acum patru sute de ani în *„Florian Geyer"*, ca şi acel al proletarilor din drama sa *„Die Weber"*, cu toate nuanţele coloritului lor diferit.

Dar pentru a se realiza astfel el a înţeles cu luciditate cât de necesare şi ineluctabile sunt cerinţele unei technice desăvârşite ce nu îngăduie nici un fel de formulă rigidă şi strimtă. Iar la posesiunea unei asemeni technici el nu ajunge decât trecând mai întâi prin atelierele de sculptură din Berlin şi Roma. Aci el nu devine sculptor, dar capătă planuri în compoziţie fără a pierde viziunea depărtărilor vaporoase ale poeziei romantice. Apoi a fost actor pe scena din Berlin, ceiace i-a dat ştiinţa scenei şi technica teatrului.

Viaţa sa însăşi este astfel organizată încât să poată produce după o economie înţeleaptă şi activitatea lui să se desfăşoare într'un ritm în care stabilitatea, repaosul, să alterneze cu elanul, dinamismul şi aventura. Prin călătoriile depărtate peste graniţă, în America, Italia şi Grecia, orizontul său sufletesc se lărgeşte şi experienţa sa se îmbogăţeşte şi se diversifică. De aci realul său atât de deosebit de acel al contimporanilor săi, din primele opere de tinereţe, de la *Promethidenlos* până la *„Griechische Garten"* ori la *„Der Bogen des Odysseus"*.

G. Hauptmann

Deşi a scris multe nuvele, romane şi câteva comedii dintre care *„Biber Pelz"* este una din cele mai bune din repertoriul teatrului din Berlin, drama rămâne mijlocul de expresiune cel mai potrivit talentului lui G. Hauptmann. El nu descrie, nici nu interpretează. Forţe şi aspiraţii sunt în prezenţă. Din conflictul lor se încheagă destinul omului, izolat în natură, ca şi între semenii săi, sfâşiat de năzuinţa de a se elibera din „totul" în care este înlănţuit, sângerând de durerea de a se simţi izolat.

Marii săi singurateci, pastorul *Vockert, Florian Geyer*, şeful revoluţionar, visătorul *Gabriel Schilling* care întinde braţele ca să-l primească marea în adâncurile ei, toţi simbolizează lupta dintre năzuinţa omului de a se izola spre a se realiza şi neputinţa de a se izola fără a se simţi zdrobiţi de povara singurătăţii. Tragicul lui Hauptmann este tragicul însuşi al destinului omenesc: neîmpăcat cu sine însuşi, menit, fie în lupta cu bestia ori în lupta cu îngerul, să fie mereu învins.*„Einsame Menschen"*, *„Die versunkene Glocke"*, *„Gabriel Schilling's Flucht"* sunt toate, dramele omului care se vrea izolat, dar nu se'mpacă nici în izolare. Până în clipa morţii „forma cea mai blajină a vieţii, capo-d'opera iubirii eterne" conflictul nu se rezolvă. Numai moartea poate împăca zbuciumul din sufletul omenesc şi totuşi năzuinţa omului de a lupta nu se istoveşte. El luptă *nu* pentru că are credinţa că va putea creia o lume după închipuirea sa, ci mânat de un impuls interior, de credinţa că luptând „va fi eliberat ceva din omenire" şi „va fi alungat, cu mici lovituri de baston, meschinul suflet burghez", după cum se exprimă unul din eroii în care Hauptmann a pus mult din sufletul său, Michael Kramer.

Arta cu care sunt tratate aceste drame este o artă dezbrăcată de orice podoabă literară. Personagiile vorbesc puţin, sugerând mult. Sensibilul şi suprasensibilul, ceeace se vede şi ceeace se simte fără să se vadă, învăluie personagiile ca într'o reţea, în care acestea se zbat, fie să creieze, fie să distrugă, cu toată energia lor, deşi sunt atât de neputincioase în amestecul de forţe, perceptibile sau oculte ale naturii şi ale destinului. Tragicul este în aer, o forţă invizibilă conduce drama spre deznodământ.

Dar deşi fondul, esenţa artei sale este tragicul, în nuvelele şi romanele sale *„Der ketzer von Seane"*. *„Die Insel der Grossen Mutter"*, „Der Nahr *in Christo Emanuel Quint"*, *„Atlantis"*, *„Der Apostel"*, lirismul, humorul, îmbogăţesc creaţia lui Hauptmann dându-ne o viziune a Universului mai liniştită şi mai amplă decât în dramele sale. In toată opera sa însă pluteşte un spirit de mirare şi adoraţie a misterului creaţiunii, o participare profundă la simţimântul unei omeniri care încearcă să se înţeleagă şi care tinde să se elibereze. E o încercare de a reintroduce sufletul într'o lume din care teoreticianii şi technicianii încercau să-l gonească.

IZABELA SADOVEANU

Gerhart Hauptmann

Poetul.—Dramaturgul.—Romancierul.—Filosoful

— A 70-a aniversare a naşterii sale —

Numele celui mai mare poet şi dramaturg al Germaniei contemporane — care a fost sărbătorit la 15 Noembrie a. c., pentru a şaptezecea aniversare a naşterii sale — a fost rostit pentru prima dată la noi pela 1895, când o trupă germană sub direcţiunea lui *Egger*, în turneu prin România, a anunţat la Iaşi reprezentarea dramei sociale, — (mai exact: socialiste) — *„Ţesătorii"* de *G. Hauptmann.*

Ziarele şi revistele literare conduse de câţiva scriitori socialişti, făcuseră mare vâlvă în jurul acestei opere uvriere, astfel că reprezentaţia anunţată de ansamblul german stîrnise curiozitatea publicului şi implicit a autorităţilor... Acestea din urmă, din precauţiune, au oprit reprezentarea piesei *„Ţesătorii"* chiar în seara premierei.

Curiozitatea publicului, care nu cunoştea drama, nici pe autorul ei, a fost curând satisfăcută prin tipărirea piesei în versiune românească, apărută în mica bibliotecă populară editată de librăria „Şaraga" din Iaşi.

Astfel a devenit cunoscut *Gerhart Hauptmann* şi la noi.

* * *

Marele scriitor german s'a născut la 15 Noembrie 1862 în localitatea Obersalzbrunn. A frequentat şcoala localităţii sale natale, apoi şcoala realistă din Breslau. Avea aptitudini pentru muzică şi desen, iar la 16 ani scria povestiri morale şi fantastice. La 18 ani, fiind încă în şcoală la Breslau, scrie poemele dramatice „Ingeborg" şi „Germanii şi Romanii". La 20 ani audiază la Iena cursurile lui *Ernst Häckel*, apoi întreprinde călătorii de studii în Spania, de unde trece la Genova, Neapole, Roma, în tovărăşia fratelui său, literatul *Karl Hauptmann.*

Peste frumuseţile naturii ş'ale artei, îl atrag îndeosebi mizeriile vieţii, inspirându-i compătimirea socială care-l va anima în concepţiile sale poetice, compătimirea pentru suferinţele poporului de jos, pentru cei sărmani şi nevoiaşi.

Gerhart Hauptmann, în caricatură

La 1884 *Gerhart Hauptmann* e din nou în Italia. Extaziat de grandioasa operă a lui *Michel-Angelo*, ar vrea să se consacre sculpturii, dar îmbolnăvindu-se la Roma, abandonează gândul acesta şi se devotează artei poetice, scriind la acea epocă poemul istoric „Moştenitorul lui Tiberiu" şi câteva balade în gen goethian.

La un moment dat el se decide să se devoteze artei actoriceşti, aşa că, întorcându-se la Berlin, audiază cursuri speciale de dramaturgie, dar renunţă curând, reluându-şi activitatea poetică: scrie, la 1885, poemul epic „Promethidenlos" — pe care criticii îl compară cu poemul byronian „Child Harold" — şi poema religioasă „Isus din Nazaret".

* * *

După câţiva ani, Hauptmann, consacrat definitiv literaturii, se impune prin dramele sale şi prin tendinţele operelor teatrale. Prima sa operă dramatică, „Inainte de răsăritul Soarelui", reprezentată la 1889 pe scena teatrului „Lessing" din Berlin de către „Cercul Artiştilor liberi", obţine un succes neaşteptat prin noutatea ideei, arta technică fiind pusă în serviciul societăţii. Dar vigoarea realismului lui *Hauptmann* împarte publicul şi critica în două: unii pro, alţii contra acestei arte.

Poetul german rupe într'adevăr prima lance în câmpul încă sterp al dramaturgiei realiste, în epoca în care naturalismul lui *Zola* şi al lui *Tolstoi* încep să influenţeze şi pe scriitorii germani. Criticii germani compară drama lui *Hauptmann* cu „Puterea Intunerecului a lui *Tolstoi.*

...Şi *Hauptmann* continuă pe calea sa, scriind piese sociale care se reprezintă pe marile scene germane în admiraţia publicului: „Serbarea păcii" la 1890, şi „Oameni solitari" la 1891, în care sunt tratate două drame familiare.

„Ţesătorii" a fost considerată drept o operă de propagandă revoluţionară şi provocatoare. Timpul a desminţit această apreciere eronată. *Hauptmann* n'a predicat nici când revoluţia. Dimpotrivă, e unul dintre marii apostoli ai armoniei sociale şi ai înfrăţirii. Iar în „Ţesătorii" a zugrăvit situaţia muncitorilor în Germania anului 1842. Deci un tablou istoric-social.

Dela dramă la comedie — la comedia naturalistă: „Colegul Crampton" şi „Blana de castor" căreia i-a urmat ca o complectare, „Cocoşul roş". Apoi, o fantezie: „Visul Anişoarei" pentrucă uneori viaţa e vis — şi visul realitate. De aceea această dramă poetică are şi ea o urmare: „Călătoria în cer a Anişoarei". Dramaturgul social e şi un poet, un poet de geniu.

* * *

Consacrat definitiv ca cel mai mare dramaturg al Germaniei, cu succese în teatru şi'n literatură care trec hotarele patriei sale, *Gerhart Hauptmann* alimentează scenele germane cu noui opere: „Florian Geyer", episod istoric în care zugrăveşte episoade din timpul răscoalei ţărăneşti din secolul al 16-lea, „Elge", baladă teatrală, consacrată frumuseţii feminine; „Helios", basm teatral, „Clopotul scufundat", poem dramatic, „Cântecul ciobanului", pastorală, „Schluck şi Ian", grotescă, „Michael Kramer" tragedie artistică, „Ostatecul împăratului Karl", legendă istorică, plină de fantezie şi poezie pastorală, „...Iar Pipa joacă!" şi impresionanta dramă din viaţa ţărănească „Griselda".

* * *

Dând scenei atâtea opere, *Hauptmann* scrie între timp poezii filosofice, nuvele, romane, studii, impresii, portretări culturale — fără a renunţa la teatru, căruia îi mai oferă: „Căruţaşul Henschel" şi „Rose Bernd", drame de mare efect, „Fuga lui Gabriel Schilling", „Guzganii", „Peter Brauer", „Arcul lui Odysseu", „Baladă de iarnă", „Mântuitorul alb", Indipoldi, „Dorothea Angermann", „Spuck", „Masca Neagră", „Vrăjitoarea". Cea mai nouă operă teatrală a lui *Hauptmann* este „Inainte de apusul Soarelui", pe care critica a considerat-o de vigoarea dramatică a Regelui Lear".

* * *

Tot atât de valoroase sunt şi romanele sale: *„Emanuel Quint"*, în care descrie minunat viaţa zdruncinată a unui fiu crescut de un părinte vitreg şi care îşi găseşte suprema mângâere în religie; *„Till Eulenspiegel"*, un soi de „Tuli-Buch-Oglindă" în care autorul descrie aventurile magice ale acestui tip legendar, — operă comparată cu „Faust" al lui *Goethe* şi cu „Divina commedia" a lui Dante; *„Cartea pasiunilor"*, o adevărată spovedanie autobiografică a marelui dramaturg, a cărui fantezie şi sensibilitate te scufundă în abisuri şi te ridică spre înălţimi necunoscute;

„Vanda", operă psihologică în care *Hauptmann* disecă sufletul omenesc.

La aceste opere care alcătuesc proza măiastră a lui *Hauptmann*, se mai adaogă volumele de nuvele reale sau fantastice: „Floarea Albastră", „Apostolul", „Anna", „Fantome", „Privelişti", şi câteva scrieri filosofice.

* * *

Din cugetările sale mai recente, cităm:

Arta te face să fii drept.

Oamenii poartă stâlpi, stâlpii pe oameni; poetul-opera, opera pe poet.

Eroarea inimii este cea mai delicioasă dintre erori.

O dramă trebue să se mişte singură, fără ajutorul poetului. Origina creaţiunii poetice, caşi origina vieţii, trebue să rămână necunoscută.

Omul, faţă de semeni, nu se poate linişti niciodată.

Liniştea sufletească nu este sociabilă, ea trebue ascunsă. Când o cunoaşte altul, fără să vrea o tulbură.

In artă există o singură mare actualitate pentru orice om: ea începe dela mormintele Egiptului şi dela Babilon, până în zilele noastre.

C. SATEANU

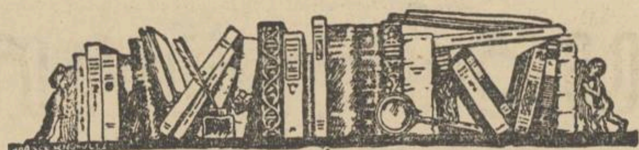
Unei Negrese

— după Charles Baudelaire —

Ai glezna ca şi mâna, subţire, şolduri pline
Ce chiar pe cea mai mândră din albe-ar prinde-o bine,
De trupul tău artiştii se'ndrăgostesc nebuni;
Mai negri decât pielea ţi-s ochii, mari şi buni.
In ţara ta albastră şi caldă eşti deprinsă,
Să ţii mereu luleaua stăpânului aprinsă,
In sticle apă rece şi-arome dulci să torni,
De lângă pat ţânţarii sburdalnici să-i întorni,
Şi, când în zori platanii foşnesc în vântul moale,
Dela bazar să cumperi banane şi curmale.
Desculţă, toată ziua în voie pleci şi vii
Şi'ngâni vechi arii care doar numai tu le ştii;
Şi când coboară seara în haină purpurină
Iţi culci alene trupul domol pe-o rogojină,
Şi visurile tale cu colibri şi flori
Sânt pline ca şi tine de farmec şi fiori.
De ce te'ndeamnă gândul, copilă fericită,
Să vii în Franţa noastră de-atâtea griji muncită,
Şi'ncredinţându-ţi viaţa matrozilor voinici
Pe veci să-ţi laşi iubiţii tăi palmieri de-aici?
Abia 'mbrăcată 'n văluri de muselin, uşoare,
Pierind de frig acolo în ploaie şi'n ninsoare,
Ce mult ai plânge traiul tău liber şi senin
Când, prinsă în strânsoarea corsetului meschin,
Prin glodurile noastre ar trebui vreodată
Să-ţi vinzi pe-o pâne vraja ta simplă şi ciudată,
Privind cum se distramă pe'neguratul cer
Fantoma tristă-a unui absent cocotier!

AL. A. PHILIPPIDE

Din volumul de traduceri din „Les Fleurs du Mal", sub tipar la „Cultura Naţională".

Antologia Dragostei și a Femeii

— Femeile, podoabele pământului, sunt făcute pentru a fi adorate și pentru a răspândi în jurul lor toate sentimentele înalte acordând ca o recompensă destul de demnă, stima și prietenia lor! *(M-me de Sablé).*

— Pentru a iubi trebue zece ani sau zece minute. *(M-me de Staël).*

— Femeia posedă pudoarea bucuriei. *(R. de Gourmont).*

— Adesea onestitatea femeilor este dragostea lor pentru reputație și odihnă. *(La Rochefoucauld).*

— Bărbații sunt cauza pentru care nu se iubesc deloc femeile. *(La Bruyère).*

— Nimic nu costă atât de scump decât femeile care nu costă nimic. *(A. de Musset).*

— Dragostea ne dă o religiune pentru noi înșine; respectăm atunci în noi o altă viață; ea devine atunci cea mai oribilă dintre nenorociri. *(H. de Balzac).*

— Nu există decât o etate pentru femei: când nu mai sunt iubite. *(Sainte-Beuve).*

— Dragostea, adevărata dragoste, este tot atât de rară printre oameni ca și geniul și frumusețea. *(Brunetière).*

— Odată ce se iartă slăbiciunile dragostei, atunci li se iartă mai ales femeilor — căci ele stăpânesc prin iubire. *(Vauvenargue).*

— Dintre toate pasiunile violente, aceia care vine mai puțin rău femeilor, este dragostea. *(La Rochefoucauld).*

— Femeile uită mai ușor pe bărbații iubiți de ele decât versurile de dragoste făcute pentru dânsele. *(Remy de Gourmont).*

— Nu există decât o vârstă fatală pentru femei: când nu mai iubesc. *(Sainte Beuve).*

— O carte asupra dragostei este totdeauna o autobiografie. *(E. Faguet).*

— Ceiace le face pe cele mai multe femei să fie puțin sensibile prieteniei, este faptul că prietenia devine fadă când au simțit dragostea. *(La Rochefoucauld).*

— Statornicia este chimera dragostei. *(Vauvenargue).*

— Dragostea odată ce a fost înfăptuită, începe puțin câte puțin a intra în agonie. *(Alice Garnier).*

— Dragostea nu este un bun exterior omului, ea este în om. *(R. de Gourmont).*

— Toate felurile de iubire sunt de aceiași natură, dar cu etichete diferite — după mai mult sau mai puțina conștiință sau ipocrizie a indivizilor. *(Alice Garnier).*

— Mijlocul cel mai eficace de a perfecționa omul este de a înobila și exalta femeia. *(J. de Maistre).*

— Numai femeile sunt capabile de un sentiment exclusiv. Indrăgostitul cel mai pasionat pentru iubita sa, tot mai este sensibil farmecelor tuturor femeilor frumoase, — pe când femeia care iubește, nu vede decât pe iubitul său. *(Sophie Gay).*

— In înțelepciunea sa, Dumnezeu a făcut pe Eva cam gălăgioasă, de frică să nu adoarmă Adam. *(Ioséphin Soulary).*

— Femeia este o durere mereu prezentă. *(Menandru).*

— Nu există pe lume o povară mai grea decât o femeie care aduce o zestre mare. *(Menandru).*

— Un om care-și pierde vederea, are consolarea de a nu mai vedea niciodată femeia. *(Menandru).*

— In toate cazurile când Femeia este numai femeie, dar complect femeie, atunci ea este absolut și nemărginit superioară bărbatului. *(R. de Gourmont).*

— Pentru cine nu mai are mamă, este încă un mijloc sigur de a fi iubit: să ai un câne, dar altul nu mai este. *(Ed. Thiaudière).*

— O vorbă de femeie: Un bărbat nu-i frumos decât în genunchi. *(J. Dolent).*

— Femeile obicinuite cu elogiile și cu manifestațiunile de simpatie, au nenorocirea să nu poată suporta gândul de a fi indiferente chiar bărbaților de care nu le pasă câtuși de puțin. *(Sophie Gay).*

— Este o mare umilință să descoperi probe de mediocritate în persoana celui ce iubești; în această supărare este mai multă rușine decât regret. *(Sophie Gay).*

— Adesea femeile sunt mai compromise de familiaritatea rece a celui pe care-l preferă, decât de manifestațiile arzătoare a unui iubit pasionat. *(Sophie Gay).*

— Vai de bărbatul care în primele clipe ale dragostei, nu crede că acea dragoste trebue să fie vecinică. *(Benjamin Constant).*

Redate și traduse de Aurel George STINO

Grandomanie

— Da, dragă, închipuie-ți că decând i-a apărut portretul pe toate cutiile de Camembert face pe Greta Garbo!

„Aș vrea să știu"

M. I. FURCĂ-TG. JIU.

Ce înseamnă cuvântul „gangster"?

„Gangster" derivat dela cuvântul englez *gang = bandă)* este denumirea dată în America — și prin extindere, și în Europa — acelor bandiți organizați după cele mai moderne sisteme, în luptă crâncenă cu societatea și autoritatea legală.

Crimele lor au devenit o ramură de activitate normală, simptom caracteristic al societății actuale americane, un soi de afacere, ale cărei beneficii se cifrează la milioane de dolari.

Gangsterii dispun de ultimele perfecționării technice în materie de armament, mijloace de comunicație și lucrează cu o metodă remarcabilă, care derutează într'o mare măsură mijloacele de urmărire polițistă. Ei sunt organizați pe baza principiului diviziunii muncei: unii din ei *„bootleggers"* sunt specializați în contrabandele de alcool, — o afacere din cele mai rentabile pentru perioada regimului „uscat" din Statele Unite.

Alții, așa numiții *„racketeers"* prelevează prin mijloace de șantaj, diferite tribute forțate de la marii comercianți și industriași yankei.

Cei care nu se supun în această privință sunt în genere pedepsiți prin represalii severe.

Misiunea de a suprima pe „indezirabili" este încredințată categoriei *„Killers"* (ucigașii). Răpirea micului Lindbergh, eveniment care a sguduit nu de mult întreaga lume civilizată, precum și episoadele vieții aproape fantastice a lui Al. Capone, înfățișează aspecte din cele mai sugestive ale acestui fenomen paradoxal pentru civilizația modernă a noului continent: existența gangsterilor.

UN VECHIU CITITOR-ORĂȘTIE.

Ce carte de popularizare în limba franceză îmi recomandați pentru a mă familiariza cu teoria relativității a lui Einstein?

Vă recomandăm: *„Initiation aux théories d'Einstein" (La relativité expliquée sans formules)* de G. Moch, editura Larousse, Paris.

I. LEON-PIATRA NEAMȚ.

Ce cuprinde volumul recent al scriitorului german Emil Ludwig despre „Mussolini" și ce lucrări mai există de acest autor în limba franceză?

Recenta lucrare *„Entretiens avec Mussolini"* de Emil Ludwig, apărută în editura franceză Albin Michel reproducea, aproape fără comentarii textul complect al convorbirilor pe care scriitorul german le-a avut cu dictatorul Italiei.

Ludwig, care s'a specializat oarecum în zugrăvirea marilor personalități din istorie, se ocupă în timpul din urmă cu retrasarea câtorva figuri contemporane mai de seamă: Stalin, Mussolini, etc.

Cu întemeietorul fascismului italian, a avut cinci convorbiri îndelungate, care, relatate în mod amănunțit, constitue cele 5 capitole ale lucrării. Iată și tema acestor capitole: 1) Școala unui om de stat. 2) Metamorfoze politice (socialism, naționalism, etc.). 3) Despre putere. 4) Despre dictatură. 5) Despre geniu și caracter.

In afară de cartea menționată, mai există de Ludwig în traducere franceză, următoarele volume: *„Goethe"*, *„Napoleon"*, *„Bismark"*, *„Guillaume II"*, *„Juillet 1914"*, *„Le monde tel que je l'ai vu"* și *„Versailles"*.

AL. TRAIAN MARINESCU-ALEXANDRIA.

Ce însemnează instinct „gregar"?

Instinct de turmă (Dela latinul *grex, gregis = turmă).*

I. PALADE-LOCO.

In ce constă proectul de calendar cu 13 luni?

Acest calendar, propus în 1931 de d. M. B. Cotsworth, directorul „Ligii internaționale pentru calendarul fix" și expertul „Societății Națiunilor" în chestiunea reformei calendarului, prezintă următoarele caracteristice:

Anul cuprinde 13 luni, toate de câte 28 de zile, plus 1-2 zile albe (zile zero). Avantajele care decurg din această împărțire, sunt numeroase. Citâm câteva din ele:

1) Toate lunile sunt egale și cuprind exact patru săptămâni. 2) Zilele săptămânii cad întotdeauna la aceiași dată a lunii. Calendarul se reduce astfel la cea mai simplă expresie și toate lunile anului se exprimă printr'un simplu indicator de 28 de cifre, repartizate într'un patrat.

M. RUDEANU-LOCO.

Ce lucrare românească de pedagogie îmi recomandați?

Vă recomandăm *„Cursul de Pedagogie generală"* de G. G. Antonescu, editura „Cartea Românească".

I. BRATU-IAȘI.

a) Care sunt operele scriitorului Al. O. Teodoreanu?

„Hronicul măscăriciului Vălătuc" și *„Mici satisfacții"* ambele în editura *„Cartea Românească"*.

b) Care e cea mai frumoasă biografie romanțată apărută în timpul din urmă?

Una din cele mai reușite opere în genul acesta este *„Viața lui Disraëli"* de *André Maurois*, a cărei traducere românească a apărut în editura „Adevărul"

L. SIMIONOVICI-BRĂILA.
S. SIMIONOVICI-BRĂILA.

Care e teoria râsului după Bergson?

In lucrarea sa *„Le rire" (Bibliothèque de philosophie contemporaine — Felix Alcan)* Bergson, analizând mecanismul intim al râsului, găsește că sub aspectele cele mai variate, resortul lui este întotdeauna reductibil la acelaș fenomen fundamental. Anume, întotdeauna situațiile ce provoacă râsul au la baza lor o mecanizare, o artificializare, o rigidificare, care contrastează într'un mod tranșant cu caracterul natural de viață și ca atare dă naștere efectului specific comic.

S'a pus sub tipar ediția a II-a din:

ȚĂRANI ȘI TÂRGOVEȚI

ROMAN de I. ȘT. Ioachimescu

280pagini — 40 lei Editura „Adeverul" S. A.

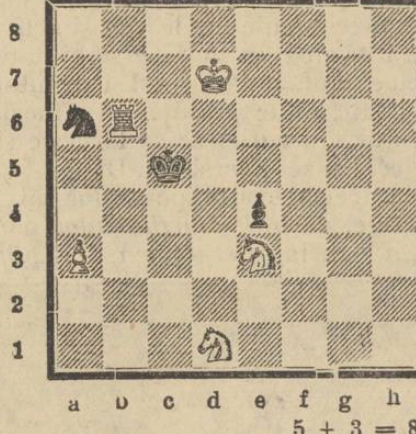
Cronica Șahului

PROBLEMA No. 526

de **S. Thau**, București.

(inedită)

— Dedicată D-lui G. Fuhlendorf —

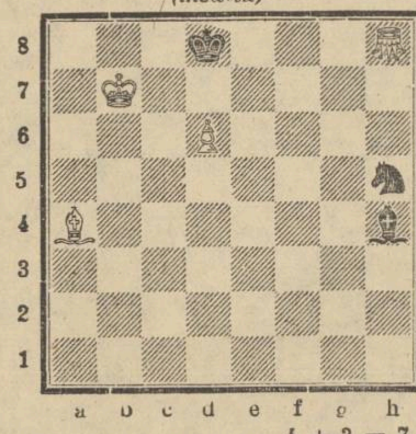
5 + 3 = 8

Mat ajutor în 2 mutări.

PROBLEMA No. 527

de **Dr. G. Erdös** și **F. Meisl**, Viena.

(inedită)

4 + 3 = 7

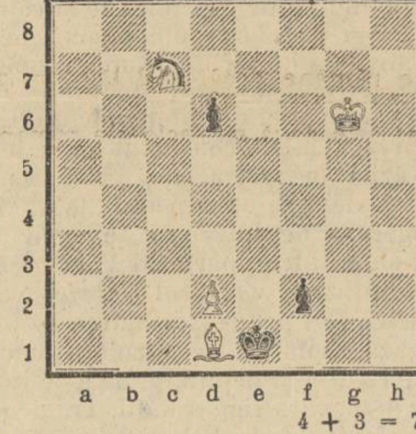
Mat ajutor în 2 mutări.

PROBLEMA No. 528

de **Andrei Gross**, Hațeg.

Motto: **„Opus 1"!**

(inedită)

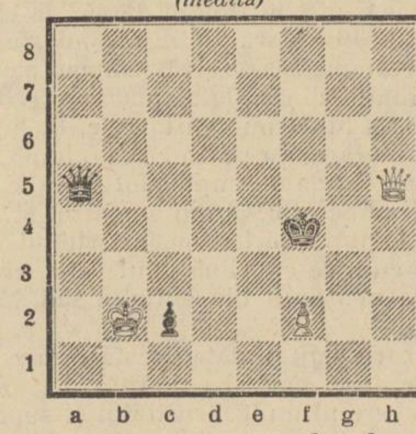
4 + 3 = 7

Mat ajutor în 4 mutări.

PROBLEMA No. 529

de **Hans Schaffer**, Viena.

(inedită)

3 + 3 = 6

Mat maximal invers în 3 mutări cu aceleași piese.

Selbstmatt in 3 Zügen Gleichstein-Längstzüger.

Rectificare. — Problema exclusă din concursul de deslegători, care a mai apărut și în „Deutsch. Märchenschztg" No. 8 din 1932, poartă No. **500** (P. Leibovici), iar nu No. 509 cum s'a tipărit din eroare.

PARTIDA No. 126

Jucată la concursul internațional din Berna în Iulie 1932.

Alb : Prof. Naegeli. **Negru : Euwe.**

Apărarea lui Alechin

1. é2—é4, Cg8—f6 ; 2. é4—é5, Cf6—d5 ; 3. d2—d4 d7—d6 ; 4. c2—c4, Cd5—b6 ; 5. f2—f4, Nc8—f5 ; 6. Cg1—f3, la Nd3, ar fi urmat: N×d3 ; D×d3, d×é ; f×é, c5 ! și negru ajunge la slăbirea centrului adversar. 6...., d6×é5 ; 7. f4×é6, é7—é6 ; 8. Cb1—c3, Cb8—c6 ; 9. Nc1—é3, Dd8—d7 ; 10. Nf1—é2, 0—0—0 ; 11. Dd1—d2, f7—f6 ; 12. é5×f6, g7×f6 ; 13. 0—0, Th8—g8 ; 14. Tf1—d1, Dd7—g7 ; 15. Né2—f1, Cc6—é5 ! ; 16. Cf3×é5, f6×é5 ; 17. Dd2—f2, Nf5—g4 ! ; 18. Td1—d2, é5×d4 ; 19. Né3×d4, Td8×d4 ; 20. Td2×d4, Nf8—c5 ; 21. Td4—d8+, Tg8×d8 ; 22. Df2×c5, Td8—d2 ! ; 23. Cc3—é4, Td2×b2 ; 24. Cé4—d6+, Rc8—d7 ; 25. Cd6—b5, la C×b7 ar fi urmat Nf3, 25...., Rd7—c8 ; 26. Ta1—é1, Rc8—b8 ; 27. Té1—é5, Ng4—f5 ; spre a împiedeca Tg5. 28. Dc5—d4, Tb2—d2 ! ; 29. Dd4—é3, Td2—d1 ; 30. Rg1—f2, față de amenințarea Nd3, regele alb caută să se apere singur. 30...., Dg7—f6 ; 31. Nf1—é2, Nf5—é4+ și alb abandonează.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Curiozități

Radium artificial

Astăzi, după 34 de ani dela descoperirea radiumului, se știe că valoarea lui stă în puterea ce are de a descompune atomii, cu violența unor puternice explozii. Față de forța produsă de aceste explozii, ecrazita și dinamita sunt niște biete jucării. Intr'un gram de radium se descompun 30 de miliarde de atomi pe secundă și totuși, ca să se epuizeze și să se transforme în alte corpuri toți atomii dintr'un gram de radium, e nevoie de 2.400 de ani.

Energia dintr'un gram de radium ar putea ridica la 34 de metri deasupra apei un transatlantic de 50 de mii de tone. Căldura rezultată din descompunerea acestui gram ar putea evapora 100 de milioane de litri de apă. Dintre cele trei feluri de raze produse de descompunerea atomilor de radium, cele mai prețioase în terapie și tehnică sunt razele Gama, — niște vibrațiuni asemănătoare luminii, a căror natură nu-i încă bine determinată.

Dată fiind raritatea radiului în natură, e firească dorința omului de a-l înlocui printr'un surogat. Se fac de mult cercetări pentru producerea artificială a unor raze similare cu razele Gama.

Americanul Dr. W. Coolidge a construit de curînd un aparat de dimensiuni gigantice în care un curent electric de tensiune uriașă (1 milion de volți) accelerează viteza electronilor până la aproape 300 de mii de kilometri pe secundă. Acești electroni se lovesc de-o ferestruică de nichel, foarte subțire (1500 de ferestruici suprapuse n'ar atinge grosimea unui milimetru), prin care atomii aerului nu pot trece, dar pe care electronii o străbat ca pe o sită rară. Ceiace iese din aparat în aerul liber nu-i altceva decât un mănunchiu de raze Gama. Un singur aparat poate produce o cantitate de raze Gama mai mare decât aceia care o poate produce toată comoara de radium existentă azi. Efectul razelor Coolidge e identic cu al celor de radium: ele transformă gazele în corpuri solide, distrug celulele animale, etc. Tensiunea electrică din noul aparat poate fi încă sporită. In ultimul timp s'au făcut experiențe cu tensiuni de peste 2 milioane de volți.

Giuvaerurile împăratului Maximilian

Impăratului Maximilian al Mexicului (nefericitul frate al lui Franz Iosef I) i-a urmat președintele Porfirio Diaz, care i-a confiscat toată averea în folosul statului mexican. La izbucnirea revoluției, în 1911, Diaz fiind demis, a dus giuvaerurile rămase dela Maximilian pe bordul vasului *Merida*, care mai târziu s'a ciocnit cu alt bastiment și s'a scufundat. Toate încercările făcute pentru a scoate la suprafață aceste valori, au eșuat. In curând se va face însă o nouă încercare, cu mijloace tehnice moderne. Auzind despre acest proect, un negustor de pește dela Londra pretinde că ar fi fiul nefericitului împărat Maximilian și că astfel, are drept la comoară. Pescarul susține că a văzut lumina zilei la Vatican, după întoarcerea împărătesei Charlota în Europa și că apoi a fost adus și crescut la Londra. El va dovedi cu documente aceste afirmațiuni, imediat ce se va scoate comoara.

Viitorul civilizației

La al treilea congres internațional de eugenetică, ținut de curând la New-York, *Leonard Darwin, fiul* nemuritorului autor al teoriei speciilor, a prezis ruina civilizației apusene dacă nu se fac în cel mult o sută de ani reformele preconizate de eugenie. Darwin a fost susținut și de celebrul savant american *Osborn*, care a arătat că numai selecționarea poate împiedeca degenerarea omenirii. După părerea lui, problemele dificile rezultate din înmulțirea indivizilor inferiori, din prisosul de populație și din tragedia șomajului, nu pot fi soluționate decât ameliorându-se rasa umană prin selecționare și prin controlul nașterilor. Așa cum e preconizat azi, acest control e o sabie cu două tăișuri, fiindcă atinge de o potrivă elementele sănătoase ca și pe cele degenerate. Cei ce susțin că vor să libereze femeia de suferințe și de povara apăsătoare a maternității, uită că datoria supremă a femeii e să conserve specia.

Alt membru al congresului, *Sir Bernard Mallet* din Londra, preconizează sterilizarea degeneraților. *Dr. Sanders* din Rotterdam e însă de părere că despopularea nu e un fenomen de ordin biologic, ci mai mult unul de ordin moral și cultural. Femeile nu mai sunt conștiente de rolul lor. Teoria „egalității drepturilor pentru ambele sexe" e falsă nu numai din punctul de vedere psihologic, ci și din cel social și politic. Bărbatul și femeia își au fiecare chemarea în lume; a femeii e familia. Intelectuala mai ales, trebue să fie conștientă că idealul suprem al femeii e căsătoria și familia.

A apărut Ediția I-a

IN PREAJMA REVOLUȚIEI

LUTUL...

roman de C. STERE

Editura „Adeverul" S.A. Prețul Lei 80

A APARUT

CIOCOLATA

ROMAN de Tarassoff Rodionoff

Revoluția rusească a răsturnat o uriașă împărăție, a schimbat așezări de veacuri, a orânduit pe alte baze administrația de stat, comerțul, agricultura, industria, școala, viața de familie.

Numai un lucru n'a putut schimba: oamenii au rămas aceiași, cu interesele lor mărunte, cu viții și cu patimi, cu intrigi și minciuni, cu prostia lor, cu ignoranța lor.

In acest roman vedem cum se mișcă oamenii vechi, în mijlocul vremurilor noi. Nepotrivirea aceasta duce la sacrificarea unui vechi revoluționar, care întrupează tot avântul și toată ideologia nouei orânduiri.

Iată-l judecat și condamnat la moarte, pentru o vină pe care nu o poate înțelege, pe care n'a săvârșit-o.

El va fi împușcat, în vreme ce în depărtare plânge o soție chinuită, de a cărei fuste se agață două făpturi blonde, cu fețele istovite de lipsuri și mizerie...

EDITURA ADEVERUL PREȚUL LEI 40.—

Cărți și Reviste

Literatură pentru copii

Paul Hazard, profesor la Collège de France, subtil eseist și unul dintre cei mai pricepuți cercetători ai literaturii comparate, spunea de curând într'o carte despre literatura pentru copii că această literatură este de dată relativ recentă. Asta înseamnă că literatura scrisă *intenționat* pentru copii a apărut de curând.

Intr'adevăr — după cum afirmă tot Paul Hazard — a trecut multă vreme până când scriitorii s'au gândit că și copiilor le-ar trebui o literatură. A trecut mult cu alte cuvinte, până când copiii au început să fie considerați drept un public, — un public cu gusturi, predilecții, preferințe și antipatii speciale și distincte.

Lucrul apare destul de ciudat când ne gândim că tocmai copiii au format întotdeauna un public compact, stabil, bine conturat și, mai ales, *sigur*. Un public a cărui conformație spirituală nu s'a schimbat prea mult. Un public etern. Un public mereu acelaș și totuși mereu proaspăt.

Fără îndoială au fost de multă vreme autori care au scris pentru copii. E destul să amintim pe Perrault și d'Aulnoy în secolul al XVII-lea. Dar aceștia scriau basme, adică lucrau cu un material de folklor, pe care nu făceau decât să-l aranjeze, să-l cizeleze și să-l prefacă oarecum în literatură cultă.

Și pentru că a venit vorba de basme: basmele au fost cea dintâi literatură pentru copii. (Și odinioară, cu siguranță, chiar literatură pentru adulți). Multă vreme basmele au fost singura literatură pentru copii. Și credem că și astăzi această literatură nu este chiar cea mai

Literatură inventată, plăsmuită anume pentru copii n'a apărut, n'a putut să apară decât atunci când literatura pentru copii a început să fie privită nu numai ca un simplu mijloc de distracție ci și ca un mijloc de educatie. Si atunci au început să apară basmele instructive, istorioarele morale și toate scrierile cu scop educativ care formează literatura pentru copii. propriu zisă, literatura pentru copii cultă.

La noi această literatură a luat, în anii de după război un avânt impresionant. De unde până acum două-trei decenii nu aveam în acest domeniu decât minunatele povești ale lui Creangă, basmele lui Ispirescu și câteva celebre cărți clasice ca „Robinson Crusoe" și „Gulliver", — putem spune că dispunem astăzi de-o literatură pentru copii, originală și variată. E destul să amintim scrierile de acest gen apărute în editura „Adevĕrul", datorite unor scriitori și publiciști de valoare.

In aceeaș categorie intră și „Minunatele călătorii ale Agnesei", de M. Lohy-Hollebecque, carte apărută de curând la Casa Școalelor, în traducerea d-nei Alice Basarab. Cartea aceasta cuprinde un tablou al civilizațiilor trecute, expus pe înțelesul unui copil de doisprezece ani. Totul se petrece sub forma unui vis în care fetița Agnes călătorește prin lumea istoriei universale, vis împletit cu întâmplări din viața reală. Este o concepție fericită, care împreunează destul de meșteșugit agreabilul cu utilul.

Totuș, ne gândim că adevărata literatură pentru copii, mereu nouă și proaspătă, o formează tot basmele, care nu caută să probeze nimic și nu sunt făcute pentru a instrui.

Menirea lor este alta, mai frumoasă și mai rodnică: să satisfacă eterna nevoe de vis a omului și să îmbuneze sufletul prin simpla frumusețe inutilă. — *Al A. Ph.*

LAWRENCE: La femme et la bête

In noul său roman ca și în cele trecute, Lawrence e un inovator. De fiecare dată ne desvălue o lume nouă. Ca și Balzac, Tolstoi, Marcel Proust și alții, Lawrence își are un univers propriu pe care ni-l tălmăcește totdeauna sub un nou aspect de viață. Desigur că noi, fără ajutorul lui, n'am fi reușit să-l vedem. In felul acesta opera lui Lawrence ne aduce — dealtfel ca orice mare operă romantică, odată cu o mulțime de ficțiuni patetice, cronica unei epoci, dar înfrumusețată, transfigurată.

In „La femme et la bête" Lawrence, — spune autorul prefeței sale, — ne reprezintă Europa și America, apropiate și despărțite, asemănătoare și extrem de variate; Europa Romei, Parisului și Londrei (monumentele, parcurile și seratele mondene). In acelaș timp America „buildings"-urilor și a sălilor de bae exemplare, dar mai cu seamă America câmpiilor și turmelor. Europa și America! In aceste două lumi materiale, două lumi morale care coexistă atât în Europa cât și în noul continent; o lume de lux, de bogăție leneșă, liberă, puternică și câteodată dezorientată, alături de lumea săracă supusă nevoilor, dar îndeajuns de ocupată și ferită de plictiseală, de desgustul provocat de inactivitate prin acel instinct care formează religia lui Lawrence.

Lawrence nu se repetă. El e veșnic nou. Odată cu fiecare carte nouă apare și o nouă problemă, clară și precisă. Și cu toate acestea, nimeni nu e mai constant decât Lawrence. Noutatea lui constă în alegerea subiectului, dar rămâne constant în arta sa. Deasemenea în concepția sa inițială, în filosofia lumii, în reabilitarea corpului, pe care o urmărește fie cu îndârjire, fie cu șiretenie de apaș; în acea exaltare a ființei fizice cu care a mers departe, plecând dela ideia cea mai adevărată, sau dela simțimântul cel mai just, până la un fel de frenezie.

Ne vom opri asupra celor două puncte luate unul după celalt: arta sau geniul lui Lawrence și ideia sa paradoxală. S'a spus de multe ori că romanele lui Lawrence păcătuesc, fără excepție, printr'o compoziție defectuoasă. El nu termină niciodată, aceasta era observația cea mai frequentă, și ne lasă în suspensie.

Romanul se termină și destinul personagiilor e încă departe de sfârșit. Parcele lui Lawrence nu recurg la foarfece, în afară de câteva episoade. Nimic mai adevărat: desnodămintele lui Lawrence nu se desfac niciodată. Compoziția sa rămâne totdeauna mai mult sau mai puțin deschisă. Noi nu vom ști în adevăr ce-are să devie Lady Chatterley după căsătoria sa atât de potrivită. Cu atât mai puțin vom ști ce vor face eroinele din „La femme et la bête" în singurătatea „ranch"-ului „las Chivas".

Toate astea îți dau posibilitatea să te gândești mult, să dai ceva dela tine. Și nu suntem departe de realitate, de viață, unde catastrofele înseamnă deabea un moment, continuând în urmă nestingherite. Fidelitatea aceasta de a imita viața, fiind obiectul romanului modern, nu ne rămâne decât să-l lăudăm pe Lawrence, că a urmat-o cu atâta îndârjire.

Care sunt cele două subiecte ale romanului de față? Mai întâi turburarea pe care o aduce în sufletul unei femei nesatisfăcute, sentimentul sau neprevăzutul vieții animale. — Subiectul e foarte dificil și autorul a știut să-l trateze cu o delicatețe extremă. Apoi tentația oferită celor două eroine, pe care bogăția le-a scos oarecum din viața comună, de a reveni la adevărata simplitate, la umanitatea intimă aproape „animală" a servitorilor lor — tentație care ne-ar părea mai de crezut dacă am preciza că cei doi bărbați erau maeștri, aveau o profesiune sportivă.

Originalitatea lui Lawrence constă în faptul, că el a găsit în cele două revelații, în cele două sentimente, acelaș imperiu al vieții sensuale, al vieții fibrelor și fluidelor pe care lumea modernă — crede Lawrence — face greșala s'o uite după lungi constrângeri și dispretuiri.

Acest romancier ne impune întotdeauna povestirea sa. El ne antrenează, bine-înțeles, fiindcă știe să-și distribue cuvintele și tăcerile. Chiar dacă cuvintele sale sunt de multe ori prea tari, prolixe sau abstracte, — tăcerea sa e neîntrecută. In felul acesta, sunt evocate în jurul personagiilor descrise o sumă de împrejurări invizibile.

In „La femme et la bête", de exemplu, vedem pe cele două eroine, mama și fiica, cum se formează în ochii noștri, mai bine zis cum se complectează și'n acelaș timp cum se „destramă".

In privința eroului animal, dacă se poate spune astfel, suntem când mirați, când plini de admirație. Mai întâi prin descriere, care face din Lawrence un adevărat pictor maestru animalier. Apoi prin contribuția prețioasă adusă acțiunii — un cal periculos pe care amazoana noastră ține să-l încalece bărbatul său. Ea nu știe încă în ce măsură nu-și iubește soțul. In fine prin minunata prăpastie ce ne este desvăluită prin intermediul acestui personagiu anormal. Dar dacă personagiul lui Lawrence e o nouă incarnație a lui Pan, a forței necunoscute, a lumii care-ți scapă, eroina sa nu e o Pasifae. Turburarea pe care o simte nu merge până la o amețeală definitivă. Privirea animalului, forma, căldura sa nu o turbură mai mult — nici mai puțin, e adevărat — decât mirosul pământului sau razele soarelui de primăvară, din cauză că ființa umană își are partea sa animalică, fiindcă are în suflet o parte din univers, o grupare efemeră de câțiva atomi.

Să nu ne turbure deci glumele îndreptate în contra acestei cărți. Bizarul roman nu va da prilej de râs sau de indignare. Lawrence nu e frivol, nici josnic. Mai degrabă îngrijat, ambițios de-a aduce servicii prin întronarea adevărului, chiar atunci când apare sub o formă stranie. Dacă greșește față de genul uman, Lawrence nu o face din rea credință, ci mai curând dintr'un exces de devotament. Fondul animalic al naturii noastre nu merită atâta încredere.

Siebenbürgische Vierteljarschrift

55 Iahrg. October—Dezember 1932 No. 4
Verlag von Krafft u. Herausgegeben von Karl Kurt Klein. Drotelf A. G. Herr Sibiu.

Revista „Siebenbürgische Vierteljahrschrift", care are o existență de 55 ani, merită o deosebită atenție, dintr'un îndoit punct de vedere: științific și cultural.

Intemeiată în anul 1878 cu subtitlul de azi „Korrespondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde" această revistă apare din anul 1931 în broșuri trimestriale.

Numărul 4, pe trimestrul Octombrie-Decembrie, e închinat octogenarului episcop Dr. Friedrich Teutsch, merituosul președinte al „Societății etnografice transilvănene".

In articolul din fruntea revistei, Georg Adolf Schuller, ocupându-se de activitatea lui Fr. Teutsch pe tărâmul științific și publicistic, relevă personalitatea aceluia care a condus timp de patruzeci de ani societatea geografică, cu entuziasm, putere de muncă și pricepere științifică.

Tatăl lui Teutsch a fost creatorul istoriei Sașilor și acela care a dat publicității primele isvoare ale istoriei politice și religioase săsești. Teutsch-fiul era deci aproape predestinat carierei pe care a îmbrățișat-o cu atâta pasiune.

La vârsta de 17 ani, după terminarea liceului, Fr. Teutsch urmează studiile universitare la Heidelberg, Leipzig și Berlin, audiând cursurile de istorie ale învățaților Watenbach și Treitschke.

Teza lui de doctorat poartă titlul: „Die Unionen der drei ständischen Nationen in Siebenbürgen bis 1542". Subiectul în sine era dovada deplină că Teutsch se simțea adânc înrădăcinat în solul țării sale natale.

Inapoiat acasă, Teutsch scrie o „Istorie a Gimnaziului din Sibiu", partea I-a a „Istoriei comerțului de librărie în Transilvania", „Icoane din epoca umanismului sas" și dă la iveală primul volum de documente ale arhivei săsești.

Prima lucrare capitală este însă „Die siebenb-sächs. Schulordnungen" (1543-1883), publicată în „Monumenta Germaniae Paedagogica" (1888, 1892), și care cuprinde o sinteză clară a desvoltării vieții spirituale a poporului sas, dela Reformă până azi.

Urmează apoi un număr nesfârșit de opere de seamă și scrieri mai mici care se ridică la cifra de 1351 de lucrări.

Și G. A. Schuller își încheie astfel articolul:

„Ceeace ni se înfățișează înaintea ochilor nu-i oare o minune? O activitate începută de timpuriu, atât în domeniul școalei și bisericii, cât și al vieții publice, cuprinzând mai mult de jumătate de secol, o activitate care necesită întreaga forță a unui om și totuși, atâta abundență de scrieri literare și științifice cum nu le-a putut produce încă nimeni dintre noi.

Cum de a fost cu putință să dea la iveală acest imens material? Nu găsim decât un singur răspuns la această întrebare: pe lângă neobișnuitele aptitudini spirituale manifestate de timpuriu, și isvorîte dintr'o neobosită putere de muncă, Teutsch era dotat cu o extraordinară agerime a minții, dublată de o artă unică de concentrare și de bună împărțire a timpului.

Aceasta ar fi o explicare, nu însă un răspuns definitiv. In fața acestei munci titanice nu ne rămâne decât o singură atitudine: recunoașterea și recunoștința".

Interesantă din punct de vedere al materialului, cu o vădită preocupare științifică publicația „Siebenbürgische Vierteljahrschrift" trebue privită ca o manifestare dintre cele mai lăudabile. Ne îndeplinim o datorie semnalând-o publicului românesc

Bibliografie

Cele mai de seamă lucrări ale lui *John Galsworthy* (Premiul Nobel 1933), în engleză: Forsyte Sage, Villa Rubein, The Country House (Tauchnitz Edition, 65 lei volumul).

In germană: Ein Mädchen wartet (260 lei), Blühende Wildnis (168 lei), Auf der Forsyte-Börse (252 lei), Der Weisse Affe (240 lei).

In franceză: Le Domaine, Au-de-là (2 vol.), Le Patricien, La Fleur Sombre (78 lei volumul).

Se găsesc la *Librăria „Alcalay"*.

CITIȚI AZI:
LECTURA No. 406
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
GUIDO DA VERONA
ROZA DIN JUNGLA
Lei 5. Scrierea complectă la chioșcari și librari.

CRONICA LITERARA

ILARIE VOROMCA: Petre Schlemihl

Neostenit după atâtea volume de versuri, care erau alți metri din acelaș sul de mătase mereu desfășurat, d. Ilarie Voronca ne mai dăruește câțiva metri din aceeaș materie. Dacă observăm însă mai de aproape mătasea de acum e ceva mai stinsă și mai puțin mecanică în desemn, ceeace o face să se deosebească de rest. Intinsă bine la lumină și pipăită între degete țesătura nouă a d-lui Voronca e mai moale și mai fină și dovedește un progres de manufactură.

Inconcludența și imagismul acestei poezii sunt lucruri de toată lumea remarcate dar sunt unii care cred că lipsa de semnificație lirică provine din absența ordinei interioare, ceeace este cu totul fals.

Impresia de răceală pe care o lasă poemele d-lui Voronca este cauzată de *abstracțiunea* lor, poetul neavând emoțiuni, ci numai atitudini și concepții pe care le tratează retoric în chip de invectivă și program. Poemul devine astfel o pagină de proză confesională, ce interesează în chip documentar și nu comunică nimic.

Firește că afirmațiunea aceasta miră pe cel care observă numai *imaginile* d-lui Voronca, tot așa cum poetul, care a spus ceva în fiecare volum, se miră că nu i se recunoaște concepția. In realitate orice volum închide un ciclu complect de atitudini, formând un jurnal indivizibil, ceeace explică și faptul că poemele nu sunt intitulate individual. Descărcate de imaginile lor și aduse în forma elocuțiunii corecte, poemele ar apărea ca niște simple profesiuni de credință, abstracte.

Ca și celelalte culegeri *Petre Schlemihl* este, precum titlul arată, jurnalul unui spirit contemplativ, respins și nesatisfăcut de viață, al unui „Ahasverus fără umbră". *Pe de-asupra dosarelor* conține în chip limpede o invectivă aproape proletară împotriva platitudinii burgheze:

Nu, n'am fost eu alături de voi, oameni, în câmpuri,
Când hohotiați lângă grânele decapitate,
Nu, n'am fost eu alături de voi când aruncați în furnale lacome
Lopeți pline cu zilele și nopțile fraților voștri în locul bulgărilor de cărbune
Nu, n'am fost eu alături de voi la ospețe când străluceau pe tăvi

Parcuri de vânătoare, în vreme ce sub ferestre,
Refluxul de tenebre târa înfometații în nisip ca niște alge,
Și'n mintea poetului aurora se rumenia ca o pâine.
Nu, nici când răscoliați intestinele munților și nici
Când în butoaie vinul îl ondulați în bucle,
Nici când îmi deschideați plămânul ca pe-o pungă și luați moneda de sânge
Cu care vă plătiam dreptul la muncă în birourile mucegăite.

De această structură discursivă sunt toate poemele d-lui Voronca și aceasta explică slaba lor putere calorică.

Pentru a anula efectul prozaic al substrucției, poetul recurge (dacă se poate spune astfel despre cine nu poate face altfel) la două procedee de materializare:

Intâiul constă în a evoca obiecte și lucruri de natură a provoca o voluptate. Se înțelege că dacă zici, *pulpe, sâni, genunchi, caviar, șampanie, mătase, astrahan* toate aceste senzații trezesc în noi o receptivitate mai favorabilă ca *noroiu, ceapă, oțet, mucegai*. Intr'un cuvânt d. Voronca face enumerații de efect stenic. Inainte cita cu frenezie: *ringlote, banane, coacăze, căprioare, cerbi, lebede, albatroși, ogari*, acum însă modificându-și simțurile în sensul unei simplificări citează *câini, dulăi, cai, grâne, legume, păstăi, mazăre*.

Al doilea procedeu constă în stabilirea unui cifru de concrete, numite fals imagini. Poetul extrage dintr'un concret o singură notă și întrebuințează cuvântul ca adjectiv. Dar cuvintele sugerează o complexitate de însușiri, care în ciuda intenției poetului se amestecă într'o inextricabilă absurditate a fantasiei. De pildă în imagina *fanfară* poetul reține ideea de bucurie, în acea de *cântec* ideea de elevațiune și în *flacăre*, orientarea în sus. Intrebuințate cu adjective aceste imagini dau

Văd departe *fanfara* podgoriilor
Cântecul cățărat pe haracii de *flăcări*

metaforă absurdă și disgrațioasă care e un *raccourci* din

Văd departe podgoriile glorioase ca o fanfară,
Ciorchinii înalți ca un cântec, cățărați pe haracii drepți ca niște flăcări

Poetul zice:

Așa-i amnar poemul în cremenea din sânge

crezând că face o imagine, în realitate apelând la cifrul său unde amnar înseamnă *stimulațiune* și amnar *virtualitate de scântei*. Ar fi vrut să spună:

Poemul ațâță sângele așa cum amnarul scoate scântei din cremene, dar exprimându-se cum s'a exprimat a comis o absurditate, căci fluența sângelui este contradictorie inerției cremenii.

D. Voronca duce abuzul de metaforism până la compararea unei imagini cu altă imagine sau până la caricaturizarea universului. Fiindcă gingiile sunt albe și dimineața scoate stelele nu se poate spune fără ridicul *gingiile zăpezii* și *dimineața-cleşte*, după cum nu se poate spune *oglinzile sparte în buzunarul unui amurg* sau *gâfâitul de trudă al legumei*, fiindcă aceste expresii trivializează lumea fizică, antropomorfizând-o.

Ni s'ar putea aduce învinuirea că dorim un univers plat, fără neprevăzut și că prin urmare cerem o logică a percepției de natură prozaică. De loc. Nu imaginile poetului ne supără în pluralitatea lor, cât reaua lor expunere și lipsa lor de funcțiune lirică. D. Ilarie Voronca ne desface o cârpă în care sunt îngrămădiți o mulțime de peștișori aurii, transparenți și cu aripi de dragon, dar transparența și tinctura lor ne rămâne necunoscută până ce nu sunt aruncați într'un vas cu apă, pentru ca să-i putem vedea circulând și înotând. Poezia d-lui Voronca nu are limfă pentru circulația imaginilor și aceasta produce stagnarea și ariditatea poemului.

Deși, vasăzică, poemul d-lui Voronca a rămas neschimbat în genere, adică abstract în conținut și senzorial în expresie, lipsită de pătura medie a emoției, s'a produs în noul volum *Petre Schlemihl* o clarificare ce face cu putință citarea.

Poți bunăoară reține admirabile imagini ca:

Porțile umbrei închise cu lanțuri în trecut

* * *

Și cerul care-i pânza de păianjen reținând zborul mărunt al stelelor
Când ziua se târăște în burueni ca potârnichea rănită

* * *

Și fruntea-mi aburită ca o oglindă'n ierburi

* * *

De aceea poemul înaintează sau se retrage ca o maree etc.

Sentințele și definițiile săpate într'o marmoră salină, bine lustruită, abundă.

Iată proorocirea amară a poetului ignorat:

Luați seama: când privirea voastră nu bate mai departe decât o pușcă ruginită
Când în creerul vostru anotimpul adoarme într'un fotoliu confortabil,
Eu văd peste munții pleșuvi, sau peste vânturile tinere,
Cum vine înspre voi un fiu pe care cândva l-ați izgonit.

Poemul:

Și poemele sunt ciubotele de șapte poști
Care mă duc din cercul polar la caldul tropic
Și'n vers ca'n geanta unui botanist recunoști
Ierburile atâtor distanțe stând alături.

Cine a spus că slova e-un lanț de'ncete schimburi,
Și literile închise ca păsări în odaie?
C'un singur vers poți trece prin patru anotimpuri,
Și pasul din poeme un continent îl taie.

Declamatorii și abstracte poemele VII (p. 21) și XXIX (p. 82) sunt însă spațioase și cu un număr ritmic de elemente, așa în cât ai un sentiment cald de a sta pe o blană de urs alb într'o sală cu pilaștri înalți.

In sfârșit în unele strofe de atmosferă autumnală și cinegetică, circulația imaginilor este așa de lină, așa de desfășurată și de somptuoasă, încât cu această parte a operei sale d. Voronca devine un poet realizat și definit. Iată câteva:

Odaie cu arome a unui han în munte
Soarele, naftalină, în rufele din scrinuri,
Cu brazi ce-și trec lumina în cerc ca niște unde
Ecourile, butii pleznind de-atâtea vinuri.

* * *

Nu. Ochiul ca un plumb liberat din pușca vânătorului.
Va trage 'n aer firul văzut al unui zbor,
Lac cu oglinzi lucite în lunecata toamnă,
Septembrie taie trepte de piatră în răceală,

Și noaptea poate fi mierla care geme între zăbrele
Când între torțe vânatul cu pletele de flăcări,
Și bucățile de vânt zvârcolite în șopârla tăiată,
Până ce ușile furtunii se deschid pe coridorul pădurii.

Să fie zgârietura fecundă pe-obrazul de-argilă
Și vioara prelungită în succesive fluvii,
Suavă'mbrățișare pe pernele zăpezii,
Amurg vestit prin buză, în cornul de vânătoare,

Dar: punte care leagă corabia de țărm,
Și pe care năvălește în fierbere mulțimea,
Așa un cântec leagă inima mea de toamnă,
Pe unde-și taie drumul mulțimea de podgorii,

Așa în crengi e cuibul luminii, îl sfărâm,
Cerul scăldat în ape o vesperală barză,
Inima e-un Octombrie cu glorioase musturi,
Și'n chiote e-un clocot din fructul luminos.

Intr'o scoică nu este decât o perlă și în volumul d-lui Ilarie Voronca sunt mai multe. Aceasta e deajuns ca să uităm oboseala de a fi desfăcut o mie de versuri pentru a găsi citatul prețios.

G. CALINESCU

INSEMNĂRI

Aniversarea lui Gerhart Hauptmann

Zilele acestea Germania sărbătorește pe unul din scriitorii ei de frunte, pe Gerhart Hauptmann, care la 15 Noembrie a împlinit șaptezeci de ani.

Gloria lui Hauptmann a depășit demult hotarele Germaniei. Prin fondul adânc social pe care îl cuprinde, prin largul suflu de umanitate de care e pătrunsă, opera lui Hauptmann aparține nu numai Germaniei ci lumii întregi.

Revista noastră a socotit de cuviință să închine o pagină aniversării lui Hauptmann, drept omagiu românesc față de autorul „Țesătorilor" și al „Clopotului scufundat", față de un scriitor care a știut, în chip fericit și rar, să împreuneze și să echilibreze armonios în el cele mai strălucitoare visuri ale fanteziei cu avânturile generoase ale luptătorului social. — *Ad. Lit.*

Eminescu și Lessing

In No. 23 al *României literare* am publicat un scurt proect de dramă al lui Eminescu *Văduva din Ephes,* în care e vorba de o văduvă inconsolabilă repede consolată până acolo încât să spânzure cadavrul soțului, spre a salva pe iubitul paznic de osândiți. Tema se află în *Apuleius* și în *Petronius,* în *Brantôme* (Vie des dames galantes) și în *Lafontaine* (Contes), dar mă îndoiam că Em. a împrumutat-o de la autorii francezi. Cercetând pe Lessing în proectele dramatice (Dramatische Entwürfe und Fragmente) găsesc o schiță, în parte tratată, cu acest subiect: *Die Matrone von Ephesus, Ein Lustspiel in einem Aufzuge.* Em. voia s'o trateze în cel puțin trei acte. Afară de sclava *Mysis,* numele persoanelor sunt schimbate și înmulțite și este evident că pornind dela Lessing, Em. a căutat să facă o piesă originală. Em. citea cu de-amănuntul clasicii germani și o răsfoire a lui Lessing nu e lipsită de interes. In *Hamburgische Dramaturgie* (63-es Stück) găsim o notă despre *glossă,* precum și un exemplu: „Die Spanier haben eine Art von Gedichten, welche sie Glossas nennen. Sie nehmen eine oder mehrere Zeilen glichsam zum Texte und erklären oder umschreiben diesen Text so, dass die Zeilen selbst in diese Erklärung oder Umschreibung widerum einflechten".

Limba gazetelor

Gazeta fiind mijlocul de cultură a masselor e foarte firesc să-i cerem să fie scrisă nu cu artă, dar cu simplitate și proprietate. Gazetarului i se cere în chip neapărat judecată sănătoasă, informație sigură și redacție clară și gramaticală. Mai degrabă poți ierta o greșală de gramatică și de informație savantului care se adresează unui număr restrâns de cititori, decât jurnalistului pe rândurile căruia își face cultura marea mulțime. Iată de ce mă mir când citind unele gazete, în deosebi *Universul,* de numeroasele dovezi de lipsa oricărei preocupări formale, precum și de extraordinara incultură a unora din colaboratori. Gazeta literară este datoare să remarce aceste abateri, pentru a apăra pe cititor de proasta orientare a spiritului său. Iată câteva exemple la întâmplare.

Nu știu de câte ori am remarcat expresii de acestea:

„S'au ascultat conclusiunile d-lor [cutare] *purtând* în deosebi *asupra* chestiunii de a se ști..." (cfr. Univ. nr. 309 din 9/XI, 1932, Curierul judiciar).

Acest franțuzism (porter sur) este și odios și inutil căci se poate traduce foarte bine cu *având ca obiect, referitor la.*

Influențat de stilul gazetei probabil, d. Colonel-adjutant Berindei, scrie în numele cercetașilor, care sunt obligați să știe totuș românește:

„Români crescuți în crezul bărbătesc al cercetășiei care în 1916 *au sărit în breșă* cu un avânt minunat... (ibid).

Au sărit în breșă! Odios!

Cu o inexplicabilă lipsă de atenție se scrie întotdeauna Venezzia, Ex. Sa d. Ministru Prezziossi, deși forma corectă este Venezia, Preziosi.

Acestea sunt mărunțișuri care dovedesc numai superficialitate, dar sunt unele cu mult mai grave. Articolele de fond pe care le publică din când în când „*Universul,* fără semnătură, sunt monumente de incultură și de simplitate a spiritului.

Citiți de pildă articolul *Contra speculei* (nr. 305 din 5/XI 1932). Autorul nu are nimic deosebit de spus, dar întortocherea caragialescă a frazei sale, în care nici un cuvânt nu e întrebuințat cu utilitate și cu proprietate, este uimitoare. Nici nu-ți vine să crezi că o asemenea mizeră compoziție poate fi pusă în fruntea unei gazete mari.

„Nu sunt atâtea alimente — scrie — ale căror prețuri variază fără rost și fără temei, fără criterii raționale și fără milă..."

Fără rost și fără temeiu, criterii... raționale (deși criteriu înseamnă rațiune) iată metoda de amplificare a gazetarului nostru care pare aci inofensivă dar se agravează mai încolo prin stăruință.

„Se găsesc destule arme admisibile pentru prevenirea atentatelor la paupertatea... tot *mai generală* a masselor".

Atentezi la bunele moravuri, la buna stare, dar a atenta la paupertate e contrariul de ceiace intenționează scriitorul să spună. Dar *mai general?* E tot una cu *mai superior, mai inferior* (așa de curente totuș) *mai unanim, mai parțial.*

„Administrația implică prin definiția și rostul său..." *Rost* și *definiție* sunt aci unul și acelaș lucru.

„...Acel *echilibru echitabil...*" adică *egalitate echivalentă* sau *număr impar fără soț...*

„Dacă se lasă *libertatea* fără corective *facultății* de a se cere..." Fenomenal! A lăsa *facultate libertății* sau *libertate facultății,* când cele două noțiuni sunt aci echivalente!

„E numai decât nevoe să se exercite o tutelă serioasă și generală de Stat a speculaților împotriva speculanților, spre a nivela diferențele nedrepte dintre cei prea semeți și cei prea năpăstuiți când *eficacitatea* intervențiunii autorizate *funcționează* într'un ritm inferior..."

Cei semeți sunt speculanții, adică hoții și cei năpăstuiți, clienții. A nivela diferențele dintre hoți și oamenii onești, iată o reformă hazlie. *Eficacitate* și *funcționare* sunt noțiuni sinonime și arată *eficiența, efectul* unui organism. Așadar ori *intervenție puțin eficace* ori *intervenție care nu funcționează.*

Acestea sunt numai palide exemple. Incultura se străvede în logica articolului și ar trebui să cităm prea mult. Citiți totuș *Sănătatea populațiunii rurale (Univ.* nr. 314, din 14/XI.932) care e un model de vorbărie împleticită și analfabetă, ce face rușine marei gazete.

„La congresul Asociațiunii gen. a medicilor s'au confirmat *cu cifre* tristele adevăruri cunoscute până acum *cu aproximație*". Cașicând a cunoaște *cu cifre,* înlătură *aproximația!*

„Nu este aceasta o ingratitudine față de pătura cea mai întinsă a țării, înscrisă în evoluția acesteia în culori atât de admirabile?"

Și confuz pentru un gazetar și pedant. Pătura țărănească înscrisă în evoluția țării în culori admirabile! Vorbe fără miez!

„In niciun caz și sub niciun cuvânt situațiunea arătată de congresul medicilor nu poate să rămână așa, fiindcă orice întârziere de a lucra în direcțiunea ușurării acestei grave anomalii..."

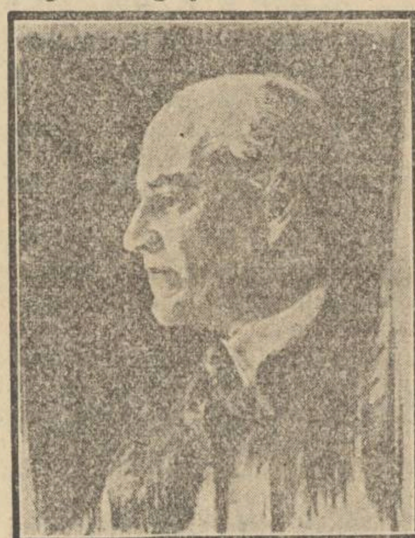
Te-ai aștepta să se zică „ar avea urmări rele". Dar autorul scrie „ar fi foarte criticabilă". Adică: „Ești vinovat că nu-ți faci datoria și dacă mai întârziezi să-ți faci datoria să știi... că ești vinovat".

Cu alt prilej vom remarca aspecte și mai grave de inaptitudine profesională. — *G. Călinescu.*

John Galsworthy

Premiul Nobel pentru literatură a fost decernat anul acesta marelui romancier englez John Galsworthy.

Născut la 14 August 1867 dintr'o veche familie boerească, la adăpost de grijile materiale, John Galsworthy și-a putut desvolta în liniște însușirile lui alese. devenind în scurtă vreme una din figurile cele mai reprezentative ale literaturii engleze.

John Galsworthy

După terminarea studiilor juridice, Galsworthy a întreprins numeroase călătorii în coloniile engleze, în America, în Rusia și în toate țările din Apusul Europei, îmbogățindu-și cunoștințele și lărgindu-și orizontul intelectual.

Intr'o călătorie pe mare dela Adelaida spre Africa de Sud, Galsworthy l-a cunoscut pe Joseph Conrad, care pe atunci era marinar. Cei doi scriitori au rămas prieteni și s'au influențat reciproc în cariera lor literară.

Retras pe moșia lui Bury sau în locuința sa izolată din Londra, romancierul duce o viață de muncă intensă, având colaborarea prețioasă a soției sale, care-i servește de secretară.

Galsworthy nu și-a cucerit faima de scriitor decât la 40 ani. Romanele și schițele lui anterioare, publicate cele mai multe sub pseudonimul John Sinjohn, au avut un succes mediocru. Cea mai importantă din aceste scrieri e romanul de satiră socială „Fariseii Insulei".

In 1906 deveni foarte popular prin romanul „The Man of Property", prima parte din vestitul ciclu „Forsyte-Saga" și prin drama „The Silverbox" („Tabacherea de argint"). Această piesă de teatru, cași drama „Justiție" apărută cu doi ani mai târziu, au avut o mare înrâurire asupra reformei regimului deținuților.

In „Forsyte Saga" Galsworthy descrie viața unei familii în câteva generații. Autorul a găsit aci subiectul și cadrul vast pentru realizarea unei opere de mare însemnătate și a creat un epos al burgheziei engleze cum nu există altul în literatura mondială.

Galsworthy zugrăvește tipurile cu un dar de pătrundere psihologică excepțională și cu o ironie fină. Descoperă slăbiciunile lor, dar cu atâta tact și delicatețǎ, încât nu rănește niciodată. El nu-i un luptător de clasă, nu se afiliază vre-unui partid, nu vorbește în numele unei anumite pături ca Bernard Shaw de pildă, ci rămâne totdeauna poetul cu sufletul plin de dragoste curată pentru eroii lui, poetul care nu vrea să educe, ci numai să dea o oglindă a epocii sale.

„Forsyte Saga" cuprinde: „Omul înstărit", „In cătușe", „De închiriat", „Vară târzie", „Cântecul lebedei", „Maimuța Albă", „Lingura de Argint", „Bursa Forsyte".

In afară de acest ciclu, Galsworthy a mai scris romane de război: „Un sfânt" și „Frăție universală".

Dintre operele lui dramatice trebue să amintim piesele „Societate", „Ferestrele", „Jungla", „In surghiun".

Parte din aceste piese au fost reprezentate și la noi.

S. Reinach

La Paris a murit Salomon Reinach, arheologul cu renume mondial, fost prim-director al Muzeelor Naționale dela Versailles. Odată cu el dispare și ultimul din cei trei frați Reinach care rămân înscriși prin operele lor în istoria culturii franceze și universale.

Ca profesor la Ecóle du Louvre din Paris, Salomon Reinach a scos renumitele sale „Repertoires", referitoare la statuile grecești și romane, la pictura greacă, etruscă, medievală, precum și la cele în legătură cu arta quaternară, care toate dovedesc o muncă intensă depusă în slujba cercetătorilor culturii și artei unor epoci atât de disparate.

Cercetările lui nu s'au limitat însă numai la domeniul acesta. El a publicat și lucrări cu caracter istoric, ocupându-se în special cu istoria și filosofia artelor sau a religiilor. „Apollo" și „Orpheus" ale lui Reinach sunt astăzi cunoscute peste tot. Deasemenea, pornind dela un simplu studiu cronologic al războiului, pe care l-a publicat în 10 volume, Reinach a publicat și o istorie a ultimului războiu, precum și „Histoire de la Revolution russe, 1905-1917", bazată pe o atentă interpretare a faptelor.

Lăsând deoparte rolul jucat de el și de frații lui în timpul Afacerii Dreyfus (când au dat dovadă de deosebit curaj civic), curajul său intelectual a fost pus la o grea încercare în timpul încurcatei afaceri Glozel, care a reușit să pasioneze întreaga lume intelectuală a globului. Prin tenacitatea și prin probitatea lui științifică, Salomon Reinach și-a câștigat și de data aceasta toate elogiile.

Prin descoperirile și prin cercetările făcute ulterior, el a reușit să arunce o nouă rază de lumină asupra întunecatei epoci a începuturilor civilizației umane.. Cu moartea lui se poate deci spune că arheologia și istoriografia pierd pe unul din reprezentanții lor de frunte. — *S. M. L.*

Un apărător al umanității

Erich Wulfen, neobositul cercetător și comentator criminalist, a împlinit de curând 70 de ani.

Cu acest prilej, prietenii și partizanii au dat la iveală un volum omagial care se bucură de colaborarea juriștilor Baumgarten, Helwig și Klein, precum și a scriitorului Ottomar Enking, a profesorului de pedagogie Dingeldey și a medicului consilier Iuliusburger.

Opera lui Erich Wulfen nu se mărginește însă numai la domeniul criminalistic, ci e încadrată de un bogat număr de lucrări literare: versuri, drame și romane. Această activitate prodigioasă apare cu atât mai surprinzătoare cu cât Wulfen era și funcționar. El a fost pe rând: procuror, consilier la Curtea de Apel, director la Consiliul superior de Stat și subsecretar de Stat la Justiție.

Primii pași încununați de succes i-a făcut însă ca actor. Dacă a renunțat totuși la această carieră promițătoare, dedicându-se cercetărilor criminalistice și scrierilor literare, explicația nu poate fi căutată decât în impulsul sufletesc izvorât din necesitatea de a veni în sprijinul celor condamnați.

Străduințele lui pedagogice n'au rămas fără ecou. Judecătorii au devenit mai înțelegători, iar închisorile au inaugurat un regim mai omenos pentru deținuți.

Mărunte

— In editura „Cartea Românească" va apărea foarte curând un nou volum de poezii ale d-lui Ion Pillat: *Caetul Verde.* Versuri 1928-1932.

Acest original titlu ar fi fost ales pentrucă manuscrisul poeziilor e legat sub forma unui caiet cu scoarțe verzi.

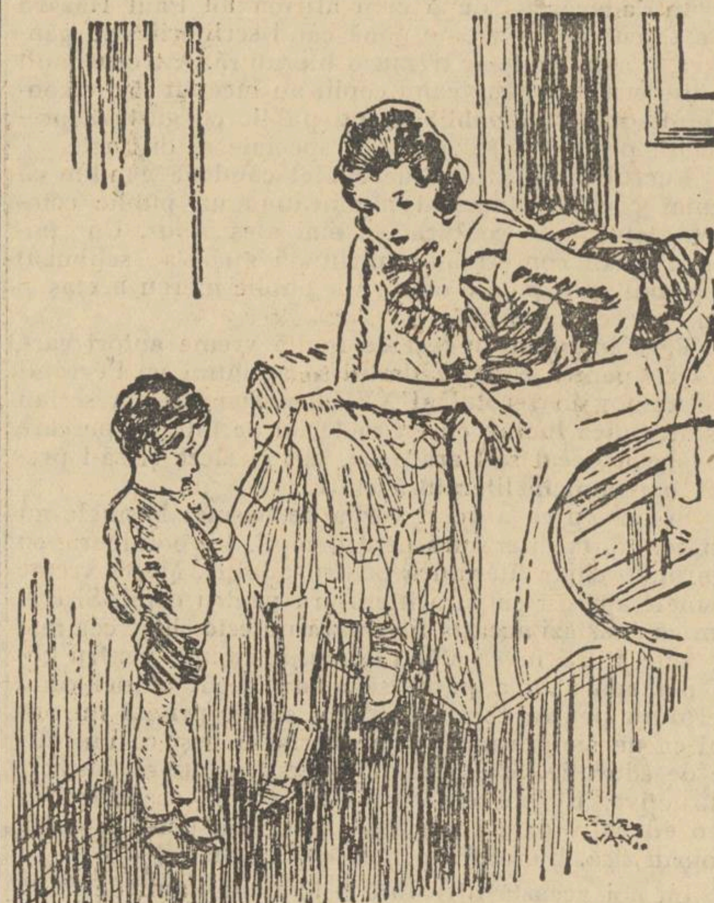
— O importantă expoziție de pictură și gravură a maestrului *Iser* se va deschide în primele zile ale lunii viitoare în sala cea mare a *Fundației Dalles.*

— *Pentru tot ce privește redacția „Adevĕrului literar", a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri și Sâmbătă între orele 5-6.*

O CĂLĂTORIE IN TOATĂ ȚARA cu 400 LEI

procură editura „Adevĕrul" tuturor drumeților, iubitori de frumuseți autentice, cu albumul **„PRIVELIȘTI ROMÂNEȘTI"**, de **Al. Bădăuță,** 200 planșe fotografice, de mari dimensiuni, imprimate la tiefdruck. fiecare înfățișând o regiune caracteristică și mai totdeauna inedită a României. Albumul este introdus de o largă prefață, lămurind și convingând drumețul eventual, asupra părților din țară pe cari trebue să le cunoască și viziteze negreșit.

Barza

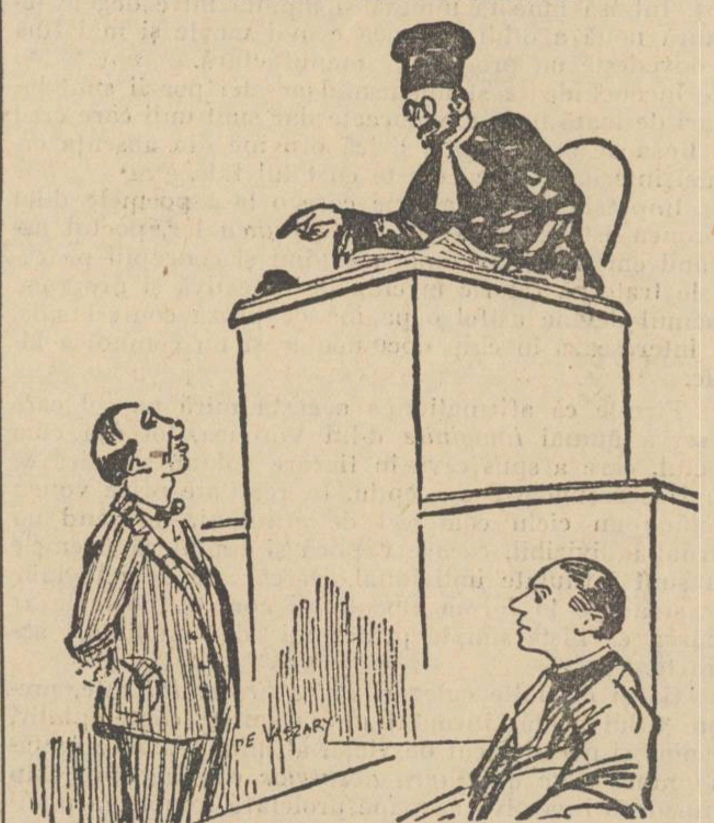
— N'ai vrea să-ți vezi surioara cea nouă?
— Mai bine aș vrea să văd barza care a adus-o.

Prevedere!

SOȚUL. — Dacă n'am să pot veni devreme acasă am să-ți scriu un bilețel.
SOȚIA. — Il cunosc. Ți l-am găsit în buzunar.

Familie onorabilă

— Unde ți-e nevasta?
— La închisoarea de femei.
— Și fiul?
— La ocnă.
— Dar fiica?
— O, nici nu mă mai întrebați, d-le președinte! E rușinea familiei!

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XI.-SERIA II-a.-No. 625

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 27 Noembrie 1932

a „ASOCIAŢIUNII" SIBIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897; CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Edmond Jaloux, om bun şi blajin

Ca pentru o citire la Radio fără cenzu·ă

de **PAUL ZARIFOPOL**

Ştiţi întreprinderea finală a lui Tartarin din Tarascon. Un sinistru bandit din Miază-Noapte, cu minciunile lui enorm neruşinate, răscolise toţi greerii din capul meridionalului. Tarasconezii, aprinşi ca nişte alţi cruciaţi, au plecat să colonizeze o insulă din Pacific. Zicea prospectul, fireşte: un rai pe pământ; trestie de zahăr; distilerii; păduri şi isvoare; grâne şi fructe, vânat şi peşti; climă de o dulceaţă perpetuă; port, să încapă o flotă întreagă; far şi elevatoare; colonie liberă; cinci franci hectarul, cu zeci de mii venit sigur; nici un şarpe, nici o muscă. Peste câteva luni, ţipau placatele pe stradele Tarasconului: călătorie delicioasă. Marea ca untdelemnul. Debarcat la Port-Tarascon. Intrare triumfală. Fraternizare cu indigenii. Steagul tarasconez în vârful Primăriei. Te-deum la Mitropolie. Totul gata; veniţi repede. — Printre primii transportaţi era şi un biet călugăr, părintele Vezole, un om bun ca pâinea, care, la orişice, nu avea altă vorbă decât: Slavă lui Dumnezeu!... Slavă lui Dumnezeu, când îl isgonise, împreună cu toţi fraţii, guvernul din mânăstire, — Slavă lui Dumnezeu, când fusese îndesat, împreună cu golanii, în burta înfierbântată a unei corăbii vechi care scârţiia din toate încheieturile. Insă o greşală mare făcuse părintele Vezole: cea întâi scrisoare a lui dela faţa locului, nu era entuziastă cum trebuia. — Am ajuns la Port-Tarascon, Slavă lui Dumnezeu! Pe aici, nu prea se găseşte de toate, dar, oricum... Slavă lui Dumnezeu!

Când sosi, în sfârşit, elita Tarasconului cu Tartarin în cap, s'a înţeles numai decât vorba călugărului: o urmă jalnică de punte de acostaj, câteva magazii fără uşi nici ferestre, cu acoperişul spart; mucegai peste tot, broaşte, şerpi, şopârle prin toate colţurile; nici urmă de ogoare, însă un cimitir până departe, semănat de cruci putrede... Asta era inventarul coloniei.

Imi trebuiau acestea, pentru a vă arăta, cum îl văd, pe bunul Edmond Jaloux. Părintele Vezole şi Edmond Jaloux; Edmond Jaloux şi părintele Vezole. Slavă lui Dumnezeu, zice unul luând cunoştinţă, cu ochii săi, de Port-Tarascon. Slavă lui Dumnezeu, pare a zice celălalt, de câte ori dă peste o carte nouă; şi meseria îl face să dea cam des. Avem însă o deosebire: Jaloux este entuziast, sau, mai drept: se trudeşte să fie, regulat, săptămânal. Tot din mare bunătate, fireşte, îşi face, desigur, această trudă... Dar nici aşa nu e bine zis. E prea vag. Formula bună e hotărât aceasta: Edmond Jaloux a inventat admiraţia blajină. E o invenţie mare.

* * *

Edmond Jaloux admiră, una în alta, trei cărţi pe săptămână. Face o sută cincizeci şi şase într'un an.

Cu această mică operaţie statistică ne putem explica, mi se pare, şi invenţia pomenită a acestui scriitor: ca să admiri o sută cincizeci şi şase de cărţi pe an, este indispensabil să-ţi faci admiraţia blajină. Altminteri ţi-ar plesni inima, înainte de a fi împlinit primul trimestru. Admiraţia — acea după moda veche, cu fiori şi fierbinţeli — nu e o stare pe care un suflet de om să o poată suţinea în doze mari. E stare de sărbătoare, şi încă socotind sărbătorile după un calendar care le-ar reduce la un număr foarte modest. Numai pe Dumnezeu unul îl putem admira de câteva ori pe zi fără primejdie, ba chiar din contră, — dar aceasta e, înţelegeţi, graţie divină.

Jaloux cunoaşte acest adevăr preţios; de aceea el nu uită că faptele oamenilor sunt totdeauna imperfecte, deşi foarte adesea admirabile.

Când reciteşte, să zicem, cartea unui începător, după ce începătorul a ajuns departe-departe, Jaloux află totdeauna fără nici o greutate „d'avantage encore des raisons d'admirer". Dă norocul ca acest tânăr să trateze „un grand et terrible sujet", cum ar fi: dualitatea fundamentală a fiinţei omeneşti, dubla sau multipla personalitate. Fireşte, pentru acest scop, junele artist se fortifică cu toate observaţiile savanţilor. Veţi bănui: atunci, literatul acesta va fi scris o broşură despre o descoperire ştiinţifică. Nicidecum, ne răspunde Jaloux spre mângâiere; şi ne învaţă anume, cu duhul blândeţei: asemenea broşură „ar fi lucrul cel mai antiartistic din lume". Scriitorul, — Julien Green cu numele — ne prezintă subiectul „mare şi teribil" cu „o adâncime de vederi care-i asigură un loc cu totul aparte". Cum o să clasezi, după obişnuitele cadre de şcoli şi stiluri, pe un scriitor care posedă o metodă „bien à lui"? Dar are mici lipsuri de începător! Neapărat, însă: ce se potriveşte!

Imediat după acesta, altul: mare povestitor, crud şi umoristic. Stilul nu e prea original; însă: ce are a face acest amănunt, când vezi „cât iubeşte scriitorul lucrurile de care vorbeşte!"

Ori că le iai din grămadă la întâmplare; ori — ce-i încă mai atrăgător — în şir, coloană după coloană, sau săptămânal, aceeaş admiraţie blândă şi bună, însă totdeauna cu o dulce rezervă creştinească.

„Acest roman al lui Abel Hermant trebue să-l punem foarte sus, deşi nu e din cele mai bine conduse".

„Romanul doamnei Marie Yorcenar m'a surprins; m'a surprins ca o revelaţie. Revelaţia unui mare talent nou. Nu doar că ar fi perfect; ba chiar îi lipseşte mult. Cartea ei nu e decât o prefaţă; dar această prefaţă e — admirabilă".

„Noua carte a lui Henry James ne va permite a preciza mai mult figura acestui mare autor. Magnifică povestire, plină de învăţătură morală, dar aşa de tristă..."

„D. Chadourne nu avea decât să culeagă tipul din viaţă. A reuşit a-l culege cu artă. Cartea sa, atât de emoţionantă, câştigă prin aceasta în măreţie. Să lăudăm pe acest autor. Insă, păcat! Stilul e foarte neîngrijit. Un romancier de aşa valoare ca d. Chadourne ar trebui să fie mai sever cu el însuşi".

In cariera sa de admirator cronic, i se întâmplă lui Jaloux să rămâie biruit, — cu deliciu, desigur, dar biruit:

„Asemenea carte e atât de vastă şi de variată, atât de surprinzătoare prin amploare şi prin perspectivele pe care le deschide, atât de bogată în scene stranii şi în personaje gigantice, atât de turburătoare pentru judecata noastră..., încât prefer să amân analiza pe altădată".

Şi încă o admiraţie cu greutăţi: „Cartea aceasta are calităţi. Dar care? E greu de spus. Scrisă mediocru, ce-i drept; însă cel puţin e scrisă fără pretenţie. De unde vine farmecul acestei cărţi? Am spus cu altă ocazie despre romanul d-lui Ignace Legrand, *la Patrie intérieure*, că unul din meritele operei e că n'a fost scrisă de un profesional. Tot astfel voiu spune despre cartea d-lui Dabit. E stângace, haotică, incompletă. Insă ce are aface! E cartea unui om care ştie să vadă".

Acum iată culmile sublime: Colette... Paul Morand.

„Fiece carte nouă a doamnei Colette ne permite a măsura măreţia locului pe care-l ţine ea printre noi. La îngroparea lui Mallarmé, Rodin a zis: Câte mii de ani vor trebui naturii pentru a face un alt creer ca acesta! Aproape acelaş lucru s'ar putea spune de d-na Colette. Această femee e unul din cele mai frumoase spirite cosmice din câte cunosc".

Paul Morand — *Champions du monde* —: „Ce e admirabil aci, este că Morand a creat un tip, nu procedând a priori, ci prin acumulare de observaţii juste, şi doar ştim ce mare observator e. Dac'ar fi fost mai poet, figurile ar fi aproape mitice, ar fi aproape creaţiuni. Astfel cum sunt, personajele se prezintă cam nehotărât... Dar aceasta e critică de ordin tehnic, care nu ia nimic din importanţa unei opere atât de suculente. Prin ea, Morand intră în familia marilor moralişti francezi".

Observăm că şi d-na Colette, spiritul cosmic, e numai *aproape* egala lui Mallarmé, iar d-l Paul Morand nu

(Continuare in pag. II-a)

Ion Creangă

de **MIHAIL SADOVEANU**

A vorbi despre viaţa lui Creangă era până eri un lucru destul de greu. In afară de copilărie, pe care şi-a povestit-o singur, informaţiile erau destul de sărace. Criticii şi istoricii noştri literari de pe vremuri nici nu avuseseră curiozitatea să se adreseze actelor oficiale. Data exactă a morţii lui şi locul unde şi-a dat obştescul sfârşit au fost stabilite acum în urmă. Deasemeni s'au găsit actele privitoare la căsătoria lui şi la celebra caterisire. Au fost consultate şi actele particulare pe lângă cele oficiale, aşa încât acum se poate urmări pas cu pas şi an cu an viaţa marelui scriitor. Nu spre lauda noastră trebuie să adaog însă că această muncă metodică de cercetări migăloase şi reconstituire se datoresc în mare parte unui străin. D. Jean Boutière, diplomat al şcolii de limbi orientale, doctor în litere, a publicat în 1930, în limba franceză, la Paris, o importantă monografie asupra lui Ion Creangă, împlinind această lipsă, aşi putea zice penibilă. Darul pe care ni-l face d. Boutière, cu dragoste şi prietenie, şi pentru care trebue să-i fim recunoscători, nu-i însă mai puţin penibil pentru noi căci nu-i numai un dar, e şi o lecţie. In treizeci de ani seminariile noastre universitare au măcinat vorbe. S'au extaziat, au hulit, au etichetat, au categorisit, n'au găsit însă cu cale să întreprindă lucrările de pietate asupra marilor noştri artişti morţi. Poate mâni se va ridica o generaţie care să vorbească mai puţin şi să lucreze mai mult.

Creangă, în ultimul timp, a fost făcut cunoscut prin traduceri unor cercuri de cititori apuseni, în Franţa şi Anglia. La noi i se face din când în când reproşul că ar fi un scriitor provincial; asta însă numai din pricină că această naţie românească inteligentă (nu vorbesc de ţărani) cea mai inteligentă bine înţeles dintre toate naţiile, nu-şi cunoaşte limba. Acei apuseni au apreciat într'un înalt grad savoarea şi fineţa artistică a Humuleşteanului. Acest ambasador al nostru la neamurile evoluate, înfăţişând o esenţă concentrată a calităţilor poporului său, poate fi socotit într'adevăr, artisticeşte, ca ceva unic. Cum vom vedea, unii dintre criticii noştri oficiali l-au socotit altceva.

Scriitorul nostru s'a născut în 1837, la Humuleşti, sat din marginea Târgu-Neamţului. Era cel mai mare din opt copii. Tatăl lui era neam de clăcaş: Ştefan a Petrei Ciubotarul. Deci primul nume al lui Creangă a fost Nică a lui Ştefan a Petrei Ciubotarul. Mama lui, dela care i se trage numele de scriitor, era Smaranda, fată a lui David Creangă din Pipirig. Ascendenţii lui par să fi venit de peste munte cu oile dintr'o regiune numită Vaşlab, de unde şi numele Oşlobanu între neamurile scriitorului.

Prima copilărie deci şi-a petrecut-o pe malul Ozanei. Neuitatele pagini din „Amintiri" ne arată că acesta a fost raiul vieţii lui.

In 1847, adică pe când era în vârstă de zece ani, popa Ion Humulescu întemeiază o şcoală la poarta bisericii chemând pe copiii satului la învăţătură. Pe Ionică îl trimete numaidecat maică-sa aici. Invaţă buchile şi tratajii, şi începe apoi ceaslovul, sub mâna lui bădiţa Vasile Dascălul. Dar nu trece multă vreme, numai câteva luni şi oamenii stăpânirii întră ca hultanii în sat la Humuleşti, prinzând cu arcanul pe bădiţa Vasile şi ducându-l la oaste. Şcoala rămâne pustie un timp apoi, în anul al doilea, se deschide cu dascălul Iordache, dar merge greu, pentrucă acesta venea cam des afumat la şcoală şi bătea copiii. „O zi mă duceam la şcoală şi două nu", zice Creangă. „Copiii umblau de-a frunza frăsinetului pe toloace şi la scaldat; şcoala aceasta a lui Dumnezeu era mai bună şi mai folositoare ca cealaltă. Vara anului acestuia 48 se închee cu holera, de care suferă şi Nică a lui Ştefan a Petrei Ciubotarul; dar scapă, după vorba veche că „soiul rău nu piere".

Tată său, om simplu, „carte nu ştia de fel, nici haz nu făcea de dânsa"; însă Smaranda Creangă era femee ageră şi dornică de lumină pentru fiul ei, nădăjduind sa-l facă popă. Ionică citea acasă, împreună cu dânsa, ceaslovul, psaltirea şi Alexandria. Necontenit mama vrea să-şi vadă orasla trimisă la şcoli, dar gospodarul nu voia s'audă de asta. Totuşi, mama nu se lasa. Cu ajutorul bătrânului David Creangă dela Pipirig, Ionică e trimes la şcoala lui Alecu Balş din Broşteni. Acolo e aşezat, cu Ion, frate mai mic al Smarandei, în gazdă la baba Irinuca, cea care avea două capre râioase şi-o fată balcază. Invăţătorul este Neculai Nanu, şi treburile cărţii merg destul de bine. Dar pe la Miezul-Păresii, anul 1849, cei doi Ioni mititei, nepotul şi unchiul dobândind podoaba râiei dela caprele babei, învăţătorul nu i-a mai primit la clas. La Buna Vestire arătându-se cel dintâi soare de primăvară, copiii începură a zburda pe colnic şi sparseră casa Irinucăi cu un bolovan prăvălit pe coastă, omorând şi o capră. Inspăimântaţi de asemenea ispravă, fug. Ajung, pe o plută, la Borca; apoi, cu nişte munteni trec la Pipirig, după ce îi apucă o noapte cu viscol pe opcina muntelui. De Florii, Ion se înfăţişează cu tovarăşul său la bunica, care-i scapă în câteva zile de râia căprească. După asta, Nică e trimes acasă la Humuleşti.

Aici în cursul verii, învaţă cântări, la biserica Inălţării din Târgu-Neamţ. Iarna următoare stă mai mult pe lângă maică-sa, ajutând-o la tors şi ţesutul sumanelor, lucru pentru care fetele din Humuleşti îi scot porecla de Ion Torcălău.

In 1852, având cincisprezece ani vârstă, Nică a lui Ştefan asistă, cu tovarăşii săi cântăreţi dela biserica Inălţării, la sfinţirea paraclisului spitalului din Neamţ şi la inaugurarea „Şcolii Domneşti", faţă fiind şi măria-sa bunul voievod Grigorie Ghica.

A intrat aicea sub numele Ştefănescu Ion, având

(Continuare in pag. II-a)

NOTĂ. — Conferinţă ţinută la Cercul Libertatea din Bucureşti, în ziua de Joi 17 Noembrie 1932.

Cântăreaţa Anonimă

Doamnei Eugenia Fischer-Galaţi

Şi 'n odae, cântă totuş cine-va...
Doamne !...
Cine cântă-aşa?...
Cine 'mperechează 'n noapte
Note vagi, desperechiate ?...
Cine-mi luminează calea
Şi m'aduce până-aci ?
Cine-mi schimbă noaptea 'n zi ?...
Cine cântă?...
Cine-o fi ?...

* * *

A tăcut !...
Un glas ce tace, este-o „Pasăre-albastră
Care-ţi sboară pe fereastră...
A tăcut...
Dar la fereastra, cu perdelele 'nflorate,
Cântăreaţa anonimă
Când voi să-şi mai arate
Ca la teatru 'n faţa rampei,
Chipul vechi,
Şi rochia nouă...
Iată că 'ncepu să plouă!...
Şi de-atunci, tot plouă...
Plouă...
Plouă !...

Cine cântă la fereastra cu perdelele 'nflorate,
Că nu-i cântec de femee
Şi nici cântec de vioară?...
Cine-aruncă pe fereastră, note vagi, desperechiate
Dintr'o veche melodie
Ce se urcă şi coboară
Ca o lentă agonie,
Pe diezi de serpentine
Şi bemoli de mici confettii?...
Cine ?...

* * *

Cine-va,
Dar nu ştiu cine,
Cântă poate pentru mine...
Pentru mine,
Pentru tine,
Pentru cine nu se ştie...
Că bolnavii de ftizie
Sunt ca toamna ce 'ntârzie
Pe aleele pătate de rugină
Şi noroi,
Şi pe prima indecenţă a castanilor ero
Invalizi
Şi-aproape goi !...

* * *

In odaia, la fereastra cu perdelele 'nflorate
Nu e nimeni...

ION MINULESCU

profesori pe preoţii Grigore Conta şi Isaia Teodorescu— alias popa Duhu. Acesta din urmă se dovedea a fi un spirit cu totul original, însă, schimbându-i numele, nu i l-a nimerit pe cel adevărat. In 1854, Creangă trece la „fabrica de popi" adică la şcoala de catiheţi din Folticeni, unde fu acceptat după o dajdie de două mierţe de orz şi două de ovăz.

In Folticeni s'a aşezat în gazdă pe uliţa Rădăşeni, la Pavel Ciubotaru. Protoereul Conta, directorul şcolii de catiheţi, îşi petrecea nopţile mai mult cu jocul de cărţi, aşa încât n'avea vreme ziua; deci învăţăceii nu făceau multă treabă; unii umblau în petreceri la livezi şi jocuri; prea puţini îşi sfărmau mintea, ca Trăsnea, cu gramatica lui Măcărăscu.

Crăciunul anului 1854 l-a făcut la Humuleşti. După Bobotează, s'a întors iar la şcoală, unde umbla „mai mult de formă".

După istoria cu „poştele", dărîmarea sobei şi sfada cu Pavel, s'a mutat mai la deal, la unul Vasile Fieraru.

Către Paşti s'a vestit înfiinţarea seminarului de la Socola. Catiheţii s'au împrăştiat.

Toamna — anul 1855 — după o vară fericită în raiul copilăriei, la Humuleşti, Creangă se duce, în căruţa lui moş-Nichita, la Socola purtând în suflet doruri şi regrete. Pentru el, la poarta pe care o lăsa în urmă în zarea munţilor, se aşezaseră cei doi heruvimi cu sabie de foc. In minte îi sunau versuri de jale:

Astănoapte pe răcoare
Cânta o privighetoare
Cu viersul de fată mare.
Şi cânta cu glas subţire
Pentru-a noastră despărţire.

Din această epocă Ion Creangă începe să devie un desrădăcinat. Desfacerea de satul natal s'a făcut în chip definitiv. In Humuleşti nu va mai fi decât oaspete, împovărat de părerile de rău după zilele de odinioară.

La seminarul din Socola îşi face studiile sub călăuza arhimandritului Filaret Scriban, helenist şi teolog de samă, până cătră finele anului 1858.

A fost în acest timp un student cuminte, sârguitor şi rânduit, notat „bine" şi „eminent" la toate disciplinele, desfăcut complect de zburdălniciile dela Ozana. Aici a legat cu Eminescu prietinie, păstrată până la sfârşitul vieţii.

In cursul anului 1858 a murit tatăl său, departe de casă, şi a fost îngropat la Prigoreni, lângă Târgul-Frumos.

Maică-sa Smaranda, rămasă văduvă cu mulţi copii şi destule datorii, avea nevoe de-un sprijin. Deci Creangă renunţă la cursul superior al seminarului şi cere un certificat pentru studiile făcute. Acest certificat este eliberat la 12 Decemvrie 1858.

Câteva luni petrece la Humuleşti; apoi, la începutul verii, în 1859, vine la Iaşi, unde se hotărăşte să se căsătorească, în vederea hirotonisirii.

Intâlnindu-se în uliţă cu popa Ivanciu, prietin bun, acesta îl întreabă de ce nu se însoară. — N'am parale, răspunde Creangă. Atunci popa Ivanciu scoate şi-i pune în palmă un pitac de zece parale. Creangă îl ia şi se declară mulţămit şi gata să-şi ia soţie. Popa îl duce numaidecât în peţit, şi, ieşind dela viitoarea mireasă, se opresc ca să cinstească o garafă de vin la o binecuvântată crîşmă.

La 23 August 1859, Creangă se însoară cu Ileana Grigoriu, o copilă abia de 15 ani, fiica economului Grigoriu dela „Patruzeci de sfinţi". Din această căsătorie s'a născut un singur copil, Constantin, — căpitanul Constantin Creangă de mai târziu, cel cu „hârtia Creangă" şi cu birtul „Ca la mama acasă", om întreprinzător şi original, însă fără destulă cumpănă, se pare, deoarece n'a izbândit în întreprinderile lui.

Căsătoria lui Ion Creangă n'a fost norocoasă. Foarte de vreme au survenit neînţelegeri, care s'au isprăvit cu despărţenia, la 1873, dupăce, încă din 1867, Ileana Grigoriu părăsise domiciliul conjugal.

Chiar în anul căsătoriei, 1859, mitropolitul Sofronie Miclescu îi binecuvântează cererea de a fi sfinţit diacon. Această trecere în lumea eclesiastică este prezidată de episcopul Ghenadie Şendrea, la biserica Sfânta-Paraschiva din Târgu-Frumos.

Patru ani diaconul Creangă a oficiat la „Patruzeci de sfinţi", unde locuia cu nevasta într'o căsuţă din ograda bisericii; pe urmă a trecut la „Sfântul-Pantelimon", apoi la Bărboi şi Galata, şi însfârşit la Golia.

La această din urmă biserică locuia în 1866.

Cu doi ani mai înainte, în 1864, doritor să-şi îmbunătăţească situaţia, Creangă, fiind în vârstă deja de 27 de ani, începuse a urma cursurile institutului „Vasile-Lupu", şcoala de învăţători instalată la Trei-Ierarhi.

Şcoala trebuia să se deschidă încă din 1863, dar nu se prezentaseră elevi. Atunci ministerul hotărî, pe deoparte, să se aleagă şi să se trimită din judeţe absolvenţii cei mai capabili ai şcolilor săteşti, iar, pe de alta, Titu Maiorescu, directorul şcolii, să plece în Germania spre a studia organizarea şcolilor normale din Prusia. Deci, în 1864, institutul vasilian începe a funcţiona cu optsprezece elevi, dintre care doi erau externi: Creangă şi Enăchescu. In şcoala normală dela Trei-Ierarchi, Creangă a adaos la legătura lui cu Enăchescu una nouă: cea cu institutorul Constantin Grigoriu, colaborator şi el, mai târziu, al lui Creangă la felurite opere didactice.

La finele anului 1864, Creangă a fost distins întâiul între normalişti. Dela această epocă datează fără îndoială legătura de prietenie şi de respect a scriitorului nostru pentru Titu Maiorescu.

In cursul anului al doilea, graţie sprijinului lui Maiorescu, Creangă a fost numit institutor la Trei-Ierarhi. In 1865 şi-a isprăvit şi studiile normale.

Contactul cu Maiorescu a dezvălit natura bogată şi generoasă a ţăranului dela Humuleşti. Viitorul scriitor începe a observa şi a cunoaşte lumea nouă în care intrase, pecând în lumea lui interioară, legată de trecut, se închegau juvaierurile amintirilor şi poveştile copilăriei. Printr'o chimie pe care nicium savant n'a fost în stare s'o clarifice, aceste amintiri şi aceste poveşti se transformau într'o minune, ca acea ramură dela Salzburg despre care vorbeşte undeva Stendhal. Cercetătorul curios dă drumul, în adâncimea ocnei de sare, unui clomb de brad aninat de un fir de sfoară. Il lasă acolo o vreme, până ce cristalii de sare înfloresc pe el, alcătuind o fantazie irizată. Aceasta, spune foarte frumos scriitorul francez, înfăţişează gestaţiunea amorului. Observaţia e adevărată şi pentru producţia literară. Lucruri în aparenţă ca toate lucrurile dobândesc, în adâncimile poetului, valori nebănuite. Deci înlăuntru se pregăteau „amintirile" şi „poveştile" pe când, în afară, diaconul se amesteca în Iaşul politic al vremii, cu destulă ardoare şi mai ales gălăgie — lucru care i-a şi adus porecla cunoscută de „părintele Smântână". Ia parte la mişcarea separatistă dela 3 Aprilie 1866, aşa-zisa răscoală a calicilor, în fruntea căreia a stat mitropolitul Calinic; se zice chiar că ar fi salvat dela moarte pe înaltul chiriarh; apoi se agită în toate întrunirile politico-electorale, în calitate de membru al „fracţiunii libere şi independente". Avea darul improvizaţiei, înflorindu-şi retorica, de multe ori în chip fericit, cu pilde şi maliţii proprii ţăranului nostru dela Bistriţa.

In ipostaza aceasta se găsea adversar al „Junimii". Totuşi, la urmă, impulsiunile lui artistice trebuiau să-l aducă în acest celebru cenaclu în calitate de prieten.

Tot la acea epocă, 1867, întreprinde, în colaborare cu unii din tovarăşii de şcoală, publicarea celei dintâiu cărţi didactice: „Metodă nouă de scriere şi citire".

Cam din această vreme critică, în chip firesc corespunzătoare cu deplina lui dezvoltare intelectuală, începe între Creangă şi autorităţile eclesiastice acel conflict care trebuia să se isprăvească cu înfrângerea lui. De fapt era o biruinţă a spiritului său şi o eliberare.

Diaconul Creangă cutezase să se ducă la teatru împotriva oprelîştii, negăsind acolo, după cum mărturisea el, nimic contra lui Dumnezeu şi dreptăţii. Trăsese apoi câteva focuri de puşcă în ograda Goliei, asupra ciorilor. Acest reprobabil atentat al unui cleric împotriva unei făpturi a lui Dumnezeu mai degrabă a fost trecut cu vederea de către înalt-prea-sfinţia-sa mitropolitul. Dar când arhimandritul Ieronim Buţureanu, superiorul mânăstirii Golia, făcu cunoscut că diaconul a îndrăznit să se tundă ca mirenii, scandalul nu mai putu fi trecut cu vederea. Judecata dicasteriei spirituale, adunând toate ponturile vinovăţiilor, găsi de cuviinţă să dărâme pe acest anticrist. Adresa protoeriei Iaşi, care face cunoscut lui Creangă interdicţia, cuprinde expresii de o deosebită savoare stilistică:

„Onorabile Părinte, din motivul înaltei ordonanţe no. 1651, subsemnatul protoiereu are onoare a vă face cunoscut că sunteţi oprit dela lucrarea diaconiei pentru totdeauna, până veţi da proba de îndreptare; dând legale probe de îndreptare atunci vei fi iertat. Primiţi încredinţarea osebitei mele consideraţiuni".

Cu drept cuvânt această perlă de stil oficial a trebuit să ia loc în dosarul „Junimii", şi încă un loc de onoare între produsele beoţiene ale timpului.

Asta se întâmpla în Octombrie 1871. Creangă era institutor la şcoala din Sărărie. Părintele mitropolit, însufleţit de un duh într'adevăr creştinesc, aduse la cunoştinţa ministerului de instrucţie, decăderea diaconului Creangă din rangul lui de cleric, ceeace îi aduse, nu mult după aceia, destituirea din învăţământ.

Răzvrătitul încă mai putea să ceară iertare, mai ales acum când rămăsese muritor de foame. In loc de asta, Humuleşteanul încearcă să-şi câştige pânea cinstit deschizând un debit de tutun. Asta constituia pentru clerici o nouă insultă a religiei. Deci se pronunţă isgonirea lui definitivă.

Ieşirea lui Creangă din cler s'a produs la 1878. Conflictul între constrângerile fariseice şi duhul lui de independenţă trebuia să ducă la asemenea desnodământ. Toată această dramă îşi are rădăcini adânci în însăşi natura lui ţărănească nedisciplinată, ironică şi puţintel păgână. Reiteratele lui neascultări şi lovituri, dintr'un anume punct de vedere nu pot fi aprobate, dar trebuie să ne felicităm că astfel s'a putut degaja definitiv, ca într'o naştere nouă, cel mai mare povestitor al nostru.

La 1872, Ion Creangă se aşează în bojdeuca lui din Ţicău, având tovarăşă pe Tinca Vartic, o femeie vrednică şi inteligentă, mai tânără decât el cu cincisprezece ani, care l-a îngrijit până la clipa sfârşitului. Aici, după ce fu cunoscut şi preţuit ca scriitor, veneau să-l vadă intelectualii ieşeni, delectându-se cu anecdotele şi ţărăniile lui. Se pare că Tinca era o bună şi iscusită auditoare şi se amuza cea dintâi cu poveştile lui Creangă. Avea şi ea depozite de zicători şi observaţii, pe care scriitorul ştia să le prindă şi să le utilizeze.

In 1878, divorsul de soţia lui, Elena Grigoriu era fapt împlinit, şi copilul, Constantin, atunci elev al liceului militar, rămase în grija părintelui său.

In 1874 literatura română poate fi socotită ca intrând într'o eră nouă. Titu Maiorescu devine ministru al instrucţiunii. Creangă este din nou numit în învăţământ. Părăsindu-şi debitul de tutun, omul cel necăjit intra în sfera lui normală de activitate. Dăscălia şi viaţa intelectuală erau în concordanţă cu adevăratele lui daruri înăscute. Să fericim memoria lui Titu Maiorescu c'a uşurat eliberarea definitivă a lui Ion Creangă.

La epoca aceasta scriitorul era un om cu proporţii impunătoare, puţintel congestionat, umblând cu straie de şirac rău croite, cu pălărie lată 'n boruri, şi cu ciobote. Purta în dreapta un baston noduros şi cu stânga mânuia în zilele verii o basma mare, amintire eclesiastică, — singura. Vesel şi bine dispus, prietenos şi bun, îşi purta silueta originală de patru ori pe zi dela bojdeuca din Ţicău la şcoala din Păcurari şi înapoi. Mahalagiii şi elevii lui de altă dată au păstrat despre el o plăcută amintire.

Se ducea regulat la întruniri publice, îşi păstrase gustul pentru teatru; avea plăcere şi pentru vin bun, în tovărăşia prietinilor. La Bolta-Rece, unde se găsea acest lucru ce veseleşte inima omului, a întâlnit în 1875, pe Mihail Eminescu. Imprejurările, odată declanşate, se rînduiau, am putea zice, în chip logic. Eminescu trebuia să complecteze actul lui Maiorescu. Marele poet simte dintr'odată ce comori se ascund în acest institutor modest şi-l introduce la „Junimea". Prima bucată pe care Creangă a publicat-o în „Convorbiri Literare" a fost SOACRA CU TREI NURORI (Octombrie 1875).

Intre intelectualul rafinat şi ţăranul de la Humuleşti armonia trebuia să fie deplină. In chip firesc amândoi se acordau în dragostea pentru popor şi mai ales pentru ce e original şi poetic în natura lui. Acel ceva distinct şi nobil, cu totul particular, al ţăranului din Carpaţi, găsea în ambii nu numai admiraţie ci şi putere de valorificare. Prietenia lor a fost necontenit strânsă şi vie dela această dată, până la sfârşitul tristei lor vieţi.

Intr'un răstimp de criză, Eminescu a locuit şi el în Ţicău, la prietenul său. In cerdacul căsuţei, la răcoare, amândoi s'au desfătat de dulceaţa prietiniei în multe zile de interminabile sfaturi. In 1877, Eminescu a trebuit să părăsească Iaşii. Mâhnirea ambilor prietini a fost deosebit de vie, după cât se vede din corespondenţa rămasă dela ei.

Poveştile lui Creangă au apărut în „Convorbiri" între anii 1875 şi 1879. Intre 1880 şi 1882 Creangă tipăreşte capitole din „Amintiri". La 1883 activitatea lui literară conteneşte. Caşi Eminescu la aceeaşi epocă, povestitorul primeşte avertismentul morţii. Fără îndoială că boala crudă care a lovit pe poet a oprit abia la începutul ei o operă care ar fi mers, în alte condiţii fiziologice, la un apogeu măreţ. Eminescu a fost o natură desăvârşit genială. Creangă poate n'ar fi putut să depăşească orizontul ce-i era destinat. Cariera lui Eminescu a fost ruptă la data fatală. A lui Ion Creangă era sfârşită, când au început să-l bântue accesele de epilepsie.

Intre anul 1883 şi anul morţii, 1889, viaţa povestitorului a fost tristă şi penibilă. Curajul pe care-l arăta, era ultima rezervă a vitalităţii lui. In aceste ultime întărituri inamicul, adică suferinţele continuau să-l atace. Suferinţi fizice pe care încerca să le aline cu ajutorul medicinei. Suferinţi morale, care-l scurmau tot aşa de adânc: una din acestea, poate cea mai crudă, a fost vestea internării a doua a lui Eminescu în bolniţa de la mânăstirea Neamţ. Probabil în 1886 a trebuit să abandoneze catedra, cerând pensionarea. Viaţa lui fizică şi intelectuală se împuţina. „Convorbirile" se mutase la Bucureşti. Prietinul lui cel mai bun era un mort viu. Câtva timp, în bojdeuca dela Ţicău veniră câţiva intelectuali tineri să-i însenineze o clipă negura: Eduard Gruber, N. Beldiceanu, Morţun, Artur şi Raul Stavri, Artur Gorovei.

Pe urmă a fost sfârşitul, deşi moartea l-a surprins tot după o glumă. La 31 Decembrie 1889, în sfintele sărbători de iarnă, pe când plugăraşii se pregăteau să ure şi să sune la ferestre, vestind an nou, Creangă închidea ochii, trecând acolo unde nu-i nici bucurie nici întristare.

A fost îngropat în deal, la cimitirul *Eternitatea*, însoţit de convoiu sărac şi de puţini prietini. Un institutor, bătrânul Toma Săvescu, a făcut elogiul dascălului. Eduard Gruber a vorbit despre scriitor. Mormântul lui a rămas uitat multă vreme, „fără noroc şi fără prietini", până ce o generaţie nouă l-a împrejmuit şi l-a înflorit aşezând deasupra mormântului o imagine de marmură.

Un alt bust a fost înălţat de curând în grădina de la Copou, între masivi de trandafiri acăţători, nu departe de teiul lui Eminescu.

In amintirea intelectualilor ieşeni apar deseori îngemânate evocările acestor doi mari prieteni, povestitorul şi poetul. La fantomele vechii noastre cetăţi s'au adaos şi ei, pentru totdeauna.

N'aş voi să spun vorbe multe despre opera ţăranului dela Humuleşti, căci opera este a unui ţăran cărturar.. Nici nu ne îngădue timpul, şi nici meşteşugul nostru nu e acesta. Criticii literari au însuşiri anumite de cercetare şi despicare a lucrurilor. Pe când noi facem parte chiar din familia povestitorului. Putem avea talent şi intuiţie, servite de o inteligenţă adecuată, cântărită însă aşa fel încât nu ne e îngăduit să trecem dincolo de graniţele destinate. Dreptul acesta îl are numai critica, adică inteligenţa, dacă voiţi fără talent. Acceptând deosebirea, aşa cum vinul o acceptă pe a sa de oţet, ne vom permite totuşi să facem un mic proces unora dintre comentatorii inteligenţi ai lui Creangă. Cum categorisirile şi comentariile s'au făcut depe catedră universitară, simţim chiar că e necesar să intervenim, atât din datorie cât şi din maliţie.

Creangă a fost aşezat în saltarul care poartă eticheta: „scriitor popular". Adică alăturea cu Anton Pann şi Petre Ispirescu.

Dar un scriitor popular e cu totul altceva decât este Creangă.

Un scriitor popular e acela care scrie pentru popor. Nu-i necesar să scrie nici într'o limbă populară, nici să-şi aleagă subiecte din viaţa poporului. Poporul iubeşte ficţiuni extraordinare sau învăţături, care trebue să-i fie servite într'o limbă redusă la cele mai simple elemente, dacă se poate la subiect şi predicat. O sintaxă complicată rămâne neînţeleasă pentru un cetitor care silabiseşte destul de greu cuvânt după cuvânt. „Genoveva", „Alexandria" şi „Tilubuhoglindă" sunt cele mai bune ilustraţii în acest gen.

Mi s'a întâmplat să experimentez eu singur acest lucru chiar cu povestitorul nostru. Eram abia eşit din liceu, admirator pasionat al lui Creangă. Unele pasagii din „Amintiri" le ştiam pe derost. In sărbătorile de iarnă mă aflam într'un sat care se chiamă Ciohorăni, în nordul Moldovei şi mă împrietinisem cu câţiva flăcăi, ştiutori de carte. Am vrut să le fac o mare plăcere şi i-am îndemnat să citească „Poveştile" şi „Amintirile". Le-am împrumutat cartea mea. Au luat-o cu bucurie dar a doua zi mi-au adus-o înapoi complect desamăgiţi.

I-am întrebat: Nu v'a plăcut ? Eram mirat şi indignat.

Ei au ridicat din umeri.

Atunci, neînţelegând ce este, am început eu să le citesc ceva: „Capra cu trei iezi". Indată au fost atenţi, s'au luminat la faţă şi au făcut haz. Insă eu descurcam şi interpretam fraza încurcată a lui Creangă şi le transmiteam limba lor proprie vivificată, pe când textul, pentru ochii şi înţelegerea lor, rămânea un lucru greoiu şi amorf.

Literatură populară este şi literatura nescrisă a ţăranului. Câte odată întâlnim după ce am ascultat multe lucruri fără valoare, sclipiri de geniu. Au şi poeţii populari dreptul să alcătuiască producţii slabe. A fost unul însă care a eliberat veacurilor „Mioriţa". Se găsesc între ţărani povestitori plini de coloare şi poezie, dar aceia se află în situaţia în care mă aflam eu faţă de flăcăii dela Ciohorăni, aceasta e artă nu e literatură populară.

Creangă a utilizat limba populară şi un material de viaţă al poporului, însă n'a făcut folklor. Folklorul are uneori o alură grotescă şi comică, din punct de vedere artistic; pentru că persoana dela care se culege materialul nu e nici de cum necesar să aibă însuşiri poetice. Găsim în Creangă limbă populară, însă e uşor să ne dăm seama că nu e limba populară obişnuită, ci o cvintesenţă artistică şi armonioasă a ei.

Găsim şi'n Eminescu inspiraţii şi formă populară. Insă între un cântec popular şi „Codrule codruţule" este o deosebire caracteristică şi esenţială. Avem deaface cu elementele formei populare, însă ridicate la un înalt potenţial artistic. Materialele prime au fost retopite şi turnate din nou după o formulă personală.

„Era odată o capră care avea trei iezi..." Povestea aceasta am auzit-o de atâtea ori în copilăria noastră. Am auzit-o povestită şi'n douăzeci de cuvinte ca o informaţie de gazetă. Vedeţi ce-a făcut Creangă. Ce nuvelă dramatică, cu descripţii şi tipuri. Aurul a fost de şapte ori lămurit în foc şi ciocănit cu răbdare. E o creaţie cu totul extraordinară; e ceva nou adaos la totalitatea lucrurilor din această lume.

Ce poate face un artist din elemente primare se poate vedea — în paralel — şi dintr'o cunoscută elegie a lui Eminescu: „Din noaptea veşnicei uitări".

Din noaptea veşnicei uitări
In care toate curg,
A vieţii noastre dezmierdări
Şi raze de amurg.

De unde nu mai străbătu
Nimic din ce-au apus —
Aşi vrea odată 'n viaţă tu
Să te înalţi în sus.

Şi dacă ochii ce-am iubit
N'or fi de raze plini
Tu mă priveşte liniştit
Cu stinsele lumini.

Şi dacă glasul adorat
N'o spune un cuvânt,
Tot înţeleg că m'ai chema,
Dincolo de mormânt.

Iată originea ei populară:

Pe cel deal, pe cel colnic
Trece-o mândră ş'un voinic
Voinicul umbla călare
Mândra'n urma lui cu jale.
„Mândro, dac'oiu muri eu,
„Vină la mormântul meu
„Şi te razimă de cruce,
„Să-mi mai spui o vorbă dulce".

Avem de-aface la Eminescu cu un motiv popular valorificat, aşa cum se găseşte transmutaţie nobilă în opera muzicală a lui Grieg. La fel, opera lui Creangă e o valorificare a limbii şi ficţiunii populare, e creaţie. Deci Humuleşteanul trebue scos din cutia etichetată şi lăsat liber, să rămîie aşa cum este, unul dintre cei mai mari scriitori artişti ai neamului nostru.

MIHAIL SADOVEAUN

Edmond Jaloux, om bun şi blajin

(continuare din pagina I-a)

e destul de poet. De aceia vă spuneam că avem înaintea noastră cazul admiraţiei blajine. Făpturile sunt admirabile, însă nu fără cusur. Numai lui Dumnezeu se cuvine toată slava.

Anul trecut Edmond Jaloux şi-a concentrat blândele sale admiraţii săptămânale în o prefaţă:

„Loc primordial în literatura contemporană — personalitate de primul rang — păcat că scriitorul acesta e aşa teribil, aşa implacabil de inteligent, căci ar fi unul din cei mai mari romancieri ai timpului — e o orchidee — un roman de cea mai rară distincţie de spirit — şi alte multe merite — greu de spus în ce consistă aceste merite — observator foarte fin — simţ minunat al comicului — ironie, adevărată ironie de Oxford (preţălueşte exact Jaloux), care nu ia lumea în tragic, adică în vulgar — observator, naturalist, biolog — a făcut unul din cele mai complete studii despre femeie, din câte s'au scris vreodată — o lucrare din cele mai definitive..."

Aci Jaloux e gata să piardă contactul cu admiraţia blajină. E cam delirant. Il salvează ironia de Oxford a lui Aldous Huxley, ironia şi „spiritul ştiinţific". Această ironie şi acest spirit ştiinţific îl împiedică pe Huxley de a lua romanul, ca gen, în serios. Rezultatul e, în definitiv, tot o imperfecţie. Altfel, Jaloux se ridicase la înălţimi vertiginoase; aproape să cadă în sacrilegiu.

Nu vreau să asemăn, chiar, romanul *Two or three Graces*, al lui Huxley, cu ceiace găsise călugărul Vezole la Port-Tarascon. Este un roman englez normal cu *humour* normal, cu satiră normală englezească, cu sentimentalism normal englezesc. Mai liber decât altele de anosta minuţiozitate englezească. Vre-o noutate de valoare propriu zis artistică, nu se află. Tehnica, cu şapte sau opt decenii veche, în raport cu ce caută şi cu ce realizează artiştii romanului, astăzi. Prefaţa lui Jaloux striveşte cartea, tot astfel cum articolele şi telegramele din Port-Tarascon, *via Marseille*, pregăteau o surpriză cruntă entuziaştilor emigranţi duşi de nevinovatul Tartarin pe o insulă mucedă din Polynesia.

Aceasta, ca să vedeţi că şi admiraţia blajină are riscurile ei.

Recitind exemplele scoase din cronicele lui Jaloux mă tot întrebam: de unde — de unde, Doamne Dumnezeule! îmi este cunoscut, dar atât de bine cunoscut felul acesta de a vorbi despre cărţi, despre cărţile proaspete mai cu seamă?...

Dela băieţii din librărie, domnule!

Acest răspuns îl propun cu tot respectul cuvenit originalităţii lui Jaloux. Admiraţia băeţilor din librărie e absolută şi feroce, a lui Jaloux este rezervată şi blajină. Să păstrăm fiecăruia nuanţa sa personală, constatând înrudirea lor esenţială. Fiecare din aceste admiraţii e admirabilă, în felul ei.

Dieu soit loué, tout de même!

PAUL ZARIFOPOL

Sărbătorirea d-lor I. A. Bassarabescu şi Cincinat Pavelescu

Societatea Scriitorilor Români a sărbătorit printr'un banchet pe d-nii I. A. Bassarabescu şi Cincinat Pavelescu, laureaţi ai premiului naţional de literatură, cu prilejul aniversării de 60 ani.

S'au ţinut câteva discursuri în care s'a făcut elogiul sărbătoriţilor.

Cuvântarea D-lui Corneliu Moldovanu

D. Corneliu Moldovanu, preşedintele soc. Scriitorilor Români a spus următoarele:

Preţuiesc clipa aceasta de frăţească bucurie, ca cel mai fericit prilej de contopire a cugetelor şi simţirilor noastre, într'un cald şi respectuos omagiu pe care îl închinăm cu toţii Suveranului mult iubit şi Augustului Ocrotitor al nădejdilor noastre culturale.

Să trăiască Majestatea Sa Regele Carol II.

Ştiu de mai înainte că nu voi izbuti să cristalizez în cuvinte, elanul de admiraţie şi recunoştinţă pe care S. S. R., prin glasul meu îl revarsă, nu ca un dar, ci ca un prinos, iluştrilor sărbătoriţi din seara aceasta.

I. A. Bassarabesscu

Meşteri ai scrisului românesc, făuritori de frumuseţi nepieritoare, plămăditori ai limbii strămoşeşti, care mulţumită acestor fecunde şi originale talente, s'a îmbogăţit cu ritmuri şi armonii definitive, — sărbătorirea maeştrilor Cincinat Pavelescu şi I. A. Bassarabescu este mai mult decât fericita înregistrare a unei duble aniversări, cât mai ales consacrarea obştească a două glorii literare care evadează din prezent şi luminează în viitorime.

Unul — prozator strălucit, cu fraza cizelată, cu umorul parfumat întotdeauna de duioşie, realist cu transparenţe sentimentale şi cu lacrimi generoase ascunse în umbra unei glume sau în armura unei satirizări, — celalt, poet de esenţă olimpică, un trubadur întârziat în epoca materialistă, înrudit cu clasicii latini, aristocrat în inspiraţie, neîntrecut cioplitor în marmora prozodiei eterne, cu versul lapidar şi clar ca o axiomă fierbinte, — aceşti doi maeştri ai literaturii româneşti sunt atât de cunoscuţi, de iubiţi şi de populari încât a mai stărui în caracterizări sau în elogii, ar însemna o sforţare inutilă, o palinodie a bunului simţ.

Scumpi maeştri, noi discipolii voştri, tineri cu părul alb şi tineri cu părul negru, noi vă recunoaştem şi slava şi meritele premergătorilor. Dar nu voim, cu nici un preţ, să vă recunoaştem bătrâneţea, cu toate că aniversările voastre cântăresc laolaltă o sută douăzeci de ani.

Vă promitem însă că ingratitudinea epigramatică de azi se va preschimba la viitoarea voastră aniversare de 70 de ani, într'o caldă şi exuberantă manifestare culturală, în care dragostea şi respectul vor străluci de o potrivă, ca şi în ceasul de acum.

La mulţi ani, scumpii mei prieteni!

Scrisoarea d-lui prof. D. Gusti

D. Em. Bucuţa citeşte o călduroasă scrisoare a d-lui prof. D. Gusti, Ministrul Instrucţiunii, Cultelor şi Artelor:

Iubite domnule Ion Bassarabescu şi iubite domnule Cincinat Pavelescu,

Sărbătorirea de azi a şaizeci de ani de viaţă, a vrut să vă întâlniţi în aureola aceleiaş dragoste, care nu e numai a tovarăşilor de scris, dar e tot atât, dacă nu mai mult, a noastră, a publicului cititor şi martor al ascensiunii D-voastră.

Ca titular al Ministerului Şcoalei şi Culturei naţionale îmi iau voia să vă arăt, cu acest prilej, toată preţuirea, să vă rog să fiţi încredinţaţi de locul înalt, pe care îl hărăzesc purtătorilor de condei în creşterea fiinţei neamului nostru, prin carte şi fixare de idealuri de viaţă, şi să vă cer, ca o ultimă favoare, să mă socotiţi părtaş la această mişcătoare zi de biruinţă.

Cuvântarea d-lui Jean Bart

D. Jean Bart a rostit apoi următoarea cuvântare:

Doamnelor şi Domnilor,

Imi daţi voe să despart în două cei 120 de ani pe care îi sărbătorim azi.

Şi fără să mă încerc să-i pun la microscop pe cei doi artişti — căci asta-i treaba criticilor — voi căuta numai să-i privesc câteva clipe prin prisma breslei noastre scriitoreşti.

Să vedem ce-i apropie?

Şi ce-i deosebeşte?

Sunt amândoi de aceeaşi vârstă. Născuţi în acelaş an. Totuş, de sigur, nu putem crede că sunt chiar de aceeaş vârstă, unul este mai mare măcar cu o zi decât celălalt.

Mă întreb:

După ce un critic, ar putea cunoaşte, în viitor că aceşti doi scriitori fac parte din aceeaşi generaţie şi au trăit în acelaş mediu?

Fără să cădem în mania criticului care clasează, ca un naturalist, pe scriitori în specii, şcoli, curente, genuri, coterii şi cenacluri, trebue să recunoaştem însă că avem aface cu două personalităţi artistice bine distincte, care nu se aseamănă una cu alta.

Două şcoli deosebite în acelaş timp şi mediu.

Două concepţii de artă.

Există o mare deosebire de formă şi fond.

Fiecare din ei este exponentul unui alt curent literar.

Fiecare a cântat în templul artei pe altă coardă a claviaturei sufleteşti.

Trubadurul Cincinat, cântăreţul cunoscut, poetul madrigalului românesc, are cultul formei desăvârşite, cu fraze cizelate ca un juvaer, imagini sclipitoare, simţul sonorităţii şi efecte de caracter muzical. Având o paletă bogată, c'o viziune clară de culori vii, ştie să le arunce cu o mână sigură.

Cu talentul de improvizare şi eleganţă înăscută azvârle săgeţile epigramelor sale, ascuţite fără să fie inveninate.

Un artist al cuvântului.

A făcut totdeauna o artă de o aristocratică distincţie.

Dacă *poetul Cincinat* are bogăţia exterioară *a formei, nuvelistul Bassarabescu* are bogăţia interioară a *simţirii*. Umanitatea este sâmburele firii sale.

Căci el a surprins firea în cele mai mici detalii, dându-ne scene din viaţa reală, prin o reprezentare obiectivă, într'o formă desăvârşită.

Prin psihologia caracterelor, dramatismul situaţiilor, ne-a dat imaginea veridică a vieţii.

Scriitor perfect egal. Imaginaţie sintetică.

In cea mai mică schiţă a sa are un adevăr pus cu artă, închide o dramă sau o comedie în esenţă.

Atmosfera emotivă în scrisul său, isvorăşte dintr'un discret şi profund elan de simpatie umană, dintr'un înalt simţ etic.

Amândoi artiştii: poetul şi nuvelistul, deşi se deosebesc aşa de mult unul de altul, au totuşi puncte comune.

Ei au ştiut să rămâie în tot timpul aceiaşi. Nu s'au adaptat curentelor de modă ale vremilor. N'au căzut în obscurităţile preţioase ale şaradelor literare.

Şi e un real merit ca totdeauna *să rămâi tu însuţi.*

Mai au un punct comun.

Amândoi sunt artişti de *calitate* şi nu de *cantitate.*

Li se poate reproşa că au produs prea puţin.

Nu trebue să uităm însă îndeletnicirile lor zilnice de trai.

Poetul, de pe fotoliu, împarte dreptatea împricinaţilor.

Nuvelistul, de pe catedră, învaţă carte pe copiii de şcoală.

Veşnica tragedie a scriitorului român.

Artişti de talent, bine înzestraţi, care scriu par'că de încercare, ca să dovedească numai ce ar putea să ne dea. Ne dau numai măsura talentului lor.

Dar nu ne dau cantitativ aceea ce ne promit.

Sciitori de meserie, artişti fecunzi care să ne dea egală calitate, fără să cadă în industrie literară, avem prea puţini.

Cincinat Pavelescu

Cauzele multiple care împiedică pe un artist la noi să se dea trup şi suflet scrisului, să-şi facă meserie, se cunosc.

Scriitorul român se găseşte într'o situaţie paradoxală:

Numai după ce iesă din slujbă ar avea vreme să scrie. Ce ironie a soartei. Ca pensionar numai, ai şansa de a deveni fecund, dacă nu-i prea târziu.

Deci toamna vârstei scriitorului român e cel mai bogat anotimp.

La 60 de ani este sărbătoarea toamnei scriitorului român.

Băgându-i în acelaş pahar pe ambii sărbătoriţi să le urăm o toamnă cât mai bogată.

Toastul d-lui Al. O. Teodoreanu

D. Al. O. Teodoreanu improvizează următorul toast:

Am venit la acest banchet, întovărăşind pe domnul Octavian Goga. Prin urmare, nu pot fi bănuit de regionalism. Acuzat că ar fi un desrădăcinat, André Gide a replicat:

— *„Né d'un père Uzétien et d'une mère Normande, où voulez-vous, Monsieur Barrès, que je m'enracine?".*

Inţeleg pe Gide şi nu înţeleg regionalismul, dar dacă e adevarat că fiecare regiune are o floră şi o faună caracteristică, trebue să admitem şi omului oarecare particularităţi. De aceia aş îndrăzni să afirm că dacă Moldovenii ar şti să vorbească şi Muntenii să tacă, banchetele româneşti ar fi ideale în ceeace priveşte discursurile. Eu sunt Moldovean şi pe lângă păcatul regional de a nu şti să vorbesc, mă aflu şi între doi humorişti. Mă tem şi de obiectivul unuia şi de subiectivul celuilalt. De aceia, mă mărginesc să-i invit şi eu la banchetul pe care mi-l vor oferi desigur aceiaşi confraţi, atunci când voi împlini 60 de ani.

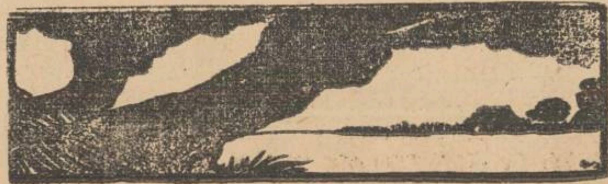
Decorarea sărbătoriţilor

D. colonel N. M. Condiescu, adjutant regal, conferă sărbătoriţilor, în numele regelui Carol al II-lea „Coroana României" în gradul de comandor.

Mai vorbesc d-nii: I. Gr. Perieţeanu, în numele Parlamentului; Baraschi, în numele artiştilor plastici; Octavian Goga, subliniind criza de credinţă şi autoritate prin care trecem, şi valoarea aportului literaturii pentru apropierea dintre suflete; Ion Sân-Giorgiu; Ion Minulescu; Georgescu-Vâlcea; Radu Rosetti, etc.

Tuturora le răspund d-nii: I. A. Bassarabescu şi Cincinat Pavelescu, mulţumind pentru frumoasele sentimente exprimate de oratori şi făgăduind să stărue încă mulţi ani pe drumul aceleiaşi activităţi de idealism şi artă.

H. BL.

Poezia câmpului

Să scrii ceva despre „Poezia Câmpului" într'un articol, este să încerci a fotografia Bărăganul din sborul unui aeroplan, cu un aparat fotografic Zeiss-Baby-Box. Şi asta, atunci când pentru a prinde ceva din poezia tainică şi mută a câmpului, este nevoie de aparate stranii şi nebănuite care înregistrează singure şi inconştient acea emanaţie a câmpului, cu miragii de Fata Morgana care constituesc laolaltă „poezia câmpului".

— Cine ar putea defini sau concretiza prin cuvinte ceiace în fiecare din noi evocă expresia verbală „poezia câmpului"?

Cine ar putea defini poezia fără a fi prea ridicol? Cine poate defini muzica, cine poate fi atât de ignorant cu sine sau de mărginit sufleteşte ca să poată defini cea mai groasă şi mai primitivă senzaţie de artă sau stare de suflet.

Şi cu toate acestea care-i acela, dintre cetitori care să nu ştie ce este aceia „poezia câmpului", care nu-i simte întregul cuprins alcătuit în suflet din amintiri, din senzaţii de odinioară, din viziuni, din reminiscenţe de arome, de culori, de linii...

Şi este totuşi greu să ne înţelegem pentru că, pentru fiecare dintre oameni aceste evocări sunt variate şi altele, la infinit, cu nuanţe diferite, cu adâncimi diferite. Pentru fiecare din noi toţi poezia câmpului este altceva ca imagine, şi totuşi cu acelaş sentiment în fond.

Este în simţimântul acestei poezii, ceva din natura unui sentiment religios, în care semnele şi cuvintele de închinare variază după rit, dar în care este veşnic şi imuabil fondul unei credinţe.

Căci există o poezie a câmpului pentru citadini şi o poezie a câmpului pentru cei care au copilărit la ţară, aproape de acea linişte meditativă şi grea a câmpului.

Pentru citadini, poezia câmpului e naivă ca un joc şi se înrudeşte cu farmecul viu al senzaţiilor de copii care descopăr lucruri până atunci necunoscute. Pentru citadini, poezia câmpului; acel farmec, acea încântare indefinită a câmpului, vine din farmecul lucrului nou, din revelaţia curiozităţii încântate care a descoperit ceva necunoscut, din descoperirea unei lumi noui şi de abia bănuită. In mijlocul câmpului citadinul devine copil, aleargă, vrea să cuprindă cu ochiul totul, vrea să pună mâna pe iarbă şi pe flori, să le rupă, să pue fire de mohor în gură, la pălărie, în carte, la docar, la urechile calului; citadinul în mijlocul câmpului, se întreabă pe el însuşi şi întreabă pe tovarăşul rural de alături, despre tot ce vede: vrea să ştie cum se cheamă fiecare floare, care-i orz, care-i grâu, care-i sânziene. Vrea să ştie tot, într'o zi, într'un ceas. El asistă parcă la facerea lumii şi vrea s'o cunoască. Se teme de şopârlă şi de gândaci şi vrea să prindă păsările pe care, pe toate le crede scăpate din cuşcă.

Cine ar putea tăgădui, în asemenea clipe un simţ al poeziei câmpului pentru citadinul rătăcit între ogoare, pe drumuri înguste cu troscot?!

In sufletul lui ruraliceşte virgin, s'au deschis orizonturi noui, o lume nouă, armonii noui, parcă însăşi ceiace este sufletul lui ar fi crescut, s'ar fi îmbogăţit, ar fi găsit deodată o comoară. Şi viaţa citadinului a simţit o vibraţie nouă, a avut clipe de uitare de sine, s'a contopit în timp cu elementele naturii, a fost sunet şi tăcere, a fost fiinţă fără să ştie, s'a înălţat uşurat de propria lui existenţă.

Şi nu este nefericit citadin, care să nu poarte într'un adânc uitat de suflet imaginea luminoasă şi veselă a unei eşiri la câmp. Numai, să nu fi plecat cu un patefon care să cânte „Rumba" pe iarbă verde.

Pentru acei cu patefon la câmp, poezia câmpului e închisă şi totul e ascuns, ca isvoarele sub pământ.

Dar poezia e cu totul alta, pentru acei care au copilărit la ţară, cu ochii mari deschişi spre orizonturi largi, cu auzul stilizat de acea subtilă şi mistică muzicalitate a tăcerilor din câmp. Pentru acest tip de rural, poezia câmpului face parte din sufletul lui, îl constitue. Insuşi misterul vieţii şi înţelesul ei, sunt legate de acest sentiment profund al naturii, de acest necunoscut ciudat al depărtărilor. Tipul rural are prin această contopire cu câmpul şi cu încântarea lui vastă şi veşnic nouă, o altă concepţie de viaţă şi de moarte.

Pe aceşti oameni cu copilăria trăită la ţară, îi chem în acest ceas când desfac hărţile sufleteşti ale amintirilor mele câmpeneşti.

Iată, iau un beţişor şi ies din sat. E primăvară. Câmpul miroase singur a pământ, cu mirosul specific al gestaţiei care cheamă puterile lui adânci de reproducere şi de înoire. Aşi vrea să iau ţărâna în pumni şi s'o miros, şi să-mi înfund faţa în ea. Ţărâna dospeşte în brazdele negre şi simt tensiunea pământului încovoiat pe dealuri ca într'o încordare gigantică. Fiecare bulgăr de pământ e viu ca o picătură de apă, fiindcă va deveni iarbă şi holdă. Desfăcut de zalele de argint ale îngheţului, pământul respiră în aburi fini sub întâiul soare. S'a trezit parcă însuşi pământul în această dimineaţă, dintr'un somn lung, şi s'au trezit odată cu el toate fiinţele lui.

Dintr'o gaură mică şi neagră ca un semn de deget, iese un gândac negru cu carapacea lucitoare. Se uită mut şi gânditor. De unde a venit şi pentru ce trăeşte? Unde mă duc eu şi pentru ce trăesc? Pe alături, pe drum, trece un ţăran cu plugul. El nu se întreabă nimic. E chemat de puterile de înoire ale pământului şi de o nevoie crudă şi neertătoare.

Mă simt ruşinat şi mă uit în altă parte, spre răsărit. Rar, pluguri urcă un deal şi scoboară nevăzute dincolo, sau răsar deodată din prăpăstii, însemnând drumul cu un meridian negru, care-i cea dintâi brazdă. Iată şi o ciocârlie banalizată se sbate în tril, ca şi cum ar fi prinsă într'un laţ nevăzut, încurcat dintr'o rază de soare. Unii ar putea să creadă că ciocârliile se ridică depe locuri pe unde sunt oameni îngropaţi de demult, şi al căror suflet vrea să se mai închine soarelui, dar asta nu-i adevărat.

Totul în jur e o pornire spre viaţă nouă, şi mă simt deodată străin de acest travaliu cosmic, dat la oparte, exclus dela această întinerire a vieţii întregi, — vremelnic şi singur.

Poate asta e poezia câmpului! cine ştie?

Şi alt panou sufletesc. Intre el şi celălalt nu ştiu câţi ani sunt. Nici nu ştiu de unde-i cules. Grânele au dat în spic. Printre musteţele aspre ale spicelor, lumina unui asfinţit trece paralelă cu pământul, ţesând o pânză albă cu reflexe de apă curgătoare pe deasupra ogoarelor de grâu.

Pe tulpini lungi de nalbă, cântă păsări pe care nimeni nu le cunoaşte, după cum nimeni nu ştie dacă acest cânt al lor e o chemare de desnădejde sau o proclamare de bucurie.

In razele tari încă ale soarelui se vede împletirea sborului de musculiţă pe deasupra holdelor. Sunt atâtea vieţi, atâtea nuclee mici de viaţă că mă înspăimânt. Dacă aşi vedea deodată o mulţime tot aşa de mare de oameni m'ar impresiona mai puţin, pentrucă le cunosc viaţa mai bine. In sborul acela mărunt, ca un praf al vieţii, totul e taină şi neînţeles.

Pe pământ e o linişte mare. Totul trăeşte în plin, fără gesturi, fără sbucium. Parcă lumea a stat pe loc şi aşteaptă, şi ascultă. Numai prin ierburile mari şi în floare cu trifoi, cu sânziene, cu mac sălbatec, cu flori mici şi fine ca şi roiul de vietăţi de deasupra, e sărbătoarea tuturor gângăniilor, şi se aude ca un zumzet surd şi nedefinit. Şi bogăţia verii e trudnică şi obositoare. Câmpul duce greu sarcina lui de minuni care înseamnă propriul lui destin.

Intru prin ierburile înalte şi înflorite ca într'o împărăţie femecată, cu pitici, cu feţi frumoşi, şi cu cosânzene mici, cu alte simboluri fantastice şi delicate în miniatură. E o aromă tare şi parfumată de cimbru.

Eu calc, guliver hidos şi grotesc, printre fluturaşii coloraţi, printre gândaci şi furnici, printre ţânţari iuţi şi musculiţe smălţuite, stârnind în roiuri prăfuite panică în jurul picioarelor mele. Pantalonii până la genunchi sunt galbeni de floare, de polen.

Mă opresc şi mă culc în iarbă. Nu am nici un gând nici măcar conştiinţa existenţii mele. Sunt contopit cu viaţa dimprejur, care nu se preocupă de sine. Nu mai ştiu dacă exist sau nu.

Sunt şi eu ca o plantă, ruptă de vânt şi culcată greu între celelalte. Ochii mei trec pe deasupra câmpului, cu inconştienţa absentă a omului înecat, pe deasupra apelor.

O gânganie se urcă pe mine. S'a oprit pe piciorul meu îndoit, şi se gândeşte. Poate face un popas. Eu trebue să am ceva din proporţiile unui munte pentru vietatea aceia mică. O privesc cu înduioşare de creator şi o proteguiesc.

Mă culc pe spate. Nimeni nu mă poate vedea în iarba, care-i înaltă în jurul trupului meu. Mânile vin singure împerechiate pe piept în semnul odihnei eternităţii. Privirile mele se înalţă drept spre cer. Ce înalt e cerul! Cu cât îl privesc mai mult, cu atât e mai înalt. Un nouraş mic şi alb, trece singuratec spre apus, destrămându-se ca un fum. Şi e linişte mare şi profundă. Aşi vrea să mă uite toată lumea aici, şi, mai cu seamă, să uit eu toată lumea.

Un cal care păştea alături, a strănutat brusc. In liniştea aceia parcă ar fi fost sgomotul unui animal preistoric. Şi pacea s'a aşternut iarăşi, din ce în ce mai adâncă, şi s'a făcut neagră, şi s'a făcut noapte.

Poate asta este poezia câmpului! Cine ştie!?

Şi schimb panoul meu sufletesc. Câmpul s'a despodobit. Foşneşte cu frunza aspră şi funerară în glugi. Spinii şi mohorul pe haturi au îmbătrânit şi au murit. Zările s'au depărtat şi câmpul întreg a fost părăsit. Totul a fost ridicat cu grabă ca de spaima unui incendiu sau a unei furtuni pustiitoare. Câmpul a rămas singur, şi funigeii întind încet din spin în spin, din mirişte în mirişte, un linţoliu fin şi tremurat. Un epure stă cu ochii veşnic deschişi, zi şi noapte, de spaimă că tot câmpul s'a golit şi-l vede toată lumea. Ochii lui privesc până pe culmea dealului, unde poate apărea omul negru ca de cărbune, şi ameninţător. Tulpinele de iarbă care au purtat flori, se sbat uscate şi rupte, în bătaia vântului, ca nişte fiinţe fugărite care dau din mâni şi fac semne disperate dar pe care le-a legat cineva de pământ ca să nu poată alerga. Un spin cu coroană de stejar în miniatură, scăpat din această ancorare a destinului, aleargă cât ce poate, ca un eliberat urmărit de fantoma spaimei.

In ceasurile acestea trecătorii pe câmp sunt rari şi merg singuri. Un vânt iute duce tăcerile câmpului în altă parte şi bate cu iuşti de ploaie repede, ca vergi de sârmă, spinarea încovoiată a dealurilor goale. Ulii au luat în stăpânire singurătăţile şi le străjuesc grăbit în sbor sau le păzesc depe muşuroaie de hotar ca nişte santinele rare.

Bietul meu câmp frumos şi obosit de minuni!

Poate asta e poezia câmpului! Cine ştie?

Şi trag un panou alb şi neprecis, fără contururi, fără orizont, cu ceva albastru, straniu, cu ceva plumburiu. Câmpul e îngheţuri şi e cer. Câmpul e sclipitor şi artificial.

Buruienile sunt învelite în flori de ghiaţă, făcute anume pentru o zi. Toate sunt ca 'n cer, curate şi albe, şi cu stele multe şi parcă toate sunt numai fantome şi ireale. Parcă dacă ai sufla peste tot, ar dispărea toată lumea aceasta. Pe câmpul alb nu a fost încă nimeni; nu e nici o urmă de om.

Cel ce merge pe câmpul alb e întâiul om. El înseamnă drumuri noui pe care vor merge alţii. E un iniţiator.

Poate merge la fel oriunde. Câmpul e la fel. Pe orice deal se suie, urcă la cer şi poate coboară dincolo, între alţi gheţari. E cea dintâi sau de pe urmă vietate depe pământ? Urmele paşilor lui rămân însemnate în urmă pentru ca să ştie pe unde să se întoarcă.

Nici o viaţă nu se mai poate naşte. Pe o şiră de paie, — vestigiile altei vieţi, — un uliu bătrân stă umflat în pene, parcă putrezit. Se descopăr rămăşiţele altei vieţi şi într'o îngrămădire de muşuroaie negre sub un deal, pe unde a fost un sat. Un sunet de clopot dela o biserică nevăzută şi desigur ireală, un sunet de clopot care vine din cer, cheamă zadarnic, crăpând sonoritatea tăcerii.

Şi asta ar putea fi poezia câmpului.

Am desfăcut din patru anotimpuri, ca depe patru pereţi panourile acestea cu culori şi armonii, cu ecouri de demult şi cu nuanţe din clipa aceasta.

Pentru citadini poezia câmpului e sglobie şi veselă ca un joc, ca un salt, ca o încântare.

Pentru cel care a copilărit şi trăit la ţară, poezia câmpului e densă şi grea, e legată de însăşi viaţa şi de destin, şi poate, tragică aşa, ca însăşi viaţa şi destinul.

De aceia citadinul va contempla câmpul de preferinţă în grup, pentru ca să exclame mereu: „vai ce frumos e!" Iar ruralul va trece pe câmp de preferinţă singur, şi va fi totdeauna în faţa câmpului, ca în faţa unui zeu, gânditor şi tăcut.

DEMOSTENE BOTEZ

GERHART HAUPTMANN

Ţesătorii

Fragment

Actul I *se petrece în biroul fabricantului Dreissiger, unde ţesătorii vin să-şi aducă pânzeturile lucrate. Muncitorii îşi manifestă nemulţumirea faţă de preţurile ridicole cu care li se răsplăteşte munca. Fabricantul Dreissiger încearcă cu abilitate să calmeze spiritele, reuşind în oarecare măsură.*

Actul al II-lea *se desfăşoară în locuinţa sărăcăcioasă a bătrânului ţesător Ansorge, unde se adună şi alţi ţesători. Din convorbirile lor reiese mizeria în care trăiesc şi revolta care clocoteşte înăbuşit în sufletul lor.*

ACTUL AL III-lea

O cârciumă din Peterswaldau

Scholz Welzel; d-na Welzel; Ana Welzel, de 17 ani; Maestrul Wiegand; un voiajor.

WELZEL *(servind un pahar de bere voiajorului: aparte lui Wiegand).* — La Peterswald e zarvă mare!

WIEGAND. — Dreissiger angajează azi lucrători la ţesătorie.

D-NA WELZEL. — Dar altădată parcă nu era atâta forfoteală ca azi.

WIEGAND. — O fi din pricina celor două sute de lucrători noui pe care vrea să-i angajeze.

D-NA WELZEL *călcând rufele.* — Se poate... aşa o fi. Unde se caută două sute, vin de obicei şase sute. Slavă Domnului, sunt lucrători cât firele de iarbă.

WIEGAND. — Vai de pielea lor! Oricât le-o merge de rău, tot nu se prăpădesc. Fac la copii cât nu le trebue *(Corul se aude tot mai tare)* Iată, trece înmormântarea. A murit ţesătorul Neudwich.

WELZEL. — A dus-o săracul prea mult. Nu mai cunoştea odihna nici ziua, nici noaptea... rămăsese numai piele şi oase.

WIEGAND. — Să tot fi avuţ 45 de kilograme. De când sunt, n'am făcut un sicriu atât de mic...

VOIAJORUL *(mâncând).* — Nu pricep de fel. Orice ziar deschizi, citeşti cele mai îngrozitoare poveşti despre nevoile şi sărăcia ţesătorilor, de-ţi vine să crezi că mor cu toţii de foame. Şi când colo, ia te uită ce mai înmormântare! Intrasem tocmai în sat; şi ce să vezi: muzică, şcoli, profesori, preotul şi tot poporul coadă, de parcă l-ar înmormânta pe împăratul chinezesc. Păi dacă oamenii pot plăti toate astea... *(Bea, pune apoi paharul pe masă şi se adresează cu un aer ştrengăresc)* Spune şi d-ta, domnişoară, n'am dreptate? *(Ana zâmbeşte nedumerită, continuând să brodeze).* Desigur că lucrezi nişte papuci pentru tatăl d-tale.

WELZEL. — Nu încalţ eu aşa ceva.

VOIAJORUL. — Zău că mi-aşi da jumătate din avere să fie pentru mine!

D-NA WELZEL. — Ei, el nu se pricepe la lucruri din astea.

WIEGAND *(prinzând gust de vorbă).* — Domnul a vorbit foarte frumos despre înmormântare. Nu zău, nu-i o înmormântare frumoasă?

VOIAJORUL. — Da, dar mă'ntreb, iacă aşa... Asta trebue să coste o groază de bani... De unde iau oamenii ăştia atâţi bani?

WIEGAND. — Iartă-mă, domnule, dar e ceva de ne'nţeles la săracii noştri. Când e vorba de îndatoririle şi respectul pentru morţi, cred lucruri mari; dar când e vorba de părinţi, au în mintea lor o închipuire deşartă. Uite acum; strâng bani din toate părţile şi dacă nu li se ajunge se mai împrumută de pe la boerii din împrejurimi. Şi aşa se înglodează până peste gât în datorii. Unde mai pui băutura, mâncarea şi câte altele! Şi eu îmi cinstesc părinţii, dar nu merg până acolo, ca să fiu calic toată viaţa din pricina morţilor.

VOIAJORUL. — Daţi-mi voie. S'ar fi cuvenit ca preotul să le scoată din minte toate ideile astea.

WIEGAND. — Iartă-mă, domnule. Nu trebue să uiţi că 'n fiecare sat se află o biserică şi că preotul trăeşte din veniturile ei. La o înmormântare frumoasă au şi preoţii partea lor frumoasă. Şi cu cât vine mai multă lume, cu atât e şi câştigul lor mai mare. Cine cunoaşte cum stau lucrurile pe aici, poate să vă spună că sfinţilor nu le prea vine la socoteală o înmormântare sărăcăcioasă.

HORNIG *(un bătrân culegător de zdrenţe, intră purtând pe umăr un cerc de fer).* — Sănătate la boeri! Mă rog d-tale, un rachiu, dacă se poate. Domnişoară Ana, am în cărucior nişte panglici frumoase de cap şi de cămăşi, ciorapi, ace de păr, de cusut, igliţe. Toate numai pentru câteva zdrenţe. *(Schimbând tonul).* Din zdrenţe, d-ră Ana, se face hârtiuţa albă şi frumoasă pe care-ţi scrie iubitul o scrisorică dulce.

ANA. — Mulţumesc. N'am nevoe de iubit.

D-NA WELZEL. — Aşa-i fata asta; nici nu vrea să audă de măritiş.

VOIAJORUL *(se ridică plăcut surprins de cele auzite şi-i întinde Anei mâna).* — „Minunat, d-ră, faci ca şi mine. Dă-mi mâna! Trăiască libertatea!

ANA *(roşie ca focul, îi întinde mâna).* — Dar d-ta eşti om însurat!?

VOIAJORUL. — Ferească Dumnezeu! Pentrucă port inel?! L-am pus în deget numai ca să mă pun la adăpost de ispitele propunerilor incomode... De d-ta n'are ce să-mi fie teamă. *(Pune inelul în buzunar).* Dar spune serios, d-ră, nu vrei să te măriţi niciodată... aşa... puţintel?

ANA *(dând din cap).* — Nicidecum...

D-NA WELZEL. — O să rămână fată mare: Numai dacă o fi să 'ntâlnească ceva rar...

VOIAJORUL. — Bine 'nţeles. Un mare boer din Silezia s'a însurat cu fata din casă a mamă-sii; şi fabricantul Dreissiger şi-a luat de nevastă o fată din popor. Nu-i nici pe jumătate de frumoasă ca d-ta; şi acum se plimbă în cupeu. *(Se învârteşte).* Aşi bea o cafea.

ANSORGE şi BĂTRÂNUL BAUMERT *(intră cu câte un pachet în mână şi se aşează tăcuţi şi umili lângă Hornig).*

WELZEL. — Bună ziua, moş Ansorge. De mult nu te-am mai văzut.

HORNIG. — Bine că ai eşit şi tu odată din bordeiul tău afumat.

ANSORGE *(stângaci şi încurcat).* — Iar mi am adus un război.

BAUMERT. — Vrea să lucreze cu 10 groşeni bucata.

ANSORGE. — N'şi fi făcut-o cât lumea. Dar nu mai merge cu împletitul coşurilor.

WIEGAND. — Tot mai bine decât nimic. Şi apoi găseşti de lucru. Il cunosc bine pe Dreissiger. Acum opt zile i-am pus nişte ferestre şi atunci am vorbit cu el şi despre asta... Ci-că o face numai din milă.

ANSORGE. — Ehe... vorbă să fie...

WELZEL *(dă ţesătorilor câte un rachiu).* — Luaţi un rachiu... Dar ia spune, Ansorge, de când nu te-ai mai bărbierit? Domnul de colo e curios să ştie...

VOIAJORUL. — Ba să mă erţi, n'am spus eu vorba asta. Maestrul ţesător m'a uimit numai prin figura lui venerabilă. Aşa chipuri uriaşe nu se prea întâlnesc des.

ANSORGE *(scărpinându-şi capul, încurcat).* — Da, da, aşa-i!

VOIAJORUL. — Oameni aşa de voinici, mai rar în zilele noastre... Noi am rămas fără vlagă... din pricina culturii... Imi place moşneagul... Ce sprâncene stufoase! Şi ce barbă sălbatecă...

HORNIG. — Ascultă, domnule, să-ţi spun ceva. Oamenilor de pe la noi nu prea le dă mâna să plătească bărbier. Işi lasă părul să crească. Puţin le pasă ce spun străinii...

VOIAJORUL. — Dar, mă rog d-tale... drept cine mă iei... *(Incet birtaşului).* Dacă i-aş da bărbosului un pahar de bere?...

WELZEL. — Mi-e teamă că n'o să primească. Are toane azi.

VOIAJORUL. — Atunci lasă... Imi dai voie, d-ră? *(Se aşează).* Vă asigur că de când am intrat am rămas uimit de strălucirea, moliciunea şi fineţa părului dv... Şi ce culoare... Ca spicul copt. La Berlin ai face furori. *Parole d'honneur;* cu aşa păr te poţi duce la palat... *(Dându-se puţin înapoi ca să admire părul).* Minunat... crede-mă, e admirabil.

WIEGAND. — De aceia lumea i-a şi dat o poreclă frumoasă.

VOIAJORUL. — Dar cum i se spune pe aici?

ANA *(râde, jenată).* — Nu luaţi în seamă ce spune!

HORNIG. — Ii zice „vulpea"; nu-i aşa?

WELZEL. — Ia tăceţi! Nu-mi zăpăciţi fata! I s'au vârît destui gărgăuni în cap. Azi visează un conte, mâne o să viseze un prinţ.

D-NA WELZEL. — Ce tot vorbeşti rău de fată? Nu-i o nelegiuire când omul vrea să se ridice mai sus. Nu judecă toată lumea ca tine. Nici n'ar fi bine. Ar rămânea toată lumea ca tine şi nici o fată nu s'ar mai procopsi. Dacă bunicul lui Dreissiger ar fi judecat ca tine, rămânea un ţesător sărac. Dar aşa, e putred de bogat. Dar bătrânul Tromtra, n'a fost oare şi el, pe vremuri, un biet ţesător? Acum are douăsprezece moşii şi are titlul de nobil.

WIEGAND. — Ce-i drept, e drept, Welzel. Nevasta-ta are dreptate. Crede-mă. Dacă judecam ca tine unde-mi erau cele şapte calfe?

* * *

UN PĂDURAR TÂNĂR ŞI UN ŢĂRAN *(intră, oprindu-se lângă tejghea).* — Bună ziua!

ŢĂRANUL. — Câte un rachiu, dacă se poate.

WELZEL. — Bine aţi venit! *(le dă rachiul).*

VOIAJORUL. — Ei, d-le pădurar, ai făcut un drum cam lung.

PĂDURARUL. — Cam aşa ceva. Vin din Steinseffer.

VOIAJORUL. — Scuzaţi, vă rog, sunteţi pădurarul contelui Hochtzeim?

PĂDURARUL. — Ba nu, al contelui Keil.

VOIAJORUL. — Da, da, la numele ăsta mă gândeam şi eu. E greu de tot cu conţii, baronii şi boerii ăştia. Iţi trebue o memorie de fer. Dar ce faci cu toporul ăsta, domnule pădurar?

PĂDURARUL. — L-am luat dela nişte hoţi de lemne.

BALMERT. — Proprietarii noştri poartă până şi grija surcelelor.

VOIAJORUL. — Daţi-mi voie, dacă fiecare s'ar duce să ia...

BALMERT. — Vedeţi că aicea-i ca peste tot locul. Sunt hoţi mici şi mari. Cei mari fac negoţ şi se îmbogăţesc. Dar când un biet ţesător...

I-IUL ŢESĂTOR BĂTRÂN *(întrerupându-l pe Baumert).* — Nu ne putem apropia de o crenguţă. Stăpânii ne jupoaie din ce în ce mai rău. Plătim biruri, alergăm de pomană pentru ei, le dăm ajutor la câmp şi le facem zile de clacă.

ANSORGE. — Aşa e. Ceiace ne mai lasă fabricantul, ne scoate din pungă boerul.

AL II-LEA ŢESĂTOR BĂTRÂN. — Eu i-am zis boerului: ertaţi-mă, dar nu mai e chip să fac atâtea zile de clacă. Nu că n'aş vrea să le fac, dar vedeţi, apa mare m'a sărăcit cu totul, mi-a înecat ogorul. Trebue să muncesc zi şi noapte ca să pot trăi.

ŢĂRANUL *(aspru).* — Ce vă tot plângeţi. Şi dacă nu vă merge bine cine e de vină mai mult decât voi? Când v'a mers mai bine, ce-aţi făcut? V'aţi ţinut numai de petreceri. Dacă economiseaţi, aţi fi avut azi, în timpuri grele, nu să furaţi lână şi lemne.

I-iul ŢESĂTOR TÂNĂR. — Prostul, tot prost rămâne.

BAUMERT *(furios).* — Toţi trăesc după urma muncii noastre.

ŢĂRANUL. — Ei bine, aşa e; dar la ce sunteţi voi buni, netrebnici şi flămânzi ce sunteţi! Ştiţi voi să conduceţi un plug? Ştiţi voi să trageţi o brazdă sau să încărcaţi un car de fân? Ştiţi numai să leneviţi şi să alergaţi după muieri. Ticăloşi ce sunteţi! *(Pleacă urmat de pădurar. Welzel şi nevastă-sa râd. Se face din nou tăcere).*

HORNIG. — Dobitoc ţăran! Dacă n'aşi şti ce sărăcie e pe-aici. Te cuprinde groaza când îi vezi. Zac goi câte patru-cinci pe o saltea de paie.

VOIAJORUL *(cu blândeţă).* — Nu judecă toată lumea ca d-ta. Dacă ai şti să citeşti...

HORNIG. — Citesc ziarele tot atât de bine ca şi d-ta. Dar vezi că-mi cunosc oamenii. Ştiu ce s'a întâmplat şi cu Fullerii. Copiii scormoneau gunoiul împreună cu gâştele vecinilor căutând ceva de mâncare. Şi bieţii copii s'au prăpădit, goi, pe nişte saltele putrezite din casă, după ce au mâncat hoituri ca să-şi astâmpere foamea. Şi flămânzi din ăştia, muritori de foame, sunt pe aici cu sutele.

VOIAJORUL. — Dar dacă cetiţi ziarele, trebue să ştiţi că guvernul a ordonat o anchetă şi că...

HORNIG. — Lasă că ştim noi câte parale fac fleacurile astea! Te pomeneşti cu câte un domn trimis de cârmuire, care ştie totul încă înainte de a fi văzut ceva. Dă o raită prin sat, cam pe unde-i mai frumos, ferindu-se să nu-şi strice lustrul dela ghete, apoi se suie binişor în trăsură şi pe-ici ţi-i drumul. Pe urmă dă de veste la Berlin cum că nu se pomeneşte sărăcie pe la noi. Ia să fi avut numai puţină răbdare, ia să se fi dus ceva mai la deal, unde-s bordeiele mici şi pustii, negre şi dărăpănate, că-i mai mare păcatul să strici un chibrit ca să le dai foc, ei da, fireşte că atunci scria altfel la Berlin. Să fi venit la mine domnii dela guvern, să le arăt eu sărăcia şi nevoile de-aci. Ar fi văzut atunci cum s'a încuibat foamea în casa omului — numai să fi vroit să vadă.

Caleidoscop intelectual

Corespondenţa lui Lawrence

Au apărut de curând scrisorile lui D. H. Lawrence, reunite într'un mare volum şi cu o prefaţă de Aldous Huxley. Cartea în ansamblu dă o idee completă asupra autorului operelor „Amants et fils" şi „L'Amant de Lady Chatterley".

Lawrence dădea curs liber ideilor în scrisorile sale. El se arăta întotdeauna sincer, natural, puţin naiv chiar, un mare iubitor al naturii, al plantelor şi animalelor, pe care le descrie cu o ştiinţă şi o dragoste fără margini.

In scrisorile sale se găsesc toate temele care-i sunt familiare şi pe care le-a desvoltat — adeseori cu multe artificii şi constrângeri — în romanele, poemele sau schiţele sale.

Lawrence se exprimă totdeauna cu o uşurinţă şi o simplicitate extraordinare. Desigur că opera de faţă va fi citită — peste treizeci, patruzeci de ani, mult mai des decât oricare din celelalte lucrări ale sale.

Prefaţa lui Huxley e un model de inteligenţă, tact şi sagacitate.

Secretul profesional

Paul Bondin examinează în „La semaine juridique" problema secretului profesional şi aplicarea legilor sociale moderne în ceeace priveşte pe medic.

Autorul vorbeşte despre „baza unei medicine colective bune".

Nu se admite ca acelaş practician să fie în acelaş timp şi doctor curant adică confidentul necesar al unui bolnav şi agent certificator, controlor, însărcinat să desvălue unei a treia persoane tot ceeace a putut învăţa, bănui sau surprinde în exerciţiul funcţiunii sale.

In al doilea rând, doctorul curant trebue crezut pe cuvânt. O practică nereuşită e de a suspecta pe practicianul care îngrijeşte un bolnav, de a-l considera ca un om care dă certificate de complezenţă, care deci trebue să devie „apriori" suspect.

Dacă există o divergenţă de păreri între cei doi medici, cazul trebue lămurit de un al treilea medic, desemnat în acest scop de către magistraţi.

„Secretul profesional" al medicului e un factor sigur de vindecare şi trebue păstrat integral. Ordinea publică şi interesul individual al fiecărui bolnav impun această lege a tăcerii.

Interesul individual trebue, în anumite cazuri, să dispară în faţa interesului colectivităţii.

„Astfel, mai întâi în materie de apărarea sănătăţii publice, o lege e necesară — în anumite limite — de a organiza declararea cauzelor de deces între medicul curant şi medicul inspector de higienă al departamentului, cu condiţia ca cel din urmă să păstreze confidenţial declaraţiunile astfel primite.

„In ceeace priveşte medicina curantă, interesele terţilor (colectivităţi publice sau private) trebuesc garantate printr'un control eficace".

Biografia

Harold Nicolson îşi exprimă într'una din cronicile sale recente din „New Statesman and Nation", părerea asupra avântului dat în ultimul timp biografiei.

„Sunt oameni foarte dispuşi să se înduioşeze, care privesc pasiunea actuală pentru biografie ca o probă de materialism şi ateism militant. Un fapt e cert şi anume: cu cât dispare credinţa în viaţa veşnică, cu atât ne interesăm mai mult de viaţa pământească şi de obiceiurile bizare ale oamenilor.

Marile epoci religioase au produs cele mai proaste biografii. Numai în perioadele de tranziţie între o epocă sintetică şi următoarea înfloreşte biografia şi arta analitică.

Astăzi, voga biografiei e mai mult decât o simplă modă literară: e un factor, un factor important al stării de spirit contemporan.

Lytton Strakey, cu toată reacţiunea îndreptată contra lui, a exercitat asupra generaţiei dintre 1900 şi 1930 o influenţă mai puternică decât s'ar crede.

Imitatorii săi i-au vulgarizat metoda critică şi efectul acestei vulgarizări a dat rezultate nenorocite. Cu toate acestea rămâne stabilit ceva durabil; toată lumea se interesează mai mult de uman decât de supraumandecât de supraumandecât; mai mult de realitate decât de legendă.

Metoda biografului a devenit totuşi mai mult ştiinţifică decât sentimentală.

Deoarece trăim într'o epocă analitică, admitem această stare de lucruri.

Dacă nu putem exprima ceva decât în bucăţi, e bine s'o facem cel puţin în condiţii bune.

Despre Freud

Ultimele „Lecturi" ale lui Leon Pierre-Quint în „Revue de France' sunt aproape în întregime consacrate întrebării:

„Ce reprezintă Freud pentru cei de azi?"

Sprijinit pe mărturiile cărţilor traduse de curând, ale d-rului Michaelis şi Stefan Zweig, Pierre-Quint încearcă să desprindă sensul profund al operei lui Freud, care se află, după părerea sa, într'o tentativă îndrăzneaţă de a raţionaliza inconştientul, tentativă ale cărei repercusiuni în toate domeniile gândirii sunt nenumărate şi nu pot fi compromise prin nici o greşală de detaliu.

Iată începutul, destul de curios, al acestui studiu interesant.

„Ce părere aveţi despre Freud?" a întrebat într'o zi un savant pe Paul Valéry.

„Opera lui Freud, a răspuns poetul, a devenit pentru Germani un fel de-a pronunţa lucrurile nepermise sub pretext de psihiatrie...

In adevăr, nu rare ori, într'un salon german vezi un tânăr alături de o doamnă începând conversaţia cu: „Şi acum, scumpă doamnă, vrei să vorbim de influenţa instinctului genezic?"

„Snobismul freudismului e un fapt, dar defăimările absurde ale psihanalizei, care se petrec în saloanele şi'n publicaţiile zilnice, n'au mai multă legătură cu doctrina însăşi decât vulgarizarea relativismului cu filosofia lui Einstein.

— „Ce părere aveţi despre Freud?" am întrebat acum câtva timp pe Gide.

Gide a ezitat o clipă. Numele lui Freud părea că-l supără. In cele din urmă a răspuns aproape cu regret:

— „E un geniu absurd"...

„Aici chiar, se văd aceleaşi abuzuri freudiene, excesele discipolilor, mai dogmatice ca întotdeauna, decât ale maestrului, care par că se interpun între opera profundă a lui Freud şi judecata lui Gide.

Nimic nu e mai greu decât de a judeca drept o gândire nouă care e controversată cu atâta înfocare. Pasiunile orbesc ca şi politica..."

— Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevărului literar", a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între orele 5-6.

Doriţi să vă debarasaţi de

REUMATISM

Gută, Ischias, Dureri de mijloc
fără inconveniente?

Reumatismul este o boală grozavă răspândită peste tot, care nu cruţă nici pe cei bogaţi nici pe cei săraci, şi îşi alege victimele în bordee ca şi în palate. Modul cum se manifestă boala este diferit şi se întâmplă adesea ca o boală căreia i se atribuiau cu totul alte cauze să se dovedească ca

REUMATISM

Dureri în membre şi încheeturi, umflături, la încheeturi, mâini şi picioare deformate, tresăriri, înţepături în diferite părţi ale corpului, chiar şi slăbirea vederei sunt de multe ori urmările reumatismului şi gutei. Tot atât de multe ca şi formele acestei boli, sunt şi remediile cari se întrebuinţează. Cea mai mare parte a acestor remedii nu este în stare a înlătura boala şi aduc cel mult o ameliorare momentană. Ceeace recomandăm aci este o TINCTURĂ de CASĂ simplă şi aducătoare de vindecare care

a ajutat multor suferinzi

Cura noastră este foarte bună, ajută repede, chiar în cazurile unde BOALA ESTE VECHE şi CRONICĂ. Pentru a câştiga mai mulţi adepţi am decis să trimitem fiecărui care ni se adresează

o broşură gratis instructivă

Cine suferă şi doreşte să se vindece să scrie la Postsammelstelle AUGUST MAERZKE, BERLIN-WILMERSDORF, Bruchsalterstr. 5 Abt. 394.

Manual de morală practică

Şapte fete

Nepoatele, adunate ca să se scandalizeze, într'o zi când bunicile se duceau la biserică, au făcut şi ele, ca bărbaţii, tărăboi. Bieţii bărbaţi, foşti din ei sau din neamul l..., trecători pe la putere, se văd îmbătrânind, fără să mai fie pomeniţi, şi este de înţeles că în absenţa unei activităţi cu vază şi mai ales a unui rezultat menţionat în memoria utilă a oamenilor, vor să mai guste din fructele de care evenimentele i-au înţărcat.

Boerii îşi aduc aminte, tocmai după ce s'au scoborît, că n'au ştiut ce să facă şi ce să spuie sus şi ar vroi să urce înapoi, după ce li s'a luat şi scara şi preşul de şters delicata pingea dela pantofi. De câteva ori ei aveau ceva de spus, şi au preferat să sară: li se desmorţeşte vocabularul când nu mai e de zis nimic. Au iubit ei atât de mult pământul, de care s'au despărţit uşor, ca de o balerină, în cât să-i lovească regretul şi pateticul recriminării tocmai când li se ia avutul portativ şi incert al pungii din buzunar? Tristă şi hilară atitudine de mucenici: câtă vreme li s'a scos toată pielea, cu pielea capului cu tot, ca o manta cu glugă păroasă, ci nici n'au suspinat. Revoltă originală, boerii se răzvrătesc abia după ce sunt curăţaţi între degetele dela picioare, un loc modest, în care a mai rămas o leacă de epidermă. Nu vrem să se atingă nimeni de unghia degetului mic! strigă ei, hotărîţi să dea cu pălăriile şi cu galoşii. Le-au mai rămas o jumătate de gambetă şi galoşul din piciorul stâng.

Probabil că sensibilitatea tardivă, vocea *post mortem*, e chestiune de mare rassă şi de stil distins. Dar în rapiditatea actuală a sensaţiilor şi a reacţiunilor regretul de mare anvergură şi oftatul dela distanţă, par niţeluş ridicole şi exprimă realitatea unei valori de mare gol. Intârziaţii au pierdut toate fazele luptei şi ei au a se războì acum cu temperamentul promptitudinii şi cu atleţii secundari. Dacă faci câte o pauză lungă de gândire între palmele pe care le primeşti, poţi fi un bun comentator, poate, nu un luptător.

La boerii, destul de puţini, se adaogă numărul mai mare al asimilaţilor, care, nepoţi de slugi de curte, aspiră să calce boereşte. Citând fericirile epocilor cântate de poetul Depărăţeanu şi dorind întoarceri cu neputinţă, descendenţii feciorului din casă şi ai argatului dela cai, se transpun disarmonic în fiinţa boerească şi uită dependinţele unde au slujit. Nici odată n'a fost boier mai mare ca vechilul şi gradat mai conştient de sine ca vistavoiul. Proprietarii câtorva lefuri, tantieme şi gratificaţii monumentale, obţinute cu o diplomă de inginer mediocru, n'ar dori să le piardă într'o învălmăşală şi doresc să împiedice şi învălmăşala preventiv, apucând o dată sau pentru a doua oară un portofoliu de ministru. Revendicările aristocratice au mobilizat şi advocaţi, care s'ar dori înainte de un eventual deces, măcar Primari.

Toate acestea vor fi comportând măcar un înţeles de amor propriu şi de parvenitism; trufiile flămânde au dat naştere în toate timpurile la autorităţi bombastice şi nule. Bărbatul vrea să fie cu orice preţ Domnul Zero şi se bate pentru această onoare cu floreta, cu căpăţâna şi cu fleanca. Dar ce caută femeile Duminica la întrunire?

Sunt desigur femei şi femei, femei mai frumoase şi femei mai urâte, şi antipatica vârstă nu trebue totdeauna exclusă din socoteli. Pe pieptul plat al unora din ele s'au veştejit florile de linon scrobit artificiale şi la şoldul lor, înconjurat cu panglică de crep, n'a stat prins o singură zi un trandafir sărutat. Tinereţi aproximativ sexuate şi pervertite printr'o intelectualitate de lectură, fără copilărie, fără pubertate şi adolescenţă, n'au mulţumit nici gingăşia nici brutalitatea bărbatului, jumătate androgine şi jumătate ginandre. Ele au raţionat şi discutat, la o vârstă când femeia devine dintr'o dată sau odaliscă sau mamă. Sânii lor n'au dat nici voluptăţile Venerei nici laptele Evei şi pântecul nu le-a fost purtător de nimic, ascuns într'un sex frigid sau ipocrit. Pot aceste sucube şi incube să cheme femeile, făcute pentru viaţă şi fructe, la o răzvrătire ?

Ce ştiu ele din fiinţa fizică şi sufletească a femeii totale, aceea care s'a târît cu noi bolnavă pe pământ, de la ivirea unei părechi de oameni goi în câmpul naturii, până azi, şi care poartă încă pe Iisusul speranţelor omeneşti la sân ? Ce pot ele să le spue fetelor, care ar veni să le asculte, mamelor care au lăsat acasă în leagăn un prunc, soţiilor care încă în dimineaţa adunării, au periat cu dragoste hainele bărbatului şi i-au pus în cheotorile cămăşii butonii de sărbători ? Ce poate învăţa o femeie pură şi simplă, o femeie cum vor să aibă toţi bărbaţii, de la o amatoare de luciferism, care aglomerată de grave probleme şi de năzuinţe cu sughiţ, n'are timp de două luni să se spele ?

Sunt două şcoli, unde învaţă femeia — şcoala casei şi şcoala de Stat şi prima ei profesoară, integrală pentru ciclul de parcurs al vieţii, a fost mama, atâta timp cât la orele 11 dimineaţa mama nu se găsea pe stradă nici la biurou, ci la maşina de gătit sau cu mâinele în albie. Sculele femeii, dela tigaia la pulverizatorul de parfume, sunt infinit de numeroase şi constituesc un foarte complect material şcolar. Educaţia condusă de unguroaica gospodăriei, în absenţa stăpânei, se cunoaşte la toate întrunirile feministe, unde un public curios se amestecă unui public de femei, care au rămas cu absenţa mamei în sânge, ca intervalul de aer şi de vid patologic în lichidul cefalo-rachidian, unde clinica descoperă o pricină de vârtej cerebral şi desechilibrul atitudinii. In sângele şi în sufletul feministelor stăruitoare circulă unguroaica şi pauza, ca un punct de mercur, frânt în tubul capilar al unui termometru.

Se vede după accent, după agitaţie, după glas, că femeea pasionată să-şi ameţească suferinţele secrete, şi adeseori inconştiente cu conferinţe, discursuri şi principii, n'a cunoscut satisfacţiile şi mângâerile nici ale copilăriei nici ale nupţiei. Ea nu s'a întâlnit zilnic cu patul curat al odăii fetiţei, cu ceaşca de cafea, pusă pe o faţă de masă albă spălată des, cu prosopul pur, cu peria de dinţi şi cu baia odată pe zi. Surâsul mamei nu i-a escortat zilele, florile, ca un fluture impalpabil. Această lipsă esenţială, echivalează cu intrarea în algebră fără deprinderea celor patru operaţiuni aritmetice.

Dacă mama nu stă acasă ci se duce la birou sau la dancing, fetiţa se întristează şi tristeţea îi rugineşte nevinovăţia. Ce fel de bărbaţi fără tată şi fără mamă şi fără *kinderstube* au fost aceia care au socotit că fac o ispravă socială, chemând fetele şi femeile în administraţie şi reduceau salariile, pentru ca doi soţi, munciţi paralel, să câştige pentru depravarea generaţiilor nici un salariu întreg ?

A doua şcoală aparţine profesorilor, profesoarelor, chemată să împlinească fiinţa morală a femeii, pe care o ştirbeşte. Lăptăreasa noastră s'a răzbunat că în concurenţă cu vacile ci, a făcut şapte fete, şi le-a trimis la şcoală pe toate. Odată pe an, lăptarul, părintele, şi-a vizitat clientela într'un scop de...ebit, la apropierea examenelor, recoltând bilete de recomandaţie şi intervenţii la liceu şi universitate. E de crezut că aceste fete culte, certificate de laptagioaică şi de laptagiu, fac parte din mişcarea feministă. La sfârşitul studiilor o nouă vizită, mai gravă, a lăptarului, pentru o nouă aprovizionare cu bilete: fetele cereau slujbe. Desgustate de gospodăria cu băligar, ele s'au mutat în oraş şi tragedia de şapte ori începută în fiece zi abia sufletească, se agravează economiceşte. Ciorapul trebue să fie de mătase, fusta croită cu coadă casteiană, pudra dela Paris. Vânzând viţeii au fost cumpărate şapte poşete cu oglindă interioară. Cei şapte bărbaţi aşteptaţi din ofiţerime, din magistratură, din medicină, nu sosesc ; şi nici cele şapte slujbe. Ce poate face Statul din şapte vite tinere cu diplomă ?

Dacă cele şapte fete erau ţinute acasă, ele ar fi învăţat meşteşugul părintesc, de care generaţiile noastre neinstruite, frivole şi politice se ruşinează. Taxele şcolare, cheltuiala gazdelor şi a căminelor şi numeroasa risipă, pe care o implică oraşul, puteau să fie economisite şi puse de-o parte pentru zestre. Şapte băeţi se găseau mai repede în sat: gospodăria lăptarului avea 42 de vaci — câte şase vaci şi o fată de băiat. Şi mai aveam în faetoane încă şapte lăptărese, calitate indiscutabil mai grea decât profesiunea de impiegată, plătită cu 2.000 lei pe lună, dar mult mai bănoasă şi cel puţin de sine stătătoare, stăpânitoare. Avem în schimb şapte intelectuale mai mult, dar intelectuale integral, care nu ştiu să fiarbă o fasole şi să spele o tingire.

T. ARGHEZI

DOUGLAS JERROLD

Umbrela[1]

Pentru Dumnezeu, dela Crăciun asta-i a treia umbrelă.

Ce era să faci ? Trebuia să-l laşi să plece fără umbrelă, se înţelege dela sine. Mi-ai putea spune şi mie ce i-ar mai fi stricat netrebnicului ăluia ploaia ?

Ar fi căpătat guturai ? Doamne, ce deştept mai eşti, are şi ăla mutra omului de care se leagă guturaiul! Şi la urma urmei, mai bine căpăta el guturai, decât să ne pierdem noi umbrela. Nu murea el dintr'un guturai!

Auzi cum plouă, Caudle ? Auzi cum bate ploaia în geamuri ? Ah, Doamne! Acuma mi-aduc aminte că azi e Sf. Petru ! Dac'a plouat azi, o să plouă mereu şase săptămâni încheiate. Auzi, Caudle ? Nu te mai face că dormi. Cine poate dormi pe-aşa furtună ? Auzi ploaia, Caudle ? Auzi ?

Aha, va să zică tot auzi ? Ei bine, aşa o să toarne şase săptămâni dearândul, dar noi n'o să putem scoate piciorul din casă.

Mă faci zmintită, Caudle ? Mă mai jigneşti ca răsplată pentru prevederea mea? Da, da, muşteriul ăsta o s'aducă umbrela înapoi, aşteaptă tu mult şi bine ! Parc'ai fi venit eri pe lume. N'am auzit în viaţa mea s'aducă cineva înapoi umbrela luată cu împrumut. Ascultă cum plouă tot mai grozav, toarnă cu găleata; de-acum aşa ţine şase săptămâni şi noi n'avem în casă nici o umbrelă.

Dac'aşi şti numai cum să trimet copiii la şcoală, mâine ? Pe ploaia asta nu-i las să iasă nici moartă. Nu, nu, am să-i ţin acasă şi-or să rămână fără carte. Bieţii copilaşi! Mai bine să rămână fără carte, decât să-i ucidă ploaia. Şi când or fi mari, o să mă întrebe lumea cine-i de vină că n'au învăţat nimic; ca să nu fiu eu vinovată în ochii lumii, o să spun adevărul oricui m'o întreba, anume că vina e a părintelui lor. Oamenii ăştia fără inimă şi fără dragoste de copii nici n'ar trebui să se însoare !

De fapt, ghicesc eu de ce-ai dat umbrela; mai bine zis nu ghicesc, nu; ştiu sigur! Ştiai că mâne mă duc la mama la ceai şi voiai să mă împiedici să ies; de-aia ai dat umbrela. Lasă, însă! Ştiu eu că nu-ţi place că mă duc la mama şi foloseşti cele mai ticăloase şi mai crude mijloace ca să mă împiedici. De data asta te-ai înşelat însă, Caudle, îţi dau cuvântul meu. Te asigur că *mă duc* mâine la mama, de-ar ploua şi cu bombe şi granate.

Nu, n'am să iau trăsură! De altfel, de unde bani de trăsura ? Gusturile astea nobile le-ai căpătat desigur de la „ciocârliile" tale! Trăsură... asta mai lipseşte... Trăsură !... Un şiling la dus, unul la întors, doi şilingi numai trăsura. Hm, dar cine să-i plătească ? Eu nu-mi plătesc luxul ăsta; şi cu viaţa ta destrăbălată, n'ai să mi-l poţi plăti nici tu, în curând. E ca şi cum ai arunca banii pe fereastră, să dai cu împrumut singura umbrelă din casă, să iei trăsuri şi să ţii copiii acasă să nu se ducă la şcoală. E pur şi simplu ruina întregii familii!

Auzi cum plouă, Caudle ? Auzi ? Mie nu-mi pasă, eu ştiu una şi bună: eu *mă duc* mâine la mama, şi încă pe jos; şi numai a ta e vina, deşi ştii bine că umezeala e pentru mine moartea.

Ferească Dumnezeu, Caudle, nu sunt zmintită, să nu crezi una ca asta ! Dacă e vre-un zmintit aici în odae, apoi tu eşti acela, fără îndoială. Tu ştii bine că eu nu port pardesiu şi că pe vreme aşa de ploioasă, răcesc sigur. Dar ce-ţi pasă ţie, tu nu vrei să ştii de nimic. Te lasă rece dacă mă îmbolnăvesc şi cad la pat. Dar lasă, ai să primeşti o socoteală sărată dela doctor şi ai s'o plăteşti; asta-i răzbunarea mea ! O să te învăţ minte să mai împrumuţi umbrele ! Nu m'aş mira de loc dacă ducându-mă mâine la mama, mi-aş găsi moartea; de altfel, tocmai asta doreşti tu, şi sunt sigură că de-aia ai dat umbrela.

Şi în ce hal o să-mi fie rochia mâine seară, din pricina vremei ! Pălăria cea nouă o să se strice de tot !

Să pun alta ? Nu, asta să nu-ţi închipui, Caudle; o pun pe cea nouă, o pun cu siguranţă, tocmai acuma o pun ; ori poate crezi c'am să ies ca o sperietoare de ciori ? Numai Dumnezeu ştie cât de rar scot piciorul din casă; trăesc închisă ca o roabă; şi când odată şi odată trec pragul, vreau să fiu îmbrăcată ca lumea. Vai, vai cum mai plouă ! Nu m'aş mira să ne spargă şi geamurile! Mă trec fiorii când mă gândesc la ziua de mâine. Cum am s'ajung la mama, e pentru mine o enigmă, dar trebue să mă duc, de-aş şti că mor.

Nu, Caudle, eu nu iau umbrele cu împrumut, nu vreau să spue lumea că bat oraşul după umbrele. Asta-mi lipseşte.

Ai să cumperi alta ? Ascultă, Caudle, (se întoarce cu faţa la dânsul şi spune apăsat) dacă-mi aduci în casă altă umbrelă, o arunc pe fereastră, nu degeaba mă cheamă Margareta Caudle. Mie-mi trebue umbrela mea: de cât una nouă, mai bine nici una !

Nu e nici o săptămână de când am dat să-i pue mâner nou. Dacă ştiam atunci ce ştiu acum, o lăsam fără mâner, ce zor aveam să-i pun mâner, să se folosească alţii de el ? Dar, sigur, tu dormi somnul drepţilor, pe tine te lasă rece toate astea, nu te gândeşti nici la nenorocita de nevastă-ta, nici la bieţii copilaşi! Dar să dai cu împrumut umbrela, la asta te gândeşti! Bărbaţii se cred stăpânii creaţiunii! Frumoşi stăpâni, pe legea mea ! când nici o umbrelă nu's în stare să stăpânească!

Ştiu eu bine că mâne o să-mi găsesc moartea în ploaie, dar tu tocmai asta vrei; pe urmă o să te poţi duce cât vrei la „ciocârliile" tale şi-o să faci tot ce-ţi doreşte inimioara. Bieţii copilaşi... o să fie vai şi amar de ei, dar pe tine nu te doare capul, bine c'o să fii tu fericit. Taci, te rog, taci, ştiu eu ce spun. Dacă n'ar fi aşa, n'ai fi împrumutat umbrela. Joia viitoare ai termen în procesul cu tâmplarul care te-a dat în judecată pentru mia de lei; dar îţi spun dinainte, nu te las să te duci fără umbrelă, nu te las să ieşi aşa din casă. Mai bine să fii condamnat în lipsă şi să plăteşti o mie de lei, decât să-ţi strice ploaia hainele. Oamenii care-şi dau primului venit umbrela, nu se pot duce să-şi apere drepturile la judecată. Trebue să rabde să fie condamnaţi în lipsă.

Dar înainte de toate, aş vrea să ştiu cum să mă duc mâine la mama fără umbrelă ?

Cum ? Am spus că mă duc orice s'ar întâmpla ? Ce are aface una cu alta ? N'are nici în clin, nici în mânecă! Dacă nu mă duc, o să spue c'o neglijez şi-o să pierdem şi bruma de avere pe care o puteam moşteni. Şi vezi tu, astea toate numai din pricina afurisitei de umbrele...

Ah, şi bieţii mei copii, sărmanii îngeraşi, o să-mi vie dela şcoală muiaţi până la piele, că acasă nu le dau voe să stea cu nici un preţ; asta nu se poate, şcoala n'o pot pierde. Singurul lucru care o să le rămâână de la părintele lor e cartea pe care o învaţă la şcoală; aşa că nu-i pot ţine acasă.

Trebue să meargă la şcoală, auzi tu ? De-ar fi să răcească şi să-şi găsească moartea; mie nu-mi pasă, nu-i vina mea; nu eu am împrumutat umbrela.

Pe când spunea asta, scrie Caudle în manuscris, eu adormisem probabil, căci visam că cerul se prefăcuse într'o uriaşă pânză verde, cu nenumărate vergele de balenă, şi sub umbrela asta uriaşă se adăpostea lumea întreagă.

Trad. de MACIEŞU

1) Fragment din „Nopţile unui bărbat însurat", lucrare apărută în Biblioteca „Dimineaţa".

Gelozia[1]

Când cavalerii evului mediu porneau peste mări şi ţări în expediţii războinice, nu uitau să verifice cu băgare de seamă integritatea centurii de castitate şi închizând lacătul să pună în dreptul inimii cheia, chezăşie a fidelităţii. Nicio clipă nu le trecea prin minte vitejilor cavaleri, cum va fi liberată din fiare iubita, dacă soarta crudă va hotărî să nu se mai întoarcă. Focul geloziei trebuia astâmpărat, flacările potolite; altfel, mistuiau credinţa misiunii, nimiciau elanul războinic. Centura de castitate este monumentul cel mai nimerit ridicat geloziei, atavism din vremurile ancestrale, când femeia era obţinută şi posedată cu forţa. Othello este monumentul literar, e drama geloziei.

Există credinţa că gelozia creşte în raport direct cu iubirea. Nimic mai fals. Gelozia este cea mai puternică otravă a dragostei.

La Rochefoucauld spune: „In gelozie găseşti mai mult iubire de sine decât iubire".

W. Stekel o defineşte astfel: „Gelozia este proecţia propriilor insuficienţe în lumea înconjurătoare. Este o izbucnire a unui simţământ egoist şi brutal, atavic, caracteristic omului primitiv. Toţi copiii sunt geloşi. Gelozia ne întoarce la izvoarele vieţii instinctive ale omenirii".

Psichanaliza distinge trei grade de gelozie: normală, proectată, delirantă.

Othello o iubeşte pe Desdemona. Dar în inconştientul Maurului din Veneţia, stă refulat adânc simţământul inferiorităţii sale. El, Negrul, nu poate fi iubit de o Albă. Conflictul din Othello este caracteristic celor mai mulţi geloşi. Un defect fizic, o diferenţă mare de vârstă, pierderea virilităţii, însfârşit tot ce poate contribui la scăderea simţământului de sine, lucrează ca acţiuni traumatice, dând naştere în inconştient conflictului psichic, substrat al manifestărilor geloziei. Chiar când nu există nici cel mai slab indiciu de infidelitate, simţământul inferiorităţii trezeşte gândul pierderii persoanei iubite.

Narcisismul, caracteristic copilului şi sălbatecului, rezultă din fixarea libidei de propriul eu. Consecinţa: iubesc erotic propria lor persoană. Eul lor este hipertrofiat, se văd cu ochii cu care îndrăgostitul vede obiectul dragostei. Primitivul crede în atotputernicia gândurilor sale cu care poate modifica lumea exterioară. Magia e creaţia lui.

Paranoicii, la care libido este inexorabil fixată de propriul eu, introvertită după teoria lui Karl Abraham — paranoia şi schizofrenia reprezintă nevrozele numite narcisice — se cred regi, împăraţi, zei. Lumea înconjurătoare este tratată cu ucigătoare indiferenţă. Ei nu sunt capabili să ataşeze libido de obiecte.

In iubire omul face investiţii libidinoase. Eul, rezervoriul libidei, este astfel cu atât mai sărăcit, mai golit, cu cât omul iubeşte mai intens. Cine atârnă de obiectul dragostei, devine umil, plecat, simţământul de sine e coborît. Echilibrul se produce numai când dragostea este împărtăşită. Simţământul inferiorităţii îl face pe gelos să se îndoiască de această posibilitate. Intervine autocritica. Se învinovăţeşte de presupusa pierdere a dragostei, are sentimente duşmănoase faţă de bănuitul rival. Narcisismul său este înfrânat. Transformă viaţa aceleia pe care crede că o iubeşte în infern. Eul său sărăcit de libido, înlocueşte iubirea de sine — omul când e iubit se iubeşte mai mult pe sine — cu ură, care poate duce până la nimicirea eului, la sinucidere. Dar, „din iubire", ucide mai întâiu obiectul dragostei. „Dacă nu mai e a lui, să nu mai fie a nimănui".

Aceasta este gelozia socotită normală. Freud o consideră iraţională, cu rădăcinele puternice înfipte în adâncul inconştientului şi continuând procesele afective din copilărie. Izvorăşte din complexul lui Oedip, de pe vremea când copilul, în prima fază a sexualităţii, egoist şi gelos, vrea să păstreze numai pentru sine obiectul dragostei.

In societate, omul vrea să câştige simpatiile unanime. Narcisismul său este jignit dacă altul este preferat chiar de persoane care-i sunt indiferente. Barbusse are dreptate când spune : „On est jaloux même quand on n'aime pas".

Un caz de gelozie din numărul imens de cazuri similare. O doamnă, după o căsnicie de douăzeci de ani, în care timp nu a avut prilejul să constate vreun act de infidelitate din partea soţului, fără argumente logice, fără date culese din realitate, devine geloasă. Bănueşte că soţul întreţine legături de dragoste cu cea mai bună prietenă a ei, pe care totdeauna a iubit-o ca pe o soră. O prietenă comună — Iago îmbracă adesea haina prieteniei desinteresate — remarcă indicii care ar confirma prezumţia aceasta, dar face imediat rezerve, punând faptele pe seama temperamentelor lor exuberante. „Coincidenţa" face ca în ziua următoare să primească clasica anonimă. Bănuiala capătă consistenţă. Işi spionează soţul, îi cere socoteală de fiecare pas, recurge la diverse stratageme şi la concursul biurourilor de urmăriri. Rezultatele negative, în loc s'o liniştească, au darul de a mări intensitatea geloziei, obsesie care-i paralizează viaţa afectivă. Dar această idee fixă, această obsesie a geloziei, nu este absurdă şi lipsită de senz. Supusă analizei psichice, ies la lumină următoarele fapte: De o morală ireproşabilă, din glumă, doamna aceasta ajunge cu fratele soţului până la un punct peste care conştiinţa nu-i permite să treacă. Dorinţa aceasta care-i apare monstruoasă, o refulează în inconştient, constituind acolo un proces psichic, substrat al geloziei, care astfel, în mod explicabil, rezistă tuturor argumentelor logice.

In virtutea unui proces psichic inconştient de uşurare, proectează asupra conştiinţei soţului propria-i infidelitate. Gelozia este necesară atâta vreme cât substratul psichic rămâne ascuns. Prin proecţie, caută în mod inconştient să descopere cu tot dinadinsul în conştiinţa soţului tendinţele proprii refulate, vrea să reiasă că nici soţul nu e mai bun decât dânsa.

In iubire, partenerii înche un pact de reciprocă credinţă, netolerând nici cel mai mic pas pe calea infidelităţii. Ei nu-şi dau seama, spune Freud, că flirtul în societate este cel mai bun joc de întreţinere a credinţei şi de accentuare a iubirii între soţi.

Acest caz, sumar descris, este tipic geloziei provocată prin mecanismul proecţiei.

Dar, pe scara geloziei, pe treapta cea mai de sus, stau candidaţii la paranoia. Gelozia lor este ucigătoare. Aci îşi găseşte cea mai bună aplicaţie admirabilul intraductibil joc de cuvinte al lui Schleiermacher: „Die Eifersucht ist die Leidenschaft die mit Eifer sucht was Leiden schaft".

Psichanaliza a pătruns mecanismul paranoii. Paranoicul luptă împotriva tendinţelor homosexuale din inconştient. In paranoia persecutoria, el se simte totdeauna persecutat de un individ de acelaş sex şi anume de acela căruia îi poartă o nesatisfăcută dragoste inconştientă. Aceasta măreşte ura, cealaltă valenţă din ambivalenţa sentimentelor, pe care o proectează asupra obiectului dragostei, şi spune că acesta îl persecută. Un pacient al meu[2]), reproşează soţiei sale necredinţa, îi bănuieşte fiecare gest. Dacă un bărbat îi sărută mâna sau îi dă cea mai mică atenţie, interpretează delirant aceste gesturi fireşti şi le dă proporţii gigantice. După aceea deslănţue o furtună interminabilă, urmată de potopul celor mai inimaginabile invective.

Aci este vorba tot de proecţia propriei infidelităţi, însă obiectul este un individ de acelaş sex. Aceşti geloşi proectează de fapt atenţia lor asupra inconştientului, obiectului geloziei, spre a o sustrage dela propriile tendinţe inconştiente. In acelaş timp spun soţiei: „Tu îl iubeşti; eu nu pot să-l sufăr, îl urăsc".

Aşadar, prin mecanismul cunoscut al proecţiei, atribue soţiei propria infidelitate, îi dă proporţii fantastice, pentruca să înăbuşe în inconştient afecţiunea homosexuală.

Gelozia constitue în cazul acesta cea mai puternică armă de apărare împotriva homosexualităţii. Mania persecuţiei are aceiaşi raţiune în paranoia persecutoria.

In inconştientul oricărui gelos, în proporţii anumite, sunt contopite într'un mozaic, material făcând parte din toate aceste trei grade. Unul predomină şi determină caracterul geloziei.

Iată ce este gelozia. Ea nu are nimic comun cu iubirea. E cea mai bună martoră care asistă şi ia parte în acelaş timp la uciderea ei.

Dr. PAUL H. SCHWARTZ

1) Fragment din cap. *Gelozie* din volumul Perversităţile şi nevrozele, în lumina Psichanalizei, care apare în curând.
2) Descrierea cazului în capitolul respectiv din lucrare.

Aapărut Ediţia II-a
IN PREAJMA REVOLUŢIEI
LUTUL...
roman de C. STERE
Editura „Adeverul" S.A. Preţul Lei 80

CRONICA TEATRALĂ

TEATRUL NAŢIONAL: „Liga tinerimii", cinci acte, de H. Ibsen

In toate piesele lui Ibsen, până şi în dramele lui cele mai sumbre, ca *Rosmersholm* ori *Strigoii*, întâlnim un humor destul de evident. Dar nu e humorul pe care Anatole France l-ar numi latin şi pe care Jules Renard l-a cheltuit în comediile lui psihologice. E humorul aspru şi întunecat al nordicului, grav şi puţin răutăcios.

Ne amintim că atunci când, în *Rosmersholm*, ratatul Ulrich Brendell cere lui Rosmer să-i împrumute o păreche de idealuri uzate, spectatorii noştri au râs sănătos, aşa cum sunt obişnuiţi să râdă la replicile lui Pristanda ori ale lui Nae Ipingescu. Presupunem însă că Norvegienii au zâmbit numai, fiindcă o superstiţie despre nordici ne împiedică să credem că ei ştiu să şi râdă.

Totuşi, ni se pare că *Liga tinerimii* trebue să fie acea comedie clasică în repertoriul norvegian, care în cel francez este *Avarul*, iar în cel românesc, *O scrisoare pierdută*. Şi bănuim că acolo unde noi am zâmbit, Norvegienii râd cu poftă. Când, de pildă, unul din acei mărunţi politicieni ai provinciei în care se petrece acţiunea acestei comedii subliniază că problemele de care pomeneşte avocatul Steensgaard sunt să *nu uităm, locale*, replica aceasta trebue să deslănţue hohote de râs, ca şi *să avem şi noi falitii noştri* a lui Caţavencu.

Dar humorul acesta profund şi inalterabil local, ca să folosim chiar termenul lui Ibsen, este intraductibil şi nu poate fi transplantat. Bănuim, presupunem şi presimţim că *Liga tinerimii* reprezintă esenţa humorului nordic şi e grea de observaţii psihologice şi sociale, ca şi comediile caragialeşti. Dar atât: presimţim. Nu simţim în chip direct, brutal chiar, cum s'ar cere şi cum a avut intenţia autorul.

Deaceia ni se pare o greşală alegerea acestei comedii pentru a o reprezenta la noi. Mai ales că din repertoriul ibsenian, n'au fost jucate încă *Brand* şi *Când vom învia din morţi*. Dar, oricum, această greşală nu e de tot gravă. Fiindcă *Liga tinerimii* e destul de interesantă ca document, pentru cei ce urmăresc teatrul lui Ibsen, cât de puţini ar fi.

Nu numai pentru că ştim cu toţii că această comedie este una din primele piese ibseniene, ci pentrucă lucrul este evident, *Liga tinerimii* e puţin puerilă, cu exagerări stridente pe care mai târziu Ibsen nu şi le-a permis, cu o tehnică teatrală palidă, uimitor de palidă la acest încercat om de teatru care a fost scriitorul norvegian.

De unde în toate dramele lui — cele jucate şi cele nejucate la noi — economia teatrală este respectată de un admirabil instinct de autor dramatic, deşi dramele lui Ibsen sunt „piese de idei", cum se spunea acum patruzeci-cincizeci de ani, — *Liga tinerimii* suferă din pricina arbitrarului cu care autorul face ca personajele să intre şi să iasă din scenă.

Cum însă Ibsen a fost prematur şi până la bătrâneţe un neîntrecut cunoscător de oameni şi un aprig răscolitor de moravuri contrazicătoare, găsim şi aici, în această comedie slabă, în ciuda exagerărilor de care am vorbit, câteva caractere şi câteva tipuri vii.

Şambelanul care ţine la blazonul lui, tânărul avocat plin de ambiţii meschine, adică politice, un bârfitor şi gură spartă, un doctor onest şi idealist, mici politicieni de duzină, un escroc impecabil, o văduvă amorezată — toţi defilează prin faţa spectatorului destul de vii, deşi nu cu prestanţa şi demnitatea personajelor de legendă ale lui Ibsen.

Astfel, marea calitate a acestei comedii, este că, aducând pe scenă oameni variaţi ca psihologie, dă prilej actorilor să creioneze câteva tipuri.

Ansamblul Teatrului Naţional, condus de mâna meşteră a d-lui Paul Gusty, a slujit comedia lui Ibsen în chipul cel mai fericit.

Aproape toţi interpreţii comediei au jucat fără greşală.

Cu deosebire, d-nii Soreanu, Antonescu şi Pop-Marţian au dat viaţă scenelor, care altfel puteau să apară uneori penibile. Discursul ţinut în primul act de avocatul Steensgaard, pe care-l interpreta d. Pop-Marţian, a fost debitat fără şarja care în mânile altui actor ar fi luat poate proporţii.

D. A. Ion-escu-Ghibericon în Aslaksen s'a menţinut în linia bunelor creaţii din ultimul timp.

Dacă unele replici n'ar fi fost redate prea pe româneşte, traducerea d-lui Timuş ar fi fost acceptabilă.

TEATRUL REGINA MARIA: „Apostolul" comedie în 3 acte de Ion Sîn-Giorgiu

Amintindu-ne că prima piesă a d-lui Sîn-Giorgiu, anume „Masca", a fost scrisă cu intenţii de expresionism (era pe vremea când Kariheintz Martin purta influenţe asupra teatrului contimporan) şi faţă în faţă cu acest „Apostol", care-i o comedie de moravuri politice româneşti, gen Caragiale, trebue să subliniem impresionantul salt pe care-l face d-sa dela o extremă a genului dramatic la alta.

Constatarea aceasta are o concluzie: d. Sîn-Giorgiu dibuia, îşi căuta genul, se căuta pe sine. Şi s'a găsit. Intr'adevăr, „Apostolul" d-sale ni se pare a fi însăşi definiţia comediei. Căci şi acolo unde actorii au dat o notă tragică textului comic al autorului, spectatorii au râs cu poftă.

D. Ion Sîn-Giorgiu care părea în „Masca" familiarizat cu expresioniştii germani, pare că l-a descoperit ceva mai târziu pe Caragiale. Nu face nimic: *mieux vaut tard que jamais*. Astfel ne explicăm cum în „Apostolul" au putut să apară din nou pe scenă, după douăzeci de ani dela moartea lui Caragiale, palide variante ale lui Caţavencu, Brînzovenescu, Farfuridi şi Pristanda.

Spunem aceasta ca să reliefăm ce nobile influenţe a suferit d. Sîn-Giorgiu. Dar n'avem intenţia să pretindem că în această comedie, d-sa nu are un aport personal, şi original chiar.

Se vorbeşte mult aici despre politică, dar nu numai atâta: d. Sîn-Giorgiu desbate mai multe probleme şi foarte variate. De aceia ni se pare că această comedie este şi o piesă de idei.

Apostolul Hancea are talent de orator şi ambiţii politice. Radu Baltă, fiu de boer, idealist şi generos, crede în posibilităţile politice ale lui Hancea şi, cu averea-i considerabilă, îl ajută pe acesta să plece din Botoşani ca să răscolească Bucureştii. Dar în Capitală, după ce cheltueşte toată averea lui Baltă, şi-i cumpără dela misitul Leizăr moşiile, Hancea uită de sprijinitorul lui cu toată ingratitudinea canaliei politice, dar la urmă, când ajunge la putere, îi oferă un subsecretariat de Stat, pe care Baltă îl refuză. Intre timp însă, soţia lui Radu Baltă renunţă la soţul ei de dragul unui automobil, dar în actul al treilea, diferendul pe chestia automobilului este aplanat de unchiul şi mătuşa boerului botoşănean.

Ideile comediei urmăresc, prin urmare, să arate imposibilitatea desrădăcinării provincialilor; unde duce pe om politica în ţara românească; fondul bun al soţiei moldovene, care a greşit din slăbiciune etern feminină şi psihologia bătrânilor moldoveni.

Intrucât e, cum am spus, o piesă de idei, comedia d-lui Sîn-Giorgiu nu s'a oprit — în mod intenţionat, se vede — la bagatelul adâncirii psihologice. Astfel, dacă toate personajele se mişcă stingheritoare şi palide pe scenă, datoria spectatorului este să prindă simbolicul acestor personaje, să înţeleagă că ele nu reprezintă decât prostia omenească. Că piesa e simbolică, se poate vedea şi din faptul că Pomuţ e „îngerul păzitor" al lui Baltă, ceeace aminteşte de „caii albi" ai lui Ibsen.

Apoi, în ce priveşte tehnica teatrală propriu zisă, d. Ion Sîn-Giorgiu ne apare ca inovator. Intr'adevăr, în cele trei acte, nu credem să existe mai mult de trei scene cu trei personaje. Restul acţiunii se desfăşoară cu câte doi actori la rampă. Când iese unul dintre cei doi, intră altul, pentruca cel rămas să nu fie silit să monologheze.

In acelaş timp, trebue să subliniem că în aceste dialoguri de câte două personaje, se desbat ideile grave ale materialismului istoric, ale sincerităţii cinice şi aşa mai departe.

In ce priveşte interpretarea, dacă ne uităm la afiş, comedia d-lui Sîn-Giorgiu a fost fericit servită. Dar, deşi d-nii Bulandra şi Storin au jucat fără convingere (discursurile d-lui Storin, care-l interpreta pe Hancea, nu prea dovedeau talentul oratoric al acestui personaj), deşi d-ra Elvira Petreanu este mereu drăguţă şi stângace, — spectacolul acesta ne-a amuzat mult.

Din tot ansamblul nu putem să relevăm decât apariţia d-nei Bulandra şi a d-lui Maximilian, care cu bunul d-sale simţ a renunţat să schimonosească limba lui Creangă, deşi interpreta un boer moldovean. Deasemenea, d. Etterlé, atât de şters altă dată, a fost perfect în rol, interpretându-l pe Pomuţ.

L. SEBASTIAN

Uriaşa

după Charles Baudelaire

Pe vremea când Natura în verva ei trufaşă
Scotea mereu ciudate făpturi şi monştri noi,
Mi-ar fi plăcut alături de-o fată uriaşă
Să stau, ca 'n poala unei regine un cotoi.

Mi-ar fi plăcut pe'ncetul s'o văd schimbându-şi firea,
Pietrosu-i trup în jocuri cumplite înflorind ;
Să bănuesc din ceaţa ce-i turbură privirea
Văpăile ascunse ce'n sufletu-i s'aprind;

In voie să cutreer superbele ei forme ;
Să urc încet pe coama picioarelor enorme
Şi, vara, când trudită de soarele păgân

S'aşterne pe câmpie cu mâinile la frunte,
Să dorm domol la umbra vânjosului ei sân,
Ca un sătuc sihastru la poalele-unui munte.

AL. A. PHLIPPIDE

Din volumul de traduceri din „Les fleurs du Mal", sub tipar la „Cultura Naţională".

A APARUT
CIOCOLATA
ROMAN de Tarassoff Rodionoff

Revoluţia rusească a răsturnat o uriaşă împărăţie, a schimbat aşezări de veacuri, a orânduit pe alte baze administraţia de stat, comerţul, agricultura, industria, şcoala, viaţa de familie.

Numai un lucru n'a putut schimba: oamenii au rămas aceiaşi, cu interesele lor mărunte, cu viţii şi cu patimi, cu intrigi şi minciuni, cu prostia lor, cu ignoranţa lor.

In acest roman vedem cum se mişcă oamenii vechi, în mijlocul vremurilor noi. Nepotrivirea aceasta duce la sacrificarea unui vechi revoluţionar, care întrupează tot avântul şi toată ideologia nouei orânduiri.

Iată-l judecat şi condamnat la moarte, pentru o vină pe care nu o poate înţelege, pe care n'a săvârşit-o.

El va fi împuşcat, în vreme ce în depărtare plânge o soţie chinuită, de a cărei fuste se agaţă două făpturi blonde, cu feţele istovite de lipsuri şi mizerie...

EDITURA ADEVERUL PREŢUL LEI 40.—

A apărut:
România Contemporană dela 1904 la 1930
SUPT TREI REGI
de N. IORGA
Lei 100
Se găseşte la librăria ALCALAY

O CĂLĂTORIE IN TOATĂ ŢARA
cu 400 LEI
procură editura „Adevĕrul" tuturor drumeţilor, iubitori de fumuseţi autentice, cu albumul „PRIVELIŞTI ROMÂNEŞTI", de Al. Bădăuţă, 200 planşe fotogafice, de mari dimensiuni, imprimate la tiefdruck, fiecare înfăţişând o regiune caracteristică şi mai totdeauna inedită a României. Albumul este introdus de o largă prefaţă, lămurind şi convingând drumeţul eventual, asupra părţilor din ţară pe cari trebue să le cunoască şi viziteze negreşit.

Cronica Şahului

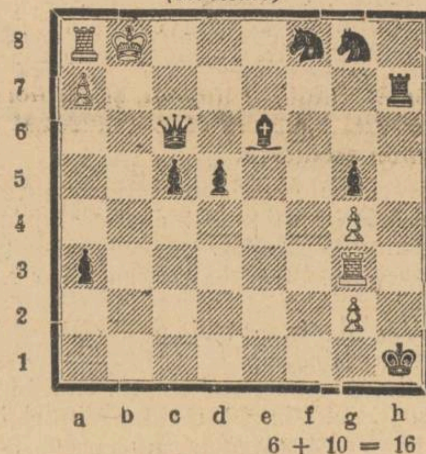
Soluţii. Lösungen. Solutions.

492 (W. Pauly) 1. Rd2, e6 2. Rc3, e7 3. Rb4, e8D 4. Ra5, Db5 ⧧ Eine schöne Schulaufgabe! (A. K.) Symetrie und Asymetrie (P. S.) **493** (A. Kniest) Joc aparent 1. — g8C, Rf8 2. g7 ⧧ Soluţia 1. Rd6, f8D 2. Rg6, g8D ⧧. Dublă soluţie: 1. Ré6 (d6), f8D 2. Re5, Df5 ⧧. Corectura autorului cu Na2 la d5. **494** (Horah) 1. Nf3! **495** (Schlarko) Sol. 1. b8C, Dc1 2. Cé3, Dh1 3. c8C, Dh8 4. Ca7 +, T×a7 ⧧ gemen: 1. b8N, Dc1 2. Cé3, Dh1 3. c8N, Dh8 4. Na7 + T×a7 ⧧ Mai multe duble soluţiuni d. ex. 1. b8N Dc1 2. c8C, Dh6. 3. Ca7 + T×a7 + 4. N×a2, Dc1 ⧧. gemen: 1. c8T, Dc1 2. b8N, Dh6 3. R×a2, Dc1 4. Nf4, Ta7 ⧧. Corectura dată de autor o vom publica mai târziu. **496** Leibovici). 1. Ng7. Dublă soluţie: Nc3. **497** (Karsch) 1. Ne7 Nb6 2. Cb4 + Rd4 3. Nh4, ~4. Nf2 ⧧. Dublă soluţie : 1. Nf8, Nb6 2. Tc3 etc. Corectura autorului : se adaogă un cal negru la h7. **498** (Fuhlendorf) 1. Cf2, N×g7 2. Dg4 +, R×h6 3. Dh3, Ne5 ⧧. **499** (Brixi) 1. Da3, Tf2 + 2. Ra1, Ng1 3. Dc1, Tf3 4, Cb2. Ta1 ⧧. 5 duble soluţiuni! Una în 3(!) mutări: 1. Db3, Th1 2 Ra2, Tg1 3. Cb2, Ta1 ⧧. **500** Exclusă din concurs. **501** (Fuhlendorf) 1. Né6, Né8 2. Re7, Na4 3. Rd8, Ne8 4. N×d6, Na4 4.Nc7, Te8 #. Dublă soluţie: 1. Na1, Te8+ 2. Rg7, Te1 3. Ne5, Nd1 4. Rf8, Nh5 5. Ng7, Te8 #. Corectura autorului: Se adaugă un cal negru la *d1*. **502** (Palatz) Cc2. Dublă săluţie: Df5 +. **503** (Nagy) Cc2. **504** (Costăchel) Intenţia: De2. Insolubilă după R×d4! **505** (A. Kieest) 1. C1T, b6 2. T×c7, b7 3. Th7, b8D. 4. Th1, Dg3 ⧧. **506** (Schaffer) 1. Rf1, Re3 2. Nc7, Na5, 3. Dg2, Dc7 4. Dg3, D×g3 pat. **507** (P. Iordan) Sol. 1. Tf8, Th7 2. Tg7, Ta×g7 3. Nd3, Nf6 4. e5, g5×h4 5. Tf7, T×g4 6. Ta7, Th×a7 7. Nb5, Nd8 ⧧. Mai mulie duble soluţiuni. Una în 5 mutări!: 1. Tb6, Th7 2. Tb7, T×b7 3. Nc2, Ng7 4. Tc3, Tb1 5. Na4, N×c3 #. **508** (Herland) Sol. A. 1. T×a7, Tg×a3 2. Th7, Tg3 3. Th2, Ta1 ⧧. B. 1. T×a7, T×a7 2. a1T, Ta2 3. Tg2, Th3 #. Dublă soluţie: 1. T×a7, T×a7 2. D×g2, Th8+ 3. Dh3, T×D #. Corectura acestei probleme o publicăm în acest număr. **509** (Thau) 1. Rc5, Cd6 2. Te6, Nh4 3. f6, Ng3 #. **510** (Dr. Erdös) Cd6. **511** (Ianovcic) 1. Da1. Dublă soluţie: f4 +. Corectura autorului. N. de la g1, f2. **512** (Oniţiu) 1. Cé3!, Th1 3. Cf1 +, C×f1 3. Rb1, N×d5 4. e4 +, Cd2 # Sehr fem! (G. F.) Dublă soluţie: 1. Tc3, N×d5 + 2. Cc4, Tb8 3. Tb3, Th8 4. Tb2, Ta8 #. In această problemă D-l I. Schlarko a făcut un gemen pe care îl vom publica într'un număr viitor. **613** (P, Sola). Es soll die Forderund heissen: *Matt* (nicht Hilfsmatt). Joc aparent: 1 — Ne8; Ce6 #. Soluţia: 1. Cc6 +. Rd8 .2. Cg4, Nf7 3. Cf6 ⧧. **514** (Seidemann). Joc ap.: 1. Rc2, e4 2. Dd6 ⧧. Sol.: 1. Ce4, D×h4 2. Cg3, h×g #. **515** (Heidenfeld) 1. Nd5, d8N 2. Tc4, Nh4 3. Cc3, Nf2 # Dublă soluţie: 1. Td2, d8D + 2. Re3, Da8 3. f2, D×e4 #.

PROBLEMA No. 530

de S. Herland, Bucureşti.

(corectură)

a b c d e f g h

6 + 10 = 16

a) Mat ajutor în 3 mutări.
b) gemen cu pionul din a3 la b2.
c) » » » din d5 la d3.
(d » » » din a3 la é3 şi pionul c5 la c2.

Lămuriri — Erklärungen — Renseignements

R (Rege) =	K =	R
D (Dama) =	D =	D
T (Turn) =	T =	T
N (Nebun) =	L =	F
C (Cal) =	S =	C
P (pion) =	B =	P

Joc aparent	= Satzspiel	= Jeu apparent
Dublă soluţie	= Nebenlösung	= Démolition
Corectură	= Korrektur	= Correcture
Gemen	— Zwilling	= Jumeau
mai multe	= mehrere	= plusieurs
mai târziu	= später	= plus tard
Insolubilă	= unlösbar	= insoluble
publica	= veröffenlichen	= publier
viitor	= Zukunft	= Futur
aceasta	= diese	= celle-ci
a făcut	= gemacht	= a fait

In numărul viitor vom publica tabloul deslegătorilor.

Die Löserliste wird in der mächsten Nummer veröffeutlicht.

Dans le prochain Numéro, nous publierons le tableau des solutionnistes.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 407
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
SCHALOM ASCH
O EXECUŢIE LA VARŞOVIA
Lei 5, Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

Pălării

EA. — Margot şi-a cumpărat anul ăsta şapte pălării şi eu numai una. Nu găseşti că e oribil?

EL. — Da. Opt pălării la două femei sigur că-i oribil.

De sărbătorile Crăciunului
„Realitatea Ilustrată"
organizează 2 SPLENDIDE CĂLĂTORII
la
1) PARIS
cu oprire de câte o zi la BUDAPESTA, VIENA ŞI MUENCHEN
8 zile de şedere la PARIS. Lei 9850

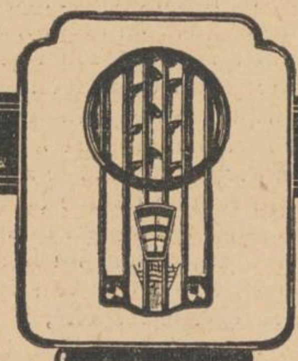
în care se cuprinde: trenul dus şi întors, găzduire la Paris, Budapesta, Viena şi München în hoteluri de prim rang, micul dejun şi 2 mese zilnic, serbare de revelion, circuite în autocare în toate oraşele, vizitarea muzeelor: LOUVRE, LUXEMBURG, PALATUL INVALIZILOR, PANTHEONUL, VIZITAREA ŞI MASA LA VERSAILLES şi MALMAISON, automobile dela gară la hotel şi înapoi la gară, bacşişurile, paşaport, toate vizele, formalităţi, etc.

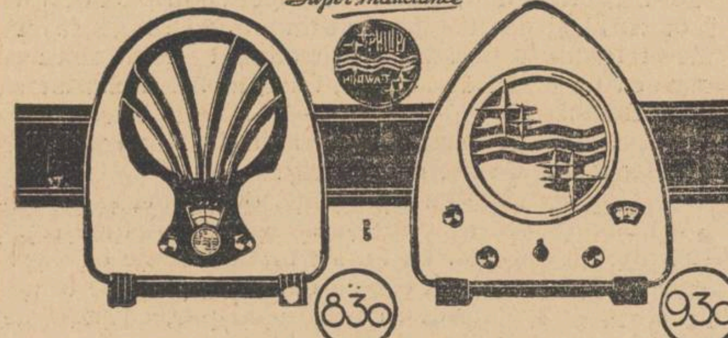
Odată cu excursiunea la PARIS se face şi una
la
2) VIENA
(10 zile de şedere la Viena şi o zi la Budapesta la înapoiere) cu preţul de
Lei 5200

în care se cuprinde: Trenul dus şi întors, locuri rezervate, găzduire la hoteluri de prim rang, micul dejun şi 2 mese zilnic, circuit în autocare pentru vizitarea Vienei şi Budapestei, paşaport, vize, vizitarea muzeelor, automobile dela gară la hotel şi înapoi la gară, serbare de Crăciun şi revelion, bacşişurile, etc.

DURATA AMBELOR EXCURSIUNI 23 DEC. 1932—6 IANUARIE 1933.

Inscrierile se primesc zilnic la REALITATEA ILUSTRATĂ Str. CONST. MILLE 7—11, SECŢIA DE EXCURSII, TELEFON 324/70.

Programul nostru pentru acest sezon
Aparate noi pentru noua situaţie radiofonică Europeană.
Alegeţi aparatul Dvs. din seria aparatelor „Super-Inductance".
La fiecare diviziune corespunde un post.
O podoabă pentru orice cămin.
PHILIPS
Super-Inductance

Reprezentanţa pentru Bucureşti şi jud. Ilfov
FRAŢII POLLAK
Str. Regală No. 11

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Cărţi şi Reviste

ERNST GLAESER: Das Gut im Elsass*
Gustav Kiepenheuer Verlag-Berlin

Ernst Glaeser, autorul lui „Jahrgang 1902” şi „Frieden”, e exponentul unei generaţii de sacrificiu şi al acelor idealişti germani care vedeau în prăbuşirea imperialismului wilhelmian şi prusac zorile unei Pan-Europe, înăuntrul căreia popoarele înfrăţite prin sângerări fratricide să armonizeze liber, după legile umanităţii.

„Das Gut im Elsass” continuă această linie de conduită, marcând cu o impresionantă putere de evocare şi de sinteză confuzia şi anarhia vremurilor actuale. Intreaga carte e străbătută de nevroza unei societăţi zdruncinate, contrariată de prefacerile sociale şi chinuită de interegnul frământărilor şi conflictelor care pot duce spre mântuire, dar şi spre barbarizare.

Generaţia nouă îşi reclamă drepturile. Tinereţea secundată de o supraevaluare autocritică simte nevoia să îşi reverse într'un fel surplusul de energie. Hipernaţionaliştii şi-au găsit însă, în zilele noastre, walkirii tot atât de războinice. Iată cele două mentalităţi:

— Taci, — zise Ivonne, — d-ta nu poţi pricepe noua tinerime.

— E adevărat, — răspunse Berl, — nu pricep nimic în ceiace priveşte războiul.

Dar tragismul eroilor romanului nu rezidă în conflictul dintre cele două generaţii cu vederi opuse, ci în trădarea unui ideal moral şi social, întemeiat pe mesianismul Franţei generoase, scutieră a culturii, a libertăţii şi a demnităţii omeneşti.

Pentru Berl — scepticul şi resemnatul Berl — războiul Franţei a fost un război sfânt de eliberare a umanităţii. Visul lui a fost unitatea Europei sub egida trecutului glorios al Franţei. Rezultatul ? Berl a fost închis într'un ospiciu de nebuni. Prăbuşirea credinţei sale în zorile unor noui aşezări sociale, în care să domnească raţiunea, dreptatea şi pacea, era echivalentă cu o catastrofă. Berl nu putea pricepe cum toate pentru câte luptase în tinereţea lui se duceau tot mai mult de râpă.

Dar ce vrea, în definitiv, acest Berl care colecţionează ceasornice vechi, care stă de vorbă cu vânzătoarele din magazine ca şi când ar fi de o teapă cu ele, căruia într'o bună zi îi vine pofta să cumpere o colivie cu tot neamul de păsări şi să le dea drumul în pădure şi care pe frontul german n'avusese altă treabă decât să pună la gramofon „Marsilieza” pentru că era 14 Iulie !...

Deslegarea ne-o dă tot el în scrisoarea pe care o lasă autorului romanului în ziua când se sinucide:

„Mon cher ami,

...De ce să muncesc într'o Europă pe care o dispreţuesc, pe care o acuz de trădare faţă de fiii ei cei mai buni, în state indiferent cum se numesc — care trădează şi profanează jertfele ultimului război, înarmându-se pentru noui războaie ?

Ce să fac într'o lume în care creşte un tineret neştiutor de visele, speranţele, viziunile şi nemăsuratele noastre desamăgiri ?

Mă cunoşti, dragul meu, şi ştii că nu sunt nedrept. Ştii de asemeni pentru ce am luptat eu. Cunoşti intensitatea credinţei mele faţă de Franţa, faţă de divina Franţă, pentru care eram gata să-mi jertfesc sângele şi trupul.

Ştii doar, ce s'a prăbuşit în mine când strălucitoarea şi iubita Franţă, în culmea puterii, n'a găsit măreţia sufletească şi spirituală să unească într'adevăr Europa, s'o scoată din bezna naţionalismului şi a barbariei...

...Priveşte lumea! Nu-ţi vine oare să scuipi ? Nu-ţi vine să pleci, asemeni mie, din această minciună, din această înşelăciune ?

Dar d-ta crezi în alte forţe. D-ta crezi în proletariat. Eu nu mai pot crede. Mi-ar sta rău să fiu ipocrit.

Pentru ce am luptat împotriva Prusiei ? Pentru ce am fost cu gândul la Franţa, sacrificând totul ? Ca la sfârşit să găsim o lume în care să domnească forţa, apăsarea şi tot felul de fără-de-legi de care sunt capabili oamenii !

Nu spun că Franţa singură e nedemnă de visele noastre. Pretutindeni domneşte egoismul şi forţa... In Germania vin iar Prusacii şi ochii rentierilor franceji sunt prea orbi ca să vadă peste graniţe...

Da, dragul meu, du-te înapoi în Germania. Luptă acolo, la faţa locului împotriva groaznicului dezastru care se'ntinde asupra Europei. Luptă alături de proletariat, în care eu nu pot să cred, dar luptă liniştit. E preferabil să lupţi lipsit de perspective şi să suferi, decât să devii complice la ceeace se va deslănţui, sărmanilor, peste capetele voastre.

Eu mor ca alsacian, ca om între fronturi. La vârsta dumitale visam unirea popoarelor noastre. Cândva trebue totuşi să fi fost unite. Altminteri de unde îşi poate avea obârşia ura asta cumplită ?

Odinioară au fost un trup, după cum un trup au fost bărbatul şi femeea.

Apoi a intervenit dezbinarea Oamenii se urăsc şi se iubesc ca bărbatul şi femeea.

Eu sunt copilul acestei iubiri şi al acestei uri.
Mor din pricina orbirii părinţilor mei.
Numai d-ta mă vei înţelege când îţi voi spune:
Sunt soldatul necunoscut alsacian.

Berl”.

Berl e simbolul unei generaţii desamăgite, a unei generaţii inutil jertfite pe altarul unui ideal călcat în picioare. El e simbolul desnădejdei şi răsvrătirii platonice a acelora care văd reîncepând farsa din trecutul război şi care nu mai pot suporta o nouă experienţă cu sfârşit dubios.

Romanul lui Glaeser nu poate fi rezumat. El trebue citit în întregime. E o carte de morală socială şi politică, scrisă cu elocvenţă, inspiraţie poetică şi fineţă.

AD. BYCK

* In depozit la *Librăria „Alcalay”*.

JOSÉ ORTEGA Y GASSET: Essais espagnols

Esseul spaniol, modern cunoaşte doi autentici reprezentanţi: Miguel de Unamuno („Adevăruri arbitrare”, „Agonia creştinismului”, „Sentimentul tragic al vieţii”) şi autorul mănunchiului de eseuri spaniole tălmăcite de Mathilde Pomès. Sunt, incidental, şi cei doi autori spirituali ai revoluţiei spaniole care a intronat republica în locul monarhiei ereditare.

Figură de mare suprafaţă culturală, numele lui Ortega y Gasset, profesor de matematică la Madrid, are la activul său o sumă de opere dintre care citâm pe cele mai expresive: „Meditaţiile lui Don Quijote”, Desumanizarea artei”, „Tema vremurilor noastre”, „Kant”, „Rebeliunea masselor”, „Rectificarea Republicei”. Sunt esseuri literare, filosofice, politice şi de critică socială şi artistică.

Şi volumul de „Esseuri spaniole”, ca şi celelalte se caracterizează prin varietatea şi vivacitatea culorii şi stilului. Ortega y Gasset, ca şi egalul său Unamuno, înainte de a fi un fin şi profund gânditor, este un mare scriitor. Varietatea, vioiciunea, culoarea, primatul plasticului, fac din bucăţile acestea adevărate oaze spirituale odihnitoare. Cugetările cele mai pline, ideile cele mai abstracte sunt risipite în forme agreabile. Este o proză plină de sevă şi muzicalitate interioară. Peste tot se degajează acel farmec spaniol specific, pe care îl face aşa de simţit desigur şi stilistul mare. Gustul pentru paradox este tot atât de desvoltat ca şi la Unamuno.

Pământurile Castiliei, cu obiceiurile, arta, cultura şi amintirile unui trecut clasic, sunt cântate duios şi subtil. Ai impresia că esenţa Spaniei, e cea castiliană. Fizionomia unei Spanii pitoreşti, se ridică limpede din tot mănunchiul acestor preţioase esseuri.

n. t.

EDOUARD BENES: Le dilemme européen : la guerre on la paix ?

Broşura aceasta cu table roşii cuprinde o analiză clară, orientată, pe bază de cunoaştere precisă şi documentare pozitivă, a problemei europene, care domină momentul internaţional: chestiunea organizării durabile a păcii europene. Dilema europeană: război sau pace, se pune azi în termeni destul de tari. Şi când ministrul de externe al Cehoslovaciei spune textual că „nu mai este timpul frazelor elastice ale artei diplomatice”, şi că se impune „francheţă, logică şi sinceritate”, nu întrebuinţează numai o formulă de rigoare. Organizarea păcii europene este o chestiune tot aşa de delicată ca pânza de paianjen. Trebue ţinut seamă de o sumedenie de coordonate . In politica mondială au intervenit în ultimul timp o seamă de evenimente, care dau o înfăţişare specială problemei: 1) conferinţa reparaţiilor, 2) Conferinţa dezarmării, 3) Atitudinea Germaniei, 4) Schimbarea ministerului german, 5) eşuarea planului britanic de a reuni la Londra într'o conferinţă cele patru puteri şi 6) conflictul chino-japonez.

Sunt puse în joc anumite principii politice fundamentale. O antantă politică generală şi stabilirea păcii în Europa poate avea, după d. Beneş, o influenţă fundamentală asupra soluţiei crizei economice mondiale. In această perspectivă, conferinţa dela Geneva e de maximă însemnătate. O eşuare a ei ar împinge Europa într'o nouă perioadă de grave crize politice, al căror prim rezultat va fi o nouă cursă spre înarmări.

Asigurarea păcii, prin organizarea securităţii, presupune mai multă confienţă internaţională şi bunăvoinţă reciprocă. Pentru cucerirea acestei confienţe nu ajunge sentimentalitatea, asigurările de fraternitate, apelurile la solidaritatea şi cooperaţia internaţională. Sunt necesare actele. Pacea lumii depinde în acest moment de stabilirea păcii pe continentul european iar aceasta e redusă la înţelegerea dintre Franţa şi Germania. Aci stă miezul problemei. Pe baza unei noi organizaţii efective a păcii europene, acordul dintre Franţa şi Germania apare posibil. Organizarea păcii pe continent are însă de învins anumite obstacole:

1) blocul statelor anglo-saxone refuză să ia parte la noul sistem pacific continental;

2) statele învinse în războiul mondial nu manifestă simpatie pentru un atare sistem.

Oricât pactul Briand-Kelogg a fost semnat de toate statele lumii, forţa lui inhibitivă, mai mult de valoare ideală, nu este garanţie suficientă pentru asigurarea păcii. De aci nevoia alianţelor locale şi pactelor de neagresiune. Trebuesc însă depuse eforturi ca pactul Briand-Kellogg să nu rămâe un *pium desiderium*.

N. T.

L. ARGUTINSKAJA: Eine Seite aus einme grossen Buch
Verlag fur Literatur und Politik*)

O doctoriţă comunistă e trimisă în „Cazacstan” ca să organizeze serviciul sănătăţii publice şi, nu prea se ştie de ce, se ocupă şi de strângerea impozitelor în bani şi în natură din acea provincie; asta în curs de 218 pagini. Chiar când eroina autoare colindă călare provincia ei, chiar când întâlneşte tipuri interesante şi pitoreşti (în principiu) de cazaci sălbateci, sau când e ruptă de oboseală şi mâncată de păduchi, ea nu reuşeşte o clipă să scape de stratul cenuşiu de stil biurocratic care îi urâţeşte scrisul. Pe urmă dialogurile! Inchipuiţi-vă un conţopist care s'ar apuca să ţie jurnal şi să noteze toate discuţiile din „canţilerie”, schimbându-le doar întru atât încât totdeauna să-i iasă dreptatea lui. Dar ar fi exclus ca un „jurnal” de felul acesta să poată fi publicat *aici*. *Dincolo* nu numai că jurnalul e publicat, dar e şi tradus cu intenţii evidente de propagandă. Lucru curios şi interesant pentru psihologia propagandistului: e atât de îndrăgostit de toate detaliile care ţin într'un fel sau altul de credinţa lui, încât nu se îndoeşte că proza lor trivială devine şi pentru alţii poezie captivantă. E, oarecum, contrariu psihologiei literatului de talent, care trebue să scrie citind în acelaş timp, vreau să zic să se transpună necontenit în pielea cititorului pe care îl vizează. Morală: propagandistul e talentat în măsura în care nu mai e propagandist. — *I. D. G.*

A apărut ediţia a II-a din:
ŢĂRANI ŞI TÂRGOVEŢI
ROMAN de I. ŞT. Ioachimescu
280 pagini — 40 lei   Editura „Adeverul” S. A

Nou!   **In curând va apare**

de I. MINULESCU

CRONICA LITERARA

Claudiu Isopescu

Ne abatem azi dela norma de a privi scrisul numai din punctul de vedere al calităţii expresiei şi ne ocupăm de un admirabil propagandist al literaturii noastre în Italia şi anume de d. Claudiu Isopescu. E drept că opera d-lui Isopescu are şi o latură istorică şi istorico-literară şi că propaganda sa e un efect firesc al unei activităţi de caracter în genere informativ, foarte adesea ştiinţific şi deci original. Cu alt prilej vom recenza lucrările sale de istorie literară, pline de contribuţii inedite, mai ales întrucât priveşte contactul nostru cu Italia. Acum însă vom spune câteva cuvinte despre bunele servicii pe care d-sa le-a adus literaturii române, servicii ignorate adesea ori ironizate.

De bună seamă, că ceeace ne interesează în primul rând în literatură este valoarea intrinsecă a scrierilor şi mai puţin efectul lor asupra publicului străin. Indiferenţa cu care opinia occidentală priveşte poezia eminesciană nu ne scade sentimentul că Eminescu e un poet mare. Lipsa însă de ecou a scrisului nostru peste graniţele ţării, dă scriitorului român, o neîncredere în sine, un aer de umilinţi care-i fură puterea aripilor. Unul este succesul scriitorului *francez* sau *englez*, care acceptat la el acasă, ştie că va străbate pe tot globul până în Australia, şi altul succesul autorului român, ce rămâne între cele două uşi ale cafenelei Capşa.

In ciuda dificultăţilor de limbă sunt popoare care au izbutit să câştige încrederea masselor universale şi să obţină traducerea aproape imediată a tuturor inepţiilor. Aceasta cred că se datoreşte *propagandei*. Nu vrem să spunem că Dostoewski n'ar mai fi fost Dostoewski, dacă nu s'ar fi găsit nimeni să-l traducă într'o limbă occidentală, dar suntem siguri că dacă Vogüé nu lansa pe ruşi în *Le roman russe*, acum nu s'ar fi tradus cele mai neinsemnate şi stupide cărţi sub cuvânt că sunt ruseşti. Gustul pentru Anglia a prins în Franţa mai cu seamă prin Voltaire şi Taine, iar pentru Germania, prin Madame de Staël. Şi dacă un mare critic sau scriitor occidental ar da un tablou entuziast al literaturii române, soarta noastră ar fi făcută şi orice s'ar putea traduce cu siguranţa de a produce interes. Atunci nu numai starea morală a scriitorului s'ar schimba, dar desigur şi cea materială.

Pentru o ţară ca a noastră, propaganda e utilă şi din punct de vedere politic. Ea dovedeşte existenţa noastră ca popor şi preîntâmpină ostilităţile născute de cele mai multe ori din ignoranţă.

Meritul d-lui Claudiu Isopescu este cu atât mai mare, cu cât luptă într'o ţară care a început să ne devină ostilă din cauza îndârjitei propagande ungare.

Am înaintea mea o broşură de *Emeric Vàrady, L'Ungheria nella litteratura italiana*, publicată în colecţiunea *Institutului pentru Europa orientală* din Roma. Studii de relaţii italo-române am făcut şi noi. Iniţiatorul lor este harnicul nostru profesor univ. d. Ramiro Ortiz. Dar broşura în chestiune este interesantă prin alt ceva. Ea ne desvălue cât de multă literatură ungară s'a tradus în limba italiană, mai ales în ultima vreme ! Atât de mult încât, prin limba italiană poţi face suficientă cunoştinţă cu literatura ungară. Petöfi a fost tradus de nenumărate ori şi din ultima vreme avem o *Antologie petöfiană* de Vellani Dionisi (1929), *Poezii alese*, traduse de Silvia Rho (1931) şi o ediţie completă, tradusă de Umberto Norsa.

Lui Franz Molnar i s'a tradus în italieneşte *toată* opera teatrală.

Până acum au apărut în italieneşte *trei* istorii ale literaturii ungare, scrise bine înţeles de unguri, una de Arpad Zigány (1892), a doua de Elemér Csaszar (1924) şi ultima de Ştefan Rockh Richter (1929).

In afară de aceasta, Ungurii caută să propage în italieneşte orice literatură sugerând confuzii asupra Transilvaniei. De pildă de curând s'a publicat într'o colecţie populară (1931) un studiu de I. Balla *Vecchia e nuova cultura di Transilvania* „asupra condiţiilor culturale ale Transilvaniei răpite dela patria-mamă şi asupra ultimei ei generaţii de scriitori”. Printr'o abilă propagandă au fost captaţi un număr de autori italieni care tratează despre *Ungaria mutilată, Trianon, calvarul Ungariei* şi alte de acestea.

Iată cum pe calea difuziunii literaturii Ungurii au ştiut să-şi câştige un interes într'o ţară în care noi suntem pe cale să-l pierdem.

Nu e rostul nostru de a comenta aceste fapte din punct de vedere politic, dar cu atât mai mult putem felicita pe d. Claudiu Isopescu că *singur*, fără suficiente mijloace, bolnav şi ironizat de unii, a făcut în câţiva ani pentru literatura română în Italia, ceeace alţii au înfăptuit cu mari pregătiri.

Incă din 1925 d-sa publica articole în presa fascistă în chestiunea Basarabiei. In 1926 răspundea la campania ziarului „Il regno” din Torino în chestiunea Ardealului. Adevărata sa operă ne interesează aci sub raportul literar. După o campanie de traduceri şi articole prin ziarele italiene, mai ales cele din Roma, d. Isopescu inaugurează la univ. din Roma cursul de limba română cu o lecţie despre poezia populară. La sfârşitul acestui an şcolar, studenţii puteau traduce scurte nuvele din Delavrancea, Agârbiceanu, Caragiale, publicând şi câte un articol.

In Ianuarie 1927, ţinea la Univ. din Neapoli o conferinţă despre Folkloriu românesc într'o atmosferă de mare interes, iar în Mai, la Univ. din Palermo despre Bălcescu, în prezenţa tuturor autorităţilor din oraş. Era cu prilejul a 75 de ani dela moartea istoricului nostru şi conferenţiarul primea felicitări dela ministrul instrucţiei, dela Preşedinţii Camerei şi Senatului, dela Mareşalul Badoglio şi alte personalităţi.

In primăvara anului 1928, studenţii italieni începură să facă sistematic traduceri şi articole ce apăreau în ziare din toată Italia (Milano, Venezia, Bologna, Florenţa, Roma, Napoli, Cagliari, Palermo, Catania, Bari). In Iulie 1928 şi în Martie 1929, putu astfel să închine câte un număr din colecţia „Due lire di novèlle”, scriitorilor români.

Acum d. Isopescu începe cu ajutorul studenţilor săi campania traducerilor mai întinse. In Februarie 1929, apare *„Niculăiţă minciună”* (Nicolino Bugia) de Brătescu-Voineşti, în traducerea studentului Enzo Loreti. Ediţia de 3000 de exemplare s'a epuizat în câteva luni şi a fost primită foarte favorabil de critică. Studentul pe atunci Lilio Cialdea traduce un număr de *schiţe* din Caragiale, ce apar în alt volum. Ceeace este remarcabil în această acţiune este nu numai faptul de a-şi fi făcut instrumente de muncă, dar şi acela de a fi găsit editori (Nuova Italia, Carabba, Novissima editrice). D. Isopescu însoţeşte volumele cu prefeţe. Astfel se începe seria Colecţiei de scriitori români în care se publică rând pe rând *Năpasta* de Caragiale (în trad. d-nei Silvestri Giorgi) *Omul din vis, Simfonia fantastică* de Cezar Petrescu, *Suflete tari* de Camil Petrescu şi alte opere de Rebreanu, Agârbiceanu şi Patraşcanu.

In 1929 fiind numit conferenţiar de limba şi literatura română la Universitatea din Roma, d. Isopescu se pune şi mai hotărît pe muncă şi publică alte volume de traduceri din Caragiale (Scrisoarea pierdută), Creangă (Amintiri), Gorun, Iorga, Lupaş, Cezar Petrescu, Rebreanu (Ciuleandra, Ion, Pădurea Spânzuraţilor), Sadoveanu (Venea o moară pe Siret), Slavici (Moara cu noroc), Caton Theodorian (Bujoreştii), Lucia Mantu (Cucoana Olimpia), Duiliu Zamfirescu (Viaţa la ţară) şi mai ales o culegere de *Canti popolari romani*.

In ce limbă, ne întrebăm noi, mai avem atâtea traduceri din cele mai bune lucrări ale noastre şi care om onest nu va recunoaşte puterea de muncă, entuziasmul şi meritul d-lui Isopescu ?

Dela nici o staţiune de radiodifuziune din Italia nu se mai transmisese până în Noembrie 1931 conferinţe despre România şi muzica românească. La 18 Noembrie 1931, cu ocazia inaugurării lectoratului de limba română dela Univ. din Torino (dr. Mario Ruffini), d. Isopescu a organizat prima seară română cu conferinţă şi muzică românească (Jora, Andricu, Enescu, etc.)

In Decembrie 1931 a înfiinţat Asociaţia culturală italo-română din Roma sub preşidenţia ilustrului profesor Giulio Bertoni. Acesta a scris prefaţa la „O scrisoare pierdută” şi la „Ciuleandra”. Tot d. Bertoni a ţinut conferinţe la Roma, Torino şi Modena despre humorul lui Caragiale.

D. Isopescu a început în ultima vreme să organizeze cât mai multe lecturi şi audiţii la staţiile radiofonice italiene precum şi conferinţe despre cultura şi literatura română. Astfel d. Augusto Garsia a vorbit despre sufletul moldovenesc, d-na Silvestri despre Duiliu Zamfirescu şi d. Ramiro Ortiz, despre Eminescu.

Ceeace este deadreptul îmbucurător, e faptul că de un an încoace au început să se pregătească şi să se depună doctorate la Univ. din Roma şi putem cita până acum şase doctori în limba şi literatura română.

Vera Mollajoli: Despre înmormântare la Romani;
Marco Pomilio: Luceafărul lui Eminescu;
Lucia Santangelo: Gh. Coşbuc;
Anna Colombo: I. L. Caragiale;
Marcello Camilucci: P. Cerna;
Elena Odoni: Ispirescu.

Nu putem decât să felicităm pe d. Isopescu pentru vasta şi rodnica sa activitate şi să-i urăm mai mult concurs din partea literaturii române pe care o promovează cu atâtea străduinţe dar şi cu atâtea privaţiuni pe malurile galbenului Tibru.

G. CALINESCU

INSEMNĂRI

Iar limba gazetelor

Remarcam în nr. trecut incultura unor gazetari dela „Universul". Să nu se creadă că exemplele date sunt întâmplătoare şi ca atare scuzabile. In orice articol de fond sau editorial veţi găsi la fiece pas semnele analfabetismului. Pentru o gazetă mare faptul este regretabil. Iată alte perle:

In nr. 317 *(Mai multă seriozitate)* citim:

„Dacă s'ar face o statistică s'ar constata... un mecanism *suferind de o adevărată deriziune...*" *Suferind de deriziune*, iată un monument de analfabetism. *Deriziunea* este un efect obiectiv al actelor noastre, nu un defect al nostru şi se poate traduce în româneşte cu *batjocură*. Nu suferi de deriziune cum nu suferi... de aplauze, ci poţi fi numai vrednic de deriziune.

In nr. 321 *(Contribuabilii şi fiscul)*.

„...*scontând că* contribuabilii... se vor grăbi să se pue la curent".

Se spune *a sconta o poliţă, o pedeapsă, o moştenire*, adică a conta dinainte pe ceva, cu complement drept, dar a *sconta că*, nu se poate spune. Autorul în chestiune întrebuinţează pe *a sconta* în înţelesul de *a socoti*.

In nr. 319 *(Semne bune)*.

„...dacă n'ar întâlni o vastă şi luminoasă acţiune de demascare a enormităţilor de *trezire a amorţelilor..*"

Nu mai fac subtilităţi în jurul expresiei *demascare a enormităţilor*, deşi prin *enormitate* se înţelege ceeace sare în ochii oricui şi n'are nevoe de demascare. *Trezire a amorţelilor* înseamnă contrariul de ce vrea să spună autorul, adică stimulare, activare a amorţelilor. Autorul vrea să zică *trezire din amorţeală*.

In acelaş număr un domn *H. I.* semnează un lung şi înspăimântător articol prin mucegaiul de incultură ce-l acoperă *(Dar regiile publice ?)*, care este nu un monument, ci un templu de analfabetism. Bunăoară:

„Cum însă *mitul* inovaţiunilor şi al reformelor pe hârtie a fost întotdeauna apanajul regimurilor care confundă democraţia cu demagogia, era greu de presupus că guvernul de azi să se fi putut sustrage acestei *tare organice*".

Vasăzică mania legiferatoare este *mit* şi *tară* totdeodată ! Un leac în care crezi nu e însă un *mit*, fiindcă vorba aceasta înseamnă existenţă fabuloasă, ajunsă la conştiinţa noastră prin tradiţie, iar actul de a face legi n'are nimic fabulos în el, ci poate cel mult să fie însoţit de credinţa în urmări extraordinare, dar pentru asta avem expresiile *miracol, iarba fiarelor*, etc.

„Avem pe de o parte regii şi case autonome, conducându-se ca stat în stat şi *pe picior de mare trenă*, fără *să raporteze* mai nimic tezaurului".

Există în româneşte expresia *pe picior mare* şi în franţuzeşte *train de vie..* Dar *pe picior de mare trenă*, echivalent cu *trenă mare de picior* este o inepţie formidabilă. Apoi a *raporta* nu are în româneşte, şi nu e nevoe să aibă înţelesul de *a produce*. Noi nu zicem *via asta nu-mi raportează nimic, ci nu-mi produce nimic.*.

Vorbind mai departe despre casele autonome d. H. I. observă că ministerele au rămas numai cu *scheletul* funcţiunilor *(în forma lor scheletică)*, atribuţiile trecând de fapt la regii. „Aşa e ministerul comunicaţiilor, după ce *i s'au amputat* căile ferate... aşa e ministerul industriei şi comerţului, după ce *i s'au amputat* exploatările miniere".

Apoi dacă ministerul a rămas cu *scheletul*, cum a fost cu putinţă să *i se amputeze* atribuţiile, când amputarea înseamnează eliminarea unui membru *cu os cu tot?*

Acelaş domn spune: cu acest sistem n'am reuşit decât *să practicăm* cheltuelile pe mai multe fronturi deodată"... Noi nu *practicăm*, ci *facem* cheltueli !

In nr. 316 surrpindem pe d. C. Bacalbaşa, scriitor corect în genere dar bombastic şi neglijent (spunând adesea *mai superior, mai inferior)*, cu această tiradă *„Dureroasă însărcinare din partea datoriei !"* vorbă goală, fiindcă datoria se impune dela sine şi include noţiunea de obligativitate !

Ceeace scrie în acelaş număr un d. *I. F.* sub titlul *O reacţiune sănătoasă* merită pedeapsa cu moartea prin electrocutare.

„Ceeace s'a petrecut în aceşti ani... *va naşte* cercetătorilor de mai târziu... cele mai negre reflecţiuni". Reflecţiunile *se nasc* în mintea cercetătorilor, sau faptele *trezesc* reflecţiuni.

„Asistăm la nemaipomenitul *spectacol de a vedea*". Spectacol înseamnă însă tocmai vedere. Prin urmare *vederea de a vedea!*

„Impotriva acelora... se ridică glasul hotărît al unor oameni cari vor să înceteze... (te aştepţi la un complement drept, *să pună capăt necinstei)*... haosul şi anarhizarea întregei noastre vieţi de Stat".

Autorul a vrut să zică „oameni cari vor ca haosul... să înceteze" *haosul* fiind subiectul unei propoziţii noui, iar nu complement.

„Ori poate îşi închipue acei domni că în nici o ţară nu s'au găsit somităţi de valoarea lor care să discute această problemă şi mai ales *să nu* înţeleagă avantagiile inflaţiei ?"

Corect este *şi mai ales să înţeleagă.*

„Număraţi-vă printre ei, şi *să credeţi, d-le profesor*".

Româneşte se zice ori „*credeţi* d-le profesor" ori „vă rog *să credeţi*, d-le profesor".

In acelaş număr de ziar se află la *Viaţa politică* un articolaş: *Cum se aplică legea cumulului*. Acolo citim:

„...unele persoane cari s'au grăbit să ceară beneficiul acestui articol sunt *membri* ai comisiunii *s'au* sunt profesori". Mai jos:

„Predau cursuri la Universitate s'au institutele similare".

Corectitudinea în genere a tiparului, cât şi recidiva ne împiedică să credem că e vorba de o simplă greşală de tipar, mai ales că această formă de incultură e frecventă.

In acelaş articol citim:

„...vom publica lista beneficiarilor spre a-i cunoaşte.. şi opinia publică"

în loc de

„...pentru ca şi opinia publică să-i cunoască".

O gazetă mare scrisă de vagabonzii condeiului este o ruşine pentru cultura română şi o vom urmări pas cu pas în speranţa unei prefaceri. — *G. Călinescu.*

Obscenitate şi artă

E încă prezentă în mintea tuturor vâlva pe care, acum câtva timp, a produs-o printre cititori şi literaţi un roman al unui scriitor englez. Apariţia lui în franţuzeşte a stârnit sensaţie, discuţii contradictorii, simpatii şi antipatii violente.

Cu acest prilej s'au pus din nou în circulaţie vechile controverse asupra moralităţii şi imoralităţii în artă. Mai exact: acest roman stârnise o discuţie al cărei obiect era mai limitat şi mai precis. Era vorba despre graniţele dintre obscenitate pură şi artă. Prin câteva descripţii în care organele sexuale erau numite cu numele lor popular, prin câteva zugrăveli prea precise ale actului sexual, prin atmosfera lui ostentativ lascivă, acest roman îndemna la consideraţii interesante asupra limitelor care despart arta de simpla pornografie.

Discuţiile cred că s'au resolvit în favoarea romanului. Toţi erau de acord că niciodată un ma îndrăzneţ, naturalism n'a fost exprimat într'o formă mai artistică, mai „poetică", decât în romanul lui Lawrence. Aşa credeam şi noi. Spuneam : De-abia acum, când expresiile „cumplite" şi numirile pe şleau ni sunt înfăţişate în limba noastră cea de toate zilele, ne dăm seama cât de transfigurată de o reală poezie este brutala realitate a romanului. Realitate brutală, poate, dar frumoasă pentru că e normală şi plină de o tonică vigoare. E pentru prima oară când adevăratul sens al dragostei este redat fără ipocrizie şi fără „pruderie". E pentru prima oară când un scriitor de mare talent şi de nesfârşite resurse de expresie, îndrăzneşte să afirme, să arate şi să zugrăvească un adevăr pe care laşa societate umană îl ascunde de când există: anume că orice dragoste nu poate prospera şi dăinui decât întemeiată pe o potrivire trupească.

Acest roman apare astăzi în traducere românească. Mărturisim că tot ceeace ne apăruse acceptabil într'o altă limbă ne apare astăzi în româneşte vulgar şi direct obscen. A cui o fi vina ? A limbii ori a subiectului ? Credem că şi a uneia şi a altuia. Ştiam de mult că limba noastră nu cunoaşte compromisuri de expresie care să îngădue poetizarea şi dichisirea picanteriilor prea îndrăzneţe. Dar poate că şi îndrăzneala textului este prea din cale-afară exagerată. Am admite că, *în principiu*, sexualitatea poate fi zugrăvită cu termeni proprii şi brutali, fără inconjur şi fără ipocrizie. Dar este se vede o obişnuinţă a spiritului omenesc care este prea înrădăcinată. Pudoarea este un element poetic, obscenitatea pură (chiar când este înfăţişată cu măestrie) nu este acceptată ca element de artă.

Pentru a putea judeca altfel, ar trebui schimbată însăşi firea omenească actuală şi ar trebui suprimate o serie de prejudecăţi ajunse astăzi să facă parte din însăşi structura spiritului uman.

Existenţa scriitorilor

După părerea lui Carlo Franelli, expusă în „Italia letteraria", problema mijloacelor de existenţă ale scriitorilor se pune mai întâi sub un aspect economic şi social, dar inaptitudinea rezolvării poate compromite viitorul culturilor naţionale. Orice ţară civilizată ar trebui să fie preocupată de problema aceasta, dacă vrea în adevăr să se îndepărteze de barbarie. Posibilitatea de a creia trebue să fie asigurată spriritului creator. In trecut, chiar un gânditor ca Schopenhauer şi un geniu universal recunoscut în viaţă fiind ca Goethe, s'au plâns de greutăţile întâmpinate ca să poată trăi din meseria de scriitor.

Opera lui Rousseau, citită în lumea întregaă, nu l-a scăpat de o bătrâneţe plină de nevoi. Câştigurile considerabile ale unui romancier ca Emile Zola ar fi fost cu mult mai ridicate — Charles Maurras a demonstrat-o— dacă şi-ar fi desfăşurat un talent egal în altă „industrie".

In zilele noastre, nu s'a schimbat nimic din acest punct de vedere, şi scriitorul o duce din ce în ce mai greu.

Desigur trebue să se facă o distincţie între scriitorul propriu zis şi între jurnalist sau profesorul de literatură. Acestora din urmă, le dă societatea de lucru zilnic şi faptul acesta le asigură mai mult sau mai puţin existenţa.

Există totuşi scriitorul liber, ne reţinut de un lucru zilnic ca jurnalistul sau de obligaţii profesionale ca profesorul, care-şi reprezintă prin excelenţă naţiunea. In cazul acesta naţiunea e obligată să-i protejeze opera şi deci să-i garanteze existenţa.

Problema scriitorului trebue să fie însfârşit rezolvată. Misiunii sale, una dintre cele mai de seamă, trebuie să-i corespundă un loc stabil şi organic în viaţa naţională.

Femeile funcţionare

Când ministrul de finanţe a emis ideia — combătută în diferite ziare — de a suspenda pe funcţionarele căsătorite tot cu funcţionari la stat, s'a dovedit că e străin de evoluţia socială în punctul unde, actualmente, a ajuns. Altfel, lua dispoziţiuni contrare suspendând din serviciile la stat *pe funcţionarii* cu soţii funcţionare, proiect care s'ar fi aplicat fără dificultăţi şi fără urmarea imediată a destrămării familiei prin divorţuri numeroase.

Acest lucru îl afirm bizuindu-mă pe realităţi uşor de observat în societatea actuală. Să privească oricine, în majoritatea caselor burgheze, care e situaţia servitorilor angajaţi. Pretutindeni aproape, jupâneasa, bucătăreasa şi spălătoreasa sunt *cu bărbat*, legitim sau nu, dar de regulă *şomer*. Femeea munceşte pentru bărbat, în pătura de jos, se vaetă uşor, placid, că soţul n'are de lucru, dar sfârşeşte prin a se resemna şi a duce tot greul, fără a se gândi la despărţirea de omul pe care, în afară de copii, îl hrăneşte cu munca ei.

In mica burghezie câte funcţionare ai căror soţi sunt suspendaţi pentru neglijenţe şi nereguli, nu fac altceva decât să se revolte de nedreptatea făcută soţului, continuând să muncească cu atât mai multă râvnă pentru doi şi cu atât mai mult să dorloteze pe bietul soţ năpăstuit, pentru a-l face să uite nedreptatea.

In societatea zisă înaltă, se întâlneşte adesea cazul soţului „titrat", un om superior, — după spusele şi aerele lui, chiar genial, — care nu se coboară să primească o funcţie de nimic unde să muncească mai mult decât un rob pe o leafă de mizerie, — care visează înfăptuiri mari, demne de el, dar e împiedicat de invidioşi şi atunci, până la realizarea planurilor mari, se lasă întreţinut de soţie din zestrea grasă, captată cu îndemânare, sau din „micile economii" ale soţiei, dezvăluite atât de savuros într'o schiţă, foarte actuală, a lui Caragiale.

Precum se vede din citarea unor cazuri nu încă generale, dar pe drum de a fi, ideia cu suspendarea funcţionarilor căsătoriţi cu funcţionare este aplicabilă.

Este ea şi dăunătoare societăţii ?

Mult mai puţin decât s'ar putea crede, — eu aş zice de loc.

Oare funcţiona prost societatea pe vremea când cel care se zbătea pentru existenţă era mai ales, sau numai bărbatul şi când femeia, mamifer de lux, era menajată în vederea plăcerii şi a reproducerii ? De sigur, nu ! Am credinţa, că s'ar putea reveni, fericit, la asemenea viaţă, cu mica modificare a rolurilor dintre soţi ; în loc de „pater familias" locul de frunte să-l ocupe „mater familias". Femeea de azi, cu energiile ei proaspete, în plus cu devotamentul ei cunoscut, va lua frânele vieţii familiare şi odată cu ele şi frânele vieţii politice, lăsând bărbatului plăcerea odihnei bine meritate, după secole de sbucium, rezervându-l numai pentru perpetuarea speţei.

Această teorie de răsturnare socială nu e mai de loc anticipată; ea se efectuează în realitate sub ochii noştri, dar pe nesimţite. De ce dar să nu grăbim evoluţia, mai ales când putem, în acelaş timp, să ajutăm statul împovărat de mulţimea funcţionarilor, servindu-i singura reţetă salvatoare: eliminarea celor care ar vrea şi pot să fie eliminaţi fără a fi aruncaţi pe drumuri, bărbaţii.

Şi acum o reflecţie la adresa feministelor de la Iaşi, care vor să protesteze prin manifestări de stradă (ce urâtă idee!) contra suspendării elementului funcţionăresc feminin. Cea mai cu folos mişcare a feministelor pentru reuşita scopului lor e să lase la o parte mişcările de stradă, inelegante, şi să ofere cu generozitate statului garanţia că ele se angajează a întreţine pe soţii lor scoşi din slujbe, dacă ele vor fi menţinute. Luându-şi toate obligaţiile — şi mai ales ţinându-le — femeia va obţine cu siguranţă şi toate drepturile. Şi astfel, am apuca poate şi noi să vedem şi să apreciem o eră nouă, *era femeii.*

Decepţia care ne-a coborît actualmente era masculină — creatoare de învăjbiri odioase, războaie politice şi economice, nedreptăţi şi fraude — ne face să aşteptăm cealaltă eră cu speranţă şi bucurie. — Z. V.

Expoziţia „Privelişti romîneşti"

In sala *Ileana dela* „Cartea Românească", subsecretariatul de Stat al presei a inaugurat a cincea expoziţie din seria „România în fotografii".

Expoziţiile anterioare înfăţişau aspecte variate, din toate colţurile ţării. Cea actuală, intitulată *Privelişti româneşti*, aduce fotografii luminoase, reprezentând imagini caracteristice din Haţeg, Maramureş, Munţii Apuseni şi Delta Dunării.

Deşi materialul acestei expoziţii este limitat, peisajele sunt variate, alese cu multă grijă pentru caracteristic, pentru estetic.

Valoarea acestor fotografii nu stă numai în faptul că ele dau un prilej vizitatorului să se afle în faţa unei manifestări de artă.

Priveliştile înfăţişate sunt mai ales un imbold irezistibil de a călători, de a cunoaşte piscurile şi văile, oamenii şi casele.

In afară de cele patru secţiuni pomenite, expoziţia „Privelişti româneşti" a adunat pe un părete imagini din Vâlcov şi altele care au fost frumos botezate: Bucureşti, oraşul grădinilor.

Din fotografiile uriaşe care au fost expuse se vede cât bun gust şi cât simţ artistic s'a cheltuit la alegerea şi confecţionarea lor; dar mai ales din fotografiile care formează grupul „Bucureşti, oraşul grădinilor" se constată că, pe lângă bun gust şi simţ artistic, este prezentă aici inteligenţa.

Intr'adevăr, aspectele bucureştene, aşa cum sunt prezentate aici, descopăr chiar pentru Bucureşteni frumuseţi prin faţa cărora trecem grăbiţi şi neatenţi.

Manifestarea aceasta, pe care d. Al. Bădăuţă, autorul admirabilei lucrări intitulată şi ea *Privelişti româneşti*, o conduce cu pricepere şi râvnă, este vrednică de toată lauda şi de toată atenţia noastră.

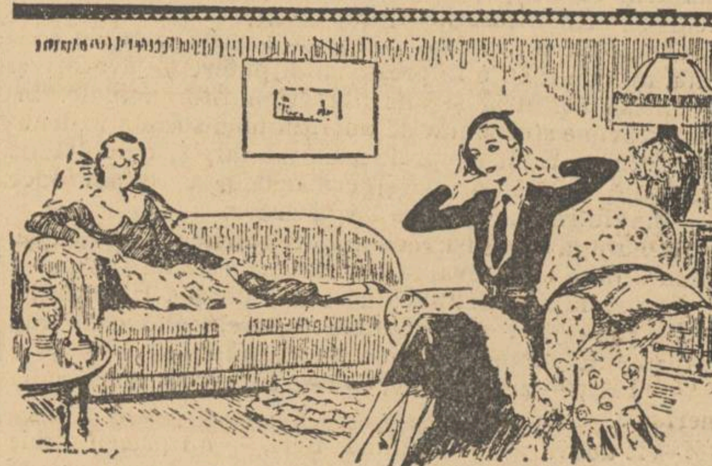
E un gest cultural în înţelesul cel mai larg al cuvântului.

Mărunte

— Pictorul *Iser* îşi deschide expoziţia de pictură, gravuri, desene şi aquarele Duminică 4 Decembrie, în saloanele *Fundaţiei Dalles.*

Artistul va prezenta laolaltă lucrări din ultimii ani, operele înfăptuite în recentele sale peregrinări prin străinătate, precum şi câteva aspecte inedite ale Bucureştilor.

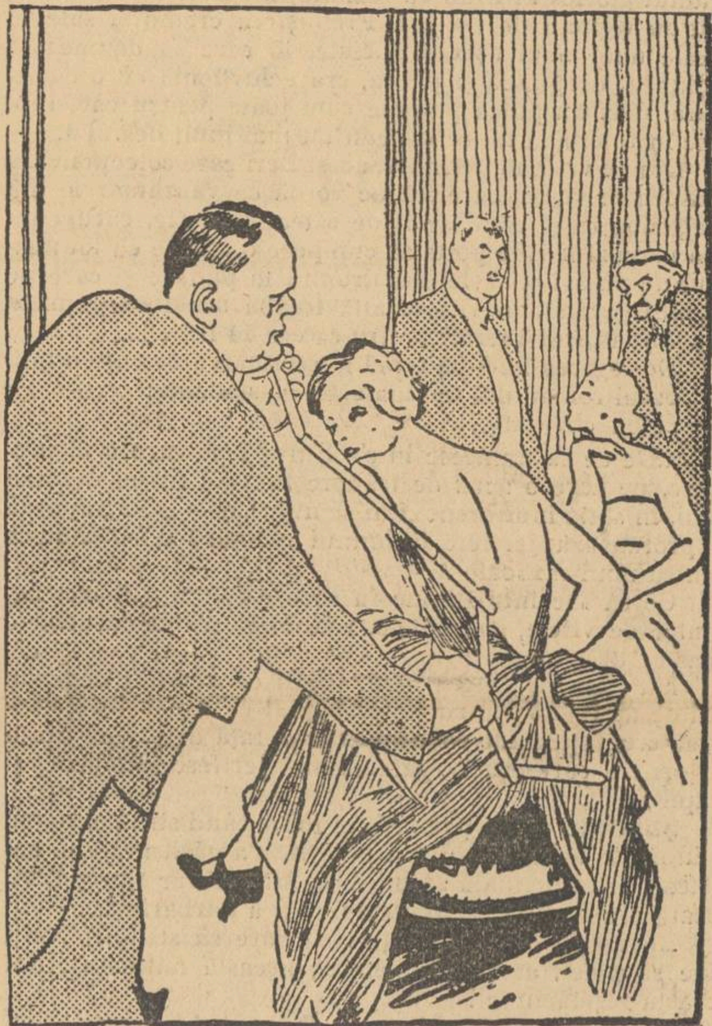
Oameni bizari

— Ai cunoscut vreodată oameni bizari?
— Da : chiar eri seara am ieşit c'un bărbat care nici măcar n'a încercat să mă sărute.

Imoralitatea

Inaltul comisar Bracht a decretat severe măsuri împotriva imoralităţii.
— Ziarele

— Ce faci, domnule Bracht, la spatele meu?
— Vreau să vă iau măsura, ca să-mi modific decretele contra imoralităţii.

A apărut

PLASTICA 1931

— L'Art Roumain en 1931, précédé d'un aperçu sur l'art roumain moderne —
de H. BLAZIAN

„In 128 pagini mari, frumos şi gingaş tipărite pe hârtie luxoasă cretată, d. Blazian ne dă o avuţie de clişee, o sumedenie de reproduceri, cum n'au mai apărut niciodată laolaltă în librăria românească: un muzeu, o pinacotecă miniaturală pentru fiecare din noi. Asemenea cărţi rare sunt totdeauna binevenite în biblioteca şcolilor, a instituţiilor şi a familiei. Pe o gravură poate gândi în linişte răsfoitorul, care nu are la îndemână o sală cu tablouri, cazul celor mai numeroşi cititori — şi străbaterea unei cărţi este uneori decisivă pentru o carieră cu preferinţele încă nedescifrate şi revelatoare".
T. ARGHEZI

Cel mai renumit dar pentru copii este o carte, — iar cea mai nimerită carte pentru cei mici este volumul de versuri „Jucării" de Moş Grigore Sfătosu, apărut în editura „Adevĕrul". Preţul 25 lei.

Numai să vrei !!! GRATUIT!
şi poţi pleca într'o extraordinară
Excursie de 21 de zile la Paris, Lyon, Bruxelles, Ardennes, Madrid, San Sebastian
în condiţiuni strălucite şi aceasta numai cu singura obligaţie de a consulta paginile 4 şi 5 din ultimul număr al excelentei reviste săptămânale
„REALITATEA ILUSTRATĂ"

MACAROANE HERDAN
BUNE EFTINE, SPORNICE

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7